

**Vejledning
nr. 9624 af 3. juli 2017
om afholdelse af
kommunale og regionale valg
tirsdag den 21. november 2017**

UOFFICIEL TRYKVENLIG VERSION

Indhold

1. Indledning.....	8
2. Oversigt over opgavefordelingen ved de kommunale og regionale valg den 21. november 2017.....	8
2.1. Kommunalbestyrelsens opgaver.....	8
2.2. Regionsrådets opgaver.....	10
2.3. Kommunevalgbestyrelsens opgaver.....	10
2.4. Regionsvalgbestyrelsens opgaver.....	10
3. Tidsfrister og postomdeling.....	11
3.1 Oversigt over tidsfristerne ved de kommunale og regionale valg den 21. november 2017.....	11
3.2. Generelt om levering, afhentning og omdeling af post med PostNord.....	21
3.2.1. Særligt om afsendelse af brevstemmer den sidste dag, hvor der kan brevstemmes.....	21
3.2.2. Særligt om afhentning af post på valgdagen, inden valghandlingen går i gang.....	22
4. Bekendtgørelse om de kommunale og regionale valg, valgret, valglistes og valgkort.....	22
4.1. Bekendtgørelse om de kommunale og regionale valg.....	22
4.2. Valgret.....	23
4.2.1. EU-diplomaters valgret.....	24
4.2.2. Afskaffelse af valgret for udlændinge på tålt ophold, udvisningsdømte udlændinge og administrative udviste udlændinge m.v.....	26
4.3. Generelt om optagelse på valglisten.....	26
4.3.1. EU-diplomaters optagelse på valglisten.....	27
4.3.2. Vælgere, der er ansat i den danske stat og beordret til tjeneste uden for riget m.fl.....	28
4.3.3. Vælgere uden fast opholdssted i kommunen (hjemløse og forsvundne personer).....	28
4.4. Indberetninger af ændringer vedrørende afstemningsområder og afstemningssteder.....	29
4.5. Maskinel udarbejdelse af valglistes.....	29
4.5.1. Hovedlisten (15.-dagen før valgdagen).....	29
4.5.2. Tilflytterlisten (7.-dagen før valgdagen).....	30
4.6. Manuel rettelse af valglisten som følge af mangler m.v. vedrørende indberetning til CPR.....	32
4.7. Manuel optagelse på valglisten i øvrigt.....	32
4.7.1. Manuel optagelse på valglisten af visse vælgere, der ikke har dansk indfødsret og ej heller er statsborgere i et af de øvrige EU-lande eller i Island eller Norge.....	33
4.7.2. Manuel optagelse på valglisten af vælgere, der får dansk indfødsret eller får statsborgerskab i et af de øvrige EU-lande eller Island eller Norge senere end 7 dage før valgdagen.....	33
4.7.3. Manuel optagelse på valglisten af EU-diplomater.....	33

4.7.4. Vælgere, der via digital selvbetjening melder flytning den 14. november 2017 mellem kl. 18 og 24	34
4.8. Manuel sletning af valglisten i øvrigt	34
4.8.1. Manuel sletning af valglisten af vælgere på slettelisten	34
4.8.2. Manuel sletning af valglisten af vælgere, der manuelt optages på valglisten i en anden kommune m.v.	34
4.8.3. Manuel sletning af valglisten af visse vælgere, der fraflytter kommunen uden at blive optaget på tilflytterlisten i en anden kommune	34
4.8.4. Manuel sletning af vælgere, der fraflytter til udlandet, Færøerne eller Grønland	34
4.8.5. Manuel sletning af vælgere, der afgår ved døden eller fortaber dansk indfødsret m.v.	35
4.8.6. Manuel sletning af vælgere, der mister deres status som EU-diplomater	35
4.8.7. Manuel sletning af udlændinge, der udvises m.v. senere end 15 dage før valgdagen, og manuel optagelse af vælgere, hvis udvisning m.v. ophæves senere end 15 dage før valgdagen	35
4.9. Særligt om flytning inden for kommunen senere end 15 dage før valgdagen	36
4.10. Særligt om tilflytning fra en anden kommune eller fra udlandet m.v. senere end 7 dage før valgdagen	36
4.10.1. Tilflytning fra en anden kommune senere end 7 dage før valgdagen	36
4.10.2. Tilflytning fra udlandet, Færøerne eller Grønland	36
4.11. Udsendelse af valgkort	36
4.12. Bekendtgørelse om udsendelse af valgkort. Indsigelser vedrørende valgkort og valglistes	38
4.12.1. Særligt om fejl i valgkort	38
4.12.2. Rettelser i valglisten til og med valgdagen	38
4.13. Elektronisk valgliste	39
4.14. Mulighed for ændret afstemningssted for vælgere med handicap eller nedsat førlighed	40
5. Valg m.v. af valgbestyrelser, valgstyrelser og tilforordnede vælgere	42
5.1. Valgbestyrelser	42
5.1.1. Kommunevalgbestyrelsen	42
5.1.2. Regionsvalgbestyrelsen	43
5.2. Valgstyrelser	44
5.2.1. Valg af valgstyrelser	44
5.2.2. Valgstyrelsernes opgaver	45
5.3. Tilforordnede vælgere	47
5.4. Diæter	49
6. Kandidatlistes, liste- og valgforbund, stemmesedler og opslag m.v.	50
6.1. Frister	50
6.2. Indlevering af kandidatlistes m.v.	51
6.2.1. Almindelige bestemmelser	51

6.2.2. Kandidatlister, der kan fritages for stillerkravet	52
6.2.3. Kandidatlister, der ikke fritages for stillerkravet	54
6.2.4. Adgang til oplysninger om kandidatlister og stillere.....	55
6.2.5. Tilbagekaldelse af kandidatlister	57
6.2.6. Samtykke fra kandidaten til opstilling til valg.....	57
6.2.7. Mindsteantal og maksimumantal stillere	57
6.3. Valgbestyrelsens godkendelse af kandidatlisterne	58
6.3.1. Fremgangsmåden ved valgbestyrelsens godkendelse.....	58
6.3.2. Adgang til afvisning af åbenbart ugyldige kandidatlister	59
6.3.3. Kandidatlisternes gyldighed	60
6.3.4. Godkendelse af kandidaterne.....	68
6.3.5. Underretning af udenlandske kandidater	72
6.3.6. Anmodning om fritagelse for kravet om indsamling af underskrifter fra et mindsteantal stillere. 72	
6.3.7. Bemyndigelse af en forening eller vælger(e) til at ansøge om og modtage partistøtte på kandidatlistens vegne.....	72
6.3.8. Godkendelse af eventuelle anmodninger om anførelse af en betegnelse for lokaliteten for kandidaternes bopæl på stemmesedlerne.....	73
6.4. Kandidaternes navne på stemmesedlerne	75
6.5. Listebetegnelse	76
6.6. Bogstavbetegnelse	80
6.7. Listeforbund og valgforbund.....	82
6.7.1. Indgåelse af listeforbund og valgforbund.....	82
6.7.2. Anmeldelse m.v. af listeforbund og valgforbund	83
6.8. Bekendtgørelse m.v. af de godkendte kandidatlister og anmeldte forbund.....	84
6.9. Stemmesedler og opslag m.v.	85
6.9.1. Stemmesedler	85
6.9.2. Opslag.....	89
6.9.3. Fejl i stemmesedler og opslag	89
6.9.4. Afdøde kandidater	89
6.9.5. Udrejste kandidater, fraflyttede kandidater, udviste kandidater m.v. eller kandidater, der har mistet statsborgerskabet i EU, Island eller Norge	90
6.10. Kandidatlisternes plakatsætning ved offentlig gade eller vej m.v.	90
6.10.1. Plakatsætning, der ikke længere kræver tilladelse.....	91
6.10.2. Opsætning af valgplakater, der kræver tilladelse m.v.	92
7. Afstemning på valgdagen	93
7.1. Kommunalbestyrelsens forberedelse af afstemningen	94

7.1.1. Hjælpemidler ved stemmeafgivning på valgdagen.....	94
7.1.2. Tilgængelighed ved stemmeafgivningen.....	95
7.1.3. Opslag.....	96
7.1.4. Andre forberedelser.....	97
7.2. Den almindelige fremgangsmåde ved stemmeafgivningen.....	97
7.3. Reglerne om hjælp til stemmeafgivningen på valgdagen.....	99
7.3.1. Hvem kan yde personlig bistand ved stemmeafgivningen?.....	101
7.3.2. Personlig bistand til afkrydsning af stemmesedlen.....	102
7.3.3. Mulighed for at vognstemme.....	103
7.3.4. Tavshedspligt.....	103
7.4. Opretholdelse af ro og orden i stemmelokalerne.....	104
7.5. Valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning er ikke tilladt i valglokalerne m.v.	104
7.6. Fotografering af stemmeafgivningen og publicering af billeder af en udfyldt stemmeseddel på de sociale medier.....	106
7.7. Indsamlinger m.v. på afstemningsstederne.....	106
7.8. Andre afstemninger samtidig med valg.....	107
7.9. Exit polls.....	107
7.10. Pressens adgang til stemmelokalerne.....	108
8. Brevstemmeafgivning.....	109
8.1. De generelle regler om brevstemmeafgivning her i landet.....	109
8.1.1. Brevstemmematerialet, herunder benyttelse af restoplæg samt bestilling og betaling af nyt materiale.....	110
8.2. Særligt om brevstemmeafgivning på de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, f.eks. borgerservicecentre og lignende.....	111
8.2.1. Ændring af bestemmelsen om brevstemmeafgivning i kommunen.....	112
8.2.2. Betingelserne for brevstemmeafgivning.....	112
8.2.3. Den almindelige fremgangsmåde ved brevstemmeafgivningen på de steder i kommunerne, hvor enhver vælger kan brevstemme.....	115
8.2.4. Reglerne om hjælp til brevstemmeafgivningen på de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme.....	120
8.3. Særligt om brevstemmeafgivning på sygehuse og i Kriminalforsorgens anstalter og arresthuse.....	124
8.4. Særligt om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i plejeboliger m.v. og i ældreboliger, samt i vælgerens hjem.....	124
8.4.1. Betingelserne for brevstemmeafgivning.....	125
8.4.2. Udpegning af stemmemodtagere.....	127
8.4.3. Den almindelige fremgangsmåde ved brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen samt i vælgerens hjem.....	128

8.4.4. Reglerne om ydelse af hjælp til brevstemmeafgivningen i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen samt i vælgerens hjem.....	130
8.5. Særligt om brevstemmeafgivning på mindre øer, herunder Christiansø	131
8.6. Brevstemmeafgivning på Færøerne, i Grønland, i udlandet, på danske skibe i udenrigsfart og på danske havanlæg.....	131
8.6.1. Brevstemmeafgivningssteder og stemmemodtagere på Færøerne, i Grønland og i udlandet.....	131
8.6.2. Brevstemmeafgivningssteder og stemmemodtagere på danske skibe i udenrigsfart og danske havanlæg.....	132
8.6.3. Tidsrum for brevstemmeafgivning	132
8.6.4. Brevstemmematerialet samt fremgangsmåden ved afgivelse af brevstemme	133
8.6.5. Fremgangsmåden ved brevstemmeafgivning	133
8.7. Modtagelse og kontrol af brevstemmer, brevstemmeprotokol	133
8.7.1. Kommunalbestyrelsens modtagelse og registrering af brevstemmer, oprettelse af brevstemmeprotokol m.v.	133
8.7.2. Elektronisk brevstemmeprotokol.....	135
8.7.3. Valgstyrenes gennemgang og kontrol af de modtagne brevstemmer.....	136
9. Opgørelse af afstemningen	139
9.1. Kandidaters deltagelse i stemmeoptællingen.....	140
9.2. Stemmeoptælling på afstemningsstedet.....	141
9.2.1. Rammerne for stemmeoptællingen på afstemningsstedet	141
9.2.2. Fremgangsmåden ved stemmeoptællingen på afstemningsstedet	141
9.2.3. Afslutningen på stemmeoptællingen på afstemningsstedet	142
9.3. Bedømmelse af stemmesedler	143
9.3.1. Bedømmelse af stemmesedler afgivet på afstemningsstedet.....	143
9.3.2. Bedømmelse af brevstemmesedler	145
9.3.3. Registrering af ugyldige stemmesedler, herunder brevstemmesedler	151
9.4. Valgstyrenes afstemningsbøger.....	151
9.5. Kommunevalgbestyrelsens fintælling	152
9.5.1. Rammerne for fintællingen.....	152
9.5.2. Kommunevalgbestyrelsens fintælling	152
9.5.3. Afslutningen på fintællingen	154
9.6. Valgbestyrelsens valgbog	154
9.6.1. Kommunevalgbestyrelsens valgbog	154
9.6.2. Regionsvalgbestyrelsens valgbog.....	154
9.7. Regionsvalgbestyrelsens eventuelle fintælling.....	155
10. Opgørelsen af valget.....	155

10.1. Tilrettelæggelsen af og grundlaget for opgørelsen	155
10.2. Mandaternes fordeling på kandidatlistor	156
10.3. Kandidatudvælgelsen	156
10.4. Indførelse af resultatet af valgopgørelsen i valgbogen m.v. og sammenpakning af stemmemateriale m.v.	157
10.5. Underretning af de valgte kandidater og stedfortræderne	158
10.6. Eventuel fornyet fintælling efter aflevering af valgbogen og underretning af kandidaterne.....	158
10.7. Indsendelse af kopi af valgbogen til Økonomi- og Indenrigsministeriet.....	159
11. Fritagelse for valg og manglende valgbarhed som følge af straf.....	160
11.1. Fritagelse for modtagelse af valg.....	160
11.2. Manglende valgbarhed som følge af straf	160
12. Valgklager	161
13. Opbevaring og kassation af valgmateriale.....	161
14. Afholdelse af udgifterne ved valget.....	162
15. Formularer m.v. til brug ved valget.....	162
Bilag 1 - Oversigt over bekendtgørelser og cirkulærer, der finder anvendelse ved de kommunale og regionale valg den 21. november 2017	164
Bilag 2 - Oversigt over ændringer af reglerne om kommunale og regionale valg	165
Bilag 3 - Bekendtgørelse om stemmesedler til brug ved kommunale og regionale valg	169
Bilag 4 - Udsnit af en fiktiv stemmeseddel	174
Bilag 5 - Forklarende tekst til udsnit af den fiktive stemmeseddel i bilag 4	176
Bilag 6 - Bekendtgørelse om optagelse på valglisten til kommunale og regionale valg af statsborgere i en af de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union registreret i Udenrigsministeriets protokol (EU-diplomater)	178
Bilag 7 - Cirkulære om brevstemmeprotokollers indhold og udformning	183
Bilag 8 - Bekendtgørelse om bedømmelse af stemmesedler afgivet til kommunale og regionale valg	185
Bilag 9 - Mandaternes fordeling på kandidatlistor	190
Bilag 10 - Kandidatudvælgelsen ved partilisteopstilling.....	192

1. Indledning

Tirsdag den 21. november 2017 skal der afholdes valg til kommunalbestyrelserne og til regionsrådene, jf. § 6, stk. 2, i lov om kommunale og regionale valg (lovbekendtgørelse nr. 771 af 21. juni 2017).

Valget afholdes efter lov om kommunale og regionale valg samt de bekendtgørelser og cirkulærer, som Økonomi- og Indenrigsministeriet har udstedt i henhold til den kommunale og regionale valglov, jf. oversigten i *bilag 1*.

Siden de kommunale og regionale valg den 19. november 2013 er der gennemført forskellige ændringer af reglerne om kommunale og regionale valg. Ændringerne er gennemført ved seks forskellige ændringslove. Af de væsentligste ændringer kan nævnes indførelse af muligheden for, at vælgere med handicap eller nedsat førlighed kan ændre afstemningssted, forenkling af proceduren for anmeldelse af kandidatlistor, ændring af brevstemmeperioden og ændring af åbningstiden på valgdagen. Endvidere kan nævnes, at valgretten til kommunale og regionale valg er udvidet til også at omfatte personer under værgemål med fratagelse af den retlige handleevne, jf. værgemålslovens § 6, og er indskrænket til ikke at omfatte udlændinge, der er udvist eller på tålt ophold. Endelig træder der med virkning fra 1. juli 2017 nye regler i kraft om hjælp til stemmeafgivningen og om særlige hjælpemidler, som skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen.

Økonomi- og Indenrigsministeriet har desuden udstedt en ny bekendtgørelse om stemmesedler til brug ved kommunale og regionale valg (bekendtgørelse nr. 796 af 22. juni 2017). Siden sidste kommunal- og regionalvalg er placeringen af afkrydsningsrubrikken (☐) flyttet fra højre til venstre, og der er i øvrigt gennemført en række ændringer og moderniseringer af bekendtgørelsen med det formål at gøre stemmesedlen nemmere og

tydeligere at læse. For en nærmere gennemgang af de foretagne ændringer af loven og tilhørende bekendtgørelser henvises til oversigten i *bilag 2*. Særligt for bekendtgørelsen om stemmesedler til brug ved kommunale og regionale valg henvises endvidere til *bilag 3, 4 og 5*.

Økonomi- og Indenrigsministeriet har ladet fremstille nye formularer til kandidatlistor og til anmeldelse af liste- og/eller valgforbund. Evt. restoplæg af de nævnte formularer fra kommunal- og regionalvalget i 2013 kan ikke benyttes og skal destrueres. Brevstemmematerialet fra kommunal- og regionalvalget i 2013 kan fortsat benyttes. Afstemningsbøger og valgbøger er uændrede i forhold til de afstemningsbøger og valgbøger, der blev benyttet ved de kommunale og regionale valg i 2013.

I denne vejledning redegøres for de opgaver, der i henhold til lovgivningen m.v. påhviler kommunalbestyrelser, regionsråd, kommunevalgbestyrelser og regionsvalgbestyrelser i forbindelse med forberedelse, afholdelse og opgørelse af de kommunale og regionale valg tirsdag den 21. november 2017.

2. Oversigt over opgavefordelingen ved de kommunale og regionale valg den 21. november 2017

Dette afsnit indeholder en oversigt over de opgaver, der påhviler henholdsvis kommunalbestyrelserne, regionsrådene, kommunevalgbestyrelserne og regionsvalgbestyrelserne ved de kommunale og regionale valg den 21. november 2017. Det nærmere indhold af de enkelte opgaver er beskrevet i de følgende afsnit i vejledningen.

2.1. Kommunalbestyrelsens opgaver

Ved de kommunale og regionale valg den 21. november 2017 tager kommunalbestyrelsen sig af følgende opgaver:

- 1) Træffer afgørelse om eventuelle ændringer af styrelsesvedtægten, hvorved kommunalbestyrelsens medlemstal ændres med virkning fra den kommende valgperiode.
- 2) Bekendtgør kommunalbestyrelsesvalget i de stedlige dagblade eller lokalaviser, se afsnit 4.1.
- 3) Udarbejder valglister, herunder en valgliste over eventuelle EU-diplomater med privat bolig i kommunen henholdsvis regionen, og udsender valgkort samt bekendtgør udsendelse af valgkort til både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget, se afsnit 4.3-4.13.
- 4) Træffer afgørelse om ændring af afstemningssted i bopælskommunen for vælgere med handicap og nedsat førlighed, se afsnit 4.14.
- 5) Vælger medlemmer til kommunevalgbestyrelsen, se afsnit 5.1.1.
- 6) Vælger valgstyrere til at stå for afstemningen og den efterfølgende stemmeoptælling på de enkelte afstemningssteder vedrørende både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget, se afsnit 5.2.
- 7) Vælger tilforordnede vælgere dels til at hjælpe valgstyrerne, dels til at være stemmemodtagere ved afgivningen af brevstemmer ved både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem, se afsnit 5.3.
- 8) Bekendtgør de godkendte kandidatlistor med samtlige kandidaters navne og de anmeldte listeforbund og valgforbund til både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget ved opslag på det eller de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, se afsnit 6.8.
- 9) Tilrettelægger afgivningen af brevstemmer til både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget på det eller de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem og udpeger stemmemodtagere på mindre øer til begge de nævnte valg, se afsnit 8. Som noget nyt er det en del af tilrettelæggelsen, at der skal stilles hjælpemidler til rådighed ved brevstemmeafgivning, se afsnit 8. x
- 10) Forbereder afstemningen på valgdagen vedrørende både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget (bortset fra tilvejebringelse af stemmesedler og opslag), se afsnit 7. Som noget nyt er det en del af forberedelserne, at der skal stilles hjælpemidler til rådighed ved stemmeafgivningen på valgdagen, se afsnit 7.1.1
- 11) Sørger for, at valgmaterialer til både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget er til stede ved fintællingen, se afsnit 9.5.
- 12) Træffer afgørelse i sager om fritagelse for at modtage valg til kommunalbestyrelsen, se afsnit 11.1.
- 13) Træffer afgørelse i eventuelle sager om klager over kommunalbestyrelsesvalget, se afsnit 12.
- 14) Opbevarer valgmaterialer til både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget (bortset fra valgbogen til regionsrådsvalget og øvrigt valgmateriale, regionsvalgbestyrelsen har modtaget, samt stemmesedlerne til en eventuel fornyet fintælling ved regionsrådsvalget) og tilintetgør nærmere angivne dele af dette, når eventuelle klager over valget er endeligt afgjort, og når valgmaterialer ikke længere er nødvendigt til forskning og statistik, se afsnit 13.

- 15) Forelægger eventuelle indsigelser mod en valgt kandidats valgbarhed på grund af straf, der er fremsat senest 3 måneder efter valgdagen, for Valgbarhedsnævnet, se afsnit 11.2.

2.2. Regionsrådets opgaver

Ved regionsrådsvalget den 21. november 2017 tager regionsrådet sig af følgende opgaver:

- 1) Bekendtgør regionsrådsvalget i de stedlige dagblade eller lokalaviser, se afsnit 4.1.
- 2) Vælger sine medlemmer til regionsvalgbestyrelsen, se afsnit 5.1.2.
- 3) Træffer afgørelse i sager om fritagelse for at modtage valg til regionsrådet, se afsnit 11.1.
- 4) Træffer afgørelse i eventuelle sager om klager over regionsrådsvalget, se afsnit 12.
- 5) Opbevarer valgbogen til regionsrådsvalget og øvrigt valgmateriale, regionsvalgbestyrelsen har modtaget, samt stemmesedlerne til en eventuel fornyet fintælling ved regionsrådsvalget og tilintetgør nærmere angivne dele af dette, når eventuelle klager over valget er endeligt afgjort, og når valg materialet ikke længere er nødvendigt til forskning og statistik, se afsnit 13.
- 6) Forelægger eventuelle indsigelser mod en valgt kandidats valgbarhed på grund af straf, der er fremsat senest 3 måneder efter valgdagen, for Valgbarhedsnævnet, se afsnit 11.2.

2.3. Kommunevalgbestyrelsens opgaver

Ved de kommunale og regionale valg den 21. november 2017 tager kommunevalgbestyrelsen sig af følgende opgaver:

- 1) Modtager og godkender kandidatlistene til kommunalbestyrelsesvalget, modtager

anmeldelser af listeforbund og valgforbund til kommunalbestyrelsesvalget samt tildeler de godkendte kandidatlistene en bogstavbetegnelse, se afsnit 6.1-6.7.

- 2) Sørger for, at regionsvalgbestyrelsen til brug for brevstemmeafgivningen på regionens sygehuse får tilsendt fortegnelser over de opstillede kandidatlistene og kandidater til kommunalbestyrelsesvalget i kommunen, se afsnit 6.8.
- 3) Får fremstillet stemmesedler og opslag til kommunalbestyrelsesvalget og sørger for, at dette materiale bliver afleveret til kommunalbestyrelsen, se afsnit 6.9.
- 4) Modtager indberetning på valgaften fra de enkelte afstemningssteder i kommunen om resultatet af både stemmeafgivningen til kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget og indberetter resultatet af stemmeafgivningen til regionsrådsvalget til formanden for regionsvalgbestyrelsen, se afsnit 9.
- 5) Foretager fintælling senest dagen efter valgdagen af både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget, udarbejder valgbog til både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget og sender valgbogen for regionsrådsvalget til formanden for regionsvalgbestyrelsen, se afsnit 9.5.
- 6) Foretager opgørelsen af kommunalbestyrelsesvalget, indfører resultatet i valgbogen for kommunalbestyrelsesvalget og sender en kopi af valgbogen til Økonomi- og Indenrigsministeriet, se afsnit 9.
- 7) Underretter kandidaterne om udfaldet af kommunalbestyrelsesvalget, se afsnit 10.5.

2.4. Regionsvalgbestyrelsens opgaver

Ved valgene til regionsrådene den 21. november 2017 tager regionsvalgbestyrelsen sig af følgende opgaver:

- 1) Modtager og godkender kandidatlistener til regionsrådsvalget, modtager og godkender anmeldelser af listeforbund og valgforbund til regionsrådsvalget samt tildeler de godkendte kandidatlistener en bogstavbetegnelse, se afsnit 6.1-6.7.
- 2) Sørger for, at kommunalbestyrelsen i de enkelte kommuner inden for regionen til brug for brevstemmeafgivningen får tilsendt fortegnelser over de opstillede kandidatlistener og kandidater til regionsrådsvalget, se afsnit 6.8.
- 3) Sørger for, at regionens sygehuse til brug for brevstemmeafgivningen får tilsendt fortegnelser over kandidatlistener og kandidater til alle kommunalbestyrelsesvalg i regionen samt til regionsrådsvalget, se afsnit 6.8.
- 4) Får fremstillet stemmesedler og opslag til regionsrådsvalget og sørger for, at dette materiale bliver afleveret til kommunalbestyrelsen i de enkelte kommuner inden for regionen, se afsnit 6.9.
- 5) Foretager eventuel fornyet fintælling af stemmematerialet til regionsrådsvalget, se afsnit 9.7.
- 6) Foretager opgørelsen af regionsrådsvalget, indfører resultatet i valgbogen for regionsrådsvalget og sender en kopi af valgbogen til Økonomi- og Indenrigsministeriet, se afsnit 10.
- 7) Underretter kandidaterne om regionsrådsvalgets udfald, se afsnit 10.5.

3. Tidsfrister og postomdeling

3.1 Oversigt over tidsfristerne ved de kommunale og regionale valg den 21. november 2017

Forberedelsen, gennemførelsen og opgørelsen af de kommunale og regionale valg skal ske inden for de tidsfrister, der er fastsat i lovgiv-

ningen eller i henhold til lovgivningen (se lovbekendtgørelse nr. 771 af 21. juni 2017). I det følgende gives en oversigt over disse tidsfrister:

*Tirsdag den 16. maj 2017
(3. tirsdag i maj måned i valgåret)*

Brevstemmematerialet skal senest fra denne dag findes i kommunen af hensyn til rederier med danske skibe i udenrigsfart m.v., der måtte have behov for at rekvirere brevstemmemateriale på et tidligt tidspunkt.¹

Tirsdag den 1. august 2017

- 1) Ansøgning om optagelse på valglisten af statsborgere fra de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union, som er registreret i Udenrigsministeriets protokol og har valget til kommunalbestyrelsen og regionsrådet i henhold til lovens § 1, stk. 2 (EU-diplomater), kan fra og med denne dag indleveres til kommunalbestyrelsen i den kommune, hvor de pågældende har deres private bolig (adresse).²
- 2) Sidste frist for kommunalbestyrelsens vedtagelse af ændringer i styrelsesvedtægten, hvorved kommunalbestyrelsens medlemstal ændres med virkning fra den førstkommande valgperiode.³

Tirsdag den 1. august 2017 eller snarest derefter

Økonomi- og Indenrigsministeriet bekendtgør i Statstidende, hvilke bogstavbetegnelser der

¹ Den kommunale og regionale valglovs § 66, stk. 2.

² § 2, stk. 3, i bekendtgørelse nr. 671 af 4. juni 2013 om optagelse på valglisten til kommunale og regionale valg af statsborgere i en af de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union registreret i Udenrigsministeriets protokol (EU-diplomater).

³ Den kommunale og regionale valglovs § 6 a.

skal tildeles kandidatlistes for partier, der den 1. august 2017 er opstillingsberettigede til folketingsvalg, og for det tyske mindretals parti.⁴

*Tirsdag den 15. august 2017
(3. tirsdag i august måned i valgåret)*

Brevstemmeafgivning kan begynde i udlandet, på Færøerne, i Grønland, på danske skibe i udenrigsfart og på danske havanlæg uden for dansk område.⁵

Brevstemmematerialet skal senest fra denne dag findes på de danske repræsentationer i udlandet samt om bord på danske skibe i udenrigsfart og på danske havanlæg uden for dansk område.⁶

*Tirsdag den 22. august 2017
(Tirsdagen 13 uger før valgdagen)*

- 1) Sidste frist for kommunalbestyrelsens og regionsrådets bekendtgørelse i stedlige dagblade eller lokalaviser af
 - antal medlemmer, der skal vælges,
 - antal stillere for en kandidatliste,
 - fristerne for tidligste og seneste indlevering af kandidatlistes,
 - dag og tid for afstemningen samt
 - betingelserne for at stemme og stille op som kandidat til kommunalbestyrelsesvalget henholdsvis regionsrådsvalget, herunder betingelserne for, at herboende udlændinge kan stemme og stille op til de nævnte valg.⁷

Det vil være hensigtsmæssigt, hvis bekendtgørelsen om kommunalbestyrelsesvalget samt om regionsrådsvalget endvidere indeholder oplysninger om, hvor kandidatlistes skal indleveres.

- 2) Sidste frist for kommunalbestyrelsens valg af kommunevalgbestyrelse.⁸
- 3) Sidste frist for regionsrådets valg af regionsvalgbestyrelse.⁹
- 4) Kommunalbestyrelsen vælger i passende tid inden valgdagen valgstyrere og tilfornordede vælgere.¹⁰

*Tirsdag den 5. september 2017
(Tirsdagen 11 uger før valgdagen)*

Kandidatlistes, der ved sidste kommunalbestyrelsesvalg henholdsvis regionsrådsvalg opnåede repræsentation i kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet, og som fortsat er repræsenteret i kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet tirsdagen 9 uger før valgdagen, og som ønsker at blive fritaget for kravet om indsamling af underskrifter fra et mindsteantal stillere, kan fra og med denne dag indleveres til formanden for vedkommende valgbestyrelse.¹¹

Ved kommunalbestyrelsesvalg skal indlevering ske til formanden for kommunevalgbestyrelsen.

Ved regionsrådsvalg skal indlevering ske til formanden for regionsvalgbestyrelsen.

⁴ Den kommunale og regionale valglovs § 33, stk. 3.

⁵ Den kommunale og regionale valglovs §§ 63 og 64.

⁶ Den kommunale og regionale valglovs § 66, stk. 2.

⁷ Den kommunale og regionale valglovs § 22.

⁸ Den kommunale og regionale valglovs § 13, stk. 1.

⁹ Den kommunale og regionale valglovs § 13, stk. 1.

¹⁰ Den kommunale og regionale valglovs §§ 16 og 17.

¹¹ Den kommunale og regionale valglovs § 23, stk. 1, 3. pkt., jf. § 19, stk. 4.

*Tirsdag den 19. september 2017
(Tirsdagen 9 uger før valgdagen)*

- 1) **Kl. 12 denne dag** er sidste frist for indlevering af kandidatlistes, der ønsker at blive fritaget for kravet om indsamling af underskrifter fra et mindsteantal stillere.¹²
- 2) Kandidatlistes til kommunalbestyrelsesvalg og regionsrådsvalg, der ikke er fritaget for kravet om indsamling af underskrifter fra et mindsteantal stillere, kan fra og med denne dag indleveres til formanden for vedkommende valgbestyrelse.¹³

Ved kommunalbestyrelsesvalg skal indlevering ske til formanden for kommunevalgbestyrelsen.

Ved regionsrådsvalg skal indlevering ske til formanden for regionsvalgbestyrelsen.

*Tirsdag den 26. september 2017
(Tirsdagen 8 uger før valgdagen)*

Kl. 12 denne dag er sidste frist for valgbestyrelsens meddelelse til kandidatlisten om, hvorvidt valgbestyrelsen fritager kandidatlisten for kravet om underskrifter fra det fornødne mindsteantal stillere.¹⁴

Fredag den 29. september 2017

Sidste frist for visse statsborgere fra de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union, som er registreret i Udenrigsministeriets protokol og har valgret til kommunalbestyrelsen og regionsrådet i henhold til lovens § 1, stk. 2 (EU-diplomater), til at søge kommunalbesty-

relsen i den kommune, hvor de pågældende har deres private bolig (adresse), om at blive optaget på valglisten. Fristen gælder de statsborgere fra de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union, som er registreret i Udenrigsministeriets protokol, og som senest fredag den 29. september 2017 opfylder valgretsbetingelserne efter lovens § 1, stk. 2, bortset fra aldersbetingelsen.¹⁵

*Tirsdag den 3. oktober 2017
(Tirsdagen 7 uger før valgdagen)*

Kl. 12 denne dag er sidste frist for indlevering af kandidatlistes til kommunalbestyrelsesvalg og regionsrådsvalg, der ikke er fritaget for kravet om indsamling af underskrifter fra et mindsteantal stillere, til formanden for vedkommende valgbestyrelse.¹⁶

*Tirsdag den 3. oktober 2017 eller snarest derefter
(Tirsdagen 7 uger før valgdagen)*

Snarest muligt efter udløbet af fristerne for seneste indlevering af kandidatlistes (se det anførte under tirsdag den 3. oktober 2017) skal valgbestyrelsen indsende ansøgning til Økonomi- og Indenrigsministeriet om at godkende, at kandidaternes navne ikke bliver anført på stemmesedlen til valget i kommunen henholdsvis regionen, hvis det af hensyn til stemmesedlens størrelse og overskuelighed er nødvendigt.¹⁷

Såfremt kandidaternes navne ikke anføres på stemmesedlen, skal stemmesedlen udformes således, at der inden for feltet henholdsvis

¹² Den kommunale og regionale valglovs § 23, stk. 1, 3. pkt., jf. § 19, stk. 4.

¹³ Den kommunale og regionale valglovs § 23, stk. 1, 2. pkt.

¹⁴ Den kommunale og regionale valglovs § 26 a.

¹⁵ § 2, stk. 4, jf. § 1, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 671 af 4. juni 2013 om optagelse på valglisten til kommunale og regionale valg af statsborgere i en af de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union registreret i Udenrigsministeriets protokol (EU-diplomater).

¹⁶ Den kommunale og regionale valglovs § 23, stk. 1, 1. pkt.

¹⁷ Den kommunale og regionale valglovs § 48, stk. 1 og 2.

rubrikken for hver kandidatliste er plads til, at vælgeren kan skrive et kandidatnavn.

*Fredag den 6. oktober 2017
(Fredagen 46 dage før valgdagen)*

Kandidater og stillere skal opfylde valgrets- betingelserne bortset fra aldersbetingelsen og betingelsen vedrørende varigheden af forud- gående fast bopæl i riget denne dag. Hvis be- tingelserne ikke er opfyldt denne dag, skal de være opfyldt kl. 12 mandagen 43 dage før valgdagen.¹⁸

*Lørdag den 7. oktober 2017
(Lørdagen 45 dage før valgdagen)*

Sidste frist for kommunevalgbestyrelsens henholdsvis regionsvalgbestyrelsens under- retning til kandidatlistens repræsentant om mangler ved en kandidatliste.¹⁹

*Mandag den 9. oktober 2017
(Mandagen 43 dage før valgdagen)*

Ved valgbestyrelse forstås vedkommende valgbestyrelse, jf. det herom anførte under den 5. og 19. september 2017.

- 1) **Kl. 12 denne dag** er sidste frist for af- hjælpning over for valgbestyrelsen af mangler ved en kandidatliste eller indleve- ring af en ny kandidatliste til valgbestyrel- sen.²⁰
- 2) **Kl. 12 denne dag** er sidste frist for kandi- datlistens repræsentant til at tilbagekalde

kandidatlister over for valgbestyrelsens formand.²¹

- 3) **Kl. 12 denne dag** er sidste frist for at an- melde indgåede listeforbund eller valgfor- bund over for valgbestyrelsens formand. Anmeldelsen skal for hver kandidatliste være underskrevet af kandidatlistens re- præsentant.²²
- 4) **Kl. 12 denne dag** er sidste frist for at trække anmeldelser om listeforbund eller valgforbund tilbage over for valgbestyrel- sens formand. Meddelelsen skal være un- derskrevet af kandidatlistens repræsen- tant.²³
- 5) **Kl. 12 denne dag** er sidste frist for kandi- dater og stillere, der den 6. oktober 2017 ikke opfyldte valgrets- betingelserne bortset fra aldersbetingelsen og betingelsen ved- rørende varigheden af forudgående fast bopæl i riget, til at opfylde valgrets- betingelserne bortset fra aldersbetingelsen og betingelsen vedrørende varigheden af for- udgående fast bopæl i riget.²⁴

*Mandag den 9. oktober 2017
(Mandagen 43 dage før valgdagen) eller sna- rest derefter*

Kommunalbestyrelsen bekendtgør ved opslag de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, de godkendte kandidat- lister, herunder listernes bogstavbetegnelser, kandi- daternes navne samt anmeldte listeforbund og valgforbund vedrørende både kommunal- bestyrelsesvalget og regionsrådsvalget.²⁵

¹⁸ Den kommunale og regionale valglovs §§ 3 og 20, stk. 1.

¹⁹ Den kommunale og regionale valglovs § 27, stk. 2, 1. pkt., jf. § 23 a.

²⁰ Den kommunale og regionale valglovs § 27, stk. 2, 2. pkt.

²¹ Den kommunale og regionale valglovs § 26, stk. 1, jf. § 23 a.

²² Den kommunale og regionale valglovs § 40, 1. pkt.

²³ Den kommunale og regionale valglovs § 41, stk. 1.

²⁴ Den kommunale og regionale valglovs §§ 3 og 20, stk. 1.

²⁵ Den kommunale og regionale valglovs § 43, stk. 1, 1 og 2. pkt.

Regionsvalgbestyrelsen underretter kommunalbestyrelserne i regionen om de godkendte kandidatlistor, herunder listernes bogstavbetegnelser, kandidaternes navne og anmeldte liste- og valgforbund til regionsrådsvalget.²⁶

Kandidatlisterne, herunder oplysninger om de enkelte kandidater og kandidatlisternes opstillingsform, deres anmodning om bogstavbetegnelse og deres anmeldelse af liste- og valgforbund, må ikke gøres offentligt tilgængelige, før ovennævnte bekendtgørelse har fundet sted.²⁷

Tirsdag den 10. oktober 2017
(Tirsdagen 6 uger før valgdagen)

Brevstemmeafgivning kan begynde her i landet på de steder i kommunerne, hvor enhver vælger kan brevstemme.²⁸

Tirsdag den 24. oktober 2017
(Tirsdagen 4 uger før valgdagen)

- 1) Ansøgning om at en vælger med handicap eller nedsat førlighed kan afgive stemme på et andet afstemningssted i bopælskommunen kan fra og med denne dag indgives til kommunalbestyrelsen.²⁹
- 2) Ansøgning om at brevstemme i hjemmet kan fra og med denne dag indgives til opholdskommunen.³⁰

Lørdag den 28. oktober 2017
(den 4. lørdag før valgdagen)

Fra kl. 12 denne dag kan der uden tilladelse fra vejmyndigheden ophænges valgplakater på højst 0,8 m² på offentlige veje og private fællesveje i byer og bymæssige områder. De nærmere regler herom i vejlovgivningen skal iagttages.³¹

Tirsdag den 31. oktober 2017
(Tirsdagen 3 uger før valgdagen)

Brevstemmeafgivning kan begynde på sygehuse, i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem, i Kriminalforsorgens anstalter og arresthuse, på afsides beliggende øer, der ikke udgør et selvstændigt afstemningsområde, og på danske havanlæg på dansk område.³²

Lørdag den 4. november 2017
(Lørdagen 17 dage før valgdagen)

Det vil være hensigtsmæssigt at holde mindst ét sted i kommunen, hvor der kan brevstemmes, åbent nogle timer for brevstemmeafgivning.

Mandag den 6. november 2017
(Mandagen 15 dage før valgdagen)

- 1) **Kl. 12 denne dag** er sidste frist for visse statsborgere fra de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union, som er registreret i Udenrigsministeriets protokol og har valgt til kommunalbestyrelsen og regionsrådet i henhold til lovens § 1, stk. 2

²⁶ Den kommunale og regionale valglovs § 43, stk. 1, 3. pkt.

²⁷ Den kommunale og regionale valglovs § 43, stk. 2.

²⁸ Den kommunale og regionale valglovs § 62, stk. 1, 2. pkt.

²⁹ Den kommunale og regionale valglovs § 53 a, stk. 2, sidste pkt.

³⁰ Den kommunale og regionale valglovs § 60, stk. 4, sidste pkt.

³¹ Vejlovens § 3, nr. 10, § 84 og § 85 og privatvejlovens § 10, nr. 17, § 66 a og § 66 b.

³² Den kommunale og regionale valglovs § 62, stk. 1, 1. pkt., og § 64, stk. 3.

(EU-diplomater), for at søge kommunalbestyrelsen i den kommune, hvor de pågældende har deres private bolig (adresse), om at blive optaget på valglisten. Fristen gælder de statsborgere fra de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union, som fra 24. september 2017 til og med mandag den 6. november 2017 bliver registreret i Udenrigsministeriets protokol og derved opfylder valgretsbetingelserne efter lovens § 1, stk. 2, bortset fra aldersbetingelsen.³³

- 2) Sidste frist for kommunalbestyrelsens afgørelse om optagelse på valglisten af statsborgere fra de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union, som er registreret i Udenrigsministeriets protokol og har valgret til kommunalbestyrelsen og regionsrådet i henhold til lovens § 1, stk. 2 (EU-diplomater).³⁴
- 3) Skæringsdato for optagelse på valglistens *hovedliste* af tilflyttere til kommunen.³⁵
- 4) Skæringsdato for optagelse på valglistens *hovedliste* under den nye bopæl af vælgere, der er flyttet inden for kommunen. Vælgere, der flytter senere end denne dag, eller som senere end denne dag har anmeldt flytning inden for kommunen, skal forblive optaget på *hovedlisten* under den hidtidige bopæl.³⁶

5) Skæringsdato for kommunalbestyrelsens indberetninger til CPR (Det Centrale Personregister) af:

- anmeldelser om flytning,
- erhvervelse eller fortabelse af dansk indfødsret,
- erhvervelse eller fortabelse af statsborgerskab i et andet EU-land eller i Island eller Norge samt
- dødsfald i de særlige tilfælde, hvor dødsfald indberettes af kommunalbestyrelsen og ikke af sognemyndigheden.

Indberetningerne til CPR sker til brug for den maskinelle udskrivning af valglisten over de vælgere, der denne dag er bopælsregistreret i CPR med adresse i kommunen (*hovedlisten*).

Kommunen afhenter denne dag post (se afsnit 3.2 om levering, afhentning og omdeling af post generelt) og efterser sin postkasse og elektroniske post for samme dag at behandle meddelelser om ovenstående, som kommunen har modtaget senest denne dag.

- 6) Sidste frist for kommunalbestyrelsens indberetning af ændringer vedrørende afstemningsområder (valgdistrikter) til CPR's vejregister.
- 7) Sidste frist for kommunalbestyrelsens indberetning af ændringer vedrørende afstemningssteder til kommunens databehandler.
- 8) Sidste frist for, at kommunalbestyrelsen på et møde kan træffe afgørelse om, at af-

³³ § 2, stk. 5, jf. § 1, stk. 2, i bekendtgørelse nr. 671 af 4. juni 2013 om optagelse på valglisten til kommunale og regionale valg af statsborgere i en af de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union registreret i Udenrigsministeriets protokol (EU-diplomater).

³⁴ § 8, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 671 af 4. juni 2013 om optagelse på valglisten til kommunale og regionale valg af statsborgere i en af de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union registreret i Udenrigsministeriets protokol (EU-diplomater).

³⁵ Den kommunale og regionale valglovs § 8, stk. 2.

³⁶ Den kommunale og regionale valglovs § 8, stk. 4.

stemningssteder på visse småøer først åbner kl. 9 (og ikke kl. 8) på valgdagen.³⁷

*Torsdag den 9. november 2017
(Torsdagen 12 dage før valgdagen)*

Kl. 18 denne dag er sidste frist for at ansøge opholdskommunen om at brevstemme i hjemmet, medmindre kommunalbestyrelsen har fastsat en senere frist. Den seneste frist for ansøgning, som kommunen kan fastsætte, er fredagen før valgdagen.³⁸ Med henblik på at kunne modtage ansøgninger om at brevstemme i eget hjem skal kommunen holde åbent mindst ét sted i kommunen i mindst nogle timer umiddelbart inden kl. 18.

*Lørdag den 11. november 2017
(Lørdagen 10 dage før valgdagen)*

Kommunalbestyrelsen bekendtgør senest denne dag i de stedlige dagblade eller lokalaviser:

- at der vil blive udsendt valgkort til vælgerne, samt
- at indsigelser vedrørende manglende modtagelse af valgkort eller modtagelse af valgkort med fejlagtigt indhold skal fremsættes over for kommunalbestyrelsen.³⁹

Det vil være hensigtsmæssigt at holde mindst ét sted i kommunen, hvor der kan brevstemmes, åbent nogle timer for brevstemmeafgivning.

*Mandag den 13. november 2017
(Mandagen 8 dage før valgdagen)*

- 1) Kommunalbestyrelsen skal have modtaget de maskinelt udskrevne 15.-dagsvalglistor (*hovedlisten*).

Kommunalbestyrelsen skal også have modtaget de maskinelt udskrevne valgkort for vælgere optaget på 15.-dagsvalglisten, hvis det er kommunalbestyrelsen og ikke kommunens databehandler, der afleverer valgkortene til postbesørgelse. Kommunalbestyrelsen sørger for at rette disse valglistor manuelt i nødvendigt omfang frem til valgdagen.

- 2) **Kl. 12 denne dag** er sidste frist for, at en vælger med handicap eller nedsat førlighed kan indgive ansøgning til kommunalbestyrelsen i vælgerens bopælskommune om at afgive stemme på et andet afstemningssted i bopælskommunen.⁴⁰

*Tirsdag den 14. november 2017
(Tirsdagen 7 dage før valgdagen)*

- 1) Maskinelt udskrevne valgkort for vælgere optaget på *hovedlisten* skal være afleveret til postbesørgelse enten af kommunalbestyrelsen eller af kommunens databehandler.
- 2) Skæringsdato for optagelse på valglisten (*tilflytterlisten*) af tilflyttere til kommunen, der ikke er optaget på hovedlisten.⁴¹

Kommunen afhenter denne dag post (se afsnit 3.2 om levering, afhentning og omdeling af post generelt) og efterser sin

³⁷ Den kommunale og regionale valglovs § 52, stk. 2.

³⁸ Den kommunale og regionale valglovs § 60, stk. 4, 2.-4. pkt.

³⁹ Den kommunale og regionale valglovs § 11.

⁴⁰ Den kommunale og regionale valglovs § 53 a, stk. 2, 1. pkt.

⁴¹ Den kommunale og regionale valglovs § 8, stk. 3.

postkasse og elektroniske post for samme dag at behandle de anmeldelser om tilflytning til kommunen, som kommunen har modtaget senest denne dag.

3) Skæringsdato for kommunalbestyrelsens indberetninger til CPR af:

- anmeldelser om flytning til kommunen,
- erhvervelse eller fortabelse af dansk indfødsret,
- erhvervelse eller fortabelse af statsborgerskab i et andet EU-land eller i Island eller Norge samt
- dødsfald i de særlige tilfælde, hvor dødsfald indberettes af kommunalbestyrelsen og ikke af sognemyndigheden.

Indberetningerne til CPR sker til brug for den maskinelle udskrivning af *tilflytterlisten*.

*Onsdag den 15. november – tirsdag den 21. november 2017
(Onsdagen 6 dage før valgdagen og frem til valgdagen – begge dage inkl.)*

Kommunen retter fejl i valglisten frem til valgdagen ved udfærdigelse af nye valgkort og ved manuelle rettelser i valglisten.⁴²

Til og med valgdagen retter kommunen valglisten manuelt, hvis kommunen modtager meddelelse om, at en vælger er fraflyttet kommunen, har erhvervet eller fortabt dansk indfødsret eller er afgået ved døden.⁴³

Hvis en vælger er flyttet til en anden kommune inden for samme region, anføres det i valg-

listen, at vælgeren alene er berettiget til at afgive stemme til regionsrådsvalget.⁴⁴

*Onsdag den 15. november 2017
(Onsdagen 6 dage før valgdagen)*

Kommunens databehandler skal aflevere de maskinelt udskrevne valgkort til postbesørgelse for vælgere optaget på *tilflytterlisten*.

*Torsdag den 16. november 2017
(Torsdagen 5 dage før valgdagen)*

- 1) Vælgere skal have modtaget de maskinelt udskrevne valgkort.
- 2) Kommunalbestyrelsen skal have modtaget den maskinelt udskrevne *tilflyttervalgliste*.

Kommunalbestyrelsen sørger for at rette denne valgliste manuelt i nødvendigt omfang frem til valgdagen (se det herom anførte under onsdag den 15. november – tirsdag den 21. november 2017).

*Fredag den 17. november 2017
(Fredagen før valgdagen)*

Sidste dag for brevstemmeafgivning i Danmark, herunder på danske havanlæg på dansk område.⁴⁵

Kommunalbestyrelserne skal på mindst ét af de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, holde åbent for brevstemmeafgivning som minimum i tidsrummet kl. 9-16.⁴⁶

⁴² Den kommunale og regionale valglovs § 12, stk. 1.

⁴³ Den kommunale og regionale valglovs § 12, stk. 2, 1. pkt.

⁴⁴ Den kommunale og regionale valglovs § 12, stk. 2, 2. pkt.

⁴⁵ Den kommunale og regionale valglovs § 62, stk. 1, 1. pkt. og § 64, stk. 3.

⁴⁶ Den kommunale og regionale valglovs § 62, stk. 2.

Det vil i øvrigt være hensigtsmæssigt at holde også eventuelle øvrige steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, åbent for brevstemmeafgivning den pågældende dag.

*Søndag den 19. november 2017
(Søndagen 2 dage før valgdagen)*

Regionsvalgbestyrelsen skal sørge for, at det nødvendige antal stemmesedler og opslag til regionsrådsvalget er afleveret til vedkommende kommunalbestyrelser senest denne dag.⁴⁷

*Søndag den 19. november – mandag den 20.
november 2017
(1 eller 2 dage før valgdagen)*

Valgstyrene kan om nødvendigt 1 eller 2 dage før valgdagen begynde at undersøge, om brevstemmerne kan komme i betragtning. Undersøgelsen skal være færdig, inden afstemningen begynder på valgdagen.⁴⁸

For at komme i betragtning skal brevstemmerne være modtaget af valgstyrene, inden afstemningen begynder.⁴⁹

Kommunen skal afhente post og efterse sin postkasse dagen før valgdagen for at sikre, at brevstemmer kan afleveres rettidigt til vedkommende valgstyrere. Se afsnit 3.2 om levering, afhentning og omdeling af post.

Kommunevalgbestyrelsen skal aflevere stemmesedler og opslag til kommunalbestyrelsen i god tid, inden afstemningen begynder på valgdagen.

*Tirsdag den 21. november 2017
(Valgdagen)*

Kommunen skal, inden afstemningen begynder, afhente post og efterse sin postkasse for at sikre, at eventuelle sent fremkomne brevstemmer kan afleveres rettidigt til vedkommende valgstyrere på de enkelte afstemningssteder inden afstemningen begynder. Se afsnit 3.2.1 om afhentning af post på valgdagen, inden valghandlingen går i gang.

Afstemning kl. 8-20, bortset fra på visse småøer, hvor kommunalbestyrelsen senest 15 dage før valgdagen har truffet afgørelse om, at afstemningen først begynder kl. 9.⁵⁰

Stemmeoptælling foretages på afstemningsstederne umiddelbart efter afstemningens afslutning.⁵¹

Resultatet af både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget indberettes til kommunevalgbestyrelsen. Ved regionsrådsvalget indberetter kommunevalgbestyrelserne resultatet til regionsvalgbestyrelsen.⁵²

*Onsdag den 22. november – fredag den 24.
november 2017
(1-3 dage efter valgdagen)*

Senest dagen efter valgdagen skal vedkommende kommunevalgbestyrelse fintælle både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget. Kommunalbestyrelsen sørger for, at stemmematerialet (afstemningsbøgerne, stemmesedlerne, brevstemmematerialet samt de benyttede valglister og valgkort) er til stede ved fintællingen.⁵³

⁴⁷ Den kommunale og regionale valglovs § 50.

⁴⁸ Den kommunale og regionale valglovs § 71, stk. 1, 1. pkt.

⁴⁹ Den kommunale og regionale valglovs § 72, stk. 3.

⁵⁰ Den kommunale og regionale valglovs § 52, stk. 1 og 2.

⁵¹ Den kommunale og regionale valglovs § 74.

⁵² Den kommunale og regionale valglovs § 76.

⁵³ Den kommunale og regionale valglovs § 77.

Valgbogen for regionsrådsvalget sendes til formanden for regionsvalgbestyrelsen.⁵⁴

Senest dagen efter fintællingen skal vedkommende kommunevalgbestyrelse opgøre kommunalbestyrelsesvalget og vedkommende regionsvalgbestyrelse regionsrådsvalget.

Har regionsvalgbestyrelsen foretaget fornyet fintælling, skal opgørelsen af valget ske senest dagen efter, at regionsvalgbestyrelsen har modtaget stemmesedlerne fra kommunerne.⁵⁵

Senest dagen efter valgets opgørelse sender kommunevalgbestyrelsen henholdsvis regionsvalgbestyrelsen en kopi af valgbogen til Økonomi- og Indenrigsministeriet.⁵⁶

*Tirsdag den 28. november 2017
(Ugedagen efter valgdagen)*

Sidste frist for at klage over valget. Klager over valget til en kommunalbestyrelse indgives til den siddende kommunalbestyrelse i vedkommende kommune. Klager over valget til et regionsråd indgives til vedkommende siddende regionsråd.⁵⁷

*Onsdag den 29. november 2017
(8 dage efter valgdagen)*

Valgplakater, der efter vejlovgivningens regler er ophængt uden tilladelse fra vejmyndigheden, skal være taget ned senest ved døgnet afslutning.⁵⁸

*Fredag den 1. december 2017
(Fredagen 10 dage efter valgdagen)*

Sidste frist for at ansøge den siddende kommunalbestyrelse henholdsvis det siddende regionsråd om fritagelse for at modtage valg til kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet.⁵⁹

Mandag den 1. januar 2018

De nyvalgte kommunalbestyrelser tiltræder (medmindre der inden den 31. december 2017 er truffet endelig afgørelse om, at der afholdes omvalg).

De nyvalgte regionsråd tiltræder (medmindre der inden den 31. december 2017 er truffet endelig afgørelse om, at der afholdes omvalg).⁶⁰

Når klagefristen er udløbet, og eventuelle klager over valget er endeligt afgjort, tilintetgøres valglister og valgkort samt stemmesedler og brevstemmemateriale. Dette valgmateriale kan efter kommunalbestyrelsens henholdsvis regionsrådets bestemmelse anvendes til forskning og statistik i overensstemmelse med reglerne i lov om behandling af personoplysninger. Valgmateriale, der anvendes til forskning og statistik, skal tilintetgøres, når valg materialet ikke længere er nødvendigt til de nævnte formål.⁶¹

*Onsdag den 21. februar 2018
(3 måneder efter valgdagen)*

Sidste frist for et medlem af den nyvalgte kommunalbestyrelse/det nyvalgte regionsråd til at gøre indsigelse over for kommunalbesty-

⁵⁴ Den kommunale og regionale valglovs § 78, stk. 6.

⁵⁵ Den kommunale og regionale valglovs §§ 79 og 80, stk. 4.

⁵⁶ Den kommunale og regionale valglovs § 88, stk. 3.

⁵⁷ Den kommunale og regionale valglovs § 93, stk. 1.

⁵⁸ Vejlovens § 84, stk. 1, og privatvejslovens § 66 a, stk. 1.

⁵⁹ Den kommunale og regionale valglovs § 92, stk. 3.

⁶⁰ Den kommunale og regionale valglovs § 97.

⁶¹ Den kommunale og regionale valglovs § 106, stk. 3 og 4.

relsen/regionsrådet mod en valgt kandidats valgbarhed pga. straf.⁶²

3.2. Generelt om levering, afhentning og om- deling af post med PostNord

Der omdeles ikke længere post i weekenden, dvs. lørdag eller søndag. Dette gælder både almindelige breve og Quickbreve.

De almindelige breve leveres to gange om ugen på hverdage, dvs. mandag til fredag. De almindelige breve er op til 5 dage undervejs.

Quickbreve leveres med dag-til-dag forsendelse på hverdage, dvs. mandag til fredag. Quickbreve skal afleveres på posthuse eller erhvervsindleveringer. Levering eller afhentning af Quickbreve kan også ske via en distributionshub eller i et postboksanlæg, hvis der er indgået aftale med PostNord herom.

Et posthus er et sted, hvor man kan sende post samt afhente breve og pakker, der er forsøgt leveret. Et posthus er dermed ikke et sted, hvor posten omdeles til eller fra. Posten omdeles fra PostNords distributionshubs.

PostNord har over for Økonomi- og Indenrigsministeriet oplyst, at en stor del af landets kommuner har indgået aftaler med PostNord om enten levering af post eller afhentning af post på en distributionshub eller i et postboksanlæg. Tidspunktet for afhentning og levering af post varierer, og det er derfor ikke muligt at oplyse et standardiseret tidspunkt for afhentning og levering af post.

Erhverv Kundeservice hos PostNord kan kontaktes med henblik på at indgå aftale om levering af post eller afhentning af post på en di-

istributionshub eller i et postboksanlæg på tlf.nr. 70 11 12 30 mandag til fredag i tidsrummet kl. 8-17. De almindelige breve leveres to gange om ugen (i hverdagene, dvs. mandag til fredag). De almindelige breve er op til 5 dage undervejs.

3.2.1. Særligt om afsendelse af brevstemmer den sidste dag, hvor der kan brevstemmes

Sidste frist for brevstemmeafgivning i Danmark, herunder på danske havanlæg på dansk område er fredagen før valgdagen, dvs. fredag den 17. november 2017.

På denne dag skal kommunalbestyrelsen på mindst ét af de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, f.eks. et borger-servicecenter eller lignende, holde åbent for brevstemmeafgivning som minimum i tidsrummet kl. 9-16, se lovens § 62, stk. 2. Det vil i øvrigt være hensigtsmæssigt at holde også eventuelle øvrige steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, åbent for brevstemmeafgivning den pågældende dag.

Når brevstemmeafgivningen er afsluttet (tidligst kl. 16) indleveres alle »udenbys« brevstemmer på et posthus eller en Erhvervsindlevering inden seneste frist for indlevering er overskredet. Brevstemmerne skal sendes som Quickbreve. Bemærk, at PostNord har godt 1000 posthuse, men at langt hovedparten af disse posthuse bliver afpostet inden kl. 16, så det er vigtigt, at kommunalbestyrelsen orienterer sig om, hvor de kan indlevere Quickbreve senere end kl. 16. Disse oplysninger kan findes på PostNords hjemmeside www.postnord.dk/findos.

Se ovenfor afsnit 3.2. om muligheden for at indgå aftaler med PostNord om enten levering af post eller afhentning af post på en distributionshub eller i et postboksanlæg.

⁶² Den kommunale og regionale valglovs § 101, stk. 2.

3.2.2. Særligt om afhentning af post på valgdagen, inden valghandlingen går i gang

Quickbreve afsendt fredag den 17. november 2017 (forudsat at de indleveres inden sidste frist for indlevering) vil være fremme mandag d. 20. november

På valgdagen tirsdag den 21. november 2017 vil der helt ekstraordinært være mulighed for at afhente post på et af PostNords distributionshubs inden kl. 8, hvor afstemningen begynder. Det bemærkes, at antallet af distributionshubs løbende reduceres, og at placeringen heraf løbende ændres. Kommunen kan kontakte Erhverv Kundeservice hos PostNord for oplysning om nærmeste (relevante) distributionshub. Som følge af reduktion i antallet af distributionshubs vil afstanden for visse kommuner til en distributionshub kunne være stor.

Hvor en kommune vurderer, at det ikke tidsmæssigt vil være muligt at afhente post på et af PostNords distributionshubs på valgdagen, inden afstemningen går i gang, kan kommunen undtagelsesvist undlade at afhente post denne dag. Kommunen skal i dette tilfælde sørge for, at al post, der kan leveres eller afhentes dagen inden valgdagen, dvs. mandag den 20. november 2017, er aftalt leveret til eller afhentet af kommunen denne dag.

Erhverv Kundeservice kan kontaktes for yderligere oplysninger på tlf.nr. 70 11 12 30 mandag til fredag i tidsrummet kl. 8-17.

4. Bekendtgørelse om de kommunale og regionale valg, valgret, valglister og valgkort

4.1. Bekendtgørelse om de kommunale og regionale valg

Senest tirsdag den 22. august 2017 (tirsdagen 13 uger før valgdagen) skal kommunalbestyrelsen og regionsrådet bekendtgøre i de stedlige dagblade eller lokalaviser, jf. lovens § 22,

- antal medlemmer, der skal vælges,

- antal stillere for en kandidatliste,
- fristerne for tidligste og seneste indlevering af kandidatlistes, jf. lovens § 23, stk. 1, 1.-3. pkt.,
- dag og tid for afstemningen samt
- betingelserne for at udøve valgret (have ret til at stemme) og stille op som kandidat til valget, herunder betingelserne for, at disse rettigheder tilkommer herboende udlændinge.

Kommunalbestyrelsens medlemstal fastsættes i styrelsesvedtægten, jf. § 5, stk. 1, i lov om kommunernes styrelse (lovbekendtgørelse nr. 318 af 28. marts 2017). Ændringer i styrelsesvedtægten, som ændrer antallet af medlemmer i kommunalbestyrelsen, skal for at få virkning fra førstkommande valgperiode være vedtaget af kommunalbestyrelsen senest den 1. august i valgåret ved to behandlinger med mindst 6 dages mellemrum, jf. § 2, stk. 2, i lov om kommunernes styrelse, jf. den kommunale og regionale valglovs § 6 a. Bestemmelsen i lovens § 6 a er en *gyldighedsforskrift*. Ændringer af kommunalbestyrelsens medlemstal skal derfor have undergået to behandlinger i kommunalbestyrelsen med mindst seks dages mellemrum samt være vedtaget senest den 1. august 2017 for at få virkning fra valgperioden 2018-2021. Der kan *ikke* dispenseres fra denne frist.

Regionsrådenes medlemstal er fastsat til 41, jf. § 8 i regionsloven (lovbekendtgørelse nr. 319 af 28. marts 2017).

Ved den ovennævnte bekendtgørelse af valget vil det være hensigtsmæssigt, at det samtidig angives, *hvor og til hvem kandidatlisterne skal indleveres*. Kandidatlistes til kommunalbestyrelsesvalget skal indleveres til kommunalvalgbestyrelsens formand, dvs. borgmesteren i den pågældende kommune, mens kandidatlistes til regionsrådsvalg skal indleveres til formanden for regionsvalgbestyrelsen, dvs. formanden for vedkommende regionsråd, se nærmere herom afsnit 5.

4.2. Valgret

Den kommunale og regionale valglov indeholder i § 1 (med virkning fra 1. juli 2017) følgende bestemmelse om valgret til kommunale og regionale råd:

»§ 1. Valgret til kommunalbestyrelsen og regionsrådet har enhver, der på valgdagen er fyldt 18 år, har fast bopæl i kommunen henholdsvis regionen, og som herudover enten

- 1) har dansk indfødsret,
- 2) er statsborger i en af de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union, jf. dog stk. 3 og 4,
- 3) er statsborger i Island eller Norge, jf. dog stk. 3 og 4, eller
- 4) uden afbrydelse har haft fast bopæl i riget i de sidste 3 år forud for valgdagen, jf. dog stk. 3 og 4.

Stk. 2. Valgret til kommunalbestyrelsen og regionsrådet har endvidere enhver, der på valgdagen er fyldt 18 år, er statsborger i en af de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union og er registreret i Udenrigsministeriets protokol.

Stk. 3. Følgende personer har uanset stk. 1, nr. 2-4, ikke valgret:

- 1) En udlænding, hvis opholdstilladelse efter udlændingelovens § 7 eller § 8, stk. 1 eller 2, er bortfaldet, jf. udlændingelovens § 32, stk. 1, eller § 21 b, stk. 1, men som ikke kan udsendes af landet, jf. udlændingelovens § 31,
- 2) en udlænding, der har fået afslag på en ansøgning om opholdstilladelse efter udlændingelovens § 7 eller § 8, stk. 1 eller 2, men som ikke kan udsendes af landet, jf. udlændingelovens § 31,
- 3) en udlænding, der er udvist ved endelig dom efter udlændingelovens §§ 22-24 eller § 25 c,
- 4) en udlænding, der er udvist ved endelig afgørelse efter udlændingelovens §§ 25-25 b, og
- 5) en udlænding, der ved registreringen i Det Centrale Personregister (CPR) som tilflyttet fra udlandet var indsat direkte til afsoning i en af kriminalforsorgens institutio-

ner, jf. § 17, stk. 4, i lov om Det Centrale Personregister.

Stk. 4. Stk. 3, nr. 1-4, finder anvendelse fra tidspunktet for registreringen hos Udlændingestyrelsen eller politiet af den pågældende dom eller afgørelse. Stk. 3 finder anvendelse, indtil udlændingen efter udlændingeloven eller forskrifter udstedt i medfør heraf erhverver opholdstilladelse eller -bevis eller bliver fritaget herfor.

Stk. 5. Personer, der efter reglerne i lov om Det Centrale Personregister opfylder betingelserne for at være bopælsregistreret i kommunen, anses for at have fast bopæl i kommunen henholdsvis i den region, hvori kommunen er beliggende.«

Personer, der er under værgemål med fratagelse af den retlige handleevne efter værgemålslovens § 6, blev tidligere kaldt ”umyndiggjorte”. Ved en lovændring med virkning fra den 1. juli 2016 (§ 2 i lov nr. 381 af 27. april 2016, se nærmere bilag 2) blev den dagældende bestemmelse i den kommunale og regionale valglovs § 1, stk. 3, hvorefter personer, der er under værgemål med fratagelse af den retlige handleevne, jf. værgemålslovens § 6, ikke har valgret, ophævet. Personer, der er under værgemål med fratagelse af den retlige handleevne, jf. værgemålslovens § 6, og som i øvrigt opfylder de almindelige valgrets betingelser, har således valgret til kommunale og regionale valg.

Om de udlændinge, der opnår valgret efter 3 års forudgående fast bopæl i riget, bemærkes, at 3-årsperioden regnes fra det tidspunkt, der er registreret som indrejsedato i CPR. En eventuel forudgående periode, hvor pågældende uden at være bopælsregistreret i CPR måtte have opholdt sig i riget som asylsøgende eller lignende, medregnes ikke.

Personer, der efter reglerne i CPR-loven (lovbekendtgørelse nr. 646 af 2. juni 2017 om Det Centrale Personregister) opfylder betingelserne for at være bopælsregistreret i CPR, anses for at have fast bopæl i vedkommende kommune henholdsvis den region, hvori vedkommende kommune ligger, og anses dermed

for at opfylde bopælsbetingelsen for valgret til de kommunale og regionale valg, jf. lovens § 1, stk. 5. Det drejer sig om personer, der efter CPR-lovens regler er registreret i kommunen henholdsvis regionen med bopæl, fast opholdssted eller under vejkode højere end 9900, jf. CPR-lovens § 6.

Det gælder også personer, der er ansat i den danske stat og beordret til tjeneste uden for riget, samt under visse betingelser deres ægtefæller, registrerede partnere og samlevere, hvis de har taget ophold i udlandet i forbindelse med den beordrede tjeneste fra og med den 1. juli 2000, hvor de efter reglerne i CPR-loven ikke længere registreres som udrejst, jf. CPR-lovens § 24, stk. 5 og 6. Denne persongruppe opfylder således bopælsbetingelsen for valgret til de kommunale og regionale valg.

Personer, der efter kommunalbestyrelsens eller Valgnævnets afgørelse herom optages på folketingsvalglisten under henvisning til, at de efter folketingsvalglovens § 2 anses for at have fast bopæl i riget, og som i forbindelse med opholdet i udlandet er registreret i CPR som udrejst, har derimod *ikke* valgret ved de kommunale og regionale valg, idet de ikke opfylder betingelsen om fast bopæl i kommunen henholdsvis regionen, der gælder for valgret til kommunale og regionale valg.

4.2.1. EU-diplomaters valgret

Efter den kommunale og regionale valglovs § 1, stk. 2, har statsborgere fra andre medlemslande i Den Europæiske Union, der er registreret i Udenrigsministeriets protokol (EU-diplomater m.fl.), valgret til kommunale og regionale valg.

De pågældende EU-diplomater har valgret, uanset at den pågældende persongruppe i kraft af deres registrering i Udenrigsministeriets protokol eller deres status som medfølgende familiemedlemmer til sådanne personer m.v. ikke bopælsregistreres i Det Centrale Personregister (CPR), jf. CPR-lovens § 18,

stk. 1 og 2, medmindre de har dansk indfødsret (er danske statsborgere).

Det er en betingelse for at have valgret som EU-diplomat, at den pågældende er registreret som diplomat eller anden eksterritorial person i Udenrigsministeriets protokol (og dermed betragtes som havende opfyldt kravet om fast bopæl i kommunen eller regionen som betingelse for at have valgret til kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet), og at den pågældende opfylder de øvrige valgrets-betingelser, dvs. er fyldt 18 år og er statsborger i en anden medlemsstat i Den Europæiske Union.

Personkredsen, der registreres i Udenrigsministeriets protokol, omfatter diplomater og andet udsendt personale (tjenestepersonale forudsat, at de har tjenestepas) ved herværende ambassader samt medfølgende familiemedlemmer, der tilhører husstanden (børn normalt indtil det fyldte 21. år), jf. Wienerkonventionen om diplomatiske forbindelser art. 17 og 37. Som følge af en ændring af udlændingeloven (§ 1 i lov nr. 1488 af 23. december 2014 om ændring af udlændingeloven, integrationsloven og lov om Det Centrale Personregister) er privat tjenestepersonale, som tiltræder deres funktion hos ovennævnte diplomater, med virkning fra 1. januar 2015 ligeledes registreret i Udenrigsministeriets protokol. Endvidere er omfattet udsendte embedsmænd ved internationale organisationer (herunder EU-institutioner) i Danmark samt medfølgende familiemedlemmer, der tilhører husstanden (børn normalt indtil det fyldte 21. år), jf. dog værtskabsaftalerne for den enkelte internationale organisation. Det er altså ikke kun personale, der arbejder for EU-institutioner, som er omfattet af bestemmelsen.

Derimod optages lokalt ansat personale uanset nationalitet samt servicemedarbejdere med dansk pas ikke i Udenrigsministeriets protokol og er derfor ikke omfattet af bestemmelsen.

De pågældende EU-diplomater skal optages på valglisten i den kommune, hvor de har deres private bolig (adresse), jf. afsnit 4.3.1. nedenfor. Med udtrykket »privat bolig« menes den adresse, hvor de pågældende bor. Ved afgørelsen af, i hvilken kommune de nævnte vælgere har deres private bolig, skal der tages udgangspunkt i de principper, der gælder efter CPR-lovgivningen for vurderingen af, hvor en person skal bopælsregistreres, jf. CPR-lovens §§ 6-9.

Det er Økonomi- og Indenrigsministeriets vurdering, at bestemmelsen navnlig er relevant for et begrænset antal kommuner i hovedstadsområdet, hvor Økonomi- og Indenrigsministeriet antager, at de fleste EU-diplomater har deres private bolig. Men også for andre kommuner kan bestemmelsen være relevant. Det bemærkes, at der formentlig kun er et meget begrænset antal vælgere i denne persongruppe, der eventuelt vil anmode om at blive optaget på valglisten til kommunal- og regionalvalg.

Med virkning fra 1. april 2017 har Udenrigsministeriet indført en ny procedure, som betyder, at nogle af de ovennævnte EU-diplomater og eventuelt medfølgende familiemedlemmer kan vælge, om de vil være registreret i Udenrigsministeriets protokol, eller om de vil ansøge Statsforvaltningen om et EU-opholdsbevis (registreringsbevis) med henblik på efterfølgende bopælsregistrering i CPR. Proceduren gælder ikke for herboende diplomater og andet udsendt personale (tjenestepersonale forudsat, at de har tjenestepas) ved herværende ambassader samt medfølgende familiemedlemmer og privat tjenestepersonale, der tilhører husstanden. Proceduren gælder udelukkende for ansatte ved internationale organisationer (inkl. EU-agenturer/kontorer) i Danmark på diplomatlignende vilkår og disses medfølgende familiemedlemmer. Disse EU-diplomater kan med virkning fra 1. april 2017 således vælge mellem

- 1) at lade deres opholdsgrundlag her i landet være meddelelse af opholdstilladelse efter udlændingelovens § 47, stk. 1, med deraf

følgende registrering i Udenrigsministeriets protokol og fritagelse for bopælsregistrering i CPR *eller*

- 2) alene at lade deres opholdsgrundlag være deres status som vandrende arbejdstagere efter EU-retten med mulighed for at ansøge Statsforvaltningen om et EU-opholdsbevis (registreringsbevis).

EU-diplomater m.v., der ønsker at blive bopælsregistreret i CPR, skal ansøge om et EU-opholdsdokument (registreringsbevis) i Danmark ved henvendelse til Statsforvaltningen. Efter modtagelse af opholdsdokumentet kan ansøgeren anmelde indrejse til sin bopælskommune med henblik på folkeregistrering (bopælsregistrering) i CPR. Når bopælsregistrering i CPR har fundet sted, vil pågældendes organisation underrette Udenrigsministeriets protokol herom, og protokollen vil udstede et ID-kort til pågældende og eventuelt medfølgende ægtefælle.

For EU-diplomater m.v., hvis opholdsgrundlag her i landet allerede følger af registreringen i Udenrigsministeriets protokol, forudsætter bopælsregistrering i CPR, at vedkommendes registrering i protokollen er ophørt.

Den nye procedure har betydning for, hvordan disse EU-diplomater og eventuelt medfølgende familiemedlemmer optages på valglisten til de kommunale og regionale valg.

EU-diplomater m.v., der vælger at gøre brug af muligheden for at blive bopælsregistreret i CPR, vil automatisk blive optaget på valglisten i den kommune, hvor de er bopælsregistreret i CPR, jf. den kommunale og regionale valglovs § 7, stk. 1, 1. pkt.

EU-diplomater m.v., der vælger ikke at benytte sig af denne mulighed, vil fortsat via deres registrering i Udenrigsministeriets protokol skulle optages efter anmodning på valglisten i den kommune, hvor de har deres private bolig (adresse), se den kommunale og regionale valglovs § 7, stk. 1, 2. pkt., samt afsnit 4.3.1. nedenfor.

Det bemærkes, at de EU-diplomater m.v., der ønsker at benytte sig af adgangen til at skifte status og blive bopælsregistreret i CPR ("omregistrering" fra protokol til CPR), ikke vil opfylde betingelserne for valgret til de kommunale og regionale valg i perioden, fra deres registrering i Udenrigsministeriets protokol er ophørt, og indtil de er blevet bopælsregistreret i CPR.

4.2.2. Afskaffelse af valgret for udlændinge på tålt ophold, udvisningsdømte udlændinge og administrative udviste udlændinge m.v.

Ved en lovændring med virkning fra den 1. juli 2017 (lov nr. 713 af 8. juni 2017) er valgretten afskaffet for en gruppe udlændinge til de kommunale og regionale valg samt til Europa-Parlamentsvalg i Danmark. Loven afskaffer valgretten til kommunalbestyrelsen og regionsrådet for udlændinge, der befinder sig i Danmark på tålt ophold, udlændinge, der er udvist af Danmark ved endelig dom eller endelig administrativ afgørelse, samt udlændinge, som fra udlandet indsættes direkte til afsoning i en af kriminalforsorgens institutioner, se den kommunale og regionale valglovs § 1, stk. 3 og 4.

Udlændingestyrelsen, politiet og Direktoratet for Kriminalforsorgen leverer efter anmodning fra Økonomi- og Indenrigsministeriet oplysninger om den nævnte gruppe udlændinge forud for udarbejdelsen af det valgudtræk fra CPR, der danner grundlag for dannelse af hovedlisten, der skal optage de vælgere, der senest 15 dage før valgdagen er flyttet til kommunen, og som senest denne dag har anmeldt flytningen til tilflytterkommunen, jf. lov om kommunale og regionale valg § 8, stk. 2.

Ovennævnte udlændinge vil således automatisk blive fjernet fra det udtræk, der danner

grundlag for hovedlisten, inden dette udtræk leveres til kommunerne/kommunernes data-behandler. Udlændinge, der udvises m.v., efter at udtrækket til hovedlisten (på 15.-dagen før valgdagen) er foretaget, skal manuelt slettes af valglisten, se nedenfor afsnit 4.8.7.

Hvis der efter 15.-dagen er behov for at tilføje eller fjerne en person til eller fra valglisten, vil Økonomi- og Indenrigsministeriet kontakte den relevante kommune herom.

4.3. Generelt om optagelse på valglisten

For at udøve sin valgret, dvs. have ret til at stemme, skal man være optaget på valglisten, se lovens § 2, stk. 1.

Vælgerne skal optages på valglisten i den kommune, hvor de er bopælsregistreret i CPR, se lovens § 7, stk. 1, 1. pkt.

Personer, der er registreret i Udenrigsministeriets protokol og har valgret i henhold til lovens § 1, stk. 2 (EU-diplomater), optages efter anmodning på valglisten i den kommune, hvor de har deres private bolig (adresse), se lovens § 7, stk. 1, 2. pkt., samt afsnit 4.3.1. nedenfor.

Den siddende kommunalbestyrelse skal i de år, hvor nyvalg finder sted, udarbejde en valgliste over kommunens vælgere. Valglisten skal udarbejdes for hvert afstemningsområde i kommunen, jf. lovens § 8, stk. 1. Det er den samme valgliste, der udarbejdes til både valg til kommunalbestyrelsen og valg til regionsrådet.

Valglisten består af en hovedliste og en tilflytterliste, jf. lovens § 8, stk. 1, 3. pkt., samt en særskilt valgliste over evt. vælgere i kommunen med valgret i henhold til lovens § 1, stk. 2 (EU-diplomater), se nedenfor afsnit 4.3.1.

På *hovedlisten* skal optages de vælgere, der senest 15 dage før valgdagen, dvs. senest

mandag den 6. november 2017, er flyttet til kommunen, og som senest denne dag har anmeldt flytningen til tilflytningskommunen. Vælgere, der senest mandag den 6. november 2017 er flyttet inden for kommunen og senest denne dag har anmeldt flytningen til kommunen, optages på hovedlisten under den nye bopæl, jf. lovens § 8, stk. 2 og stk. 4, 1. pkt.

Vælgere, der senere end mandag den 6. november 2017 (15 dage før valgdagen) er flyttet *inden for* kommunen, eller som senere end denne dag har anmeldt flytningen til kommunen, uden at skulle optages på tilflytterlisten inden for kommunen, skal forblive optaget på valglisten under den hidtidige bopæl, jf. lovens § 8, stk. 4, 2. pkt.

På *tilflytterlisten* skal optages de vælgere, der ikke er optaget på hovedlisten, og som senest 7 dage før valgdagen, dvs. senest tirsdag den 14. november 2017, er flyttet til kommunen, og som senest denne dag har anmeldt flytningen til tilflytningskommunen, jf. lovens § 8, stk. 3. Om sletning af vælgeren fra fraflytningskommunens valgliste henvises til afsnit 4.8.1.

Vælgere, der senere end tirsdag den 14. november 2017 flytter til kommunen eller senere end denne dag har anmeldt flytningen til tilflytningskommunen, skal ikke optages på tilflytningskommunens valgliste. Om sletning af vælgeren fra fraflytningskommunens valgliste henvises til afsnit 4.8.3.

4.3.1. EU-diplomaters optagelse på valglisten

Statsborgere fra andre EU-lande, som er registreret i Udenrigsministeriets protokol, og som er fyldt 18 år senest på valgdagen, skal optages på valglisten i den kommune, hvor de har deres *private bolig* (adresse), jf. den kommunale og regionale valglovs § 7, stk. 1, 2. pkt.

Optagelse sker første gang *efter anmodning* fra den pågældende, jf. lovens § 7, stk. 1, 2. pkt. Bliver den pågældende optaget på valglisten, skal den pågældende forblive optaget på

valglisten til kommende kommunale og regionale valg uden fornyet anmodning, hvis den pågældende siden da uafbrudt har været registreret i Udenrigsministeriets protokol (og dermed i denne periode har måttet betragtes som herboende), og hvis den pågældende ikke i mellemtiden har anmodet om at blive slettet af valglisten, jf. lovens § 7, stk. 2.

Det står den enkelte kommunalbestyrelse frit for, om kommunen vil føre en særskilt manuel valgliste over de pågældende vælgere, eller om kommunen vil søge de pågældende vælgere integreret i hovedlisten (se afsnit 4.5.1. nedenfor), evt. ved mellemkomst af kommunens databehandler. De pågældende vælgere vil endvidere skulle have udsendt valgkort til den adresse i kommunen, hvor de har deres private bolig (adresse), jf. lovens § 10, 1. pkt.

Den nærmere fremgangsmåde for og de nærmere frister for anmodning om optagelse på valglisten m.v. af herboende statsborgere fra andre medlemslande i Den Europæiske Union, der er registreret i Udenrigsministeriets protokol, er reguleret ved bekendtgørelse nr. 671 af 4. juni 2013 om optagelse på valglisten til kommunale og regionale valg af statsborgere i en af de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union registreret i Udenrigsministeriets protokol (EU-diplomater). Den nævnte EU-diplomatbekendtgørelse er optrykt i denne vejledning som *bilag 6* og er gengivet på Økonomi- og Indenrigsministeriets valg-hjemmeside valg.oim.dk/valgmyndigheder/ under fanen med meddelelser om det pågældende valg.

På en særskilt valgliste eller som en integreret del af hovedlisten, jf. afsnit 4.2.1., optages eventuelle vælgere, der har valgt som EU-diplomater, og som *senest fredag den 29. september 2017* har anmodet kommunalbestyrelsen om at blive optaget på valglisten til kommunal- og regionalvalg. Se EU-diplomatbekendtgørelsens § 2, stk. 4, jf. § 1, stk. 1. Af denne bestemmelse i bekendtgørelsen følger det, at ansøgningsfristen er 1. oktober i valgåret, men da 1. oktober 2017 er en søndag, er fristen fremrykket til den umiddel-

bart forudgående søgnedag, som ikke er en lørdag, dvs. fredag den 29. september 2017, se EU-diplomatbekendtgørelsens § 2, stk. 4, 2. pkt. Såfremt en EU-diplomat i perioden fra og med den 24. september 2017 (ugedagen før den 1. oktober i valgåret) til og med mandag den 6. november 2017 (mandag 15 dage før valgdagen) bliver registreret i Udenrigsministeriets protokol eller i øvrigt opfylder valgretsbetingelserne i lovens § 1, stk. 2, bortset fra aldersbetingelsen, forlænges fristen for indgivelse af anmodning om at blive optaget på valglisten til og med *mandag den 6. november 2017 kl. 12* (mandag 15 dage før valgdagen). Se EU-diplomatbekendtgørelsens § 2, stk. 5, jf. § 1, stk. 2.

Optagelsen af de pågældende vælgere følger særskilte regler og frister, jf. ovennævnte EU-diplomatbekendtgørelse. De pågældende skal derfor *ikke* optages på tilflyttervalglisten, hvis de måtte henvende sig til kommunen senere end den 6. november 2017 med anmodning om at blive optaget på valglisten. De pågældende vil i givet fald tidligst kunne optages på valglisten til det næstkommende kommunal- og regionalvalg den 16. november 2021, såfremt de i øvrigt opfylder valgretsbetingelserne i lovens § 1, stk. 2, og skal i så fald følge fremgangsmåden for at blive optaget, dvs. at de tidligst den 1. august 2021 kan anmode om at blive optaget på valglisten til kommunal- og regionalvalget i 2021, jf. EU-diplomatbekendtgørelsens § 2, stk. 3. Er de pågældende vælgere forinden fraflyttet en anden kommune, og opfylder de betingelserne for at blive optaget på valglisten, skal tilflytningskommunen tage kontakt til fraflytningskommunen med henblik på, at de pågældende vælgere bliver slettet af valglisten i fraflytningskommunen, hvis de måtte være optaget på denne, jf. EU-diplomatbekendtgørelsens § 12, stk. 2.

De EU-diplomater m.v., der ønsker at benytte sig af muligheden for at lade sig bopælsregistrere i CPR, og som bliver bopælsregistreret senere end tirsdag den 14. november 2017 (7.-dagen før valgdagen), skal ikke optages på

bopælskommunens valgliste, jf. lovens § 8, stk. 3.

4.3.2. Vælgere, der er ansat i den danske stat og beordret til tjeneste uden for riget m.fl.

Som nævnt gælder de nævnte skæringsdatoer for optagelse på hovedlisten og tilflytterlisten for vælgere, der er bopælsregistreret i CPR, dvs. er registreret i CPR med bopæl, fast opholdssted eller under vejkode højere end 9900, jf. CPR-lovens § 6. De nævnte skæringsdatoer gælder derfor også vælgere, der er ansat i den danske stat og beordret til tjeneste uden for riget, samt under visse betingelser deres ægtefæller, registrerede partnere og samlever, hvis de har taget ophold i udlandet i forbindelse med den beordrede tjeneste fra og med den 1. juli 2000, jf. afsnit 4.2. ovenfor. Dette skyldes, at de nævnte vælgere fra og med den 1. juli 2000 ikke registreres som udrejst i CPR, jf. § 24, stk. 5 og 6, i CPR-loven.

4.3.3. Vælgere uden fast opholdssted i kommunen (hjemløse og forsvundne personer)

Vælgere, der på 15.-dagen før valgdagen er uden fast opholdssted i kommunen og dermed hjemløse, vil være registreret i CPR i deres hidtidige bopælskommuner under vejkode større end 9900 og optages automatisk på valglisten i den hidtidige bopælskommune, se § 6, stk. 4, i CPR-loven og § 14, nr. 1, i bekendtgørelse nr. 1153 af 23. november 2006 om folkeregistrering m.v. (se dog afsnit 4.11. nedenfor om udsendelse af valgkort).

Vælgere, der på 15.-dagen før valgdagen er registreret af den hidtidige bopælskommune som forsvundet i CPR, fordi de er eftersøgt uden at blive fundet, jf. § 6, stk. 5, i CPR-loven, optages ikke på valglisten.

Hvis vedkommende vælger er fundet eller har givet sig til kende senest på 15.-dagen før valgdagen, skal vedkommendes registrering som forsvundet i CPR ophøre.

Kommer der efter 15.-dagen før valgdagen, men dog senest på valgdagen, oplysninger frem, der gør, at det kan konstateres, at den pågældende fejlagtigt på 15.-dagen før valgdagen var registreret som forsvundet i CPR, skal den pågældende manuelt optages på valglisten. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvis en vælger, der på 15.-dagen før valgdagen er registreret som forsvundet i CPR, giver sig til kende på et senere tidspunkt, f.eks. ved at møde frem på et afstemningssted på valgdagen, og hvis det på grundlag af de oplysninger, kommunalbestyrelsen herved kommer i besiddelse af, kan konstateres, at vælgeren fejlagtigt på 15.-dagen var registreret som forsvundet i CPR. Kommunalbestyrelsen skal derudover ændre den pågældendes bopælsregistrering i CPR i overensstemmelse hermed.

4.4. Indberetninger af ændringer vedrørende afstemningsområder og afstemningssteder

Kommunalbestyrelsen skal udarbejde en valgliste over kommunens vælgere for hvert afstemningsområde i kommunen, jf. lovens § 8, stk. 1, 1. og 2. pkt. Afstemningen foregår i de samme afstemningsområder som valg til Folketinget, jf. lovens § 51, stk. 1, 1. pkt. For hvert afstemningsområde er der ét afstemningssted, jf. lovens § 51, stk. 1, 2. pkt. De valgkort, som kommunalbestyrelsen sender ud til vælgerne, skal bl.a. indeholde oplysning om det afstemningssted, hvor vælgeren skal henvende sig for at stemme, jf. afsnit 4.11. nedenfor.

Kommunalbestyrelsen skal løbende indberette ændringer i afstemningsområder (valgdistrikter) til CPR's vejregister og ændringer i afstemningssteder til kommunens databehandler. Ændringer vedrørende afstemningsområder (valgdistrikter) og afstemningssteder skal være indberettet *senest 15 dage før valgdagen*, dvs. senest mandag den 6. november 2017, til henholdsvis CPR's vejregister og kommunens databehandler.

Bemærk, at der med vedtagelsen af adresseloven (lov nr. 136 af 1. februar 2017) er indført et nyt landsdækkende autoritativt register for

adresser og vejnavne. Formålet med loven er at sikre, at offentlige data om vejnavne og adresser registreres på en ensartet måde i Danmarks Adresseregister (DAR), og at oplysningerne fra registret gøres frit tilgængelige, så de kan skabe større sammenhæng i den offentlige digitale forvaltning. Kommunalbestyrelsen skal på sigt vedligeholde kommunens afstemningsområder med udgangspunkt i Danmarks Adresseregister, når CPR's vejregister udfases.

Kommunalbestyrelsen skal dog i forhold til de kommunale og regionale valg den 21. november 2017 indberette ændringer i afstemningsområder som hidtil (valgdistrikter) til CPR's vejregister, da adresselovens regler herom ikke er sat i kraft endnu, jf. adresselovens § 16, stk. 2, jf. § 21.

Ved »kommunens databehandler« forstår den virksomhed, der på vegne af kommunen elektronisk modtager det relevante udtræk af CPR og på grundlag heraf udskriver valglisten og valgkort, som sendes til henholdsvis kommunen og vælgerne i kommunen (i praksis KMD A/S og Strålfors A/S).

4.5. Maskinel udarbejdelse af valglisten

4.5.1. Hovedlisten (15.-dagen før valgdagen)

Hovedlisten er fortegnelsen over de vælgere til kommunal- og regionalvalget, der senest 15 dage før valgdagen er flyttet til kommunen eller er flyttet inden for kommunen, og som senest denne dag har anmeldt flytningen til (tilflytnings)kommunen, jf. lovens § 8, stk. 2 og stk. 4, 1. pkt. Hovedlisten udarbejdes maskinelt på grundlag af oplysningerne i CPR med de ændringer, som kommunen har modtaget til og med mandag den 6. november 2017 (15 dage før valgdagen).

Med henblik på den maskinelle udarbejdelse af hovedlisten skal kommunalbestyrelsen indberette til CPR:

- 1) Alle flytninger til kommunen, som kommunen har fået meddelelse om til og med

15 dage før valgdagen, og hvor flyttedatoen ligger før eller er lig med 15 dage før valgdagen, dvs. mandag den 6. november 2017.

- 2) Meddelelser om erhvervelse eller fortabelse af dansk indfødsret eller om erhvervelse eller fortabelse af statsborgerskab i et andet EU-land eller i Island eller Norge, som kommunen har modtaget senest 15 dage før valgdagen, dvs. senest mandag den 6. november 2017.
- 3) Dødsfald i de særlige tilfælde, hvor dødsfald indberettes af kommunalbestyrelsen. Dødsfald indberettes normalt til CPR af sognemyndigheden.

Om fjernelse fra hovedlisten af de personer (udlændinge), som efter lovens § 1, stk. 3 og 4, ikke har valget, henvises til afsnit 4.2.2. ovenfor.

Indberetningerne til CPR skal foretages senest 15 dage før valgdagen inden kl. 18, dvs. *senest mandag den 6. november 2017 kl. 18*. Meddelelser modtaget på 15.-dagen før valgdagen skal derfor indberettes samme dag inden kl. 18.

Meddelelsernes rigtighed skal kontrolleres på sædvanlig måde. De almindelige betingelser i CPR-loven for indberetning, herunder af en flytning, til CPR skal være opfyldt. Bemærk reglerne i CPR-lovens § 20 om betingelserne for registrering i CPR af tilflytning fra udlandet og de særlige betingelser for registrering af tilflytning fra et andet nordisk land. En anmeldt tilflytning, der ikke opfylder betingelserne for registrering i CPR, vil ikke kunne danne grundlag for optagelse på valglisten.

Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at kommunen på skæringsdatoen for indberetning til CPR afhenter post (se afsnit 3.2. om levering, afhentning og omdeling af post generelt) og efterser sin postkasse og elektroniske post for samme dag at behandle de meddelelser, der er nævnt under pkt. 1-3, som kommunen har modtaget senest denne dag.

Bemærk, at CPR lukker midlertidigt for opdatering af CPR-systemet mellem kl. 18 og kl. 24 på 15.-dagen før valgdagen af hensyn til udarbejdelse af udtrækket til brug for hovedlisten. Vælgere, der via digital selvbetjening melder flytning på skæringsdatoen mellem kl. 18 og kl. 24 med virkning fra denne dato, vil således ikke blive optaget på hovedlisten, men vil blive optaget på tilflyttervalglisten, se afsnit 4.5.2.

Kommunalbestyrelsen modtager den maskinelt udskrevne hovedliste senest 8 dage før valgdagen, dvs. senest mandag den 13. november 2017.

Kommunalbestyrelsen har efter persondatalovgivningen ikke adgang til at udlevere valglisten, herunder fortegnelser over førstegangsvælgere, til politiske partier m.v. Anmodninger om aktindsigt efter offentlighedsloven i valglisten – og andet valgmateriale – skal bedømmes i lyset af dette samt i lyset af materialets særlige karakter og funktion samt den særlige fortrolighed, hvormed valghandlinger er omgivet.

4.5.2. Tilflytterlisten (7.-dagen før valgdagen)

Tilflyttervalglisten er fortegnelsen over de vælgere, der ikke er optaget på hovedlisten, og som senest tirsdagen 7 dage før valgdagen, dvs. senest tirsdag den 14. november 2017, er flyttet til kommunen, og som senest denne dag har anmeldt flytningen til tilflytningskommunen, jf. lovens § 8, stk. 3. Herunder optages de vælgere, der på skæringsdatoen for hovedlisten (15.-dagen før valgdagen) med virkning fra denne dag via digital selvbetjening eller på anden måde har anmeldt flytning mellem kl. 18 og kl. 24, hvor CPR-systemet har været midlertidigt lukket for opdateringer som følge af udarbejdelse af hovedlisteudtrækket.

Tilflytterlisten udarbejdes maskinelt på grundlag af de ændringer af CPR's dataindhold, som kommunen har modtaget i perioden efter mandag den 6. november 2017 (15 dage

før valgdagen) og til og med tirsdag den 14. november 2017 (7 dage før valgdagen).

Tilflyttervalglisten omfatter også de vælgere, der ikke er optaget på hovedlisten, og som senest 7 dage før valgdagen, dvs. senest tirsdag den 14. november 2017, har fået dansk indfødsret eller statsborgerskab i et andet EU-land eller i Island eller Norge.

Med henblik på den maskinelle udarbejdelse af tilflytterlisten skal kommunalbestyrelsen senest tirsdag den 14. november 2017 foretage indberetning til CPR om følgende forhold, som ikke allerede er indberettet med henblik på udarbejdelse af hovedlisten:

- 1) Alle flytninger til kommunen, som kommunen har modtaget meddelelse om til og med tirsdag den 14. november 2017, og hvor flyttedatoen ligger før eller er lig med tirsdag den 14. november 2017 (der skal ikke foretages indberetning af meddelelser om flytning inden for kommunen til brug for valglisten), og
- 2) Meddelelser om erhvervelse eller fortabelse af dansk indfødsret eller om erhvervelse eller fortabelse af statsborgerskab i et andet EU-land eller i Island eller Norge, som kommunen har modtaget senest tirsdag den 14. november 2017.

Indberetningerne skal foretages, uanset om kommunen vil benytte den maskinelt udskrevne tilflytterliste eller i stedet vil anvende en manuelt udarbejdet tilflytterliste.

Indberetningerne skal foretages senest 7 dage før valgdagen kl. 18, dvs. *senest tirsdag den 14. november 2017 kl. 18*. Meddelelser modtaget på 7. dagen før valgdagen skal derfor indberettes samme dag inden kl. 18.

Det forudsættes, at meddelelsers rigtighed kontrolleres på sædvanlig måde, samt at de almindelige betingelser fastsat i CPR-loven for indberetning, herunder af en flytning, til CPR i øvrigt er opfyldt. Der henvises til det,

der er anført i forbindelse med hovedlisten, se ovenfor afsnit 4.5.1.

Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at kommunen på skæringsdatoen for indberetning til CPR afhenter post (se afsnit 3.2. om levering, afhentning og omdeling af post generelt) og efterser sin postkasse og elektroniske post for samme dag at behandle de meddelelser, der er nævnt under pkt. 1-2, som kommunen har modtaget senest denne dag.

Bemærk, at CPR lukker midlertidigt for opdatering af CPR-systemet den 14. november 2017 mellem kl. 18 og kl. 24 af hensyn til udarbejdelse af udtrækket til brug for tilflytterlisten. Vælgere, der via digital selvbetjening melder flytning denne dag mellem kl. 18 og kl. 24 med virkning fra denne dato, vil således ikke automatisk blive optaget på tilflytterlisten, men skal optages manuelt på valglisten, se nedenfor afsnit 4.7.4.

Sammen med tilflytterlisten (tilgangsliste) udarbejdes maskinelt en sletteliste over de vælgere, der på grundlag af de ændringer af CPR's dataindhold, som kommunen har modtaget i perioden efter mandag den 6. november 2017 (15 dage før valgdagen) til og med tirsdag den 14. november 2017 (7 dage før valgdagen), skal slettes af valglisten. De vælgere, der er indeholdt på slettelisten, skal manuelt slettes af hovedlisten, jf. nedenfor i afsnit 4.8.1.

Kommunalbestyrelsen modtager den maskinelt udskrevne tilflytterliste senest 5 dage før valgdagen, dvs. *senest torsdag den 16. november 2017*.

Bemærk, at kommunalbestyrelsen efter persondatalovgivningen ikke har adgang til at udlevere valglisten, herunder fortegnelser over førstegangsvælgere, til politiske partier m.v. Anmodninger om aktindsigt efter offentlighedsloven i valglisten – og andet valgmateriale – skal bedømmes i lyset af dette samt i lyset af materialets særlige karakter og funktion samt den særlige fortrolighed, hvormed valgbehandlinger er omgivet.

4.6. Manuel rettelse af valglisten som følge af mangler m.v. vedrørende indberetning til CPR

Hvis det konstateres, at kommunalbestyrelsen ikke har foretaget en indberetning til CPR, som kommunalbestyrelsen burde have foretaget med henblik på udarbejdelse af hovedlisten eller tilflytterlisten senest 15 dage før valgdagen, dvs. senest mandag den 6. november 2017, jf. ovenfor afsnit 4.5.1., henholdsvis senest 7 dage før valgdagen, dvs. senest tirsdag den 14. november 2017, jf. afsnit 4.5.2., skal de pågældende vælgere manuelt optages på eller slettes af vedkommende valgliste. Er vælgeren flyttet fra en kommune til en anden, uden at det er registreret i CPR, må tilflytningskommunen henvende sig til fraflytningskommunen, så den pågældende vælger kan slettes manuelt af valglisten i fraflytningskommunen.

Dette gælder også, hvis der kommer oplysninger frem efter fristen for indberetning til CPR, men dog senest på valgdagen, der gør, at der nu skal ske indberetning til CPR. Er en flytning til en kommune ikke indberettet til CPR senest 7 dage før valgdagen, dvs. senest tirsdag den 14. november 2017, f.eks. fordi der ikke er indsendt en erklæring fra vælgerens logivært, som bekræfter, at vælgeren er flyttet til adressen m.v., skal den pågældende vælger optages manuelt på valglisten i tilflytningskommunen, når logiværterklæringen m.v. foreligger efter tirsdag den 14. november 2017, dog senest på valgdagen. Fraflytningskommunen skal i disse tilfælde - medmindre der er tale om tilflytning fra udlandet - underrettes for at kunne slette vælgeren af valg-

sten dér. Det forudsættes herved, at tilflytningskommunen har modtaget meddelelse om flytningen senest 7 dage før valgdagen, dvs. senest tirsdag den 14. november 2017, og at flyttedatoen ligger før eller er lig med denne dag.

Hvis kommunalbestyrelsens afgørelse om, at en anmeldt tilflytning til en kommune ikke opfylder betingelserne for registrering i CPR, ændres af kommunalbestyrelsen selv eller af Økonomi- og Indenrigsministeriet efter 7.-dagen før valgdagen, dvs. efter tirsdag den 14. november 2017, men dog senest på valgdagen, skal den pågældende vælger optages manuelt på valglisten. Optagelse på valglisten sker i denne situation manuelt, da vælgeren ikke er optaget på den maskinelt udskrevne valgliste over kommunens vælgere. Fraflytningskommunen skal i disse tilfælde - medmindre der er tale om tilflytning fra udlandet - underrettes for at kunne slette vælgeren af valglisten dér. Det forudsættes herved, at tilflytningskommunen har modtaget meddelelse om flytningen senest 7 dage før valgdagen, dvs. senest tirsdag den 14. november 2017, og at flyttedatoen ligger før eller er lig med denne dag.

Tilsvarende gælder, hvis det efterfølgende konstateres, at en vælger fejlagtigt er registreret som forsvunden i CPR på 15.-dagen før valgdagen, jf. afsnit 4.3.3. ovenfor.

Har kommunalbestyrelsen senest tirsdag den 14. november 2017 foretaget en indberetning til CPR med henblik på udarbejdelse af tilflytterlisten, vil det ikke være nødvendigt at rette hovedlisten, selv om kommunalbestyrelsen med henblik på udarbejdelse af hovedlisten burde have foretaget indberetningen allerede senest mandag den 6. november 2017.

4.7. Manuel optagelse på valglisten i øvrigt

Vælgere, der er flyttet hertil fra et andet nordisk land eller Færøerne, skal fra og med den 1. januar 2007 ikke længere aflevere internordiske flyttepapirer. Der opstår derfor ikke længere af den grund spørgsmål om manuel

optagelse på valglisten af tilflyttere fra disse lande.

4.7.1. Manuel optagelse på valglisten af visse vælgere, der ikke har dansk indfødsret og ej heller er statsborgere i et af de øvrige EU-lande eller i Island eller Norge

Personer, der ikke har dansk indfødsret og ej heller er statsborgere i et af de øvrige EU-lande eller i Island eller Norge, men som i øvrigt opfylder betingelserne for valgret ved kommunale og regionale valg, optages automatisk på de maskinelt udskrevne valglisten (hovedliste eller tilflytterliste), såfremt de uden afbrydelse har haft fast bopæl i Danmark eller Grønland i de sidste 3 år forud for valgdagen.

Personer, der ikke har dansk indfødsret og ej heller er statsborgere i et af de øvrige EU-lande eller i Island eller Norge, og som er flyttet til Danmark fra Færøerne efter den 21. november 2014 (3 år forud for valgdagen), vil ikke blive optaget på de maskinelt udskrevne valglisten, uanset om varigheden af den faste bopæl i riget, dvs. Danmark, Færøerne og Grønland, samlet overstiger 3 år.

Økonomi- og Indenrigsministeriet, CPR-kontoret, foretager den 16. oktober 2017 et særligt udtræk fra CPR med henblik på at fremfinde de udenlandske statsborgere fra andre lande end de øvrige EU-lande, Island og Norge, der er tilflyttet Danmark fra Færøerne efter den 21. november 2014. Folkeregistrene i de kommuner, hvor de pågældende nu er bosat, vil blive underrettet særskilt fra CPR-kontoret, således at disse kommuner kan foretage en undersøgelse af, hvorvidt de pågældende opfylder valgrets betingelserne, herunder opholdskravet, og derfor skal optages *manuelt* på valglisten. Det vil eventuelt være nødvendigt, at kommunen kontakter de færøske myndigheder med henblik på at fastlægge varigheden af det tidsrum, hvori vedkommende har haft bopæl på Færøerne.

For udenlandske statsborgere fra andre lande end de øvrige EU-lande, Island og Norge, der

fra Færøerne flytter til Danmark efter den 15. oktober 2017, eller hvis tilflytning er indberettet til CPR senere end den 15. oktober 2017, skal kommunerne på eget initiativ undersøge, om de pågældende opfylder valgrets betingelserne og i bekræftende fald optage dem manuelt på valglisten.

4.7.2. Manuel optagelse på valglisten af vælgere, der får dansk indfødsret eller får statsborgerskab i et af de øvrige EU-lande eller Island eller Norge senere end 7 dage før valgdagen

Personer, der får dansk indfødsret (statsborgerskab) eller får statsborgerskab i et af de øvrige EU-lande eller Island eller Norge senere end tirsdag den 14. november 2017 (7 dage før valgdagen), skal optages manuelt på valglisten, hvis de opfylder de øvrige betingelser for optagelse på valglisten. Det gælder dog ikke, hvis de pågældende allerede er optaget på valglisten i kraft af reglerne om udlændinges valgret ved kommunale og regionale valg, jf. afsnit 4.2.

Disse rettelser af valglisten i form af manuel optagelse på valglisten skal foretages til og med valgdagen for de meddelelser, der modtages i kommunen til og med valgdagen.

4.7.3. Manuel optagelse på valglisten af EU-diplomater

Statsborgere fra andre EU-lande, som er registreret i Udenrigsministeriets protokol, og som opfylder de øvrige valgrets betingelser, dvs. er fyldt 18 år og er statsborgere i en anden medlemsstat i Den Europæiske Union, skal optages på valglisten i den kommune, hvor de har deres private bolig (adresse), jf. lovens § 7, stk. 1, 2. pkt. Dette gælder, uanset at de pågældende statsborgere som eksterritoriale personer i praksis ikke vil være bopælsregistrerede i CPR, jf. CPR-lovens § 18, og derfor ikke vil figurere på den maskinelt udskrevne hovedliste.

Det står den enkelte kommunalbestyrelse frit for, om kommunen vil føre en særskilt manu-

el valgliste over de pågældende vælgere, eller om kommunen vil søge de pågældende vælgere integreret i hovedlisten (se afsnit 4.5.1. ovenfor), evt. ved mellemkomst af kommunens databehandler. De pågældende vælgere vil endvidere skulle have udsendt valgkort til den adresse i kommunen, hvor de har deres private bolig (adresse), jf. lovens § 10, 1. pkt.

4.7.4. Vælgere, der via digital selvbetjening melder flytning den 14. november 2017 mellem kl. 18 og 24

Bemærk, at CPR lukker midlertidigt for opdatering af CPR-systemet den 14. november 2017 mellem kl. 18 og kl. 24 af hensyn til udarbejdelse af udtrækket til brug for tilflytterlisten. Vælgere, der via digital selvbetjening melder flytning denne dag på skæringsdatoen mellem kl. 18 og kl. 24 med virkning fra denne dato, vil således ikke automatisk blive optaget på tilflytterlisten, men skal optages manuelt på valglisten.

4.8. Manuel sletning af valglisten i øvrigt

De rettelser af valglisten i form af sletning af valglisten, der er nævnt nedenfor, skal foretages til og med valgdagen for de meddelelser, der modtages i kommunen til og med valgdagen.

4.8.1. Manuel sletning af valglisten af vælgere på slettelisten

De vælgere, der er optaget på den maskinelt udskrevne sletteliste, der udarbejdes sammen med tilflytterlisten, jf. ovenfor i afsnit 4.5., skal manuelt slettes af valglisten (hovedlisten).

4.8.2. Manuel sletning af valglisten af vælgere, der manuelt optages på valglisten i en anden kommune m.v.

Modtager fraflytningskommunen henvendelse fra tilflytningskommunen om manuel optagelse af tilflyttende vælgere på valglisten, jf. ovenfor i afsnit 4.6., skal fraflytningskommu-

nen manuelt slette de pågældende vælgere af valglisten.

4.8.3. Manuel sletning af valglisten af visse vælgere, der fraflytter kommunen uden at blive optaget på tilflytterlisten i en anden kommune

Ved meddelelser om fraflytning til en anden kommune, som modtages i fraflytningskommunen senere end tirsdag den 14. november 2017 (7 dage før valgdagen), og hvor flyttedatoen ligger før eller er lig med valgdagen, skal vælgeren manuelt slettes af valglisten i fraflytningskommunen, jf. lovens § 12, stk. 2, 1. pkt. Ligger bopælen i den kommune, som fraflytningen sker til, i samme region som den fraflyttede kommune, og optages vælgeren ikke på valglisten i tilflytningskommunen, jf. lovens § 8, stk. 2 og 3, og afsnit 4.2., bevares retten til at stemme til regionsrådsvalget. Det skal i så fald noteres i valglisten, at vælgeren alene er berettiget til at afgive stemme til regionsrådsvalget, jf. lovens § 12, stk. 2, 2. pkt.

Ovenstående betyder, at en vælger, der flytter mellem to kommuner senere end 7.-dagen før valgdagen, hverken opfylder betingelserne for at være optaget på valglisten i fraflytningskommunen eller tilflytningskommunen, og dermed kan vedkommende ikke udøve sin valgret til kommunalbestyrelsesvalget, se nedenfor afsnit 4.10.1. om betingelserne for at blive optaget på valglisten i tilflytningskommunen.

Meddelelser om fraflytning til en anden kommune anses for modtaget af kommunalbestyrelsen den dag, hvor oplysningen om fraflytningen fremgår af CPR's hændeskatalog. Kommunen skal derfor dagligt ved gennemsyn af hændeskataloget for flytninger gøre sig bekendt med eventuelle fraflytninger i den nævnte periode.

4.8.4. Manuel sletning af vælgere, der fraflytter til udlandet, Færøerne eller Grønland

Ved meddelelser om fraflytning til udlandet, Færøerne eller Grønland, som modtages af

kommunalbestyrelsen senere end 7 dage før valgdagen, dvs. senere end tirsdag den 14. november 2017, skal den pågældende vælger manuelt slettes af valglisten. Ved meddelelser om fraflytning skal der dog kun ske sletning af valglisten, hvis flyttedatoen ligger før eller er lig med valgdagen.

En vælger, som har anmeldt flytning til Færøerne eller et andet nordisk land, skal dog kun slettes af valglisten, hvis fraflytningskommunen underrettes om, at den pågældende senest på valgdagen er registreret som bosat i tilflytningslandet, jf. CPR-lovens § 25, stk. 2, jf. for så vidt angår Færøerne tillige CPR-lovens § 27, stk. 2. Vælgeren skal endvidere kun slettes af valglisten, hvis flyttedatoen ligger før eller er lig med valgdagen.

4.8.5. Manuel sletning af vælgere, der afgår ved døden eller fortaber dansk indfødsret m.v.

Ved meddelelser om dødsfald eller fortabelse af dansk indfødsret, som modtages i kommunen senere end 7 dage før valgdagen, dvs. senere end tirsdag den 14. november 2017, skal de pågældende vælgere manuelt slettes af valglisten. Tilsvarende gælder ved meddelelser om fortabelse af dansk indfødsret eller fortabelse af statsborgerskab i et af de øvrige EU-lande eller Island eller Norge, som modtages i kommunen senere end 7 dage før valgdagen, dvs. senere end tirsdag den 14. november 2017, medmindre vedkommende uanset tab af dansk indfødsret eller tab af et de nævnte statsborgerskaber alligevel har valgret i kraft af reglerne om udlændinges valgret ved kommunale og regionale valg, jf. afsnit 4.2.

4.8.6. Manuel sletning af vælgere, der mister deres status som EU-diplomater

Får kommunen senere end 7. dagen før valgdagen, dvs. senere end tirsdag den 14. november 2017, og indtil valgdagen underretning om, at en vælger, som kommunen i kraft af reglerne om EU-diplomater har optaget på valglisten, jf. afsnit 4.2.1. og afsnit 4.3.1., ikke længere opfylder betingelserne for at

blive optaget på valglisten som EU-diplomat, skal kommunen slette vedkommende af valglisten, medmindre vedkommende i kraft af de almindelige regler i den kommunale og regionale valglovs § 1, stk. 1, opfylder valgrets-betingelserne.

4.8.7. Manuel sletning af udlændinge, der udvises m.v. senere end 15 dage før valgdagen, og manuel optagelse af vælgere, hvis udvisning m.v. ophæves senere end 15 dage før valgdagen

Efter en lovændring med virkning fra 1. juli 2017 (§ 1 i lov nr. 713 af 8. juni 2017) følger det nu af lov om kommunale og regionale valg § 12, stk. 2, at kommunalbestyrelsen til og med valgdagen skal berigtige valglisten, hvis kommunen modtager oplysninger om udlændinge, der er omfattet henholdsvis ikke længere er omfattet af lovens § 1, stk. 3 og 4.

Reglen indebærer, at det påhviler kommunalbestyrelsen at berigtige valglisten, i det omfang kommunen modtager oplysninger om udlændinge, der ikke har valgret efter lovens § 1, stk. 3 og 4, eller ikke længere er omfattet af § 1, stk. 3 og 4.

Udlændingestyrelsen, politiet og Direktoratet for Kriminalforsorgen videregiver af egen drift i perioden fra det tidspunkt, hvor den fremsendte liste er trukket (forud for 15.-dagen), og indtil valgdagen oplysninger om ændringer af, hvilke udlændinge der opholder sig i Danmark på tålt ophold, eller som er udvist ved endelig dom eller administrativ beslutning, og om ændringer vedrørende udlændinge, som fra udlandet er blevet indsat direkte til afsoning i en af kriminalforsorgens institutioner, til Økonomi- og Indenrigsministeriet, der vil videreformidle de pågældende oplysninger til den relevante kommune.

Tilsvarende skal der ske manuel optagelse på valglisten af udlændinge, hvis udvisning m.v. ophæves senere end 15 dage før valgdagen.

4.9. Særligt om flytning inden for kommunen senere end 15 dage før valgdagen

Ved flytninger inden for kommunen skal vælgere, hvis flyttedato ligger senere end mandag den 6. november 2017 (15 dage før valgdagen), eller som anmelder flytning senere end denne dato inden for kommunen, forblive optaget på hovedlisten under den hidtidige bopæl, jf. lovens § 8, stk. 4, 2. pkt.

Økonomi- og Indenrigsministeriet *henstiller*, at kommunen udleverer eller sender skriftlig oplysning til disse vælgere om, at de kan afgive stemme til både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget enten ved at møde frem på valgdagen på afstemningsstedet for den hidtidige bopæl eller ved at afgive brevstemme, der stiles til kommunalbestyrelsen i kommunen. I den forbindelse henstiller Økonomi- og Indenrigsministeriet, at vælgeren også får oplysning om sidste frist for brevstemmeafgivning.

4.10. Særligt om tilflytning fra en anden kommune eller fra udlandet m.v. senere end 7 dage før valgdagen

4.10.1. Tilflytning fra en anden kommune senere end 7 dage før valgdagen

Ved anmeldelse om tilflytning fra en anden kommune af vælgere, hvis flyttedato ligger senere end tirsdag den 14. november 2017 (7 dage før valgdagen), eller som senere end denne dag har anmeldt flytningen, skal der ikke ske rettelser i tilflytningskommunens valgliste, idet de pågældende vælgere ikke opfylder betingelserne for at blive optaget på valglisten i tilflytningskommunen. I det omfang en vælger uanset flytningen har bevaret retten til at stemme til regionsrådsvalget i den hidtidige bopælskommune, henstiller Økonomi- og Indenrigsministeriet, at tilflytningskommunen udleverer eller sender den pågældende vælger skriftlig oplysning om, at vælgeren kan stemme til regionsrådsvalget (men ikke til kommunalbestyrelsesvalget) i fraflyt-

ningskommunen, og at dette kan ske enten ved at møde frem på valgdagen på afstemningsstedet i den hidtidige bopælskommune eller ved at afgive brevstemme til regionsrådsvalget, der stiles til kommunalbestyrelsen i den hidtidige bopælskommune. I den forbindelse henstiller Økonomi- og Indenrigsministeriet, at vælgeren får oplysning fra kommunen om, hvornår det er sidste frist for brevstemmeafgivning.

Er tilflytningen sket fra en bopæl i en kommune, der ligger inden for samme region som tilflytningskommunen, skal vælgeren have udleveret eller sendt skriftlig oplysning om, at den pågældende alene kan stemme til regionsrådsvalget, men ikke til kommunalbestyrelsesvalget i tilflytningskommunen, og at den pågældende kan afgive stemme til regionsrådsvalget enten ved at møde frem på valgdagen på afstemningsstedet i den hidtidige bopælskommune eller ved at afgive brevstemme til regionsrådsvalget, der stiles til kommunalbestyrelsen i den hidtidige bopælskommune. I den forbindelse henstiller Økonomi- og Indenrigsministeriet, at vælgeren får oplysning fra kommunen om, hvornår det er sidste frist for brevstemmeafgivning.

4.10.2. Tilflytning fra udlandet, Færøerne eller Grønland

Vælgere, der flytter eller anmelder flytning til kommunen fra udlandet, Færøerne eller Grønland senere end tirsdag den 14. november 2017 (7 dage før valgdagen), kan ikke optages på valglisten og kan derfor ikke udøve sin ret til at stemme ved valget.

4.11. Udsendelse af valgkort

Så snart valglisten er udarbejdet, sender kommunalbestyrelsen valgkort ud til de vælgere i kommunen, der er opført på valglisten, jf. lovens § 10. Vælgere, der er registreret under vejkode højere end 9900, skal dog ikke have tilsendt valgkort. Disse vælgere skal dog have udleveret et valgkort, hvis de beder om det, eller have sendt et valgkort, hvis de beder den seneste bopælskommune om det og sam-

tidig angiver en adresse, hvor valgkortet kan sendes til, jf. lovens § 10, stk. 1, 2. pkt. Herefter kan vælgeren afgive stemme på valgdagen på det afstemningssted, der er anført på valgkortet.

Valgkortene udarbejdes maskinelt på grundlag af de maskinelt udarbejdede valglister (hovedlisten og tilflytterlisten) og dermed på grundlag af kommunernes indberetninger til CPR, jf. afsnit 4.5. ovenfor. I visse tilfælde udarbejdes valgkortene dog manuelt, jf. nedenfor.

Valgkort til statsborgere fra andre medlemsstater i Den Europæiske Union, der er registreret i Udenrigsministeriets protokol (EU-diplomater), og som er optaget på valglisten efter anmodning, se ovenfor afsnit 4.2.1. og 4.3.1., kan enten udarbejdes maskinelt efter nærmere aftale med kommunens databehandler eller manuelt, såfremt det findes mere hensigtsmæssigt. Det kan f.eks. være, hvis der føres en særskilt *manuel* valgliste over de pågældende, og/eller det drejer sig om et meget begrænset antal vælgere.

Valgkortet skal indeholde oplysning om vælgerens navn og adresse, nummer på valglisten samt om afstemningsstedets beliggenhed og dag og tid for afstemningen, jf. lovens § 10, stk. 1, 1. pkt. Hvis de maskinelt udskrevne valgkort ikke indeholder de nævnte oplysninger, f.eks. fordi ændringerne i afstemningsområderne eller afstemningsstederne er indberettet for sent, jf. afsnit 4.4. ovenfor, må de manglende oplysninger påføres valgkortene manuelt.

Valgkort, der udsendes til vælgere, der er optaget på tilflytterlisten, skal endvidere indeholde oplysning om, at valgkortet træder i stedet for et eventuelt tidligere udsendt valgkort, jf. lovens § 10, stk. 2, sidste pkt.

Det skal endvidere fremgå af valgkortet, at der afholdes valg til kommunalbestyrelsen og regionsrådet samtidig.

Kommunalbestyrelsen modtager senest 8 dage før valgdagen, dvs. senest mandag den 13. november 2017, de valgkort, der udskrives maskinelt efter *hovedlisten*.

Kommunalbestyrelsen skal aflevere alle valgkort, der udskrives efter hovedlisten, til postbesørgelse, for at disse kan være modtaget af vælgerne senest 5 dage før valgdagen (torsdag den 16. november 2017). Endvidere skal evt. særskilte valgkort til statsborgere fra andre medlemsstater i Den Europæiske Union, der er registreret i Udenrigsministeriets protokol (EU-diplomater), og som er optaget på valglisten efter anmodning, se ovenfor afsnit 4.2.1. og 4.3.1., udsendes tids nok til, at de kan være vælgerne i hænde senest torsdag den 16. november 2017 (5 dage før valgdagen), se nærmere nedenfor.

For at sikre hurtig udbringning opfordres kommunalbestyrelsen til at orientere postvæsenet om udsendelsen i god tid inden afleveringen til postbesørgelse.

Det anbefales endvidere, at kommunalbestyrelsen har fjernet valgkort vedrørende personer, for hvem der senere end 15 dage før valgdagen (mandag den 6. november 2017) er modtaget meddelelse om, at de er afgået ved døden eller af andre grunde har mistet deres valgret (fraflytning fortabelse af dansk indfødsret, udvisning m.v., medmindre de pågældende opfylder valgretsbetingelserne, uanset at de ikke har dansk indfødsret m.v.), inden valgkortene afleveres til postbesørgelse.

Kommunalbestyrelsen kan i stedet aftale med kommunens databehandler, at databehandleren afleverer valgkortene direkte til postbesørgelse (som almindelige breve). I så fald anbefales det, at kommunalbestyrelsen aftaler med kommunens databehandler, at sidstnævnte orienterer postvæsenet om udsendelsen i god tid før afleveringen til postbesørgelse.

Valgkort, der udskrives maskinelt efter *tilflytterlisten*, skal afleveres til postbesørgelse direkte fra kommunens databehandler onsdag den 15. november 2017 (6 dage før valgdagen).

gen) med henblik på, at disse kan være modtaget af vælgerne så vidt muligt torsdag den 16. november 2017 (5 dage før valgdagen) og senest fredag den 17. november 2017 (4 dage før valgdagen). Disse valgkort skal derfor forsendes som Quickbreve (dag til dag forsendelse) eller anden tilsvarende hurtig forsendelse.

Kommunalbestyrelsen sender valgkort til vælgere, der *ikke er omfattet* af den maskinelle udskrivning af valglisten og valgkort, men som optages manuelt på valglisten af kommunalbestyrelsen, jf. afsnit 4.6. og 4.7., hvis kommunen senest dagen før valgdagen har haft de oplysninger, der fører til optagelse på valglisten. Valgkort udsendt senere end 7 dage før valgdagen bør sendes som Quickbreve (dag til dag forsendelse) eller anden tilsvarende hurtig forsendelse.

Tilflytningskommunen skal sende nyt valgkort til vælgere, der *er omfattet* af den maskinelle udskrivning af valglisten og valgkort i fraflytningskommunen, men som skal optages manuelt på valglisten i tilflytningskommunen, jf. afsnit 4.6. ovenfor. Med valgkortene skal der følge en meddelelse om, at det nye valgkort træder i stedet for det tidligere tilsendte.

4.12. Bekendtgørelse om udsendelse af valgkort. Indsigelser vedrørende valgkort og valglisten

Senest 10 dage før valgdagen, dvs. senest lørdag den 11. november 2017, skal kommunalbestyrelsen bekendtgøre i de stedlige dagblade eller lokalaviser, at der vil blive udsendt valgkort til vælgerne, og at indsigelser om manglende modtagelse af valgkort eller modtagelse af valgkort med fejlagtigt indhold skal fremsættes over for kommunalbestyrelsen, jf. lovens § 11.

Kommunalbestyrelsen skal straks behandle indsigelser om valgkort samt i givet fald rette fejlene ved at udfærdige nye valgkort og rette i valglisten, jf. lovens § 12, stk. 1.

4.12.1. Særligt om fejl i valgkort

Konstaterer kommunalbestyrelsen, at der er fejl eller mangler i et eller flere valgkort, f.eks. en angivelse af et forkert afstemningssted eller en forkert adresse på afstemningsstedet m.v., skal kommunalbestyrelsen, i det omfang det er muligt, udskrive og udsende nye valgkort med de korrekte oplysninger til de berørte vælgere.

Opdages fejlen så tæt på valgdagen, at udsendelse af nye valgkort ikke kan nås, så de med sikkerhed er kommet frem til vælgerne senest dagen før valgdagen, skal kommunalbestyrelsen på anden måde sørge for at underrette de berørte vælgere, f.eks. ved udsendelse af SMS, i det omfang kommunen råder over de pågældende vælgeres mobiltelefonnumre, ved brev, e-mail, Digital Post eller på anden måde. Endvidere skal der lægges en mere generel orientering et centralt sted på kommunens hjemmeside, ligesom der skal opsættes en synlig meddelelse på det eller de forkerte afstemningssteder eller adresser om det rette afstemningssted og/eller adresse samt rutevejledning. I det omfang det er tidsmæssigt muligt og afhængig af fejlens karakter og omfang, bør der også annonceres herom i lokalaviser m.v.

4.12.2. Rettelser i valglisten til og med valgdagen.

Rettelser i valglisten kan foretages til og med valgdagen. Det er derfor nødvendigt, at der på valgdagen i hele det tidsrum, hvor der kan stemmes (kl. 8-20), er personale til stede i kommunerne, der kan tage stilling til de indsigelser, der måtte blive fremsat.

For at sikre, at kommunerne kan komme i kontakt med hinanden i hele det tidsrum, hvor der kan stemmes, kan kommunen f.eks. på valgdagen på sin hjemmeside offentliggøre det telefonnummer, som kommunen kan kontaktes på i hele det nævnte tidsrum.

Indfødsretskontoret i Udlændinge- og Integrationsministeriet kan kontaktes telefonisk på tlf.nr. 61 98 36 51 i hele det tidsrum, hvor der kan afgives stemme (kl. 8-20), for at afklare eventuelle tvivlsspørgsmål om en persons danske indfødsret.

4.13. Elektronisk valgliste

Kommunalbestyrelsen kan beslutte at anvende en elektronisk valgliste for et, flere eller alle afstemningsområder i kommunen, jf. lovens § 9, stk. 4. Det er frivilligt, om en kommune vil anvende elektroniske valglisten. Det er i givet fald kommunalbestyrelsen selv, der skal betale de nødvendige merudgifter, hvis den beslutter at anvende en elektronisk valgliste.

Den elektroniske valgliste skal indeholde de samme oplysninger som valglisten på papir efter den gældende lovgivning og skal rettes og afmærkes samt påføres bemærkninger efter de gældende regler herom. Den elektroniske valgliste kan anvendes til alle de opgaver, som en valgliste i papirudgave bruges til efter gældende lovgivning ved afholdelse af valg. Forskellen vil derfor alene bestå i, at valglisten som udgangspunkt ikke skal foreligge på papir, men alene i elektronisk form, og i, at rettelser og afmærkning af valglisten sker elektronisk, ligesom eventuelle bemærkninger påføres valglisten elektronisk. Af sikkerhedshensyn (systemnedbrud m.v.) skal kommunen til enhver tid kunne udskrive en papirudgave af valglisten for hvert afstemningsområde med de oplysninger, der kræves efter den gældende lovgivning.

Den elektroniske valgliste skal ligesom valglisten på papir udarbejdes på grundlag af oplysningerne i CPR.

Selv om kommunalbestyrelsen har besluttet at anvende en elektronisk valgliste, skal valgkortene stadig sendes ud til vælgerne på papir, jf. afsnit 4.11. Valgkortene skal indeholde de oplysninger, der kræves efter den gældende lovgivning, se afsnit 4.11. ovenfor, og kan herudover forsynes med en stregkode for at

gøre det nemmere på valgdagen at registrere på den elektroniske valgliste, at den pågældende vælger har afgivet stemme.

Der skal udarbejdes en elektronisk valgliste for hvert af de afstemningsområder i kommunen, hvor der efter kommunalbestyrelsens beslutning skal anvendes elektronisk valgliste. I modsætning til afstemningsområder, hvor der alene anvendes valgliste i papirform, skal der derimod ikke udarbejdes en særskilt valgliste for hvert valgbord i tilfælde, hvor der er flere valgborde på afstemningsstedet. Den elektroniske valgliste er fælles for alle valgborde. En vælger, der bliver afmærket på den elektroniske valgliste ved et valgbord, bliver derfor automatisk også afmærket på den elektroniske valgliste ved det/de øvrige valgborde/e. Vælgeren skal derfor ikke som ved en papirvalgliste henvende sig ved et bestemt valgbord, men kan gå hen til det bord, hvor køen er kortest.

Den elektroniske valgliste kan godt indeholde flere oplysninger eller varetage andre funktioner end dem, der er nævnt i valglovgivningen (se f.eks. afsnit 8.7.3. om brevstemmeafmærkning). Omvendt kan kommunalbestyrelsen beslutte, at den elektroniske valgliste kun skal bruges til nogle af de opgaver, der har med valglisten at gøre. F.eks. kan kommunalbestyrelsen beslutte at anvende en papirbaseret valgliste til manuelle rettelser og kontrol af brevstemmer og kun anvende en elektronisk valgliste til at kontrollere de fremmødte vælgere på valgdagen. Det forudsætter dog, at de ændringer, der er sket i valglisten som følge af den hidtidige anvendelse af den papirbaserede valgliste, siden er tastet korrekt ind på den elektroniske valgliste. Omvendt vil der heller ikke være noget i vejen for, at kommunalbestyrelsen beslutter at anvende en elektronisk valgliste til rettelser og gennemgang af brevstemmer og en papirbaseret valgliste til at kontrollere de fremmødte vælgere, forudsat at den papirbaserede valgliste først skrives ud, efter at den elektroniske valgliste er brugt til de nævnte opgaver.

Kommunalbestyrelsen skal som dataansvarlig og KMD A/S eller en anden dataleverandør skal som databehandler træffe de nødvendige tekniske og organisatoriske sikkerhedsforanstaltninger mod, at oplysninger hændeligt eller ulovligt bliver ødelagt, mistes eller forringes, samt mod, at uvedkommende får kendskab til oplysningerne, eller at oplysningerne misbruges eller i øvrigt behandles i strid med persondataloven, jf. lovens § 41, stk. 3, og bekendtgørelse nr. 528 af 15. juni 2000 med senere ændringer om sikkerhedsforanstaltninger til beskyttelse af personoplysninger, som behandles for den offentlige forvaltning (sikkerhedsbekendtgørelsen).

Beslutter kommunalbestyrelsen at bruge en elektronisk valgliste, skal den træffe de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at valgstyrene ved gennemgangen af brevstemmerne og valglisteførerne ved kontrollen af de fremmødte vælgere på valgdagen hurtigt går over til at registrere manuelt på en papirudgave af valglisten, hvis systemet bryder sammen, der sker strømsvigt eller lignende. På samme måde skal kommunalbestyrelsen have truffet de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at de manuelle registreringer efterfølgende bliver tastet ind i den elektroniske valgliste, når det elektroniske system er kommet op at køre igen efter et systemnedbrud m.v. I sådanne tilfælde er det både den elektroniske og den manuelle valgliste, der skal destrueres, når klagefristen er udløbet, og kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet endeligt har afgjort eventuelle klager over valget, se nedenfor afsnit 10.

Det henstilles, at KMD eller anden databehandler af hensyn til driftssikkerheden på valgdagen stiller den endelige version af en elektronisk valgliste til rådighed for kommunerne i behørig tid inden afstemningen, således at de elektroniske valglisten kan installeres og testes, inden de tages i brug på valgdagen. Det vil også i perioden op til afstemningen være hensigtsmæssigt at undgå ikke-nødvendige ændringer eller opdateringer af systemet, der understøtter den elektroniske valgliste. Kommunalbestyrelsen kan gøre

KMD eller anden databehandler opmærksom på dette forhold.

4.14. Mulighed for ændret afstemningssted for vælgere med handicap eller nedsat førlighed

Ved en lovændring med lov nr. 173 af 26. februar 2014 er der givet mulighed for, at kommunalbestyrelsen i vælgerens bopælskommune efter ansøgning fra en vælger kan tillade, at vælgeren afgiver stemme på valgdagen på et andet afstemningssted end det, vælgeren er tilknyttet i henhold til valglisten. Vælgeren kan ved de kommunale og regionale valg alene overføres til et andet afstemningssted i vælgerens bopælskommune. Ændringen af afstemningssted skal være begrundet i vælgerens handicap eller nedsatte førlighed. Er denne betingelse opfyldt, skal kommunalbestyrelsen imødekomme vælgerens ansøgning, se lovens § 53 a, stk. 1.

Bestemmelsen er tilsigtet et bredt anvendelsesområde. Ethvert forhold, som vedrører vælgerens handicap eller nedsatte førlighed, kan begrunde en ændring af afstemningssted. Det vil således blandt andet være muligt for f.eks. kørestolsbrugere at blive overført til et afstemningssted med handicapvenlige fysiske adgangsforhold. Det vil endvidere være muligt for f.eks. blinde og svagsynede vælgere, der har behov for hjælp til stemmeafgivningen, at blive overført til et afstemningssted, hvor der er indrettet et separat lydttet stemmerum, eller for så vidt angår svagsynede vælgere, hvor der er stillet en særlig god lup til rådighed eller særligt gode lysforhold i stemmelokalet/stemmerummet. Også rådigheden over et hæve/sænkebord i et særligt handicapvenligt stemmerum, længden på gardinerne i stemmerummene, handicaptoiletfaciliteter eller lignende kan begrunde en ændring af afstemningssted.

Det vil derimod ikke være muligt at ændre afstemningssted af andre årsager, f.eks. at det af rent logistiske årsager er nemmere for vælgeren at afgive sin stemme på et bestemt afstemningssted.

Det er forudsat i loven, at kommunalbestyrelsen er forpligtet til at sørge for, at vælgerne bliver gjort bekendt med muligheden for at afgive deres stemme på et andet afstemningssted end det, de er tilknyttet på valglisten, og om de nærmere betingelser herfor.

Økonomi- og Indenrigsministeriet *henstiller*, at kommunalbestyrelsen underretter vælgerne herom på kommunens hjemmeside. Det kan også være hensigtsmæssigt at underrette vælgerne herom ved annoncering i relevante medier, men der er ikke noget krav herom.

Økonomi- og Indenrigsministeriet *henstiller*, at kommunalbestyrelsen oplyser om tilgængelighed til afstemningsstederne i kommunen på kommunens hjemmeside, samt at afstemningsstederne registreres på Godadgang.dk.

Ansøgning om at afgive stemme på et andet afstemningssted i bopælskommunen skal indgives senest kl. 12 mandag den 13. november 2017 (8 dage før valgdagen) til vælgerens bopælskommune, se lovens § 53 a, stk. 2, 1. pkt. Ansøgning skal indgives forud for hvert valg og kan tidligst indgives tirsdag den 24. oktober 2017 (4 uger før valgdagen), se lovens § 53 a, stk. 2, sidste pkt.

Økonomi- og Indenrigsministeriet har udarbejdet et vejledende ansøgningskema, som kommunalbestyrelsen kan udlevere til de relevante vælgere. Ansøgningskemaet vil blive lagt på Økonomi- og Indenrigsministeriets valghjemmeside valg.oim.dk/valgmyndigheder/ under fanen med meddelelser om det pågældende valg. Kommunalbestyrelsen kan evt. lægge ansøgningskemaet på kommunens hjemmeside samme sted, som der oplyses om muligheden for at søge om at stemme på et andet afstemningssted i bopælskommunen for vælgere med handicap eller nedsat førlighed.

Økonomi- og Indenrigsministeriet *henstiller*, at kommunalbestyrelsen i relevant omfang gør vælgere, der modtager hjemmehjælp eller hjemmesygepleje eller bor i de boformer eller boliger efter lov om social service eller bolig-

lovgivningen, hvor der kan brevstemmes i boformen eller boligen, se afsnit 8.4.1.1., og som på grund af handicap eller nedsat førlighed ville kunne søge om at stemme på et andet afstemningssted, opmærksom på muligheden for at afgive stemme på et andet afstemningssted i vælgerens bopælskommune. De vælgere, der ønsker det, bør i givet fald og i det omfang, det er nødvendigt, have hjælp til at udfylde og indsende ansøgningen (evt. i form af et ansøgningskema, se nedenfor). Hvis vælgeren ikke er i stand til selv at underskrive ansøgningen, må den person, der hjælper vælgeren med at udfylde ansøgningen, underskrive med sit eget navn og angive, at hjælperen underskriver på vælgerens vegne (underskrift efterfulgt af ordet »for« og vælgerens navn).

Det er efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse i overensstemmelse med loven, at vælgeren indgiver en ansøgning om skift af afstemningssted telefonisk eller ved hjælp af en elektronisk selvbetjeningsløsning, hvis en sådan løsning tilbydes af kommunen.

Kommunalbestyrelsen skal som udgangspunkt ikke undersøge, om vælgeren opfylder betingelsen for at skifte afstemningssted, og skal som udgangspunkt ikke forlange lægeerklæring eller lignende. Kommunalbestyrelsen kan i almindelighed lægge vælgerens eventuelle erklæring om, at betingelsen er opfyldt, til grund. Kommunalbestyrelsen kan dog godt undersøge nærmere, om betingelsen er opfyldt, såfremt der i den konkrete sag er anledning hertil, f.eks. fordi kommunalbestyrelsen har begrundet mistanke om, at betingelsen ikke er opfyldt.

Hvis en ansøgning indeholder rent formelle mangler (f.eks. mangler en underskrift, oplysning om, hvorfor vælgeren ønsker at skifte afstemningssted osv.), skal kommunalbestyrelsen særligt hurtigt give vælgeren besked herom, så vælgeren kan nå at rette manglerne og indgive en ny ansøgning inden fristen herfor.

Det er forudsat i loven, at kommunalbestyrelsen underretter vælgeren om kommunalbestyrelsens afgørelse om, hvorvidt vælgeren skal skifte afstemningssted eller ej. Kommunalbestyrelsen skal, hvis kommunalbestyrelsen giver vælgeren tilladelse til at skifte afstemningssted, underrette vælgeren om det nye afstemningssteds præcise beliggenhed og om, at vælgeren kan se bort fra den information om afstemningssted, som vælgeren måtte have fået ved valgkortet.

Der er ikke i loven fastsat noget krav om, at afgørelsen om, hvorvidt vælgeren skal skifte afstemningssted eller ej, skal være skriftlig. Det følger imidlertid efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse af god forvaltningsskik, at en skriftlig ansøgning skal besvares skriftligt. En telefonisk ansøgning, der imødekommes, kan besvares telefonisk, men skal i alle tilfælde følges op af en skriftlig afgørelse, da vælgeren skriftligt skal underrettes om det nye afstemningssteds præcise beliggenhed samt om, at vælgeren kan se bort fra den information om afstemningssted, der fremgår af valgkortet. Desuden bør et afslag, uanset om ansøgningen er indgivet skriftligt eller telefonisk, under alle omstændigheder gives skriftligt i medfør af princippet om god forvaltningsskik. Det skriftlige afslag skal forsynes med en begrundelse for, hvorfor ansøgeren ikke opfylder lovens betingelser for at skifte afstemningssted, se forvaltningslovens § 24.

Det er forudsat i loven, at vælgeren skal modtage underretning om kommunalbestyrelsens afgørelse senest dagen før valgdagen. Af hensyn til vælgerens mulighed for at arrangere transport *henstilles* det, at vælgeren modtager denne underretning i god tid inden valgdagen, dvs. inden for få arbejdsdage efter ansøgningsfristens udløb.

En vælger, der på denne måde overføres til et andet afstemningssted, skal slettes fra valglisten på det afstemningssted, vælgeren oprindeligt var tilknyttet, og tilføjes valglisten på det afstemningssted, som vælgeren er overført til. Vælgerens bopælskommune skal sørge for

både sletning og tilføjelse på de respektive valglisten, se lovens 53 a, stk. 3. Det er forudsat i loven, at valglisten skal påføres en anmærkning om, at vælgeren er overført til et andet afstemningssted på grund af vælgerens handicap eller nedsatte førerlicens.

5. Valg m.v. af valgbestyrelser, valgstyrere og tilforordnede vælgere

5.1. Valgbestyrelser

Reglerne om valg af valgbestyrelser findes i den kommunale og regionale valglovs §§ 13-15.

5.1.1. Kommunevalgbestyrelsen

For hver kommune vælges en valgbestyrelse senest tirsdagen 13 uger før valgdagen, jf. lovens § 13, stk. 1, dvs. senest den 22. august 2017. Medlemmer til valgbestyrelsen kan dog godt være valgt allerede på et tidligere tidspunkt, f.eks. på det konstituerende møde. Valgbestyrelsen skal bestå af mindst 5 og højst 7 medlemmer, jf. lovens § 14, stk. 1.

Medlemmerne af valgbestyrelsen vælges af den siddende kommunalbestyrelse blandt dens medlemmer. Den gruppe, der har valgt et medlem, udpeger tillige en stedfortræder for hvert medlem af valgbestyrelsen.

Borgmesteren er formand for valgbestyrelsen. Der udpeges også en stedfortræder for borgmesteren. Stedfortræderen for borgmesteren indtræder som menigt medlem af valgbestyrelsen, hvis borgmesteren har forfald, se nedenfor om valg af næstformand. I kommuner med magistratsstyre eller en styreform med delt administrativ ledelse, jf. §§ 64 og 64 a i lov om kommunernes styrelse (lovbekendtgørelse nr. 318 af 28. marts 2017), kan kommunalbestyrelsen i kommunens styrelsesvedtægt bestemme, at et magistratsmedlem eller en udvalgsformand er formand i stedet for borgmesteren, jf. lovens § 14, stk. 1.

Der vælges endvidere en næstformand for valgbestyrelsen. Næstformanden vælges af kommunalbestyrelsen blandt medlemmerne af valgbestyrelsen, jf. lovens § 14, stk. 3.

Bliver et medlem af kommunalbestyrelsen, der er valgt som medlem af en valgbestyrelse, forhindret i at varetage hvervet som medlem af valgbestyrelsen, indtræder det medlem af kommunalbestyrelsen, der efter reglerne i den kommunale og regionale valglov er udpeget som stedfortræder for vedkommende, i valgbestyrelsen, jf. lovens § 14, stk. 1, og § 18, stk. 2.

Der er ikke fastsat nogen quorumkrav i valglovgivningen for valgbestyrelsens virksomhed. Det er dog efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse en forudsætning i valglovgivningen, at alle medlemmer af valgbestyrelsen som udgangspunkt skal være til stede på de møder, som er omfattet af valgbestyrelsens virksomhed.

Bliver et eller flere medlemmer af valgbestyrelsen forhindret i at deltage i et møde i valgbestyrelsen, og er det bekendt, at deres stedfortræder(e) heller ikke vil kunne være til stede i deres sted, skal regionsrådet derfor udpege en ny stedfortræder for det eller de ordinære medlemmer, der ikke vil kunne være til stede. Der skal ikke udpeges en 2. stedfortræder for stedfortræderen, men en ny stedfortræder for det ordinære medlem.

Det er tilstrækkeligt, at den pågældende gruppe, der udpegede det oprindelige ordinære medlem af valgbestyrelsen samt dennes stedfortræder, udpeger en ny stedfortræder for det ordinære medlem. Det er således ikke nødvendigt at indkalde kommunalbestyrelsen.

Med hensyn til de nærmere regler om valg af valgbestyrelsens medlemmer og stedfortrædere for disse samt om formand og valg af næstformand henvises til lovens § 14.

Et medlem af kommunalbestyrelsen, herunder borgmesteren, der er opstillet som kandidat til valget, kan vælges som medlem af eller sted-

fortræder til valgbestyrelsen, jf. lovens § 14, stk. 2. En kandidat kan dog ikke deltage i optællingen af, hvor mange stemmer der er afgivet for den kandidatliste, vedkommende er opstillet for. En kandidat kan desuden ikke deltage i opgørelsen af, hvorledes de afgivne stemmer for den pågældende kandidatliste fordeler sig på personlige stemmer for hver kandidat og listestemmer. Der henvises til lovens § 78 a samt til afsnit 9.1. nedenfor.

Om kommunevalgbestyrelsens opgaver, se oversigten i afsnit 2.3. Der henvises endvidere til lovens § 13, stk. 2 og 3.

Om formanden for kommunevalgbestyrelsens opgaver, se lovens § 15, stk. 1 og 2, § 23, stk. 1, § 27, stk. 2, og § 76, stk. 1.

Vedrørende de valgbøger, der skal føres af kommunevalgbestyrelserne, se afsnit 9.7.1. nedenfor.

5.1.2. Regionsvalgbestyrelsen

For hver region vælges en valgbestyrelse senest tirsdagen 13 uger før valgdagen, jf. lovens § 13, stk. 1, dvs. senest den 22. august 2017. Medlemmer til valgbestyrelsen kan dog godt være valgt allerede på et tidligere tidspunkt, f.eks. på det konstituerende møde. Valgbestyrelsen skal bestå af mindst 5 og højst 7 medlemmer, jf. lovens § 14, stk. 1.

Medlemmerne af valgbestyrelsen vælges af det siddende regionsråd blandt dets medlemmer. Regionsrådsformanden er formand for valgbestyrelsen, jf. lovens § 14, stk. 1. Valgbestyrelsens næstformand vælges af regionsrådet blandt medlemmerne af valgbestyrelsen, jf. lovens § 14, stk. 3.

Bliver et medlem af regionsrådet, der er valgt som medlem af en valgbestyrelse, forhindret i at varetage hvervet som medlem af valgbestyrelsen, indtræder det medlem af regionsrådet, der efter reglerne i den kommunale og regionale valglov er udpeget som stedfortræder for vedkommende, i valgbestyrelsen, jf. lovens § 14, stk. 1, og § 18, stk. 2.

Der er ikke fastsat nogen quorumkrav i valglovgivningen for valgbestyrelsens virksomhed. Det er dog efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse en forudsætning i valglovgivningen, at alle medlemmer af valgbestyrelsen som udgangspunkt skal være til stede på de møder, som er omfattet af valgbestyrelsens virksomhed.

Bliver et eller flere medlemmer af valgbestyrelsen forhindret i at deltage i et møde i valgbestyrelsen, og er det bekendt, at deres stedfortræder(e) heller ikke vil kunne være til stede i deres sted, skal kommunalbestyrelsen derfor udpege en ny stedfortræder for det eller de ordinære medlemmer, der ikke vil kunne være til stede. Der skal ikke udpeges en 2. stedfortræder for stedfortræderen, men en ny stedfortræder for det ordinære medlem.

Det er tilstrækkeligt, at den pågældende gruppe, der udpegede det oprindelige ordinære medlem af valgbestyrelsen samt dennes stedfortræder, udpeger en ny stedfortræder for det ordinære medlem. Det er således ikke nødvendigt at indkalde regionsrådet.

Med hensyn til de nærmere regler om valg af valgbestyrelsens medlemmer og stedfortrædere for disse samt om formand og valg af næstformand, se lovens § 14.

Et medlem af regionsrådet, herunder regionsrådsformanden, der er opstillet som kandidat til valget, kan vælges som medlem af eller stedfortræder til valgbestyrelsen, jf. lovens § 14, stk. 2. Kandidater til valget må dog ikke deltage i optællingen af, hvor mange stemmer der er afgivet for den kandidatliste, de er opstillet for, eller i opgørelsen af, hvordan de afgivne stemmer for den pågældende kandidatliste fordeles sig på personlige stemmer for hver kandidat og listestemmer, se lovens § 78 a samt afsnit 9.1. nedenfor.

Om regionsvalgbestyrelsens opgaver, se oversigten i afsnit 2.4. Der henvises endvidere til lovens § 13, stk. 2 og 3.

Om formanden for regionsvalgbestyrelsens opgaver, se lovens § 15, stk. 1 og 2, § 23, stk. 1, § 27, stk. 2, § 76, stk. 1, og § 78, stk. 6.

Vedrørende regionsvalgbestyrelsens valgbøger, der skal føres af kommunevalgbestyrelserne, henvises til afsnit 9.7.2. nedenfor.

5.2. Valgstyrere

Reglerne om valgstyrere findes i den kommunale og regionale valglovs §§ 16 og 18.

Som noget nyt er der efter en lovændring (lov nr. 1742 af 22. februar 2015), der trådte i kraft den 1. april 2016, givet mulighed for, at valgstyrerne kan organiseres i skiftehold, ligesom de efter valgstyrerformandens beslutning kan tillades at forlade valgstedet for en kortere periode i løbet af valgdagen. Se mere herom i afsnit 5.2.2. og lovens § 16, stk. 6.

5.2.1. Valg af valgstyrere

Den siddende kommunalbestyrelse vælger for hvert afstemningsområde mindst 5 og højst 9 valgstyrere til at stå for afstemningen og den efterfølgende stemmeoptælling på afstemningsstedet, se lovens § 16, stk. 1. Det er i valglovgivningen forudsat, at valgstyrerne vælges i passende tid før valgdagen.

Valgstyrerne vælges ved forholdstalsvalg under ét blandt de vælgere, der bor i kommunen, jf. lovens § 16, stk. 2.

Enhver vælger har pligt til at påtage sig hvervet som valgstyrer, jf. lovens § 18, stk. 1, 1. pkt. (borgerligt ombud).

Et medlem af kommunalbestyrelsen, herunder et medlem af valgbestyrelsen, kan vælges som valgstyrer.

En kandidat til valget kan også vælges som valgstyrer, jf. lovens § 16, stk. 3. Kandidater til valget må dog ikke deltage i optællingen af, hvor mange stemmer der er afgivet for den kandidatliste, de er opstillet for, eller deltage i opgørelsen af, hvordan de afgivne stemmer

for den pågældende kandidatliste fordeler sig på personlige stemmer for hver kandidat og listestemmer, se lovens § 78 a samt afsnit 9.1 nedenfor.

Det samme forhold vil efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse gøre sig gældende, hvor en kandidats ægtefælle, samlever eller anden nærtstående deltager i stemmeoptællingen, se nærmere afsnit 9.1. Vurderingen af, hvornår man er nærtstående, skal foretages efter forvaltningslovens almindelige regler om inhabilitet, se forvaltningslovens § 3.

En kandidat til valget (eller dennes ægtefælle, samlever eller anden nærtstående) må heller ikke yde personlig bistand til stemmeafgivningen på valgdagen som valgstyrer eller til brevstemmeafgivningen som stemmemodtager, se lovens § 55, stk. 3, og § 67, stk. 5. En kandidat til valget (eller dennes ægtefælle, samlever eller anden nærtstående) må derimod godt yde personlig bistand ved stemmeafgivningen og brevstemmeafgivningen, hvis kandidaten udpeges af vælgeren som personlig hjælper, jf. lovens § 55, stk. 2, og § 67, stk. 4, 2. pkt.

Forholdstalsvalgene foretages efter reglerne i den kommunale styrelseslovs § 24, stk. 3. Det er dog ikke nødvendigt at afholde valg, hvis der er enighed i kommunalbestyrelsen om, hvem der skal udpeges til valgstyrere og formænd for valgstyrerne. Afholdes der valg af valgstyrere, skal der anmeldes særskilte valggrupper til dette valg, som ikke behøver at være sammenfaldende med de valggrupper, der er anmeldt til valget af stående udvalg og økonomiudvalget, jf. den kommunale styrelseslovs § 24, stk. 3. Det er uden betydning for valggruppens deltagerkreds, om forudsætningerne for valggruppens dannelse efter valget af valgstyrere er ændret, f.eks. ved at en eller flere af deltagerne i valggruppen har ændret politisk tilhørsforhold.

Hvis kommunalbestyrelsen ikke ønsker at bruge forholdstalsmetoden til beregning af antallet af valgstyrere (og tilforordnede vælgere), som de enkelte valggrupper hver især

kan udpege, er det tilladt at anvende en anden fordeling, hvis der er enighed herom i kommunalbestyrelsen. Man kan f.eks. aftale, at et vist antal af valgstyrerne (og de tilforordnede vælgere) udpeges efter forholdstalsmetoden, og at de resterende pladser fordeles til de mindre partier, nye partier eller lister, som ikke aktuelt er repræsenteret i kommunalbestyrelsen, men som stillede op ved sidste kommunalbestyrelsesvalg. Hvilken metode kommunalbestyrelsen anvender til at fordele disse resterende pladser, er op til den enkelte kommunalbestyrelse, så længe der er enighed herom i kommunalbestyrelsen.

Det er muligt for en gruppe i kommunalbestyrelsen at give afkald på (frasisige sig retten til) at udpege et antal valgstyrere (og tilforordnede vælgere), selv om kommunalbestyrelsen har vedtaget, at de skal udpeges efter forholdstalsmetoden. Det antal valgstyrere (og tilforordnede vælgere), som gruppen har givet afkald på at udpege, fordeles i så fald efter forholdstalsmetoden mellem de øvrige grupper i kommunalbestyrelsen.

Det er også muligt at afgive retten til at udpege det antal valgstyrere (og tilforordnede vælgere), som en gruppe efter forholdstalsmetoden har ret til at udpege, til en anden gruppe i kommunalbestyrelsen, hvis der er enighed herom i kommunalbestyrelsen.

Det er op til den enkelte kommunalbestyrelse at tilrettelægge udpegningen på en for kommunen formålstjenlig måde, så længe det sker inden for lovens rammer, og så længe der er enighed herom i kommunalbestyrelsen.

Kommunalbestyrelsen vælger blandt valgstyrerne en formand for disse for hvert afstemningsområde. Formændene vælges ligeledes ved forholdstalsvalg under ét, se ovenfor og lovens § 16, stk. 4.

5.2.2. Valgstyrernes opgaver

Reglerne om valgstyrernes opgaver findes i lovens §§ 52-58, §§ 70-72 og §§ 74-76. Om valgstyrernes afstemningsbog, se afsnit 9.4. nedenfor.

Valgstyrerne har pligt til at gøre sig bekendt med deres opgaver og give fremmøde før valgdagen på kommunalbestyrelsens forlangende med henblik på at modtage den fornødne instruktion m.v., se lovens § 18, stk. 1, 2. pkt.

Ved lovændringen med virkning fra 1. april 2016 (§ 3 i lov nr. 1742 af 22. december 2015) har kommunalbestyrelsen således nu fået mulighed for at indkalde valgstyrere til møde på et tidspunkt før valgdagen med henblik på at give disse den fornødne instruktion, samt at valgstyrere tildeles diæter herfor. Tilsvarende gælder nu for tilfornordnede vælgere, se nedenfor afsnit 5.3.

Kommunalbestyrelsen har i denne forbindelse mulighed for efter behov at give valgstyrerne den nødvendige instruktion vedrørende valghandlingens afvikling, stemmeoptællingen m.v. før valgdagen, såfremt det skønnes svært at nå det på valgdagen, inden valghandlingen starter, samt at yde diæter herfor, se afsnit 5.4. og lovens § 18, stk. 3. Valgstyrerne vil have pligt til at møde op til denne instruktion som led i deres hverv. Det forudsættes, at der alene er pligt til fremmøde i dag- og aften-timerne. Såfremt en valgstyrer har forfald til en instruktion, som finder sted før valgdagen, kan der som alternativ til udpegning af en ny valgstyrer ske instruktion på et andet tidspunkt, såfremt dette er muligt. Instruktionen kan evt. ske på anden vis end ved at indkalde de pågældende valgstyrere til et møde. Der kan således benyttes f.eks. videoinstruktion eller e-læringsværktøjer, evt. i kombination med en (kortere) instruktion på valgdagen, inden afstemningen påbegyndes. Valgstyrerne har pligt til at gøre sig bekendt med den instruktion, som kommunalbestyrelsen vælger at give dem.

Valgstyrerne har pligt til at udføre de hverv, der påhviler dem, medmindre de har forfald (dvs. er lovligt forhindret). Har en valgstyrer forfald, udpeger den gruppe i kommunalbestyrelsen, der har udpeget den pågældende, en ny valgstyrer, jf. lovens § 18, stk. 2.

Er der uenighed om, hvor de enkelte valgstyrere skal gøre tjeneste, afgøres spørgsmålet af kommunalbestyrelsen ved almindelig flertalsafgørelse. Det er forudsat i den kommunale og regionale valglov, at der blandt valgstyrerne på de enkelte afstemningssteder er repræsentation for flere grupper i kommunalbestyrelsen, se afsnit 5.2.1. ovenfor.

Bemærk, at en valgstyrer kan gøre tjeneste på afstemningsstedet i et andet afstemningsområde inden for kommunen end det afstemningsområde, hvor den pågældende bor.

Valgstyrerformanden skal sørge for, at der umiddelbart inden og under valghandlingen og ved den efterfølgende stemmeoptælling til enhver tid er et tilstrækkeligt antal valgstyrere til stede på afstemningsstedet til, at der kan sikres en hensigtsmæssig afvikling af valghandlingen og stemmeoptællingen, jf. lovens § 16, stk. 6, 1. og 2. pkt. Der skal dog altid være et flertal af de udpegede valgstyrere til stede på afstemningsstedet under valghandlingen og den efterfølgende stemmeoptælling, jf. lovens § 16, stk. 6, 1. og 2. pkt. Der er således mulighed for, at valgstyrerformanden kan beslutte, at valgstyrerne på skift kan forlade afstemningsstederne både umiddelbart inden valghandlingen (dvs. den forberedelse af valghandlingen, der finder sted samme dag som valghandlingen), under valghandlingen samt den efterfølgende stemmeoptælling for at holde pause(r), når det ellers er foreneligt med afviklingen af de forskellige opgaver før, under og efter valghandlingen. Det kan f.eks. være på tidspunkter i løbet af dagen, hvor der erfaringsmæssigt ikke møder så mange vælgere op for at stemme. Valgstyrerne skal rette sig efter valgstyrerformandens anvisninger, jf. lovens § 16, stk. 6, 3. pkt. Alle valgstyrerne skal, uanset om nogle eller alle valgstyrere i løbet af dagen har været borte fra afstemningsstedet i en vis periode efter aftale med valgstyrerformanden, være til stede ved underskrivningen af afstemningsbogen, som endvidere fortsat skal underskrives af alle valgstyrere, se nærmere nedenfor afsnit 9.2.3. og lovens § 16, stk. 6, 4. pkt.

5.3. Tilforordnede vælgere

Reglerne om valg af tilforordnede vælgere findes i den kommunale og regionale valglovs §§ 17 og 18.

Den siddende kommunalbestyrelse vælger et antal tilforordnede vælgere til at hjælpe til ved valget, jf. lovens § 17, stk. 1. Loven indeholder ikke nærmere regler om, hvor mange tilforordnede vælgere der skal vælges, men forudsætter blot, at kommunalbestyrelsen udpeger det nødvendige antal efter kommunalbestyrelsens skøn. Det er derfor op til den enkelte kommunalbestyrelse selv at fastsætte, både hvor mange tilforordnede der skal være til stede på det enkelte afstemningssted, samt i hvilket tidsrum de tilforordnede vælgere skal være til stede på afstemningsstedet. Det er således i overensstemmelse med valglovgivningen at organisere tilforordnede vælgere i skiftehold, hvor de tilforordnede vælgere ikke kommer tilbage til valgstedet på et senere tidspunkt – modsat hvad der gælder for valgstyrrerne, der som beskrevet overfor i afsnit 5.2. skal være til stede ved underskrivningen af afstemningsbogen.

De tilforordnede vælgere vælges ved forholdstalsvalg under ét, medmindre de udpeges i enighed af kommunalbestyrelsen, jf. ovenfor i afsnit 5.2.1. om valg af valgstyrrer ved forholdstalsvalg. Afholdes der valg af tilforordnede vælgere, skal der anmeldes særskilte valggrupper til dette valg, som ikke behøver at være sammenfaldende med de valggrupper, der er anmeldt til valget af stående udvalg og økonomiudvalget, se den kommunale styrelseslovs § 24, stk. 3. Det er uden betydning for valggruppens deltagerkreds, om forudsætningerne for valggruppens dannelse efter valget af tilforordnede vælgere er ændret, f.eks. ved at en eller flere af deltagerne i valggruppen har ændret politisk tilhørsforhold.

Det er inden for lovens rammer at føre en ”bruttoliste” over tilforordnede vælgere, hvor kommunen kan påføre interesserede borgere, der kan trækkes på som tilforordnede vælgere,

for det tilfælde, at kommunalbestyrelsen ikke selv kan stille med et tilstrækkeligt antal tilforordnede vælgere fra eget bagland.

Det er op til den enkelte kommunalbestyrelse at tilrettelægge udpegningen på en for kommunen formålstjenlig måde, så længe det sker inden for lovens rammer, og så længe der er enighed herom i kommunalbestyrelsen.

Det er i valglovgivningen forudsat, at de tilforordnede vælgere vælges i passende tid inden valgdagen.

De tilforordnede vælgere vælges blandt de vælgere, der bor i kommunen, jf. lovens § 17, stk. 1.

Enhver vælger har pligt til at påtage sig hvervet som tilforordnet vælger, jf. lovens § 18, stk. 1, 1. pkt. (borgerligt ombud).

Et medlem af kommunalbestyrelsen, herunder et medlem af valgbestyrelsen, kan vælges som tilforordnet vælger.

En kandidat til valget kan godt vælges som tilforordnet vælger, se lovens § 17, stk. 3. En kandidat kan dog ikke udpeges til at være stemmemodtager ved afgivning af brevstemmer i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, f.eks. på plejehjem m.v. og i ældreboliger, samt i vælgerens hjem, se nærmere afsnit 8.4.2. nedenfor.

Det samme forhold vil efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse gøre sig gældende, hvor en kandidats ægtefælle, samlever eller anden nærtstående er udpeget som tilforordnet vælger, der skal varetage hverv som stemmemodtager ved brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem, se nærmere afsnit 8.4.2. nedenfor. Vurderingen af, hvornår man er nærtstående, skal foretages efter forvaltningslovens almindelige regler om inhabilitet, se nærmere forvaltningslovens § 3.

En kandidat til valget må heller ikke deltage i optællingen af, hvor mange stemmer der er afgivet for den kandidatliste, den pågældende kandidat er opstillet for, eller deltage i opgørelsen af, hvordan de afgivne stemmer for den pågældende kandidatliste fordeler sig på personlige stemmer for hver kandidat og listestemmer, se lovens § 78 a samt afsnit 9.1. nedenfor.

Det samme forhold vil efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse gøre sig gældende, hvor en kandidats ægtefælle, samlever eller anden nærtstående deltager i stemmeoptællingen, se nærmere afsnit 9.1. Vurderingen af, hvornår man er nærtstående, skal foretages efter forvaltningslovens almindelige regler om inhabilitet, se forvaltningslovens § 3.

En kandidat til valget (eller dennes ægtefælle, samlever eller anden nærtstående) må heller ikke yde personlig bistand til stemmeafgivningen på valgdagen som tilforordnet vælger eller som stemmemodtager ved brevstemmeafgivningen, se lovens § 55, stk. 3, og § 67, stk. 5. En kandidat til valget (eller dennes ægtefælle, samlever eller anden nærtstående) må derimod godt yde personlig bistand ved stemmeafgivningen og brevstemmeafgivningen, hvis kandidaten udpeges af vælgeren som personlig hjælper, jf. lovens § 55, stk. 2, og § 67, stk. 4, 2. pkt.

Økonomi- og Indenrigsministeriet *henstiller*, at kommunalbestyrelsen tager særligt hensyn til de mindre partier samt de partier, der ikke er repræsenteret i kommunalbestyrelsen, når den udpeger de tilforordnede vælgere.

Er der uenighed om, hvor de enkelte tilforordnede vælgere skal gøre tjeneste, afgøres spørgsmålet af kommunalbestyrelsen ved almindelig flertalsafgørelse. Det er forudsat i den kommunale og regionale valglov, at der blandt de tilforordnede vælgere på de enkelte afstemningssteder er repræsentation for flere grupper i kommunalbestyrelsen, se afsnit 5.2.1. ovenfor.

De tilforordnede vælgere har pligt til at udføre de hverv, der påhviler dem, medmindre de har forfald (dvs. er lovligt forhindret). Har en tilforordnet vælger forfald, udpeger den gruppe i kommunalbestyrelsen, der har udpeget den pågældende, en ny tilforordnet vælger, jf. lovens § 18, stk. 2.

De tilforordnede vælgere har pligt til at gøre sig bekendt med deres opgaver og give fremmøde før valgdagen på kommunalbestyrelsens forlangende med henblik på at modtage den fornødne instruktion m.v., se lovens § 18, stk. 1, 2. pkt. Kommunalbestyrelsen har i denne forbindelse mulighed for efter behov at give tilforordnede vælgere den nødvendige instruktion vedrørende valghandlingens afvikling, stemmeoptællingen m.v. før valgdagen, såfremt det skønnes svært at nå det på valgdagen, inden valghandlingen starter. De tilforordnede vælgere vil have pligt til at møde op til denne instruktion som led i deres hverv. Det forudsættes, at der alene er pligt til fremmøde i dag- og aftentimerne. Såfremt en tilforordnet vælger har forfald til en instruktion, som finder sted før valgdagen, kan der som alternativ til udpegning af en ny tilforordnet vælger ske instruktion på et andet tidspunkt, såfremt dette er muligt. Instruktionen kan evt. ske på anden vis end ved at indkalde de pågældende tilforordnede vælgere til et møde. Der kan således benyttes f.eks. videoinstruktion eller e-læringsværktøjer, evt. i kombination med en (kortere) instruktion på valgdagen, inden afstemningen påbegyndes. De tilforordnede vælgere har pligt til at gøre sig bekendt med den instruktion, som kommunalbestyrelsen vælger at give dem.

De tilforordnede vælgere skal hjælpe valgstyrrerne med deres opgaver på valgdagen, herunder stemmeoptællingen på afstemningsstedet. Valgbestyrelsen kan beslutte, at tilforordnede vælgere også skal medvirke ved fintællingen.

Tilforordnede vælgere skal endvidere være stemmemodtagere ved afgivning af brevstemmer i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger samt i vælge-

rens hjem. Efter lovens § 55, stk. 2, afgives brevstemmer de nævnte steder til to stemmemodtagere, der er udpeget blandt de tilforordnede vælgere. Kommunalbestyrelsen kan dog bestemme, at en af stemmemodtagerne er en person udpeget blandt personale ansat i kommunens forvaltning. Se nærmere afsnit 8.4.2. nedenfor.

Der er ikke noget krav om, at de tilforordnede vælgere, der fungerer som brevstemmemodtagere, også skal medvirke ved afstemningen på valgdagen m.v.

Bemærk, at en tilforordnet vælger kan gøre tjeneste på afstemningsstedet i et andet afstemningsområde inden for kommunen end det afstemningsområde, hvor den pågældende bor.

Regionsrådet kan vælge et antal tilforordnede vælgere til at hjælpe til ved fornyet fintælling af regionsrådsvalget. Valget sker efter tilsvarende regler som kommunalbestyrelsens valg af tilforordnede vælgere, jf. lovens § 17, stk. 2. De vælgere, der vælges af regionsrådet som tilforordnede vælgere, skal bo inden for regionen.

5.4. Diæter

Valgbestyrelsens medlemmer, valgstyrene og de tilforordnede vælgere får diæter for deres virksomhed i forbindelse med afstemningen, herunder for eventuel instruktion før valgdagen af valgstyrene og tilforordnede vælgere om deres opgaver, se den kommunale og regionale valglovs § 18, stk. 3.

Diæterne gives som udgangspunkt efter reglerne i den kommunale styrelseslov og er som udgangspunkt af samme størrelse som de diæter, der gives efter den kommunale styrelseslov. Diætsatsen for hverv, der beslæglægges højst 4 timer, udgør i 2017-niveau 415 kr. pr. dag. Dette beløb forhøjes hvert år den 1. januar med 5 kr. – første gang den 1. januar 2018. Hvis hvervet beslæglægges mere end 4 timer, ydes der det dobbelte af det for det pågældende år gældende diætbeløb, dvs. i 2017 830 kr.

pr. dag. Se § 4, stk. 2, i bekendtgørelse nr. 1530 af 9. december 2016 om vederlag, diæter, pension m.v. for varetagelsen af kommunale hverv.

Ved en lovændring i 2012 (lov nr. 1252 af 18. december 2012) fik kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet imidlertid mulighed for fremover at beslutte, at der ikke ydes diæter for virksomhed i forbindelse med valg, eller at de diæter, der ydes, udgør et andet (højere eller lavere) beløb, end hvad der følger af reglerne i den kommunale styrelseslov. Kommunalbestyrelsen er herved ikke bundet af bestemmelsen om, at der for dage, hvor hvervet beslæglægges mere end 4 timer, ydes det dobbelte diætbeløb. Diæterne kan pr. dag dog højst udgøre det femdobbelte af det diætbeløb, som i henhold til reglerne i den kommunale styrelseslov er fastsat for møder af ikke over 4 timers varighed, jf. lovens § 18, stk. 3, 4. pkt., det vil sige i 2017 højst 2.075 kr. pr. dag.

Beslutning herom skal træffes på et møde i kommunalbestyrelsen og kan ikke delegeres til et udvalg eller kommunens forvaltning. Kommunalbestyrelsen kan træffe beslutningen generelt eller for et eller flere af de hverv, der nævnes i bestemmelsen (valgbestyrelsens medlemmer, valgstyrene eller tilforordnede vælgere). Kommunalbestyrelsen kan også ud fra saglige og generelle kriterier træffe beslutningen for en del af indehaverne af et givet hverv. F.eks. kan kommunalbestyrelsen ud fra belastningen på det enkelte afstemningssted beslutte, at der kun for de medvirkende ved visse afstemningssteder ydes et andet diætbeløb. Kommunalbestyrelsen kan ligeledes ud fra saglige og generelle kriterier træffe beslutningen for en del af den virksomhed, den pågældende persongruppe udøver i forbindelse med et valg. F.eks. kan kommunalbestyrelsen ud fra belastningen ved afstemningen på valgdagen og valgaftenen beslutte, at de personer, der medvirker til begge typer opgaver, skal ydes et andet diætbeløb end de personer, der medvirker til f.eks. fintællingen.

Ydes der diæter til medlemmer af valgbestyrelsen, valgstyrere og/eller tilforordnede vælgere, kan de pågældende ikke frasige sig modtagelse af diæter. Diæterne er endvidere personlige. Kommunalbestyrelsen kan derfor ikke aftale med de pågældende medlemmer af valgbestyrelsen, valgstyrere og/eller tilforordnede vælgere, at kommunen helt eller delvis skal overføre diæterne direkte til 3. part, f.eks. den pågældendes partiorganisation, en velgørende organisation eller lignende.

Efter § 19, nr. 4, i Skatteministeriets bekendtgørelse nr. 499 af 27. marts 2015 om kildekat med senere ændringer er diæter til valgstyrere og tilforordnede ikke A-indkomst. Der skal derfor ikke tilbageholdes kildekat.

Der gives ikke diæter til en borgmester eller til medlemmer af magistraten i kommuner med magistratsstyre, jf. § 64 i styrelsesloven, eller til udvalgsformænd i kommuner, der har en styreform med delt administrativ ledelse, jf. § 64 a i styrelsesloven. De øvrige kommunalbestyrelsesmedlemmer kan modtage diæter, selv om de også får fast vederlag m.v. for hvervet som medlem af kommunalbestyrelsen, se vejledning nr. 9 af 9. februar 2007 om vederlag, diæter, pension m.v. for varetagelsen af kommunale hverv, kapitel 2, afsnit 2.1.1.1., pkt. b og f, vedrørende styrelseslovens § 16, stk. 1, litra b og f.

Bestemmelsen om diæter i den kommunale og regionale valglovs § 18, stk. 3, medfører ikke en indskrænkning i retten til godtgørelse efter den kommunale styrelseslovs §§ 16 og 16 a. For eventuelle kommunalbestyrelsesmedlemmers vedkommende betyder det, at bl.a. *befordringsgodtgørelse* er obligatorisk, jf. styrelseslovens § 16, stk. 10. For ikke-kommunalbestyrelsesmedlemmers vedkommende kan kommunalbestyrelsen beslutte at yde godtgørelse, jf. styrelseslovens § 16 a, stk. 7. Skal ikke-kommunalbestyrelsesmedlemmer have befordringsgodtgørelse, skal kommunalbestyrelsen derfor træffe beslutning herom.

Der kan derimod ikke ydes erstatning for *tabt arbejdsfortjeneste*, se styrelseslovens § 16, stk. 6, og § 16 a, stk. 4, hvorefter der ikke kan ydes erstatning for tabt arbejdsfortjeneste i forbindelse med varetagelse af hverv, for hvilket der i henhold til særlovgivningen eller på andet særligt grundlag er tillagt den pågældende særligt honorar eller vederlag. Hverken medlemmer af valgbestyrelsen eller kommunalbestyrelsesmedlemmer eller ikke-kommunalbestyrelsesmedlemmer, der fungerer som valgstyrere eller tilforordnede vælgere, vil således kunne få erstatning for tabt arbejdsfortjeneste i forbindelse med varetagelsen af dette hverv, hvis den pågældende modtager særskilt vederlag herfor i form af diæter efter den kommunale og regionale valglovs § 18, stk. 3.

6. Kandidatlister, liste- og valgforbund, stemmesedler og opslag m.v.

6.1. Frister

I den kommunale og regionale valglov er der fastsat frister for indlevering og tilbagekaldelse af kandidatlister, jf. afsnit 6.2.1., og for anmeldelse og tilbagetrækning af listeforbund og valgforbund, jf. afsnit 6.7.2.

Ved en lovændring med virkning fra 1. april 2016 (§ 3 i lov nr. 1742 af 22. december 2015, se nærmere bilag 2) er fristen for indlevering og godkendelse af kandidatlister til kommunale og regionale valg og tidspunktet for, hvornår brevstemmeafgivning her i landet til de pågældende valg kan begynde, harmoniseret, så brevstemmeafgivning her i landet først kan begynde, når kandidatlisterne er indleveret, godkendt og offentliggjort af valgbestyrelserne. Se afsnit 8.1. om begyndelsestidspunktet for brevstemmeafgivning her i landet.

Fristen for seneste indlevering af kandidatlister til formanden for kommunevalgbestyrelsen henholdsvis regionsvalgbestyrelsen er nu kl. 12 tirsdag den 3. oktober 2017 (7 uger før valgdagen). Det tidligste tidspunkt for indle-

vering af kandidatlister er tirsdag den 19. september 2017 (9 uger før valgdagen). Se lovens § 23, stk. 1. Fristerne er hermed fremrykket med 3 uger. Fristen for at tilbagekalde kandidatlister, anmelde listeforbund eller valgforbund og tilbagetrække anmeldelser af listeforbund eller valgforbund over for valgbestyrelsens formand er nu efter lovændringen kl. 12 mandag den 9. oktober 2017 (43 dage før valgdagen). Se lovens §§ 26, 40 og 41. Sidstnævnte tidspunkt er også fristen for afhjælpning af mangler ved en kandidatliste over for valgbestyrelsen eller indlevering af ny kandidatliste til valgbestyrelsen, se lovens § 27, stk. 2, og nedenfor afsnit 6.3.1.

Som noget nyt efter lovændringen er det nu muligt for kandidatlister, som allerede er repræsenteret i kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet, efter anmodning at blive fritaget af valgbestyrelsen for kravet om indsamling af underskrifter fra et mindsteantal stillere. Se lovens § 19, stk. 4. For de kandidatlister, der ønsker sig fritaget for stillerkravet, er der et tidligere indleveringstidspunkt end de kandidatlister, der ikke ønsker sig fritaget for stillerkravet, med henblik på at give kandidatlisten mulighed for at indsamle stillere i tilfælde af, at valgbestyrelsen ikke fritager dem for stillerkravet. For disse kandidatlister er der krav om indlevering senest kl. 12 tirsdag den 19. september 2017 (9 uger før valgdagen) og tidligst tirsdag den 5. september 2017 (11 uger før valgdagen). Se lovens § 23, stk. 1. Sidste frist for valgbestyrelsens meddelelse til kandidatlisten om, hvorvidt valgbestyrelsen fritager kandidatlisten for kravet om underskrifter fra det fornødne mindsteantal stillere, er kl. 12 tirsdag den 26. september 2017 (8 uger før valgdagen). Se lovens § 26 a. Se nærmere nedenfor afsnit 6.2. om kandidatlister, der kan fritages fra stillerkravet.

Godkendelse af en kandidatliste – både en kandidatliste, der fritages for stillerkravet, og en kandidatliste, der ikke fritages for stillerkravet – kan tidligst ske fredag den 6. oktober 2017 (fredagen 46 dage før valgdagen). Dette skyldes, at kandidaterne og eventuelle stillere for kandidatlisten 46 dage før valgdagen skal

opfylde valgretsbetingelserne bortset fra aldersbetingelsen og betingelsen om varigheden af forudgående fast bopæl i riget, se lovens § 3. Kandidatlister, der fritages for stillerkravet, kan således ikke godkendes på et tidligere tidspunkt, eksempelvis i forbindelse med valgbestyrelsens meddelelse om, hvorvidt kandidatlisten kan fritages for stillerkravet. En kandidatliste skal senest godkendes mandag den 9. oktober 2017 eller snarest derefter (mandagen 43 dage før valgdagen), se lovens § 27, stk. 2.

Der er ikke hjemmel til at dispensere fra disse frister, uanset hvor undskyldelig en overskridelse af fristen måtte være. Fristen udløber på det præcise klokkeslæt, der er angivet i loven. Hvis en del af kandidatlisten er indkommet inden fristens udløb og en anden del efter, kan valgbestyrelsen alene tage stilling til, om den del af kandidatlisten, der er indgivet rettidigt, er gyldig og eventuelt skal afhjælpes.

For alle de nævnte frister gælder, at kandidatlister, anmeldelser m.v., der modtages af formanden for valgbestyrelsen pr. e-post inden fristens udløb, er rettidigt indgivet.

6.2. Indlevering af kandidatlister m.v.

6.2.1. Almindelige bestemmelser

Kandidater, der opstilles til kommunalbestyrelsesvalg og til regionsrådsvalg, skal være opført på kandidatlister, jf. lovens § 19, stk. 1.

Kandidatlister skal indleveres på en formular, der er godkendt af Økonomi- og Indenrigsministeriet, jf. lovens § 23, stk. 1, 3. pkt.

Til brug for de kommunale og regionale valg den 21. november 2017 har Økonomi- og Indenrigsministeriet godkendt nye formularer til kandidatlister til henholdsvis kommunalbestyrelsesvalg og regionsrådsvalg. Formularerne kan købes hos Rosendahls, Vandtårnsvej 83A, 2860 Søborg, tlf. 43 22 73 00, e-mail: distribution@rosendahls.dk. Det er ikke muligt at bestille materiale via forlagets hjemmeside.

De formularer til kandidatlistes, der blev fremstillet til brug ved de kommunale og regionale valg i 2013, kan ikke anvendes ved valgene i 2017, da der er foretaget en række indholdsmæssige ændringer i formularerne, bl.a. så det tydeligt fremgår, at kandidaterne fremover ved deres underskrift på kandidatlisteformularen tiltræder deres opstilling til valget. Derudover er der udarbejdet en særlig formular for kandidatlistes, der ønsker sig fritaget fra stillerkravet, se nærmere om disse kandidatlistes nedenfor afsnit 6.2.2.

Evt. restoplæg af kandidatansmeldelsesformularer fra valgene i 2013 eller tidligere bør derfor destrueres.

Adgangen for kandidatlistes til at få en betegnelse for lokaliteten for kandidatlistens kandidaters bopæl anført på stemmesedlerne, jf. nærmere nedenfor i afsnit 6.3.8., kan udøves ved at udfylde særlige rubrikker på formularen til kandidatlistes. På formularen kan kandidatlistens repræsentant endvidere angive, hvem der er bemyndiget til at ansøge og modtage tilskud på kandidatlistens vegne efter lov om økonomisk støtte til politiske partier m.v., se partistøttelovens § 8, stk. 2, og § 11, stk. 2, og se nedenfor afsnit 6.3.6.

Den, der indleverer en kandidatliste, har ret til at få kvittering for indleveringen med angivelse af tidspunktet, jf. lovens § 23, stk. 2. En kandidatliste skal være underskrevet af et antal stillere, jf. nærmere nedenfor i afsnit 6.2.7. Med hensyn til kandidatlistens indhold henvises til lovens §§ 24 og 25, jf. afsnit 6.3.3.

6.2.2. Kandidatlistes, der kan fritages for stillerkravet

Som noget nyt kan kandidatlistes, der ved sidste kommunalbestyrelsesvalg henholdsvis regionsrådsvalg opnåede repræsentation i kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet og som tirsdagen 9 uger før valgdagen (dvs. tirsdag den 19. september 2017) fortsat er repræsenteret i kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet, efter anmodning fritages af valgbestyrelsen for kravet om indsam-

ling af underskrifter fra et mindsteantal stillere. Se lovens § 19, stk. 4. For de kandidatlistes, der ønsker sig fritaget for stillerkravet, er der som beskrevet ovenfor en tidligere indleveringsfrist end de kandidatlistes, der ikke ønsker sig fritaget for stillerkravet, med henblik på at give kandidatlistes mulighed for at indsamle stillere i tilfælde af, at valgbestyrelsen ikke fritager dem for stillerkravet, se afsnit 6.1. og lovens § 23, stk. 1. I de tilfælde, hvor anmodningen om fritagelse for stillerkravet ikke imødekommes, skal kandidatlisten returneres til kandidatlistens repræsentant.

Det er en forudsætning for at blive fritaget for stillerkravet, at der er identitet mellem den kandidatliste, der ved sidste valg opnåede repræsentation i kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet, den kandidatliste, som fortsat 9 uger før valgdagen er repræsenteret i kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet, og den kandidatliste, som nu ønsker at stille op til valget til kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet og i den forbindelse ønsker sig fritaget fra stillerkravet.

Er bestemmelsens betingelser for at fritage en kandidatliste fra stillerkravet opfyldt, er valgbestyrelsen forpligtet til at fritage den kandidatliste, der anmoder om fritagelse for stillerkravet. Det er inden for vide rammer op til valgbestyrelsen for den pågældende kommune/region, som modtager og godkender kandidatlistes, at afgøre, hvorvidt det nævnte identitetskrav er opfyldt. Valgbestyrelsens afgørelse kan ikke inden valgets afholdelse indbringes for nogen anden myndighed, heller ikke Økonomi- og Indenrigsministeriet, men enhver vælger i kommunen henholdsvis regionen vil kunne indgive en klage over valget til den afgående kommunalbestyrelse henholdsvis det afgående regionsråd og herefter for Økonomi- og Indenrigsministeriet, se nedenfor afsnit 12 og lovens §§ 93 og 94.

Kandidatlisten, som stiller op til kommunalbestyrelsesvalg eller regionsrådsvalg, skal senest den dag, hvor den særlige tidlige frist for indlevering af kandidatlisten, der ønsker sig fritaget fra stillerkravet, udløber (dvs. tirs-

dag den 19. september 2017), godtgøre over for valgbestyrelsen, at dette identitetskrav er opfyldt. Der kan være behov for, at kandidatlisten vedlægger dokumentation for at godtgøre over for valgbestyrelsen, at der er identitet mellem den oprindelige kandidatliste og den kandidatliste, som nu anmeldes. Valgbestyrelsen kan desuden anmode kandidatlisten om at indsende yderligere oplysninger i tilfælde, hvor der er tvivl om, hvorvidt identitetskravet er opfyldt.

For kandidatlistes, der opnåede repræsentation ved sidste kommunalbestyrelsesvalg henholdsvis regionsrådsvalg, og som fortsat er repræsenteret i kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet, uden at der er sket ændringer i listebetegnelsen eller væsentlige ændringer i listens medlemmer af kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet, vil der som udgangspunkt ikke være behov for dokumentation.

Dokumentation for, at identitetskravet er opfyldt, kan f.eks. ske ved en erklæring fra listens/partiets ledelse og fremlæggelse af dokumentation for, at de pågældende personer tegner listen udadtil eller er bemyndiget hertil afhængigt af den pågældende listes/det pågældende partis organisation. Valgbestyrelsen kan bede kandidatlisten om at indsende yderligere oplysninger og må i tilfælde af, at kandidatlisten ikke har mulighed herfor eller ikke ønsker dette, træffe afgørelsen på det foreliggende grundlag.

Der kan opstilles følgende typetilfælde, hvor der som udgangspunkt vil være den fornødne identitet:

- a) Ingen af listens medlemmer, som er indvalgt i kommunalbestyrelsen/regionsrådet, har i valgperioden skiftet liste eller er blevet løsgængere (men kan godt evt. være erstattet af stedfortræder(e) fra listen som følge af udtræden af kommunalbestyrelsen/regionsrådet), og listen har bevaret sin listebetegnelse.

- b) Et eller flere af listens medlemmer, som er indvalgt i kommunalbestyrelsen/regionsrådet, har i valgperioden skiftet liste eller er blevet løsgængere, men disse medlemmer udgør under halvdelen af listens medlemmer af kommunalbestyrelsen/regionsrådet, listen har ikke skiftet listebetegnelse, og der er ikke i øvrigt forhold, som giver anledning til tvivl hos valgbestyrelsen om, at der er identitet.

Der vil i de under pkt. a) og b) nævnte situationer i almindelighed være identitet, uanset om der er sket flere udmeldelser af bestyrelsen for kandidatlistens organisation.

Der kan endvidere opstilles følgende typetilfælde, hvor der som udgangspunkt ikke vil være den fornødne identitet:

- a) Listen har skiftet listebetegnelse. Dette gælder uanset, om alle de oprindeligt indvalgte medlemmer – eller evt. alene det oprindeligt indvalgte medlem – fortsat stiller op for listen med den nye listebetegnelse. Undtaget er dog mindre ændringer af listens navn, hvor det er åbenbart, at der fortsat er identitet (f.eks. hvis moderpartiet, som listen stiller op for lokalt, har ændret parti-navnet i løbet af valgperioden).
- b) Et eller flere af listens medlemmer, som er indvalgt i kommunalbestyrelsen/regionsrådet, har i valgperioden skiftet liste eller er blevet løsgængere, og disse medlemmer udgør mindst halvdelen af listens medlemmer af kommunalbestyrelsen/regionsrådet.
- c) Der er sket en sprængning af en kandidatliste, hvor hver fraktion herefter hævder at repræsentere den oprindelige kandidatliste. Det bemærkes dog herved, at det ikke skal være muligt for f.eks. et enkelt kommunalbestyrelsesmedlem, som træder ud af en liste, alene ved at gøre krav på listebetegnelsen at »sabotere« den retmæssige

listes mulighed for at stille op uden indsamling af stillere i tilfælde, hvor det ikke i øvrigt giver valgbestyrelsen anledning til tvivl, at det udtrådte medlem ikke repræsenterer listen. Valgbestyrelsen skal altså foretage en vurdering af, om der reelt er sket en sprængning af listen. Valgbestyrelsen kan i den situation lægge vægt på, om der er sket en sprængning af bestyrelsen for kandidatlistens organisation. Det understreges, at hvis der reelt er tvivl, kan der ikke for nogen af parterne fastslås identitet, og så vil kravet om indsamling af stillere gælde for alle parter.

I tilfælde, hvor en kandidatliste, der er repræsenteret i kommunalbestyrelsen/regionsrådet, opstiller helt nye kandidater, fordi ingen af de indvalgte medlemmer genopstiller, vil der fortsat kunne være den fornødne identitet, hvis der foreligger dokumentation for, at identitetskravet er opfyldt, f.eks. ved en erklæring fra listens/partiets ledelse og fremlæggelse af dokumentation for, at de pågældende personer tegner listen udadtil eller er bemyndiget hertil afhængig af den pågældende listes/det pågældende partis organisation. Det samme gælder i tilfælde, hvor nogle af de valgte medlemmer af kandidatlisten genopstiller, men andre ikke gør. Det er således ikke afgørende ved bedømmelsen af identitetskravet, hvilke kandidater der (gen)opstiller.

Hvis valgbestyrelsen har anledning til tvivl om, hvorvidt der er den ovenfor beskrevne identitet, vil valgbestyrelsen være berettiget til at afslå at fritage kandidatlisten for stillerkravet.

Betingelsen om, at kandidatlisten opnåede repræsentation i kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet ved sidste kommunalbestyrelsesvalg henholdsvis regionsrådsvalg, vil være opfyldt, såfremt kandidatlisten ifølge valgbestyrelsens opgørelse af valget, jf. lovens kapitel 8, eller i tilfælde af valgklager ifølge den endelige afgørelse af valget, jf. lovens §§ 93 og 94, har opnået et eller flere

mandater. Betingelsen er opfyldt, uanset om den eller de valgte umiddelbart efter modtagelsen af valget vælger at udtræde af kandidatlisten.

Betingelsen om, at kandidatlisten tirsdagen 9 uger før valgdagen fortsat er repræsenteret i kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet, vil være opfyldt, hvis et eller flere medlemmer af kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet på denne dag repræsenterer den kandidatliste, der opnåede repræsentation ved sidste valg. Det er forholdene på tirsdagen 9 uger før valgdagen, der er afgørende for vurderingen. Betingelsen vil i almindelighed være opfyldt, hvis et eller flere medlemmer af kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet har anmeldt at tilhøre den pågældende kandidatliste og ikke senest tirsdagen 9 uger før valgdagen har tilkendegivet at ville udtræde over for kommunalbestyrelsen eller offentligheden. At et medlem påtænker at udtræde af kandidatlisten, men ikke over for kommunalbestyrelsen eller offentligheden har tilkendegivet dette, har ikke betydning.

For kandidatlister, der ønsker at blive fritaget for stillerkravet, gælder der særlige frister. Sådanne kandidatlister skal således indleveres til formanden for valgbestyrelsen senest kl. 12 tirsdag den 19. september 2017 (9 uger før valgdagen), jf. lovens § 23, stk. 1, 3. pkt. Kandidatlisterne kan tidligst indleveres tirsdag den 5. september 2017 (11 uger før valgdagen), jf. lovens § 23, stk. 1, 4. pkt. Se desuden afsnit 6.1. for nærmere om frister og afsnit 6.3.5. for nærmere om kandidatlisters anmodning om fritagelse for stillerkravet.

6.2.3. Kandidatlister, der ikke fritages for stillerkravet

Kandidatlister, der ikke opnåede repræsentation i kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet ved sidste valg eller 9 uger før valgdagen ikke længere er repræsenteret i disse organer, og som ønsker at opstille til det kommende valg, skal indleveres til formanden for valgbestyrelsen senest kl. 12 tirsdag den 3. oktober 2017 (7 uger før valgdagen), jf. lo-

vens § 23, stk. 1, 1. pkt. Der er ikke hjemmel til at dispensere fra denne frist. Kandidatlistes, der indleveres for sent, skal derfor afvises. Se nærmere om fristen i afsnit 6.1.

Kandidatlistes kan tidligst indleveres tirsdag den 8. oktober 2013 (6 uger før valgdagen), jf. lovens § 23, stk. 1, 2. pkt.

6.2.4. Adgang til oplysninger om kandidatlistes og stilleres

Kandidaters navne er offentligt tilgængelige, jf. lovens § 43, stk. 1, hvorefter de godkendte kandidatlistes, herunder samtlige kandidaters navne, skal bekendtgøres ved opslag i kommunen på det eller de steder, hvor enhver vælger kan brevstemme i kommunen, f.eks. borgerservicecentre og lignende. Hvis det navn, hvormed en kandidat skal anføres på stemmesedlen, ikke er identisk med kandidaternes fulde navn, vil det normalt alene være kandidaternes stemmeseddelnavn, der står på opslaget på det eller de steder, hvor enhver vælger kan brevstemme i kommunen. Kandidaternes fulde navn vil dog altid være offentligt tilgængeligt over for dem, der beder om det, i medfør af lovens § 43. Der vil således altid være fuld adgang til aktindsigt i både kandidaternes stemmeseddelnavne og deres fulde navne, jf. dog nedenfor om tidspunktet for offentlig tilgængelighed til oplysningerne.

Ved en lovændring med virkning fra 1. april 2016 (§ 3 i lov nr. 1742 af 22. december 2015) er der indført en tidsmæssig begrænsning i offentlighedens tilgængelighed til oplysninger om kandidatlistes, se lovens § 43, stk. 2. Lovændringen indebærer, at en række dokumenter og oplysninger om kandidatlistes ikke må gøres offentligt tilgængelige, før bekendtgørelsen efter § 43, stk. 1, af de godkendte kandidatlistes har fundet sted.

Formålet er at undgå, at oplysningerne eksempelvis via aktindsigt offentliggøres i medierne før det tidspunkt, hvor kandidatlistes og kandidaternes er godkendt og offentliggjort af kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet, og før det således ligger endeligt klart,

hvilke kandidatlistes og kandidater der opstilles til det pågældende valg. Reglen berører ikke kandidatlisternes egen offentliggørelse af, at de opstiller til det pågældende valg, samt hvilke kandidater der opstiller for den respektive kandidatliste til det pågældende valg.

Alene de dokumenter og oplysninger, der er nævnt i lovens § 43, stk. 2, er omfattet af den tidsmæssige begrænsning i retten til aktindsigt.

Det drejer sig om følgende dokumenter og oplysninger:

- 1) kandidatlistes, herunder oplysninger i kandidatlistes om de enkelte kandidater og kandidatlisternes opstillingsform, jf. lovens §§ 23-25,
- 2) kandidatlisternes anmodning om bogstavbetegnelse, jf. lovens § 34, og
- 3) kandidatlisternes anmeldelse af liste- og valgforbund, jf. lovens §§ 37 og 38.

Andre dokumenter, valgbestyrelsen modtager, og som ikke indeholder oplysninger om forhold, der er omfattet af bestemmelsen, er ikke omfattet af bestemmelsens tidsmæssige begrænsning i retten til aktindsigt. Indeholder dokumentet både oplysninger om forhold, der er omfattet af bestemmelsen, og om forhold, der ikke er omfattet af bestemmelsen, vil der ikke kunne gives aktindsigt i dokumentet forud for bekendtgørelsen af de godkendte kandidatlistes, men der kan efter offentlighedslovens regler være pligt til at ekstrahere (dvs. uddrage og udlevere) de oplysninger, som ikke er omfattet af bestemmelsen.

Der vil ikke kunne gives aktindsigt i de pågældende oplysninger før det tidspunkt, hvor de godkendte kandidatlistes, herunder samtlige kandidaters navne, samt oplysning om anmeldte listeforbund og valgforbund er bekendtgjort af kommunalbestyrelsen, jf. lovens § 43, stk. 1, 1. pkt. Forbuddet mod offentliggørelse gælder, indtil bekendtgørelse er sket

ved opslag på et af de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme. Det er det tidspunkt på dagen, hvor opslaget sker, der er afgørende.

Regionsvalgbestyrelsen skal underrette de pågældende kommunalbestyrelser om de godkendte kandidatlistor og anmeldte forbund til regionsrådsvalget, hvorefter kommunalbestyrelsen sørger for bekendtgørelse heraf ved opslag på et af de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, jf. den kommunale og regionale valglovs § 43, stk. 1. Heller ikke i forhold til regionsrådsvalg vil der kunne gives aktindsigt i de pågældende oplysninger før det tidspunkt, hvor en af kommunalbestyrelserne i regionen har bekendtgjort de godkendte kandidatlistor og anmeldte forbund til regionsrådsvalget. Regionsrådet må dog ved behandlingen af en aktindsigtsanmodning normalt kunne gå ud fra, at kommunalbestyrelsen sørger for bekendtgørelse umiddelbart efter, at regionsrådet har underrettet kommunalbestyrelsen herom.

Bestemmelsen i § 43, stk. 2, skal forstås således, at valgbestyrelsen og kommunalbestyrelsen, hvortil valgbestyrelsen har sendt fortegnelsen over de godkendte kandidatlistor m.v. med henblik på offentliggørelse, indtil det ovennævnte tidspunkt er afskåret fra at meddele aktindsigt i eller udlevere de pågældende dokumenter eller de heri indeholdte oplysninger, der er omfattet af bestemmelsen.

Når dette tidspunkt er indtruffet, vil der kunne meddeles aktindsigt i dokumenterne efter offentlighedslovens almindelige bestemmelser. Dette gælder, uanset om indholdet af det dokument, valgbestyrelsen oprindeligt har modtaget, afviger fra den fortegnelse over godkendte kandidatlistor og anmeldte forbund, kommunalbestyrelsen efterfølgende bekendtgør.

Indgives en anmodning om aktindsigt i dokumenter eller oplysninger, der er omfattet af bestemmelsen, finder offentlighedslovens almindelige regler om behandling af aktindsigtsanmodninger anvendelse, uanset på hvilket tidspunkt anmodningen indgives. Aktind-

sigtsanmodningen skal således behandles – og et evt. afslag meddeles – inden for det tidsrum, der følger af offentlighedsloven.

Kandidaters personnumre (ud over fødselsdatoen) og hemmeligholdte telefonnumre samt kandidaternes beskyttede adresser i CPR er ikke omfattet af retten til aktindsigt, da der er tale om oplysninger om enkeltpersoners private forhold, jf. offentlighedslovens § 30, stk. 1, nr. 1. Det betyder rent praktisk, at oplysningerne i kandidatanmeldelserne efter udsendelsen af fortegnelsen normalt vil være offentligt tilgængelige, bortset fra de sidste fire cifre i kandidaternes personnummer (samt hemmeligholdte telefonnumre og beskyttede adresser).

Ved lovændringen med virkning fra 1. april 2016 (§ 3 i lov nr. 1742 af 22. december 2015) blev særreglen i den kommunale og regionale valglovs § 25, stk. 2, 3. pkt., hvorefter oplysningerne om stillernes navne og bopæl er offentligt tilgængelige, ophævet. Spørgsmål om offentlighedens adgang til disse oplysninger skal derfor fremover afgøres efter offentlighedslovens almindelige regler.

Efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse er en oplysning om, at en person er stiller for en kandidat, en oplysning, der vedrører denne persons politiske overbevisning. Oplysningen om en stillers navn og adresse vil derfor efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse som udgangspunkt være at anse som en oplysning om private forhold og er således ikke omfattet af adgangen til aktindsigt, jf. offentlighedslovens § 30, stk. 1, nr. 1.

I det omfang oplysningerne om en stillers politiske overbevisning imidlertid allerede på anden vis er offentligt tilgængelige og således allerede er kommet til offentlighedens kendskab, kan oplysningerne almindeligvis ikke anses for omfattet af offentlighedslovens § 30, stk. 1, nr. 1, og vil dermed ikke være undtaget fra aktindsigt. Dette vil efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse eksempelvis være tilfældet, hvis der er tale om oplysninger

om navn og adresse på personer, der er eller i en årrække har været medlemmer af Folketinget, kommunalbestyrelser eller regionsråd, eller som har været opstillet som kandidater for partier eller kandidatlistes, der har været opstillet til de pågældende organer, og hvis politiske tilhørsforhold således bl.a. som følge heraf er offentligt kendt.

6.2.5. Tilbagekaldelse af kandidatlistes

Som konsekvens af ændringen af fristerne for indlevering og godkendelse af kandidatlistes, jf. afsnit 6.1., er seneste frist for tilbagekaldelse af en kandidatliste ligeledes ændret (fremrykket). Seneste frist for tilbagekaldelse af en kandidatliste er nu kl. 12 mandag 43 dage før valgdagen, dvs. mandag den 9. oktober 2017, se lovens § 26, stk. 1, 1. pkt. Denne frist er sammenfaldende med seneste frist for afhjælpning af mangler ved en kandidatliste eller indlevering af en ny kandidatliste samt seneste frist for at anmelde liste- eller valgforbund og tilbagetrække kandidatlisten fra anmeldte liste- eller valgforbund, se lovens § 27, stk. 2, og § 41, stk.1.

En indleveret kandidatliste kan kun tilbagekaldes af kandidatlistens repræsentant, se mere om kandidatlistens repræsentant nedenfor i afsnit 6.3.3., pkt. 8. Tilbagekaldelsen skal indgives til valgbestyrelsens formand. En stiller kan ikke særskilt kalde sin underskrift tilbage, når listen er indleveret til valgbestyrelsens formand, se lovens § 26, stk. 1, 2. pkt.

6.2.6. Samtykke fra kandidaten til opstilling til valg

Ved lovændringen med virkning fra 1. april 2016 (§ 3 i lov nr. 1742 af 22. december 2015) er det fastsat i den kommunale og regionale valglov, at ingen kan opstilles til valg uden at have givet sit samtykke hertil, se lovens § 5. Hermed er det efter lovændringen ikke længere et borgerligt ombud at lade sig opstille til kommunalbestyrelsen eller regionsrådet. Der er dog fortsat pligt til som opstillet kandidat at modtage valg samt at varetage hvervet, medmindre medlemmet har en

rimelig grund til at blive fritaget efter reglerne i den kommunale og regionale valglovs §§ 92 og 103, se nedenfor afsnit 11.1.

Med lovændringen fremgår det nu udtrykkeligt af loven, at kandidaten ved sin underskrift på kandidatanmeldelsen skal give samtykke til at stille op som kandidat for den pågældende liste, se lovens § 24. En kandidat, der ikke ved sin underskrift på kandidatlisten har givet sit tilsagn om at virke som kandidat, skal slettes af kandidatlisten, se lovens § 29. Hvis kandidaten har underskrevet mere end én kandidatliste til samme valg (kommunalbestyrelsesvalg eller regionsrådsvalg), kan kandidaten ikke anses for kandidat for nogen af kandidatlistes, se nedenfor afsnit 6.3.4., pkt. 1, og lovens § 30.

Som en konsekvens af afskaffelsen af det borgerlige ombud kan kandidaten fremover trække sit tilsagn om at virke som kandidat tilbage, men kun indtil kandidatlisten er indleveret til valgbestyrelsen, se lovens § 26, stk. 2.

6.2.7. Mindsteantal og maksimumantal stilleres

Ved en lovændring med virkning fra 1. april 2016 (§ 3 i lov nr. 1742 af 22. december 2015) er mindsteantallet af stillere blevet fastsat i loven. Derudover har lovændringen gjort det muligt for kandidatlistes, der ved sidste kommunalbestyrelsesvalg henholdsvis regionsrådsvalg opnåede repræsentation i kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet, og som tirsdagen 9 uger før valgdagen stadig er repræsenteret i kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet, efter anmodning at blive fritaget af valgbestyrelsen for kravet om indsamling af underskrifter fra et mindsteantal stilleres, se afsnit 6.2.2. og lovens § 19, stk. 4.

For de kandidatlistes, der ikke opnåede repræsentation i kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet ved sidste valg eller 9 uger før valgdagen ikke længere er repræsenteret i disse organer, og som ønsker at opstille til det kommende valg, er der fastlagt et mindstean-

tal af stillere i loven. Mindsteantallet er 25 stillere for alle kommuner undtagen Aarhus, Odense og Aalborg Kommuner, hvor mindsteantallet er 50 stillere, og Københavns Kommune, hvor mindsteantallet er 150 stillere, se lovens § 19, stk. 2, 1. og 2. pkt.

Kandidatlistor til kommunalbestyrelsesvalg i en kommune må højst være underskrevet af det dobbelte af mindsteantallet af stillere i kommunen. Se lovens § 19, stk. 2, 3. pkt.

Med lovændringen kan mindsteantallet ikke længere forhøjes efter beslutning af kommunalbestyrelsen.

En kandidatliste til valget til et regionsråd, som ikke er fritaget for stillerkravet, skal være underskrevet af mindst 50 vælgere i regionen som stillere. Kandidatlistor må højst være underskrevet af et antal stillere, der svarer til halvdelen mere end mindsteantallet af stillere i regionen, dvs. højst 75 stillere. Se lovens § 19, stk. 3.

Ved ovennævnte lovændring kan mindsteantallet ikke længere forhøjes efter beslutning af regionsrådet.

6.3. Valgbestyrelsens godkendelse af kandidatlistor

6.3.1. Fremgangsmåden ved valgbestyrelsens godkendelse

Efter udløbet af fristerne for seneste indlevering af kandidatlistor, dvs. efter kl. 12 tirsdag den 19. september 2017 (9 uger før valgdagen) for kandidatlistor, der kan fritages for stillerkravet, og efter kl. 12 tirsdag den 3. oktober 2017 (7 uger før valgdagen) for kandidater, der ikke kan fritages for stillerkravet, skal valgbestyrelsen efter lovens § 27, stk. 1, undersøge, om de rettidigt indleverede kandidatlistor er gyldige, jf. afsnit 6.3.3. Valgbestyrelsen skal endvidere undersøge, om kandidaterne på hver enkelt kandidatliste kan godkendes, eller om nogen af kandidaterne skal slettes af kandidatlistor, se afsnit 6.3.4.

Som konsekvens af ændringen af fristerne for indlevering af kandidatlistor er fristen for underretning om mulighed for afhjælpning af mangler samt fristen for afhjælpning ligeledes ændret (fremrykket) ved lovændringen med virkning fra 1. april 2016 (§ 3 i lov nr. 1742 af 22. december 2015).

Hvis valgbestyrelsen finder, at en kandidatliste på grund af væsentlige mangler må erklæres ugyldig, eller at en eller flere kandidater skal slettes af kandidatlisten, skal valgbestyrelsen senest lørdag den 7. oktober 2017 (45 dage før valgdagen) underrette kandidatlistens repræsentant herom, se lovens § 27, stk. 2, 1. pkt. Se nærmere nedenfor afsnit 6.3.3. pkt. 8 om de nye regler for kandidatlistornes udpegning af en repræsentant for listen, der er legitimeret til at udøve kandidatlistens beføjelser i forbindelse med indlevering af listen m.v., og som valgbestyrelsen fremover skal rette henvendelse til som kontaktperson vedrørende kandidatlisten. Senest kl. 12 mandag den 9. oktober 2017 (43 dage før valgdagen) kan der foretages en afhjælpning af manglerne over for valgbestyrelsen eller indleveres en ny kandidatliste til valgbestyrelsen. Se lovens § 27, stk. 2, 2. pkt. Valgbestyrelsens formand træffer derefter afgørelse om kandidatlistens gyldighed og om godkendelse af kandidaterne. Se lovens § 27, stk. 2, 3. pkt. Afgørelsen skal indføres i valgbogen og en udskrift heraf sendes til kandidatlistens repræsentant, se lovens § 27, stk. 2, sidste pkt.

Valgbestyrelsen skal i forbindelse med undersøgelsen af, om de rettidigt indleverede kandidatlistor er gyldige, også undersøge, om de indleverede kandidatlistor indeholder de oplysninger, der er anført i loven, og om oplysningerne er korrekte. Valgbestyrelsen skal således undersøge, om de anførte oplysninger om kandidaternes eller stillernes navn, personnummer og bopæl - og for så vidt angår kandidater også statsborgerskab - er i overensstemmelse med de tilsvarende oplysninger i Det Centrale Personregister (CPR), jf. afsnit 6.3.3., pkt. 2. For så vidt angår kandidater og stillere, der er statsborgere i en af de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union og

registreret i Udenrigsministeriets protokol (EU-diplomater), skal valgbestyrelsen i stedet for opslag i CPR sikre sig, at den pågældende person med navn, fødselsdato, statsborgerskab og private bolig er optaget i Udenrigsministeriets protokol. Endvidere skal valgbestyrelsen undersøge, om kandidaternes ønsker om, hvordan deres navn skal angives på stemmesedlen, kan imødekommes, jf. afsnit 6.3.3., pkt. 3. Kommunevalgbestyrelsen og regionsvalgbestyrelsen skal herudover undersøge, om og i givet fald hvordan man kan imødekomme eventuelle anmodninger om at få anført en betegnelse for den geografiske lokalitet for kandidaternes bopæl på stemmesedlerne, jf. afsnit 6.3.8.

Finder valgbestyrelsen, at de oplysninger, der er anført i en indleveret kandidatliste, skal ændres med henblik på, at kandidatlisten kan indeholde de korrekte oplysninger, som er anført i loven, kan valgbestyrelsen følge den fremgangsmåde vedrørende afhjælpning af mangler, der kan medføre ugyldighed, som er angivet i lovens § 27. Dette gælder, uanset om de nævnte mangler ikke vil kunne medføre, at kandidatlisten erklæres ugyldig.

Bestemmelsen i lovens § 27 om afhjælpning af mangler ved en kandidatliste indeholder en udtømmende regulering af mulighederne for at ændre i kandidatlistes efter udløbet af fristen for indlevering af kandidatlistes. Der er ikke hjemmel til at imødekomme ønsker om, at der foretages ændringer af kandidatlisten, efter at fristen for indlevering af kandidatlistes er udløbet.

6.3.2. Adgang til afvisning af åbenbart ugyldige kandidatlistes

Ved en lovændring med virkning fra 1. april 2016 (§ 3 i lov nr. 1742 af 22. december 2015) er der indsat en ny bestemmelse i den kommunale og regionale valglovs § 27, stk. 3, hvorefter formanden for valgbestyrelsen har fået adgang til at afvise at modtage kandidatlistes til kommunalbestyrelsesvalg henholdsvis regionsrådsvalg, der åbenbart ikke er gyldige, dvs. åbenbart ikke opfylder kravene til

kandidatlisternes gyldighed i den kommunale og regionale valglovs §§ 19, 20 og 23-25.

De krav til kandidatlistes gyldighed, hvis åbenbare manglende opfyldelse kan begrunde en afvisning af modtagelse af kandidatlisten, vedrører bl.a. mindsteantallet af stillere i henhold til den kommunale og regionale valglovs § 19. Det kan således være en afvisningsgrund, hvis en kandidatliste, som ikke er fritaget for stillerkravet, har indleveret underskrifter fra væsentligt færre stillere end det påkrævede mindsteantal. Indeholder kandidatlisten således mindre end halvdelen af det påkrævede mindsteantal stillere, vil der som udgangspunkt foreligge en mulighed for at afvise modtagelse af kandidatlisten efter den foreslåede bestemmelse.

Også andre åbenbare formelle mangler kan efter omstændighederne give en sådan mulighed for afvisning, herunder:

- 1) afgivelse af mangelfulde oplysninger om mere end halvdelen af kandidatlistens stillere, se lovens § 25, stk. 2,
- 2) afgivelse af mangelfulde oplysninger om mere end halvdelen af kandidaterne på den pågældende kandidatliste, se lovens § 24, stk. 1,
- 3) manglende underskrifter fra mere end halvdelen af kandidaterne på den pågældende kandidatliste, idet der med den omtalte lovændring er indført et sådant underskriftskrav som følge af ophævelsen af det borgerlige ombud til at opstille til valg. Kandidatens underskrift på kandidatlisten er en betingelse for, at kandidaten kan opstille for den pågældende kandidatliste, se nærmere overfor afsnit 6.2.1. og lovens § 24, stk. 1, og
- 4) manglende oplysning om kandidatlistens listebetegnelse, se lovens § 24, stk. 3.

Er f.eks. stillernes personnumre eller de sidste fire cifre heri udeladt for mere end halvdelen

af det påkrævede mindsteantal stillere, vil der som udgangspunkt ligeledes foreligge en afvisningsgrund. Er personnumre eller de sidste fire cifre heri udeladt for mere end halvdelen af kandidaternes vedkommende, vil der ligeledes foreligge en mulighed for afvisning.

Reglen giver formanden for valgbestyrelsen mulighed for, men forpligter ikke denne til, at afvise en kandidatliste med væsentligt mangelfulde oplysninger. Formanden for valgbestyrelsen kan derfor fortsat vælge at modtage en kandidatliste, der ellers er behæftet med alvorlige mangler, hvis der efter formandens opfattelse er tale om en undskyldelig vildfarelse hos den pågældende liste, og lade listen forsøge at afhjælpe manglerne i henhold til lovens frister for afhjælpning.

Adgangen til helt at afvise at modtage en kandidatliste forudsættes endvidere kun benyttet undtagelsesvis, og kun når der er tale om åbenbare formelle mangler. Beslutning herom vil i øvrigt skulle træffes i overensstemmelse med de almindelige regler om saglighed og lighed i forvaltningen. Formanden for valgbestyrelsens beslutning om at afvise at modtage en kandidatliste afskærer i øvrigt ikke kandidatlisten fra at indlevere en ny revideret liste, når blot dette sker inden fristens udløb.

Såfremt en ny revideret liste ikke indleveres inden udløbet af den ordinære frist for indlevering af kandidatlistes, er konsekvensen af afvisningen, at listen ikke anses for indleveret. Der er således i sådanne tilfælde ikke mulighed for afhjælpning af manglerne ved den afviste kandidatliste efter reglerne herom i lovens § 27, stk. 2. Der er heller ikke mulighed for efter den ordinære frists udløb, men inden udløbet af den særlige frist for afhjælpning, at indlevere en ny kandidatliste efter reglerne herom i lovens § 27, stk. 2.

En eventuel beslutning om afvisning af at modtage en kandidatliste på grund af åbenbare formelle mangler vil i øvrigt kunne indbringes som en valgklage til kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet senest ugeda-

gen efter valgdagen, se nedenfor afsnit 12 og lovens § 93.

6.3.3. Kandidatlisternes gyldighed

For at være gyldig skal kandidatlisten formelt og indholdsmæssigt opfylde de betingelser, der er fastsat i lovens §§ 20 og 23-25, jf. lovens § 27, stk. 1.

Det er dog kun *væsentlige mangler*, der fører til, at en kandidatliste skal erklæres ugyldig, hvis ikke manglen afhjælpes i tide. Undersøgelsen af, om en kandidatliste er gyldig, skal således omfatte følgende spørgsmål:

- 1) Anvendelse af en formular godkendt af Økonomi- og Indenrigsministeriet, jf. lovens § 23, stk. 1, 4. pkt.

Bemærkninger:

Har kandidatlisten ikke anvendt en formular (eller en fotokopi af denne), der er godkendt af Økonomi- og Indenrigsministeriet, vil det som hovedregel medføre, at kandidatlisten må erklæres ugyldig. Som nævnt ovenfor under afsnit 6.2.1. kan formularer udarbejdet til brug ved de tidligere kommunal- og regionalvalg ikke anvendes til kommunal- og regionalvalget i 2017. Hvis kandidatlisten er udformet på en måde, der i alt væsentligt svarer til den godkendte formular, vil det efter omstændighederne kunne betragtes som en uvæsentlig mangel, at der ikke er anvendt en godkendt formular.

- 2) Oplysning om hver enkelt kandidats fulde navn, personnummer (eller fødselsdato for så vidt angår kandidater, der er valgbare i henhold til lovens § 1, stk. 2 (EU-diplomater)), statsborgerskab, stilling og bopæl, jf. lovens § 24, stk. 1, 1. og 2. pkt., og formularens side 2 ff.

Bemærkninger:

Valgbestyrelsen skal undersøge, om de anførte oplysninger om kandidatens fulde navn, personnummer, statsborgerskab og bopæl er i

overensstemmelse med de tilsvarende oplysninger i CPR.

For så vidt angår kandidater, der er statsborgere i en af de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union og registreret i Udenrigsministeriets protokol (EU-diplomater), skal valgbestyrelsen i stedet for opslag i CPR sikre sig, at Udenrigsministeriet har bekræftet, at den pågældende person med navn, fødselsdato, statsborgerskab og private bolig er optaget i Udenrigsministeriets protokol. Hvis den pågældende kandidat har søgt om optagelse på valglisten – hvilket vedkommende skal gøre senest den 29. september 2017 (1. oktober i valgåret, og hvis denne dag er en lørdag eller søndag eller anden helligdag den umiddelbart forudgående hverdag), jf. § 1, stk. 1, jf. § 2, stk. 4, i EU-diplomatbekendtgørelsen optrykt som *bilag 6* til denne vejledning – skal ansøgningen om optagelse på valglisten være vedhæftet en attestation fra Udenrigsministeriet, der bekræfter, at vedkommende person med det angivne navn, fødselsdato, statsborgerskab og private bolig er optaget i Udenrigsministeriets protokol, jf. EU-diplomatbekendtgørelsens § 4, stk. 2, nr. 5. Det vil i disse tilfælde være tilstrækkeligt at fremfinde og efterse attestationen. Der er to undtagelser til dette princip: 1) Hvis kommunen på tidspunktet for valgbestyrelsens undersøgelse af kandidatlisten endnu ikke er i besiddelse af en sådan attestation fra Udenrigsministeriet, må kommunen bede Udenrigsministeriet om en sådan attestation. 2) Hvis kommunen endvidere på tidspunktet for valgbestyrelsens undersøgelse af kandidatlisten allerede har optaget kandidaten på valglisten, vil det være tilstrækkeligt at sikre sig, at kandidaten er optaget på valglisten, og at denne afgørelse stadig har gyldighed, jf. kapitel 7 i EU-diplomatbekendtgørelsen (*bilag 6*).

Bemærk, at der for så vidt angår kandidater, der er statsborgere i en af de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union og registreret i Udenrigsministeriets protokol (EU-diplomater), alene stilles krav om, at de pågældende angiver deres fødselsdato, da de

som følge af deres særlige status ikke optages i CPR.

Der er ikke krav om, at kandidaten er optaget på valglisten eller har indgivet ansøgning herom.

Hvis kandidatlisten indeholder mangelfulde eller forkerte oplysninger (f.eks. vedrørende personnummer/fødselsdato, statsborgerskab eller stavning af et navn), men der alligevel ikke er tvivl om en kandidats identitet, vil mangler vedrørende oplysninger om en kandidat normalt ikke medføre kandidatlistens ugyldighed. Valgbestyrelsen skal dog sørge for, at manglen eller de forkerte oplysninger bliver rettet, om nødvendigt efter drøftelse med kandidatlistens repræsentant. Kandidaterne skal ved deres underskrift godkende deres opstilling, jf. afsnit 6.2. og lovens § 5. En kandidat, der ikke ved sin underskrift på kandidatlisten har givet sit tilsagn om at virke som kandidat, skal slettes af kandidatlisten, se lovens § 29.

- 3) Navn, som kandidaten ønsker anført på stemmesedlen, jf. lovens § 24, stk. 1, 3.-6. pkt.

Bemærkninger:

Hvis rubrikken for angivelse af navn på stemmesedlen er udfyldt, skal valgbestyrelsen undersøge, om kandidatens ønske kan imødekommes, jf. afsnit 6.4. nedenfor. Hvis det ikke er tilfældet, skal valgbestyrelsen efter drøftelse med kandidatlistens repræsentant søge at finde frem til en navneangivelse, der ligger så tæt på kandidatens ønske som muligt. Ønsker om navneangivelse, der ikke kan opfyldes, kan ikke medføre kandidatlistens ugyldighed. Om nødvendigt må valgbestyrelsen henholde sig til lovens udgangspunkt, der er, at kandidaterne skal anføres på stemmesedlerne med deres fulde navn.

- 4) Oplysning om, hvorvidt kandidaterne er opstillet i en bestemt rækkefølge (partiliste), eller om de er sideordnet opstillet, jf.

lovens § 24, stk. 2, 2. pkt., og pkt. 2 på formularens forside.

Bemærkninger:

Er ingen af de to alternativer (partiliste/sideordnet opstilling) overstreget på kandidatlistens forside, eller er begge alternativer overstreget, er der tale om en *væsentlig mangel, der gør kandidatlisten ugyldig*, medmindre det drejer sig om en kandidatliste med kun én kandidat. For at afhjælpe sådanne mangler skulle der tidligere indleveres en ny kandidatliste eller en erklæring underskrevet af alle godkendte stillere. Ved lovændringen med virkning fra 1. april 2016 (§ 3 i lov nr. 1742 af 22. december 2015) har kandidatlistens repræsentant fået kompetence til at afhjælpe en sådan mangel, herunder til at foretage ændringer i kandidaternes rækkefølge eller ændre i kandidatlistens opstillingsform, se lovens § 25, stk. 5.

- 5) Oplysning om listebetegnelse, jf. lovens § 24, stk. 3, 1. pkt., og pkt. 1 på formularens forside.

Bemærkninger:

Er der ikke angivet nogen listebetegnelse, eller er der angivet en listebetegnelse, der ikke kan anvendes og godkendes, jf. afsnit 6.5. nedenfor, er det en *væsentlig mangel, der gør kandidatlisten ugyldig*. For at afhjælpe sådanne mangler skal der normalt indleveres en ny kandidatliste eller en erklæring underskrevet af alle godkendte kandidater og, hvis kandidatlisten ikke er fritaget for stillerkravet af valgbestyrelsen, en erklæring underskrevet af alle godkendte stillere og kandidater. Se lovens § 24, stk. 3, og § 25, stk. 3. For de kandidatlistes, der ikke kan fritages for stillerkravet, er det således ikke tilstrækkeligt, at kandidatlistens repræsentant eller andre efterfølgende blot anfører en (ny) listebetegnelse, uden at der foreligger dokumentation for, at listebetegnelsen er godkendt af alle godkendte stillere og tiltrædes af kandidaterne ved deres underskrift på formularens sidste side.

- 6) Listebetegnelsen skal ved kandidaternes underskrift være godkendt af disse, jf. lovens § 24, stk. 3, 2. pkt., og formularens sidste side.

Bemærkninger:

Kandidaterne skal underskrive den/de sider på kandidatlisten, der er beregnet hertil, og som er placeret til sidst på kandidatlisten. Det er normalt ikke nok, at kandidaterne har underskrevet andre steder på kandidatlisten, f.eks. i rubrikkerne for kandidaternes stemmeseddelnavn.

Mangler en eller flere af kandidaternes underskrifter, kan sådanne mangler afhjælpes ved, at de pågældende kandidater underskriver eller på anden måde skriftligt (eventuelt pr. fax eller e-post) tiltræder den pågældende listebetegnelse. Tidligere kunne kandidatunderskrifter også være nødvendige til godkendelse af fælles bogstavbetegnelse for flere kandidatlistes med samme listebetegnelse, jf. afsnit 6.6., og til bemyndigelser vedrørende anmeldelse/tilbagevækning af listeforbund og/eller valgforbund, men efter lovændringen med virkning fra 1. april 2016 (§ 3 i lov nr. 1742 af 22. december 2015) er disse beføjelser overgået til kandidatlistens repræsentant, se nedenfor pkt. 8. Kandidatunderskrifter er efter lovændringen heller ikke længere nødvendige for bemyndigelsen af en forening eller vælger(e) til at ansøge om og modtage partistøtte på kandidatlistens vegne, jf. afsnit 6.3.7., samt for gyldigheden af en kandidatlistes eventuelle anmodning om at få en betegnelse for den geografiske lokalitet for kandidaternes bopæl anført på stemmesedlerne, jf. afsnit 6.3.8., da dette nu også varetages af kandidatlistens repræsentant, se nedenfor pkt. 8.

Foreligger kandidatens underskrift ikke på den kandidatliste, der er indleveret til valgbestyrelsen, og foreligger kandidatens underskrift ikke på kandidatlisten trods valgbestyrelsens tilbud om afhjælpning, jf. lovens § 27, stk. 2, og kan den mangelfulde underskrift ikke afhjælpes ved særskilt tiltrædelse af kan-

didatens opstilling, må kandidaten slettes af kandidatlisten, se nedenfor afsnit 6.3.4. og lovens § 29. En kandidat, der har givet sin underskrift på kandidatlisten, kan ikke trække sit tilsagn som kandidat tilbage, efter at kandidatlisten er indleveret til valgbestyrelsen, se afsnit 6.2.1. og lovens § 26, stk. 2.

- 7) Underskrift af det nødvendige antal stillere, der opfylder betingelserne herfor, og oplysning om hver enkelt stillers navn, personnummer (eller fødselsdato for så vidt angår stillere, der har valget i henhold til lovens § 1, stk. 2 (EU-diplomater)) og bopæl, jf. lovens § 19, stk. 2 og 3, § 20 og § 25, stk. 1 og 2. (Gælder kun kandidatlistes, der ikke er fritaget for stillerkravet.)

Bemærkninger:

For de kandidatlistes, der er fritaget for stillerkravet, jf. lovens § 19, stk. 4, er dette underskriftskrav selvsagt ikke en gyldighedsbetingelse.

Antallet af stillere

Som beskrevet overfor i afsnit 6.2.7. er mindsteantallet af stillere ved lovændringen med virkning fra 1. april 2016 (§ 3 i lov nr. 1742 af 22. december 2015) blevet fastsat i loven. Mindsteantallet kan ikke længere forhøjes efter beslutning af kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet, se lovens § 19, stk. 2 og 3. Kandidatlistes må ved kommunalbestyrelsesvalg højst være underskrevet af det dobbelte af mindsteantallet og må ved regionsrådsvalg højst være underskrevet af mindsteantallet plus halvdelen, se lovens § 19, stk. 2 og 3.

Oplysninger om hver enkelt stiller

Kandidatlisten skal indeholde oplysning om hver enkelt stillers navn, personnummer og bopæl. For så vidt angår stillere, der er statsborgere i en af de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union og registreret i Udenrigsministeriets protokol (EU-diplomater) skal

kandidatlisten i stedet for personnummer indeholde oplysning om fødselsdato, se lovens § 25, stk. 2.

Valgbestyrelsen skal undersøge, om de anførte oplysninger om stillerens navn, personnummer og bopæl er i overensstemmelse med de tilsvarende oplysninger i CPR.

For så vidt angår stillere, der er statsborgere i en af de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union og registreret i Udenrigsministeriets protokol (EU-diplomater), skal valgbestyrelsen i stedet for opslag i CPR sikre sig, at Udenrigsministeriet har bekræftet, at den pågældende person med navn, fødselsdato, statsborgerskab og private bolig er optaget i Udenrigsministeriets protokol. Der henvises herom nærmere til pkt. 2.

For disse stillere stilles alene krav om, at de pågældende angiver deres fødselsdato, da de som følge af deres særlige status ikke optages i CPR.

Der er ikke krav om, at stilleren er optaget på valglisten eller har indgivet ansøgning herom.

Bemærk, at der ikke er noget krav om, at stilleren skal anføre sit fulde navn. Kravet er, at stilleren skal anføre sit navn. For at afgøre spørgsmålet, om en stillers navn er anført, kan der lægges vægt på, om navneangivelsen i givet fald ville opfylde kravene til at blive godkendt som »stemmeseddelnavn«. Se lovens § 24, stk. 1, 3.-6. pkt.

Sletning af stillere, der ikke har skrevet under, eller hvor der er givet mangelfulde eller ukorrekte oplysninger

Mangler en eller flere stillere at skrive under, eller er der givet mangelfulde eller ukorrekte oplysninger vedrørende en stiller, er det som udgangspunkt en *væsentlig mangel*, der i første omgang medfører, at den pågældende slettes som stiller for kandidatlisten, medmindre det drejer sig om en helt uvæsentlig fejl eller mangel (forkert stavning af et navn eller lignende). Mangelfuld eller forkert angivelse af

personnummer (eller fødselsdato for så vidt angår EU-diplomater) må normalt betragtes som en *væsentlig mangel*, når det drejer sig om stillere.

Det forhold, at en kandidatliste, som ikke er fritaget for stillerkravet, tidligst kan indleveres tirsdag den 19. september 2017 (9 uger før valgdagen), er ikke til hinder for, at en kandidatliste kan indsamle stillerunderskrifter før dette tidspunkt.

Blot skal stillerne fortsat have valgret og være bosat i kommunen/regionen på det tidspunkt, hvor valgbestyrelsen undersøger kandidatlisteanmeldelserne.

Sletning af stillere, der ikke opfylder valgrets- betingelserne

Stillere, der ikke opfylder betingelserne for valgret til kommunalbestyrelsen eller regionsrådet, skal slettes af stillerlisten. Det vil sige, at en stiller bl.a. skal slettes, hvis stilleren ikke er bopælsregistreret i CPR i kommunen/regionen, jf. lovens § 20, stk. 1.

Stillere, der er statsborgere i en af de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union og registreret i Udenrigsministeriets protokol (EU-diplomater), skal bl.a. slettes, hvis kommunen må lægge til grund, at vedkommende ikke har deres private bolig (adresse) i kommunen/regionen, og pågældende ikke har givet kommunen meddelelse om en ny adresse i kommunen. Tilsvarende må en stiller slettes, hvis det viser sig, at vedkommende slet ikke er registreret i Udenrigsministeriets protokol. Der henvises nærmere til pkt. 2.

Som konsekvens af ændringen af fristerne for indlevering af kandidatlistener ved lovændringen med virkning fra 1. april 2016 (§ 3 i lov nr. 1742 af 22. december 2015) er fristerne for stilleres opfyldelse af valgrets-betingelserne ligeledes ændret (fremrykket).

Aldersbetingelsen og betingelsen om varigheden af forudgående fast bopæl i riget skal være opfyldt på valgdagen. De øvrige valgrets-

betingelser (f.eks. dansk indfødsret og bopælsregistrering i CPR i kommune/region) skal, for at vælgeren kan optræde som stiller på en kandidatliste, være opfyldt den 6. oktober 2017 (fredagen 46 dage før valgdagen) eller, hvis dette ikke er tilfældet, kl. 12 den 9. oktober 2017 (mandagen 43 dage før valgdagen), jf. lovens § 20, stk. 1.

De to forskellige tidspunkter i lovens § 20, stk. 1, for, hvornår en stiller skal opfylde valgrets-betingelserne, er begrundet i, at der gives mulighed for afhjælpning gennem kandidatlistens repræsentant, hvis en stiller ikke opfylder valgrets-betingelserne på det først angivne tidspunkt i bestemmelsen. Det sidstnævnte tidspunkt (43 dage før valgdagen) er den almindelige frist for afhjælpning af mangler, jf. lovens § 27, stk. 2, 2. pkt.

Om valgrets-betingelserne bortset fra aldersbetingelsen og betingelsen om varigheden af forudgående fast bopæl i riget gælder således følgende: Det er tilstrækkeligt, hvis stilleren opfylder de nævnte valgrets-betingelser fredagen 46 dage før valgdagen. Såfremt valgrets-betingelserne er opfyldt på dette tidspunkt, skal en stiller ikke slettes af kandidatlisten, selv om den pågældende på et senere tidspunkt end fredagen 46 dage før valgdagen ikke længere opfylder betingelserne. Bestemmelsen i lovens § 20, stk. 1, indebærer således, at stillere, der på 46.-dagen før valget opfylder valgrets-betingelserne, men ikke gør det på 43.-dagen før valget, ikke kan slettes af kandidatlisten. Vælger kandidatlisten derimod at indlevere en helt ny kandidatliste i stedet for at afhjælpe den allerede indleverede kandidatliste, skal alle stillere på den nye kandidatliste opfylde valgrets-betingelserne kl. 12 mandagen 43 dage før valget.

Det vil i øvrigt ikke være tilstrækkeligt, at valgrets-betingelserne har været opfyldt på et tidspunkt forud for 46.-dagen før valgdagen, hvis de ikke tillige er opfyldt denne dag. I tilfælde, hvor vedkommende stiller ikke opfylder de valgrets-betingelser på 46.-dagen, der er omfattet af bestemmelsen, vil det ikke uden videre være tilstrækkeligt, at betingelserne er

opfyldt på 45.- eller 44.-dagen før valgdagen, hvis de ikke tillige er opfyldt kl. 12 på 43.-dagen. Hvis det kan konstateres, at valgrets-betingelserne er opfyldt på 45.- eller 44.-dagen før valgdagen, må valgbestyrelsen dog normalt uden fornyet efterprøvelse kunne lægge til grund, at betingelserne også er opfyldt kl. 12 på 43.-dagen.

Udlændinge på tålt ophold, udvisningsdømte udlændinge, administrativt udviste udlændinge og udlændinge, der er indsat direkte til afsoning i en af kriminalforsorgens institutioner, har som følge af en lovændring (lov nr. 713 af 8. juni 2017) ikke længere valgret. Oplysninger herom vil dog alene tilgå Økonomi- og Indenrigsministeriet og vil desuden ikke foreligge på tidspunktet for valgbestyrelsernes kontrol af kandidatlisterne. Valgbestyrelsen skal derfor ikke ved godkendelsen af kandidatlisterne kontrollere, at stillerne for de enkelte kandidatlistor ikke har mistet deres valgret som følge af lovens § 1, stk. 3 og 4.

Bemærk, at der ikke stilles krav om, at en vælger for at kunne optræde som stiller for en kandidatliste skal opfylde valgrets-betingelserne på valgdagen. Dette skal valgbestyrelsen ikke påse i forbindelse med undersøgelsen af kandidatlisterne.

Sletning af stillere for flere kandidatlistor eller af stillere, der er kandidater

Stillere, der er stillere for flere kandidatlistor, skal slettes af stillerlisten for *alle* de berørte kandidatlistor, se lovens § 20, stk. 2, 1. pkt. Der er naturligvis ikke noget i vejen for, at en stiller samtidig kan være stiller for en kandidatliste til kommunalbestyrelsesvalget og en kandidatliste til regionsrådsvalget. En stiller, der er kandidat på den kandidatliste, vedkommende er stiller for, skal også slettes som stiller, se lovens § 20, stk. 2, 2. pkt.

Afhjælpning

Hvis det viser sig efter gennemgangen af stillerlisten, at der ikke er det nødvendige antal godkendte stillere for kandidatlisten, skal

kandidatlistens repræsentant have adgang til at afhjælpe denne mangel inden for de frister, der er fastsat i loven. Hvis manglen ikke afhjælpes, må kandidatlisten erklæres ugyldig.

I tilfælde, hvor nogle af stillerunderskrifterne m.v. er meddelt på en genpart (kopi) af kandidatlisten, der er hæftet sammen med originalen, jf. lovens § 25, stk. 1, 2. pkt., skal genparten (kopien) indeholde de samme oplysninger om kandidaterne og deres rækkefølge samt om kandidatlistens opstillingsform og listebetegnelse som selve kandidatlisten (den originale). Hvis det ikke er tilfældet, kan stillerne på genparten ikke medregnes.

Ved lovændringen med virkning fra 1. april 2016 (§ 3, nr. 20, i lov nr. 1742 af 22. december 2015) er bestemmelsen om offentlig tilgængelighed i oplysninger om stillernes navne og bopæl ophævet, se nærmere ovenfor afsnit 6.2.4.

Stillernes beføjelser

Ved lov nr. 1742 af 22. december 2015 er det fastsat i loven, at stillerne ved deres underskrift tiltræder (godkender), at den pågældende kandidatliste stiller op til kommunalbestyrelsesvalget henholdsvis regionsrådsvalget med de på underskriftstidspunktet anførte kandidater og den anførte listebetegnelse, se lovens § 25, stk. 3.

Hermed skal stillerne for en kandidatliste, der ikke kan fritages for stillerkravet, fremover kun godkende, at kandidatlisten stiller op til kommunalbestyrelsesvalget henholdsvis regionsrådsvalget, samt alene godkende kandidatlistens kandidater og listebetegnelse, se lovens § 25, stk. 3. Det fremgår af bestemmelsen, at stillerne tiltræder de på underskriftstidspunktet anførte kandidater, hvilket er begrundet i, at kandidatlistens repræsentant efterfølgende kan slette kandidater fra kandidatlisten, se nærmere herom nedenfor under pkt. 8.

Efter hidtidig lovgivning har det været forudsat, at ændringer i kandidatlistens oplysninger

om kandidater, deres rækkefølge, opstillingsform m.v., der ønskes foretaget efter, at stillerne har underskrevet kandidatlisten, skal godkendes af samtlige stillere. Dette er efter lovændringen ikke længere tilfældet. Det bemærkes dog, at kandidatlistens repræsentant ikke kan tilføje kandidater eller ændre kandidatlistens listebetegnelse, efter at stillerne har underskrevet kandidatlisten. Sådanne ændringer kræver således, at stillernes underskrifter indhentes på ny.

- 8) Kandidatlisten skal være underskrevet af kandidatlistens repræsentant og indeholde oplysning om repræsentantens navn, bopæl og kontaktoplysninger, jf. lovens § 24, stk. 4, jf. § 23 a, og pkt. 7 på formularens forside.

Bemærkninger:

Meddelelse til valgbestyrelsens formand om kandidatlistens repræsentant

Ved lovændringen med virkning fra 1. april 2016 (§ 3, nr. 16, i lov nr. 1742 af 22. december 2015) er der indsat en ny bestemmelse som § 23 a i den kommunale og regionale valglov, hvorefter en kandidatlistes ledelse fremover senest samtidig med indlevering af kandidatlisten skal meddele formanden for valgbestyrelsen, hvilken repræsentant for listen der er legitimeret til at udøve en række dispositioner på listens vegne, og som valgbestyrelsen i øvrigt kan rette henvendelse til som kontaktperson vedrørende kandidatlisten, se lovens § 23 a, 1. pkt. Der er tale om en række dispositioner, som før lovændringen krævede samtykke fra listens stillere og kandidater.

Repræsentantens beføjelser

Kandidatlistens repræsentant er legitimeret til at udøve kandidatlistens beføjelser i forbindelse med indlevering og tilbagekaldelse af kandidatlisten samt anmeldelse af og tilbagetrækning af kandidatlisten fra liste- og valgforbund.

Konkret drejer det sig om følgende beføjelser til:

- at godkende ved sin underskrift de opstillede kandidater for en kandidatliste, som valgbestyrelsen efter listens anmodning har fritaget for kravet om indsamling af underskrifter fra et mindsteantal stillere, se lovens § 25, stk. 4. Repræsentantens godkendelsesbeføjelse træder i stedet for den godkendelse af kandidater, stillerne ved deres underskrift på kandidatlisten foretager for kandidatlisten, der ikke kan fritages for stillerkravet, se ovenfor pkt. 7.

- efterfølgende at foretage ændringer i kandidaternes rækkefølge og kandidatlistens opstillingsform og slette en eller flere kandidater fra kandidatlisten, inden listen indleveres til formanden for valgbestyrelsen, se lovens § 25, stk. 5. Repræsentantens mulighed for at foretage disse ændringer gælder, uanset om der er tale om en kandidatliste, som skal indsamle stillere eller ej, og uanset om det sker, efter at stillerne har underskrevet kandidatlisten. At repræsentanten kan ændre i kandidatlistens opstillingsform, betyder, at repræsentanten kan ændre oplysningen om, hvorvidt kandidaterne er opstillet i en bestemt rækkefølge (partiliste), jf. lovens § 85, eller hvorvidt kandidaterne er sideordnet opstillet, jf. lovens § 86. Disse ændringer kan foretages enten i forbindelse med repræsentantens underskrift eller efterfølgende inden kandidatlistens indlevering til valgbestyrelsen.

Det bemærkes dog, at for kandidatlisten, der ikke kan fritages for stillerkravet, kan kandidatlistens repræsentant ikke tilføje kandidater eller ændre kandidatlistens listebetegnelse, efter at stillerne har underskrevet kandidatlisten. Sådanne ændringer kræver således, at stillernes underskrifter indhentes på ny, se ovenfor pkt. 7.

- at tilbagekalde en indleveret kandidatliste over for valgbestyrelsen, se ovenfor afsnit 6.2.5. og lovens § 26, 1. pkt. Denne tilbagekaldelse har tidligere skullet ske af alle stillere i forening.

- at være den person, som valgbestyrelsen med bindende virkning kan rette henvendelse til som kontaktperson vedrørende kandidatlisten i forskellige sammenhænge. Kandidatlistens repræsentant skal underrettes, når valgbestyrelsen har fundet fejl eller mangler i den indleverede kandidatliste, se lovens § 27, stk. 2, 1. pkt., og se ovenfor afsnit 6.3.1. Kandidatlistens repræsentant skal også underrettes, når valgbestyrelsen har truffet afgørelse om kandidatlistens gyldighed og om godkendelsen af kandidater eller slettet overskydende kandidater fra listen m.v. Valgbestyrelsens afgørelser indføres i valgbogen, og en udskrift heraf sendes til kandidatlistens repræsentant, se lovens § 27, stk. 2, 4. pkt., og § 31, stk. 4.

- at anmode om tildeling af samme bogstavbetegnelse som andre kandidatlistes med samme listebetegnelse, hvilket før lovændringen krævede alle stilleres og kandidaters underskrift. Anmodningen om tildeling af samme bogstavbetegnelse skal indleveres skriftligt til valgbestyrelsens formand samtidig med indlevering af kandidatlisten. Anmodningen skal for hver kandidatliste være underskrevet af kandidatlistens repræsentant, se lovens § 34, stk. 3.

- at anmelde indgåelse af og tilbagetrækning fra listeforbund og valgforbund. Indgåelse af listeforbund og valgforbund krævede før lovændringen alle stilleres og kandidaters underskrift. Før lovændringen kunne tilbagetrækning fra indgåede listeforbund og valgforbund overlades til en eller flere stillere eller kandidater, men den mulighed er nu ophævet, således at denne beføjelse er tillagt repræsentanten, se lovens § 40, stk. 1, 2. pkt., og § 41, stk. 1, 3. pkt.

- at anmelde, hvilken forening eller hvilke vælgere der på kandidatlistens vegne kan ansøge om og modtage tilskud efter lov om økonomisk støtte til politiske partier m.v. (partistøtteloven), hvilket før lovændringen krævede underskrift fra kandidatlistens stillere, se lovens § 44, stk. 1, 2. pkt.

- at være berettiget til at ansøge om og modtage tilskud efter lov om økonomisk støtte til politiske partier m.v. (partistøtteloven), i tilfælde, hvor kandidatlisten ikke har anmeldt, hvilken forening eller hvilke vælgere der på kandidatlistens vegne kan ansøge om og modtage tilskud, se partistøttelovens § 8, stk. 2, sidste pkt., og § 11, stk. 2, sidste pkt.

Repræsentanten er legitimeret til at udøve disse beføjelser uden forinden at skulle indhente samtykke fra kandidatlistens kandidater eller stillere, og uanset om enkelte eller flere eller eventuelt et flertal af kandidatlistens kandidater eller stillere måtte tilkendegive andre ønsker. Kandidatlistens ledelse kan ikke over for valgbestyrelsen protestere imod repræsentantens dispositioner, men kandidatlistens ledelse kan udpege en ny repræsentant og give valgbestyrelsens formand meddelelse herom, se lovens § 23 a, 3. pkt. Den tidligere angivne repræsentant anses fra dette tidspunkt ikke længere som legitimeret over for valgbestyrelsen. Kandidatlistens ledelse skal i forbindelse med meddelelse om en ny repræsentant give oplysninger om dennes navn, bopæl og kontaktoplysninger, se lovens § 23 a, sidste pkt.

Det er alene repræsentanten og ikke andre, der er legitimeret til at udøve disse ovenfor nævnte beføjelser.

Hvem kan være repræsentant?

Det er ikke et krav, at repræsentanten er stiller for eller kandidat på listen, se lovens § 23 a, 2. pkt. Det kan være tilfældet, men det kan også være et andet menigt medlem af listen, en funktionær ansat af listen eller en helt tredje person. Det er således op til kandidatlistens ledelse at afgøre, hvem man ønsker sig repræsenteret af i den henseende. Dette er således nyt i forhold til de tidligere regler, hvor det fulgte, at kandidatlisten skulle indeholde oplysning om, hvilken stiller eller kandidat der var listens kontaktperson. Denne bestemmelse er som følge af den nye bestemmelse i § 23 a således ophævet.

Krav om repræsentantens underskrift og oplysninger om repræsentanten

Kandidatlisten skal være underskrevet af kandidatlistens repræsentant, ligesom kandidatlisten skal indeholde oplysning om repræsentantens navn, bopæl og kontaktoplysninger, se lovens § 24, stk. 4. En kontaktoplysning kan f.eks. være repræsentantens e-postadresse eller digitale postkasse.

Kravet om underskrift fra kandidatlistens repræsentant samt oplysninger om vedkommendes navn, bopæl og kontaktoplysninger er begrundet i, at repræsentanten er den, som valgbestyrelsen med bindende virkning kan rette henvendelse til vedrørende kandidatlisten, når valgbestyrelsen har fundet fejl eller mangler i den indleverede kandidatliste, har truffet afgørelse om kandidatlistens gyldighed og om godkendelsen af kandidater eller har slettet overskydende kandidater fra listen m.v., jf. ovenstående beføjelser.

Det er kandidatlistens repræsentant på tidspunktet for indlevering af kandidatlisten, der skal underskrive kandidatlisten. Indgiver kandidatlistens ledelse således meddelelse til valgbestyrelsens formand om en ny repræsentant for kandidatlisten efter indlevering af kandidatlisten, skal den nye repræsentant ikke underskrive kandidatlisten, eftersom denne allerede er indleveret til valgbestyrelsen. Gives en sådan meddelelse imidlertid inden indlevering af kandidatlisten, vil det være den nye repræsentant, der skal underskrive listen.

En underskrift på kandidatlisten fra kandidatlistens repræsentant er en gyldighedsbetingelse. Foreligger repræsentantens underskrift ikke, trods valgbestyrelsens tilbud om afhjælpning efter reglerne i lovens § 27, stk. 2, må kandidatlisten erklæres ugyldig af valgbestyrelsen.

Kandidatlistens repræsentant godkender samtidig ved sin underskrift de opstillede kandidater for en kandidatliste, som valgbestyrelsen efter listens anmodning har fritaget for

kravet om indsamling af underskrifter fra et mindsteantal stillere. Se lovens § 25, stk. 4.

Kan repræsentanten ikke underskrive kandidatlisten i sin nuværende form, fordi repræsentanten ikke kan godkende enkelte af de opstillede kandidater, må repræsentanten udøve sin beføjelse til at slette kandidater fra kandidatlisten, jf. ovenstående beføjelser og lovens § 25, stk. 5.

6.3.4. Godkendelse af kandidaterne

De kandidater, der ikke kan godkendes efter reglerne i lovens §§ 28-31, skal slettes af kandidatlisten, jf. nedenfor.

1) Sletning af kandidater, der ikke kan godkendes, jf. lovens §§ 28-30.

Bemærkninger:

Sletning af kandidater, der ikke opfylder valgrets-betingelserne

En kandidat skal slettes af kandidatlisten, hvis kandidaten ikke har valget til kommunalbestyrelsen/regionsrådet. Af lovens § 28 følger det således, at en kandidat, der ikke opfylder de valgbarhedsbetingelser, der er angivet i lovens § 3, skal slettes af kandidatlisten. Det vil sige, at en kandidat bl.a. skal slettes, hvis kandidaten ikke er bopælsregistreret i CPR i kommunen henholdsvis i regionen. I lovens § 3 fastsættes tidspunkter for, hvornår valgets-betingelserne skal være opfyldt, for at en kandidat gyldigt kan optræde som kandidat på en kandidatliste.

Som konsekvens af ændringen af fristerne for indlevering af kandidatlister m.v. ved lovændringen med virkning fra 1. april 2016 (§ 3 i lov nr. 1742 af 22. december 2015) er fristerne i lovens § 3 for kandidaters opfyldelse af valgets-betingelserne ligeledes ændret (fremrykket), således at tidspunktet for, hvornår en kandidat skal opfylde valgets-betingelserne, er sammenfaldende med det tidspunkt, hvor valgbestyrelsen skal gennemgå kandidatli-

sterne med henblik på at konstatere, om disse kan godkendes.

Aldersbetingelsen og betingelsen om varigheden af forudgående fast bopæl i riget skal være opfyldt på valgdagen. De øvrige valgrets-betingelser (f.eks. dansk indfødsret og bopælsregistrering i CPR i kommune/region) skal, for at vælgeren kan optræde som kandidat på en kandidatliste, være opfyldt den 6. oktober 2017 (fredagen 46 dage før valgdagen) eller, hvis dette ikke er tilfældet, kl. 12 den 9. oktober 2017 (mandagen 43 dage før valgdagen), jf. lovens §§ 3 og 28.

En kandidat, der er statsborger i en af de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union og registreret i Udenrigsministeriets protokol (EU-diplomater), skal på 46.-dagen henholdsvis 43.-dagen kl. 12, jf. nærmere ovenfor, opfylde valgrets-betingelserne om, at vedkommende skal være optaget i Udenrigsministeriets protokol som EU-diplomat og have sin private bolig (adresse) i kommunen. Der henvises nærmere til pkt. 2. Opfylder vedkommende ikke begge betingelser på det nævnte tidspunkt, skal vedkommende slettes af kandidatlisten.

Udlændinge på tålt ophold, udvisningsdømte udlændinge, administrativt udviste udlændinge og udlændinge, der er indsat direkte til afsoning i en af kriminalforsorgens institutioner, har som nævnt ovenfor som følge af en lovændring (lov nr. 713 af 8. juni 2017) ikke længere valgret. Oplysninger om, hvilke udlændinge der som følge af lovændringen ikke længere har valgret, vil dog alene tilgå Økonomi- og Indenrigsministeriet og vil desuden ikke foreligge på tidspunktet for valgbestyrelsernes kontrol af kandidatlisterne. Valgbestyrelsen skal derfor ikke ved godkendelsen af kandidatlisterne kontrollere, at kandidaterne for de enkelte kandidatliste ikke har mistet deres valgret som følge af lovens § 1, stk. 3 og 4.

Det bemærkes, at det er tilstrækkeligt, hvis kandidaten opfylder de øvrige valgrets-betingelser fredagen 46 dage før valgdagen. Så-

fremt disse valgrets-betingelser er opfyldt på dette tidspunkt, skal en kandidat ikke slettes af kandidatlisten, selv om den pågældende på et senere tidspunkt end fredagen 46 dage før valgdagen ikke længere opfylder betingelserne. Bestemmelsen i lovens § 3 indebærer således, at kandidater, der på 46.-dagen før valget opfylder valgrets-betingelserne, men ikke gør det på 43.-dagen før valget, ikke kan slettes af kandidatlisten. Vælger kandidatlisten derimod at indlevere en helt ny kandidatliste i stedet for at afhjælpe den allerede indleverede kandidatliste, skal alle kandidater på den nye kandidatliste opfylde valgrets-betingelserne kl. 12 mandagen 43 dage før valget.

Det vil i øvrigt ikke være tilstrækkeligt, at valgrets-betingelserne har været opfyldt på et tidspunkt forud for 46.-dagen før valgdagen, hvis de ikke tillige er opfyldt denne dag. Valgbestyrelsen er således forpligtet til at undersøge, om en kandidat opfylder de af bestemmelsen omfattede valgrets-betingelser på 46.-dagen, eksempelvis ved opslag i CPR. I tilfælde, hvor vedkommende kandidat ikke opfylder de af bestemmelsen omfattede valgrets-betingelser på 46.-dagen, vil det ikke uden videre være tilstrækkeligt, at betingelserne er opfyldt på 45.- eller 44.-dagen før valgdagen, hvis de ikke tillige er opfyldt kl. 12 på 43.-dagen. Hvis det kan konstateres, at valgrets-betingelserne er opfyldt på 45.- eller 44.-dagen før valgdagen, må valgbestyrelsen dog normalt uden fornyet efterprøvelse kunne lægge til grund, at betingelserne også er opfyldt kl. 12 på 43.-dagen.

Opfylder en kandidat fredagen 46 dage før valgdagen nogle, men ikke alle valgrets-betingelser, der er omfattet af bestemmelsen, skal kandidaten mandagen 43 dage før valgdagen kl. 12 opfylde alle de valgrets-betingelser, der er omfattet af bestemmelsen. Hvis eksempelvis en kandidat opfylder betingelsen vedrørende dansk indfødsret eller statsborgerskab i en af de øvrige medlemsstater i EU på 46.-dagen, men ikke betingelsen vedrørende fast bopæl i kommunen henholdsvis regionen, skal både betingelsen om dansk indfødsret/EU

statsborgerskab og bopælsbetingelsen være opfyldt på 43.-dagen før valgdagen.

Der er ikke knyttet et klokkeslæt til bestemmelsens første led, hvorfor det er tilstrækkeligt, at valgretsbetingelserne er opfyldt ved almindelig kontortids ophør. Den sidste frist for opfyldelse af valgretsbetingelserne er knyttet til et klokkeslæt i overensstemmelse med de almindelige afhjælpningsregler, dvs. kl. 12 på 43.-dagen, jf. lovens § 27, stk. 2, 2. pkt.

Det bemærkes i øvrigt, at en kandidat, som opfylder valgretsbetingelserne på tidspunktet for indlevering af kandidatlisten m.v., men ikke længere opfylder valgretsbetingelserne på valgdagen, ikke kan vælges som medlem af eller stedfortræder til kommunalbestyrelsen eller regionsrådet, selv om vedkommende har været stillet op og fremgået på stemmesedlerne, jf. lovens § 3, jf. § 1.

Valgbestyrelsen skal ikke i forbindelse med godkendelsen af kandidatlisterne påse, om en kandidat også opfylder valgretsbetingelserne på valgdagen. Valgbestyrelsen skal dog inden afstemningen rette stemmesedler og opslag, hvis der er fejl i disse, eller hvis det efterfølgende viser sig, at en godkendt kandidat alligevel ikke skal stå på stemmesedlen, f.eks. fordi kandidaten er afgået ved døden, er udrejst, er flyttet til en anden kommune eller ikke længere er statsborger i et af de øvrige EU-lande, Island eller Norge, se nærmere nedenfor afsnit 6.9.3.-6.9.5. Tilsvarende gør sig gældende, hvis valgbestyrelsen får kendskab til, at en kandidat ikke er valgbar med henvisning til kommunal- og regionalvalglovens § 1, stk. 3 og 4. I det tilfælde er valgbestyrelsen forpligtet til at slette den pågældende fra kandidatlisten, jf. lovens § 28. Hvis stemmesedlerne er trykt, skal valgbestyrelsen sikre, at vælgerne f.eks. ved opslag eller lignende på en neutral måde gøres opmærksomme på, at den pågældende kandidat ikke er valgbar.

Sletning af kandidater, der ikke har underskrevet kandidatlisten

En kandidat, der ikke ved sin underskrift på kandidatlisten har givet sit tilsagn om at virke som kandidat, skal slettes af kandidatlisten, se lovens § 29.

Ved en lovændring med virkning fra 1. april 2016 (§ 3, nr. 30, i lov nr. 1742 af 22. december 2015) er der sket en ophævelse af den særskilte adgang for en kandidat, der på valgdagen er fyldt 60 år eller har været medlem af en kommunalbestyrelse, et amtsråd eller et regionsråd i 2 hele sammenhængende valgperioder eller ikke har dansk indfødsret, til at fremsætte skriftlig anmodning om at blive slettet af kandidatlisten. Ophævelsen af adgangen for den nævnte persongruppe til at anmode om at blive slettet af kandidatlisten er en konsekvens af den samtidige ophævelse af pligten til at stille op til kommunale og regionale valg, se overfor afsnit 6.2.6. og lovens § 5.

Sletning af kandidater på mere end én kandidatliste

Ingen kan være kandidat på mere end én kandidatliste, se lovens § 21, stk. 3, og § 30. Ved lovændringen med virkning fra 1. april 2016 (§ 3 i lov nr. 1742 af 22. december 2015) er den særlige adgang for en kandidat, der er opført på mere end én kandidatliste, til at vælge, hvilken kandidatliste vedkommende i givet fald ønsker sig opført på, ophævet. Det samme gælder de særlige udfyldningsregler vedrørende det tilfælde, at kandidaten ikke over for valgbestyrelsen straks måtte oplyse, hvilken kandidatliste kandidaten vil opføres på. Efter disse udfyldningsregler skulle valgbestyrelsen foretage lodtrækning mellem kandidatlisterne, medmindre der for valgbestyrelsen var sikre holdepunkter for, hvilken kandidatliste kandidaten foretrak. Som følge af lovændringen følger det nu af loven, at en kandidat, der har underskrevet mere end én kandidatliste til samme valg (kommunalbestyrelsesvalg eller regionsrådsvalg), ikke kan

anses for kandidat for nogen af kandidatlisterne, se lovens § 30.

Hvis valgbestyrelsen under gennemgangen af de indleverede kandidatlistor konstaterer, at en kandidat står opført på og har undertegnet to eller flere kandidatlistor, skal valgbestyrelsen slette den pågældende kandidat af alle kandidatlistor og underrette de respektive repræsentanter for de pågældende kandidatlistor herom senest kl. 12 lørdag den 7. oktober 2017 (45 dage før valgdagen).

Såfremt der herefter skabes klarhed mellem listerne om, hvilken af listerne den pågældende kandidat ønsker at opstille for, kan den pågældende liste, som kandidaten måtte have besluttet sig for at opstille for, som led i afhjælpningen og inden for fristen herfor indlevere en ny kandidatliste, hvor den pågældende kandidat er påført på ny.

Den nye kandidatliste skal i så fald være indleveret til valgbestyrelsen senest kl. 12 mandagen 43 dage før valgdagen, som er seneste frist for afhjælpning. Såfremt der er tale om en kandidatliste, der ikke er fritaget for stillerkravet, er det ikke nødvendigt at indsamle underskrifter fra stillerne på ny, da stillerne allerede ved underskriften af den første kandidatliste har godkendt, at den pågældende kandidat stiller op for listen, se lovens § 25, stk. 3, hvor det følger, at stillerne ved deres underskrift tiltræder, at den pågældende kandidatliste stiller op til kommunalbestyrelsesvalget henholdsvis regionsrådsvalget med de på underskriftstidspunktet anførte kandidater.

Såfremt manglen ikke afhjælpes ved, at (kun) én af listerne indleverer en ny kandidatliste, hvorpå den pågældende kandidat er påført, anses kandidaten ikke for at stille op for nogen af kandidatlisterne.

Tilføjelse af nye kandidater til erstatning af slettede

I tilfælde, hvor slettede kandidater ønskes erstattet af nye, skal der indleveres en ny eller supplerende kandidatliste underskrevet af alle

godkendte stillere for den oprindelige kandidatliste samt forsynet med de fornødne kandidatunderskrifter for så vidt angår listebetegnelsen m.v. For kandidatlistor, der ikke er fritaget for stillerkravet, er det således ikke muligt for kandidatlistens repræsentant at opstille kandidater på den pågældende liste, som hver enkelt stiller ikke ved deres underskrift har godkendt.

For kandidatlistor, der er fritaget for stillerkravet, er det muligt for kandidatlistens repræsentant at tilføje nye kandidater under forudsætning af, at disse nye kandidater samtykker til opstillingen ved at underskrive kandidatlisten.

2) Sletning af overskydende kandidater, jf. lovens § 31.

Bemærkninger:

En kandidatliste, der ikke har indgået listeforbund, må højst indeholde fire navne mere end det antal medlemmer, der skal vælges til kommunalbestyrelsen/regionsrådet, jf. lovens § 21, stk. 1. Overskydende antal godkendte kandidater på kandidatlistor, der ikke har indgået listeforbund, slettes efter reglerne i lovens § 31, stk. 1. Den kandidat, der er anført nederst på kandidatlisten, slettes først, derefter den, der er anført næstnederst, osv.

Det samlede antal godkendte kandidater på kandidatlistor, der indgår listeforbund, jf. afsnit 6.7., må højst udgøre otte mere end det antal medlemmer, der skal vælges til kommunalbestyrelsen/regionsrådet, jf. lovens § 21, stk. 2. Er der et overskydende antal godkendte kandidater på kandidatlistor, der har indgået listeforbund, slettes de efter reglerne i lovens § 31, stk. 2 og 3. Det samlede antal kandidater, listeforbundets kandidatlistor må indeholde efter lovens § 21, stk. 2, fordeles efter den største brøks metode mellem de enkelte kandidatlistor inden for listeforbundet. Herefter slettes den kandidat, der er anført nederst på kandidatlisten, først osv.

Det indføres i valgbogen, hvilke kandidater der er slettet efter reglerne i lovens § 31, stk. 1-3, og en udskrift heraf sendes til kandidatlistens repræsentant, se ovenfor afsnit 6.3.3. pkt. 8 og lovens § 31, stk. 4.

6.3.5. Underretning af udenlandske kandidater

Eventuelle kandidater, der ikke har dansk indfødsret, skal have meddelelse om, hvorvidt den pågældende kandidatliste, herunder den pågældendes kandidatur, er godkendt, jf. lovens § 27, stk. 4.

6.3.6. Anmodning om fritagelse for kravet om indsamling af underskrifter fra et mindsteantal stillere

Efter den kommunale og regionale valglovs § 19, stk. 4, kan en kandidatliste, der ved sidste kommunalbestyrelsesvalg henholdsvis regionsrådsvalg opnåede repræsentation i kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet, og som tirsdagen 9 uger før valgdagen fortsat er repræsenteret i kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet, anmode om fritagelse for kravet om indsamling af underskrifter fra et mindsteantal stillere, se ovenfor afsnit 6.2.2.

Anmodning skal ske ved oplysning herom på selve kandidatlisteformularen, se pkt. 5 på formularens forside.

Bemærkninger:

Den fortrykte anmodning om, at kandidatlisten ønsker at blive fritaget for kravet om indsamling af underskrifter fra et mindsteantal stillere, findes på forsiden af formularen (pkt. 5). Denne skal overstreges, hvis kandidatlisten ikke ønsker fritagelse for stillerkravet.

Hvis anmodningen er overstreget, ønsker kandidatlisten ikke fritagelse for kravet om stillerunderskrifter. Fristen for kandidatlistens indlevering til formanden for valgbestyrelsen

er herefter senest kl. 12 tirsdag den 3. oktober 2017 (7 uger før valgdagen) og tidligst tirsdag den 19. september 2017 (9 uger før valgdagen), jf. afsnit 6.1. og lovens § 23, stk. 1, 1. pkt. Valgbestyrelsen skal undersøge kandidatlistens gyldighed som beskrevet ovenfor i afsnit 6.3.3.

Hvis anmodningen *ikke* er overstreget, ønsker kandidatlisten at blive fritaget for stillerkravet. Valgbestyrelsen skal i den forbindelse undersøge, om kandidatlisten er indleveret til formanden for valgbestyrelsen senest kl. 12 tirsdag den 19. september 2017 (9 uger før valgdagen) og tidligst tirsdag den 5. september 2017 (11 uger før valgdagen), jf. afsnit 6.1. og lovens § 23, stk. 1, 3. pkt. Valgbestyrelsen skal herefter undersøge, om betingelserne for fritagelse for stillerkrav er opfyldt (identitetskrav), jf. ovenfor afsnit 6.2.2. Valgbestyrelsen skal senest kl. 12 tirsdag den 26. september 2017 (8 uger før valgdagen) meddele kandidatlisten, om valgbestyrelsen fritager kandidatlisten for kravet om underskrifter fra det fornødne mindsteantal stillere, jf. lovens § 26 a. En kandidatliste, der afvises af valgbestyrelsen på grund af manglende identitet, og som derfor alligevel må samle det fastsatte mindsteantal stillere, vil dermed stadig have mindst en uge til at indsamle det påkrævede mindsteantal stillere i henhold til den almindelige frist for indlevering af kandidatlister, der er fastsat til senest kl. 12 tirsdagen 7 uger før valgdagen. Kandidatlisten skal i det tilfælde returneres til kandidatlistens repræsentant.

6.3.7. Bemyndigelse af en forening eller vælger(e) til at ansøge om og modtage partistøtte på kandidatlistens vegne

Efter lovens § 44, stk. 1, kan kandidatlistens repræsentant samtidig med indlevering af kandidatlisten anmelde, hvilken forening eller

hvilke vælgere i kommunen henholdsvis regionen der er berettiget til at ansøge om og modtage partistøtte på kandidatlistens vegne. Dette kan ske ved oplysning herom på selve kandidatlisteformularen, se pkt. 6 på formularens forside.

Bemærkninger:

Formularen til kandidatlistes er indrettet således, at der gives adgang til at bemyndige en forening eller en eller flere vælgere til at ansøge om og modtage partistøtte på kandidatlistens vegne ved udfyldelse af særlige rubrikker på formularen, jf. punkt 6 på formularens forside. I rubrikken skal foruden navn på den bemyndigede forening og/eller vælger(e) angives kontaktoplysninger i form af adresse, telefon/mobiltelefonnummer og evt. e-postadresse.

Adgangen til bemyndigelsen skal overstreges, hvis den ikke ønskes udnyttet. I så fald vil det for en kandidatliste for et parti, der var opstillingsberettiget til folketingsvalg pr. 1. august i det seneste kommunale/regionale valgår, i stedet være en repræsentant for partiorganisationen, der vil kunne søge om og få udbetalt tilskud til partiorganisationen på en konto i et pengeinstitut, som skal oplyses i forbindelse med ansøgningen. Tilskud til andre kandidatlistes, der ikke har meddelt en bemyndigelse til en forening eller vælger(e) i kommunen/regionen, udbetales til kandidatlistens repræsentant, der er angivet under formularens pkt. 7, på en konto i et pengeinstitut, som skal oplyses i forbindelse med ansøgningen om partistøtte. Se partistøttelovens § 8, stk. 2 og 3, og § 11, stk. 2 og 3. Hvis adgangen til bemyndigelsen er overstreget, skal valgbestyrelsen derfor ikke foretage sig videre vedrørende nævnte spørgsmål.

Hvis adgangen til bemyndigelsen *ikke* er overstreget, og rubrikken i stedet er udfyldt, skal valgbestyrelsen undersøge, om bemyndigelsen er underskrevet af kandidatlistens repræsentant. Sådan som formularen er indrettet, vil det være tilfældet, hvis kandidatlistens repræsentant har underskrevet på formularens

pkt. 7, hvormed kandidatlistens repræsentant godkender kandidatlisten. Manglende underskrift fra kandidatlistens repræsentant er en væsentlig mangel ved kandidatlisten, som medfører kandidatlistens ugyldighed, se den kommunale og regionale valglovs § 24, stk. 4, hvor det fremgår, at kandidatlisten skal være underskrevet af kandidatlistens repræsentant.

6.3.8. Godkendelse af eventuelle anmodninger om anførelse af en betegnelse for lokaliteten for kandidaternes bopæl på stemmesedlerne

Kandidatlistes kan ved valg til kommunalbestyrelsen og ved valg til regionsrådet anmode om, at der på stemmesedlerne i forlængelse af eller under kandidaternes navne anføres en betegnelse for lokaliteten for de enkelte kandidaters bopæl. Skriftlig anmodning herom skal indleveres til valgbestyrelsens formand samtidig med indleveringen af kandidatlisten.

Anmodningen skal for hver enkelt kandidat indeholde oplysning om den geografiske lokalitet, der ønskes anført på stemmesedlerne. Anmodningen omfatter alle kandidater på kandidatlisten. En kandidatliste kan således ikke anmode om, at betegnelse for geografisk lokalitet for bopælen kun skal anføres for nogle af kandidaterne på kandidatlisten. Anmodningen skal for hver kandidatliste være underskrevet af kandidatlistens repræsentant. Der henvises herved til § 8 i bekendtgørelse nr. 796 af 22. juni 2017 om stemmesedler til brug ved kommunale og regionale valg (stemmeseddelbekendtgørelsen) og pkt. 4 på forsiden af formularen.

Der er ikke adgang til at tilbagekalde en anmodning om betegnelse for lokaliteten for kandidaternes bopæl på stemmesedlerne, jf. stemmeseddelbekendtgørelsens § 8, stk. 3.

Bemærk endvidere, at der ikke er noget krav om, at anmodningen skal fremsættes på formularen til kandidatlisten. Anmodning med tilhørende underskrift fra kandidatlistens repræsentant og med de enkelte kandidaters ønsker vedrørende betegnelse for bopæl kan fremsættes på et særskilt dokument, der imid-

lertid skal indleveres samtidig med kandidatlisten til valgbestyrelsens formand, jf. stemmeseddelbekendtgørelsens § 8, stk. 3.

Bemærkninger:

Er anmodningen overstreget?

Den fortrykte anmodning om, at der på stemmesedlerne anføres en betegnelse for de enkelte kandidaters bopæl, som findes på forsiden af formularen (pkt. 4), skal overstreges, hvis der ikke ønskes anført en betegnelse for geografisk lokalitet for kandidaternes bopæl på stemmesedlerne.

Hvis anmodningen er overstreget, skal valgbestyrelsen derfor ikke foretage sig videre vedrørende nævnte spørgsmål.

Er anmodningen underskrevet af kandidatlistens repræsentant?

Hvis anmodningen *ikke* er overstreget, skal valgbestyrelsen undersøge, om anmodningen er underskrevet af kandidatlistens repræsentant. Sådan som formularen er indrettet, vil det normalt være tilfældet, hvis kandidatlistens repræsentant har underskrevet på formularens pkt. 7, hvormed kandidatlistens repræsentant godkender kandidatlisten. Manglende underskrift fra kandidatlistens repræsentant er en væsentlig mangel ved kandidatlisten, som medfører kandidatlistens ugyldighed, se den kommunale og regionale valglovs § 24, stk. 4, hvor det fremgår, at kandidatlisten skal være underskrevet af kandidatlistens repræsentant.

Valgbestyrelsen har ikke ret til at nægte at imødekomme en anmodning om betegnelse for den geografiske lokalitet, hvor de enkelte kandidater har bopæl på stemmesedler, der er underskrevet af kandidatlistens repræsentant.

Godkendelse af den anførte betegnelse for geografisk lokalitet

Hvis anmodningen ikke er overstreget, og anmodningen er underskrevet af kandidatlistens repræsentant, skal valgbestyrelsen un-

dersøge, om de enkelte kandidater har givet oplysning om den betegnelse for bopæl, kandidaten ønsker anført på stemmesedlen på det sted på kandidatlisten, der er beregnet til det, dvs. i den rubrik, der også er beregnet til anførelse af kandidatens ønske vedrørende navn på stemmesedlen, og om denne betegnelse kan godkendes.

Ved valget til kommunalbestyrelsen kan som betegnelse for bopæl anføres den geografiske lokalitet, hvor kandidaten har sin bopæl, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 8, stk. 1.

Ved valget til et regionsråd kan som betegnelse for bopæl anføres den kommune eller den geografiske lokalitet, hvor kandidaten har sin bopæl, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 8, stk. 2.

Vej- og gadenavne betragtes ikke som geografiske lokaliteter.

Hvis en kandidat ikke skriftligt har givet oplysning om den ønskede betegnelse for lokaliteten for bopæl eller har angivet en betegnelse, der ikke kan benyttes, skal der efter valgbestyrelsens bestemmelse som betegnelse anføres enten postdistriktet for den adresse, hvor den pågældende kandidat er bopælsregistreret i CPR, eller for så vidt angår regionsrådsvalget navnet på den kommune, hvor den pågældende kandidat er bopælsregistreret i CPR, jf. stemmeseddelbekendtgørelsens § 8, stk. 4. For så vidt angår kandidater, der er statsborgere i en af de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union og registreret i Udenrigsministeriets protokol (EU-diplomater, se afsnit 4.2.1. ovenfor), skal den eller de pågældende kandidater anføres på stemmesedlerne med postdistriktet for den adresse, hvor den eller de pågældende kandidater har deres private bolig, eller for så vidt angår regionsrådsvalg med navnet på den kommune, hvor den eller de pågældende kandidater har deres private bolig (adresse), jf. stemmeseddelbekendtgørelsens § 8, stk. 5.

Det er valgbestyrelsen, der afgør, om betegnelsen for lokaliteten for bopæl på stemme-

sedlen skal anføres i forlængelse af eller under kandidaternes navne.

6.4. Kandidaternes navne på stemmesedlerne

Lovens § 24, stk. 1, 3. pkt., indeholder følgende regler om kandidaternes navne på stemmesedlerne:

»Hvis kandidaten ikke ønsker sig anført på stemmesedlen med sit fulde navn, skal det angives, hvordan navnet ønskes anført. Kandidatens efternavn eller mellemnavn samt mindst ét fornavn eller forbogstav skal altid anføres. Kun mellem- og efternavne, som kandidaten er berettiget til at føre efter navneloven, eller mellemnavne, som er anmeldt til folkeregistret, kan anføres på stemmesedlen. I stedet for fornavnet kan anføres et kaldenavn, der er afledt af fornavnet.«

På stemmesedlen skal der altså som nævnt i loven mindst anføres ét fornavn eller forbogstav samt efternavn eller mellemnavn.

I stedet for fornavnet kan dog anføres et kaldenavn, der er afledt af fornavnet. Indtil den 1. april 1989 var der adgang til at få et kaldenavn anført i en parentes på stemmesedlen. I bemærkningerne til lovforslaget til loven fra 1989 er det anført, at det forudsættes, at spørgsmålet om, hvorvidt et kaldenavn er afledt af fornavnet, bliver vurderet lempeligt, samt at kandidater, der tidligere har været opført på stemmesedlen med et bestemt kaldenavn, fortsat skal kunne opføres på stemmesedlen med dette kaldenavn, dog uden parentes.

En kandidat, der har et dobbeltnavn (to navne forbundet med en bindestreg, f.eks. Hansen-Jensen), må godt nøjes med at få anført det ene af de to efternavne på stemmesedlen, selv om et efternavn, der består af flere navne forbundet med en bindestreg i navnelovens forstand betragtes som ét efternavn, jf. navnelovens § 8, stk. 2 (lovbekendtgørelse nr. 1816 23. december 2015). Det skyldes, at man til enhver tid vil kunne bortkaste det ene efternavn, jf. samme bestemmelses stk. 3, og såle-

des efter navneloven er berettiget til alene at føre det ene efternavn. Der stilles ikke noget krav i henhold til den kommunale og regionale valglov om, at den pågældende kandidat rent faktisk skal bortkaste det andet navn i dobbeltnavnet og ændre sit efternavn til det efternavn, som den pågældende ønsker sig anført med på stemmesedlen. Det er nok, at den pågældende efter navneloven kunne få ændret sit efternavn til det ene af de to navne, der er forbundet med bindestreg.

Indtil den 1. april 2006 var der mulighed for at få et adresseringsmellemlavn registreret i CPR umiddelbart foran personens efternavn i adresseringsnavnet. Denne mulighed er ophevet ved ikrafttrædelsen af den nye navnelov i 2006. Dette er sket i forbindelse med en liberalisering af adgangen til, hvilke navne der kan tages som mellemnavn. Adresseringsmellemlavne, der inden navnelovens ikrafttræden den 1. april 2006 er registreret i CPR, kan blive ved med at være registreret i CPR, indtil den pågældende ændrer mellem- eller efternavn, eller adresseringsmellemlavnet slettes efter ansøgning fra den registrerede, jf. navnelovens § 30, stk. 3. De adresseringsmellemlavne, der er blevet registreret i CPR inden den 1. april 2006, kan derfor fortsat anføres på stemmesedlen.

Kandidater, der, før lovændringen trådte i kraft den 1. april 2006, havde fået registreret i CPR, at de ønskede at anvende f.eks. deres ægtefælles mellemnavn som adresseringsmellemlavn, vil således fortsat kunne få anført adresseringsnavnet på stemmesedlen, selv om de ikke har taget mellemnavnet efterfølgende efter navnelovens nugældende regler.

Angivelsen af, hvordan kandidatens navn ønskes anført på stemmesedlen, skal ske på kandidatanmeldelsen.

Anvendelsen af reglerne kan illustreres med følgende eksempler:

Eksempel 1:

Kandidatens fulde navn er:

Anne Marie Vestergaard Andersen.

Kandidaten kan anføres på stemmesedlen med sit fulde navn eller med navnet:

Anne Andersen
M. Vestergaard
Mie Vestergaard Andersen
osv.

Eksempel 2:

Kandidatens fulde navn er:
Anne Marie Andersen.

Anne Maries eget efternavn er Hansen, men hun har taget sin ægtefælles efternavn Andersen som giftenavn. Ægtefællen har som mellemnavn Vestergaard, og Anne Marie havde før den 1. april 2006 fået registreret i CPR, at hun havde taget sin ægtefælles mellemnavn som adresseringsmellempnavn. Kandidatens adresseringsnavn er herefter:

Anne Marie Vestergaard Andersen.

Kandidaten i eksempel 2 har samme muligheder for at få angivet sit navn på stemmesedlen som kandidaten i eksempel 1. Herudover har kandidaten i eksempel 2 mulighed for at benytte sit eget efternavn, dvs. eksempelvis at blive opført på stemmesedlen som:

Marie Hansen.

Denne regel fremgår ikke direkte af lovens tekst, men af bemærkningerne til lovforslaget til den kommunale valglov fra 1989. Kandidatens ret til eget efternavn kan kontrolleres af kommunalbestyrelsen.

6.5. Listebetegnelse

En kandidatliste skal have en listebetegnelse for at kunne godkendes af valgbestyrelsen, jf. lovens § 24, stk. 3. Listebetegnelsen skal være i overensstemmelse med reglerne herom i lovens § 24 a, som fastsætter følgende regler om listebetegnelsens indhold:

1) Kandidatlistor for et parti, der den 1. august i det kommunale valgår er opstillingsberettiget til folketingsvalg, eller for det tyske mindretals parti skal som listebetegnelse anvende partiets navn til folketingsvalg eller en betegnelse, hvori dette navn indgår, se lovens § 24 a, stk. 1.

Med hensyn til, hvilke partier der den 1. august 2017 forventes at være opstillingsberettigede til folketingsvalg, henvises til afsnit 6.6. Det er tilstrækkeligt, at kandidatlistor for sådanne partier anvender en betegnelse, der består af partiets navn.

2) Andre kandidatlistor end kandidatlistor for de partier, der er nævnt i pkt. 1 (i det følgende kaldet lokallister), kan som listebetegnelse ikke anvende navnet for et parti, der den 1. august i det kommunale valgår er opstillingsberettiget til folketingsvalg, eller for det tyske mindretals parti. Andre kandidatlistor kan heller ikke anvende en betegnelse, hvori navnet på et sådant parti indgår. Andre kandidatlistor kan endvidere ikke anvende en betegnelse, der kan give anledning til forveksling med kandidatlistor for et af disse partier, jf. lovens § 24 a, stk. 2.

Afgørelsen af, om en listebetegnelse kan give anledning til forveksling med kandidatlistor for et af de partier, der pr. 1. august 2017 var opstillingsberettiget til folketingsvalg, eller for det tyske mindretals parti, er en helhedsvurdering af, om listebetegnelsen - positivt eller negativt - er forbundet med eller knytter sig til navnet på et eller flere af de nævnte partier. Ved afgørelsen heraf kan der blandt andet lægges vægt på, om listebetegnelsen indeholder et eller flere ord, der er identiske eller fælles med navnet på et eller flere af de nævnte partier, og om de pågældende ord har en fremtrædende plads eller kan anses for det bærende element i både listebetegnelsen og partinavnet. Der kan endvidere lægges vægt på, om de øvrige elementer i listebetegnelsen på tilstrækkelig tydelig måde angiver, at der er tale om en anden kandidatliste end en kandidatliste for det pågældende parti. Der kan -

ud over en rent sproglig sammenligning - og så lægges vægt på, om særlige forhold ved stiftelsen af den nye kandidatliste, herunder kandidatlistens formål, er udtrykt på en sådan måde i listebetegnelsen, at der af den grund opstår en nærliggende forvekslingsmulighed med kandidatlister for det pågældende parti.

Bemærk, at det for at kunne skaffe de fornødne oplysninger til at afgøre dette spørgsmål kan være nødvendigt at indhente en udtalelse fra det parti, hvis navn kandidatlistens listebetegnelse eventuelt kan forveksles med. Efter forvaltningslovens regler om partshøring må der endvidere antages at være en pligt til at underrette det pågældende parti om, at valgbestyrelsen har en sag om godkendelse af en listebetegnelse for en kandidatliste under behandling, samt give mulighed for partiets kommentarer i den anledning. Der er dog ikke nogen underretningspligt, hvis der uden videre kan gives afslag på godkendelse af listebetegnelsen. Har det pågældende parti afgivet en udtalelse, kan det efter forvaltningslovens regler om partshøring være nødvendigt at bede om kandidatlistens bemærkninger til denne udtalelse, hvis den er til ugunst for kandidatlisten og har betydning for sagens afgørelse. De ovennævnte oplysninger og udtalelser kan indhentes telefonisk og skal i givet fald noteres ned, jf. herved offentlighedslovens regler om notatpligt.

- 3) Som listebetegnelse kan ikke anvendes enkelte bogstaver (A, B, C osv.) eller en kombination af bogstaver, der ikke danner et ord (DF, RV, SF osv.), jf. lovens § 24 a, stk. 3.

Bestemmelsen har kun betydning for lokallister.

Hertil kommer, at bestemmelsen i lovens § 32, hvorefter valgbestyrelsen tildeler de godkendte kandidatlister en bogstavbetegnelse, forudsætter, at der i en listebetegnelse ikke indgår enkelte bogstaver, der ikke tillige udgør et selvstændigt ord (f.eks. »Moderat T«). Enkelte bogstaver vil således kunne give anledning til forveksling med de bogstavbeteg-

nelser, som valgbestyrelsen vil have mulighed for at tildele godkendte kandidatlister.

En kandidatliste kan heller ikke få en listebetegnelse godkendt, der består af ordet »liste« og et bogstav eller en kombination af bogstaver, der ikke danner et ord (»Liste T«).

- 4) En listebetegnelse kan ikke anvendes, hvis det ved endelig dom er fastslået, eller der i øvrigt er grund til at antage, at en anden på andet grundlag end reglerne i lovens § 24 a, stk. 2, jf. pkt. 2 ovenfor, har eneret til listebetegnelsen. Hvis indehaveren af eneretten har givet sit samtykke til, at kandidatlisten anvender listebetegnelsen, kan listebetegnelsen dog godt anvendes, jf. lovens § 24 a, stk. 4.

Bestemmelsen har kun betydning for lokallister og vedrører den situation, hvor en anden end lokallisten - uden at være et parti, der er opstillingsberettiget til folketingsvalg den 1. august i det kommunale valgår, eller det tyske mindretals parti - har materiel eneret til den listebetegnelse, der er anført på en kandidatliste, der er indleveret til valgbestyrelsen, men endnu ikke er godkendt af denne.

Godkendelse kan nægtes, hvis det ved endelig dom er fastslået, at en anden har materiel eneret. Godkendelse kan endvidere nægtes, hvis der efter de oplysninger, der foreligger for valgbestyrelsen, er grund til at antage, at en anden har fået eneret til navnet. Det kræves altså ikke, at det med sikkerhed kan afgøres, om en anden har fået eneret til navnet, men blot at valgbestyrelsen har en saglig grund til at antage det i det enkelte tilfælde.

De situationer, hvor andre vil kunne have materiel eneret til en listebetegnelse, en lokalliste anvender, vil bl.a. kunne være følgende:

- En erhvervsvirksomhed vil f.eks. i kraft af reglerne i varemærkeloven, markedsføringsloven og selskabsloven og på ulovbestemt grundlag kunne erhverve eneret til en bestemt betegnelse og til betegnelser, der vil kunne forveksles hermed. En ikke-

erhvervsdrivende forening vil ligeledes på ulovbestemt grundlag kunne erhverve eneret til et navn og til navne, hvor der er nærliggende forvekslingsrisiko, alene ved at tage navnet i brug. Dette forudsætter selv sagt, at foreningen fortsat er aktiv og benytter foreningsnavnet, men der stilles ikke store krav i retspraksis.

– Et parti, der tidligere end pr. 1. august 2017 var opstillingsberettiget til folketingsvalg og dermed ikke længere efter lovens § 24 a, stk. 2, har eneret til en listebetegnelse, hvori navnet indgår, vil på ulovbestemt grundlag kunne have bevaret eneretten til partinavnet ved ibrugtagning. Dette forudsætter, at partiet fortsat er aktivt.

– Et parti, der har fået et partinavn godkendt af Valgnævnet med henblik på at indsamle det fornødne antal vælgererklæringer til at blive opstillingsberettiget til folketingsvalg, jf. folketingsvalglovens § 12, stk. 2, jf. § 13, har ikke i kraft af Valgnævnets godkendelse fået materiel eneret til partinavnet. Dette må afgøres efter de almindelige regler om erhvervelse af eneret ved ibrugtagning.

– En lokalliste med en (næsten) enslydende betegnelse, der opstiller til kommunalbestyrelsesvalg i en anden kommune/til regionsrådsvalg, kan ikke antages alene af den grund at have fået materiel eneret over listebetegnelsen.

– En listebetegnelse, der indeholder et personnavn (f.eks. »Borgerlisten Jens Hansen«), vil normalt ikke være i strid med andres eneret, da indehaveren af et personnavn normalt ikke har eneret (men alene ret) til navnet.

Valgbestyrelsen skal alene overveje, om listebetegnelsen på en indleveret lokalliste er i strid med andres eneret, i de tilfælde, hvor valgbestyrelsen i forvejen - uden at foretage selvstændige undersøgelser - har kendskab til, at listebetegnelsen på en indleveret lokalliste

kunne være identisk eller forvekslelig med navnet på en erhvervsvirksomhed, et varemærke eller en aktiv ikke-erhvervsdrivende forening, jf. ovenfor. Valgbestyrelsen har ikke pligt til at foretage selvstændige undersøgelser for at afklare, om der findes andre, som måtte have materiel eneret til de indleverede lokallisters listebetegnelser.

I de tilfælde, hvor valgbestyrelsen i forvejen kender til, at listebetegnelsen på en indleveret lokalliste kunne være i strid med andres materielle eneret, vil det ofte være nødvendigt at indhente yderligere oplysninger for at kunne tage stilling til, om der er grund til at antage, at dette er tilfældet.

For at kunne skaffe de nødvendige oplysninger til at afgøre dette spørgsmål kan det være nødvendigt at indhente en udtalelse fra indehaveren af eneretten. Efter forvaltningslovens regler om partshøring må der antages at være en pligt til at underrette indehaveren om, at valgbestyrelsen har en sag om godkendelse af en listebetegnelse for en kandidatliste under behandling, samt give mulighed for indehaverens kommentarer i den anledning. Der er dog ikke nogen underretningspligt, hvis der uden videre kan gives afslag på godkendelse af listebetegnelsen. Har indehaveren af eneretten afgivet en udtalelse, kan det efter forvaltningslovens regler om partshøring være nødvendigt at bede om kandidatlistens bemærkninger til denne udtalelse, hvis udtalelsen er til ugunst for kandidatlisten og har betydning for sagens afgørelse.

Til brug for afgørelsen af, om der er grund til at antage, at listebetegnelsen er i strid med andres eneret, kan der indhentes en vurdering fra andre, herunder kommunens advokat, med indsigt i de særlige navne- og kendetegnsretlige regler. Også denne udtalelse kan det være nødvendigt at bede om kandidatlistens bemærkninger til, hvis udtalelsen er til ugunst for kandidatlisten og har betydning for sagens afgørelse.

De ovennævnte oplysninger og udtalelser kan indhentes telefonisk og skal i givet fald note-

res ned, jf. herved offentlighedslovens regler om notatpligt.

Når valgbestyrelsen frem til, at det ved endelig dom er fastslået, eller der i øvrigt er grund til at antage, at en anden har materiel eneret til listebetegnelsen, skal kandidatlisten gives mulighed for at afhjælpe manglen. Dette kan f.eks. ske ved at fremskaffe et samtykke fra indehaveren af eneretten. Det er kandidatlisten og ikke valgbestyrelsen, der i givet fald skal indhente et samtykke.

En anden mulighed for at afhjælpe manglen vil være, at kandidatlisten får mulighed for at ændre kandidatlistens listebetegnelse, så listebetegnelsen ikke længere er i strid med eneretten. Er der tale om en ikke-erhvervsdrivende forening, er det efter retspraksis kun navne med en nærliggende forvekslingsrisiko, der vil være i strid med eneretten. Ved mindre ændringer af en kandidatlistes listebetegnelse, der ikke indebærer en egentlig ændring heraf, kan valgbestyrelsen se bort fra kravet om, at den ny listebetegnelse skal være underskrevet af alle godkendte stillere og alle godkendte kandidater.

- 5) Har valgbestyrelsen godkendt listebetegnelsen for en lokalliste, kan valgbestyrelsen tilbagekalde godkendelsen, hvis det viser sig, at det ved endelig dom er fastslået, eller der i øvrigt er grund til at antage, at en anden har materiel eneret til listebetegnelsen, og hvis indehaveren af eneretten ikke samtykker i kandidatlistens brug af listebetegnelsen. Tilbagekaldelsen medfører, at kandidatlistens ret til at deltage i valget bortfalder, jf. lovens § 24 a, stk. 5.

Bestemmelsen vedrører de situationer, hvor valgbestyrelsen efter godkendelse af kandidatlisten bliver bekendt med nye oplysninger, f.eks. en dom eller andre oplysninger, der indebærer, at den meddelte godkendelse er sket på et forkert grundlag. Dette gælder, selv om de faktiske kendsgerninger, f.eks. en dom, oplysningen vedrører, har foreligget og eventuelt er blevet offentligt tilgængelige, før god-

kendelsen er givet. Det er i denne situation valgbestyrelsen, der skal undersøge, om indehaveren af eneretten samtykker i kandidatlistens brug af navnet. Der er ikke nogen frist for, hvor sent i forhold til valgets afholdelse tilbagekaldelse kan ske.

Bestemmelsen giver alene *adgang* til at tilbagekalde og indeholder ikke nogen *pligt* hertil. Hensynet til den kandidatliste, der som følge af den meddelte godkendelse har fået tildelt en bogstavbetegnelse, og hensynet til at sikre den praktiske gennemførelse af valget, vil ofte tilsige, at tilbagekaldelse undlades. I øvrigt henvises til ovenstående pkt. 4.

- 6) Der er ikke i den kommunale og regionale valglov regler for den situation, hvor flere lokallister ønsker at have samme listebetegnelse, som ikke er omfattet af regler om forvekslingsrisiko med opstillingsberettigede partier til Folketinget eller regler om eneret, jf. ovenstående. En listebetegnelse, der er enslydende, eller som kan give anledning til forveksling med en anden lokalliste, der er indleveret til valgbestyrelsen i samme kommune, kan derfor ikke af den grund nægtes godkendelse. To lokallister i samme kommune kan således have samme listebetegnelse uden samtidig at have samme bogstavbetegnelse. Omvendt kan kandidatlistes med samme listebetegnelse tildeles samme bogstavbetegnelse, såfremt de anmoder herom, jf. lovens § 34, stk. 2.

Eksempler:

- L. 1 Borgerlisten (anmodet om samme bogstavbetegnelse)
- L. 2 Borgerlisten (anmodet om samme bogstavbetegnelse)
- E. Borgerlisten (ikke anmodet om samme bogstavbetegnelse)
- G. Borgerlisten i Aalborg

En tidligere indleveret lokalliste giver således ikke en særlig fortrinsret til listebetegnelsen forud for en senere indleveret liste. Det samme gør sig gældende for en lokalliste, der ved

et tidligere valg har stillet op under samme listebetegnelse. Denne lokalliste har således ikke fortrinsret til listebetegnelsen, hvis en anden lokalliste anmoder om samme listebetegnelse. Dog vil en lokalliste normalt have fortrinsret til den bogstavbetegnelse, som lokallisten tidligere har anvendt, se nedenfor afsnit 6.6.

6.6. Bogstavbetegnelse

Valgbestyrelsen skal tildele de godkendte kandidatlistes en bogstavbetegnelse, se lovens § 32.

Kandidatlistes, hvis listebetegnelse er navnet på et parti, der den 1. august i valgåret er opstillet til folketingsvalg, eller i hvis listebetegnelse et sådant navn indgår, skal tildeles partiets bogstavbetegnelse til folketingsvalg. Tilsvarende gælder kandidatlistes, hvis listebetegnelse er navnet på det tyske mindretals parti, eller listebetegnelser, hvori dette navn indgår. De nævnte reserverede bogstavbetegnelser kan ikke tildeles andre kandidatlistes, se lovens § 33, stk. 1 og 2.

Snarest muligt efter den 1. august 2017 vil økonomi- og indenrigsministeren bekendtgøre i Statstidende, hvilke bogstavbetegnelser der er tildelt disse ovenfor nævnte partier og dermed er reserverede til disse partier.

Reserverede bogstavbetegnelser (til de partier, der på tidspunktet for denne vejlednings udstedelse var opstillingsberettigede til Folketinget):

- A. for Socialdemokratiet
- B. for Radikale Venstre
- C. for Det Konservative Folkeparti
- D. for Nye Borgerlige
- F. for SF - Socialistisk Folkeparti
- I. for Liberal Alliance
- O. for Dansk Folkeparti
- S. for Slesvigsk Parti
- V. for Venstre, Danmarks Liberale Parti
- Ø. for Enhedslisten - De Rød-Grønne
- Å. for Alternativet

Bogstavet X kan ikke tildeles nogen kandidatliste, jf. lovens § 34, stk. 1. Dette skyldes, at det kan forveksles med det kryds, der sættes på stemmesedlen.

Valgbestyrelsen kan tildele alle de nedenstående ureserverede bogstavbetegnelser til andre kandidatlistes, hvis listebetegnelse ikke er navnet på et parti, der den 1. august 2017 er opstillingsberettiget til folketingsvalg, eller navnet på det tyske mindretals parti, (lokallister) eller i hvis listebetegnelse navnet på et sådant parti ikke indgår, jf. lovens § 34, stk. 1.

Ureserverede bogstavbetegnelser (ved denne vejlednings udstedelse):

E	Q
G	R
H	T
J	U
K	W
L	Y
M	Z
N	Æ
P	

I forhold til de opstillingsberettigede partier pr. 1. august 2013 er der på tidspunktet for denne vejlednings udstedelse yderligere to partier, som er blevet opstillingsberettigede til Folketinget. Det drejer sig om partierne Alternativet og Nye Borgerlige, som har fået tildelt bogstavbetegnelserne Å henholdsvis D. Bemærk, at der kan komme yderligere partier, som bliver opstillingsberettiget til Folketinget inden den 1. august 2017.

Ved folketingsvalget den 18. juni 2015 deltog K. Kristendemokraterne, men partiet opnåede ikke repræsentation i Folketinget, og partiet har ikke på tidspunktet for denne vejlednings udstedelse på ny opnået ret til at stille op til folketingsvalg.

Bemærk om anvendelse af *reserverede bogstavbetegnelser*, at partiernes ungdomsorgani-

sationer kan opstille under vedkommende partis bogstavbetegnelse under forudsætning af, at partibetegnelsen indgår i listebetegnelsen. Partiernes ungdomsorganisationer vil dog fortsat have mulighed for at opstille under en særskilt (ureserveret) bogstavbetegnelse, medmindre partiets navn fuldt ud indgår i listebetegnelsen for ungdomsorganisationens kandidatliste, se lovens § 33, stk. 1.

Ved anvendelse af *ureserverede bogstavbetegnelser* henstilles det til valgbestyrelserne, at bogstavet W - på grund af forvekslingsmuligheden med V - ikke anvendes, medmindre antallet af kandidatlistes gør det nødvendigt at anvende alle ureserverede bogstavbetegnelser.

Med hensyn til principperne for tildeling af bogstavbetegnelser til kandidatlistes, der er omfattet af lovens § 34, (lokallistes) *henstilles* det til valgbestyrelserne, at lokallistes, der har deltaget i det seneste kommunalbestyrelsesvalg/regionsrådsvalg, normalt får fortrinsret til den bogstavbetegnelse, som lokallisten tidligere har anvendt.

Det *henstilles* endvidere, at bogstavbetegnelser for de partier, der var opstillingsberettigede til Folketinget pr. 1. august i det foregående kommunale valgår (1. august 2013), men ikke var opstillingsberettigede pr. 1. august i valgåret (1. august 2017), normalt kun tildeles kandidatlistes for de pågældende tidligere opstillingsberettigede partier og ikke andre lokallistes. Ingen partier er imidlertid omfattet af denne henstilling ved de kommunale og regionale valg den 21. november 2017.

Det *henstilles* endvidere, at bogstavbetegnelser for de partier, der i perioden mellem 1. august 2013 og 1. august 2017 var opstillingsberettigede til Folketinget, uden at være det pr. 1. august 2017, tilsvarende normalt kun tildeles kandidatlistes for de pågældende tidligere opstillingsberettigede partier og ikke andre lokallistes. Denne henstilling omfattede ved kommunal- og regionsvalget i 2013 Kristendemokraterne for så vidt angår bogstavbetegnelsen K. Samme henstilling kan blive relevant igen for Kristendemokraterne ved

dette valg, da partiet på tidspunktet for udstedelse af denne vejledning indsamler vælgererklæringer med henblik på at blive opstillingsberettiget til Folketinget. Er en lokalliste med denne bogstavbetegnelse repræsenteret i kommunalbestyrelsen/regionsrådet uden at være kandidatliste for Kristendemokraterne, kan det dog konkret vurderes, om bogstavbetegnelsen i stedet skal tildeles den lokalliste, der er repræsenteret i kommunalbestyrelsen/regionsrådet.

Det *henstilles* ligeledes, at der ved tildeling af bogstavbetegnelser blandt andet lægges vægt på - hvis ikke andre hensyn gør sig gældende - om der er tale om en lokalliste for et parti, der var opstillingsberettiget til folketingsvalg tidligere end pr. 1. august 2017. Som eksempel kan nævnes M. Minoritetspartiet, der senest var opstillingsberettiget til folketingsvalget 8. februar 2005, og Z. Fremskridtspartiet, der senest var opstillingsberettiget til folketingsvalget den 20. november 2001. Endvidere kan nævnes U. Demokratisk Fornyelse, der var opstillingsberettiget til folketingsvalget den 11. marts 1998, men som ikke senere har været opstillingsberettiget. (Partiet har efterfølgende ændret navn til Unionsmodstanderne Demokratisk Fornyelse).

Alle de ovennævnte henstillinger gælder kun, så vidt dette er muligt, dvs. at antallet af lokallistes ikke gør det nødvendigt, at også disse bogstavbetegnelser bruges til andre lokallistes.

Om *tidspunktet* for tildeling af bogstavbetegnelser bemærkes, at det i lovens § 32 er fastsat, at valgbestyrelsen skal tildele de godkendte kandidatlistes en bogstavbetegnelse. En kandidatliste kan tidligst godkendes fredag den 6. oktober 2017 (fredagen 46 dage før valgdagen), hvis kandidaterne og eventuelle stillere denne dag opfylder valgretsbetingelserne bortset fra aldersbetingelsen og betingelsen vedrørende varigheden af forudgående fast bopæl i riget, og skal senest godkendes mandag den 9. oktober 2017 eller snarest derefter (43 dage før valgdagen), se ovenfor afsnit 6.1.

Lokallisterne kan imidlertid have en berettiget interesse i at få kendskab til på et tidligere tidspunkt, hvilken bogstavbetegnelse de kan forvente at få. Økonomi- og Indenrigsministeriet henstiller derfor, at valgbestyrelsen allerede i forbindelse med kandidatlistens indlevering giver tilsagn om en bestemt bogstavbetegnelse under hensyntagen til de ovenfor nævnte principper for tildeling af bogstavbetegnelser. Valgbestyrelsen skal efter almindelige grundsætninger om saglighed og lighed i givet fald give alle kandidatlister tilbud herom og ikke kun dem, der på eget initiativ anmoder herom. Ved et sådant forhåndstilsagn skal der tages forbehold for, at valgbestyrelsen som følge af bestemmelsen i lovens § 36, se nærmere nedenfor, bliver forpligtet til at fravige forhåndstilsagnet.

Forud for en kandidatlistes indlevering vil valgbestyrelsen normalt alene kunne give oplysning om, hvilke bogstavbetegnelser der er eller må forventes at være til rådighed, og om de principper, valgbestyrelsen vil lægge til grund i tilfælde, hvor flere kandidatlister (med forskellig listebetegnelse) måtte fremsætte ønske om at få tildelt samme bogstavbetegnelse.

Hvis flere kandidatlister har samme listebetegnelse, skal de tildeles *samme bogstavbetegnelse*, når kandidatlistens repræsentant på hver af kandidatlisterne underskriver og indleverer en skriftlig anmodning herom. Tilsvarende gælder, hvis flere kandidatlister har samme listebetegnelse, bortset fra en betegnelse, der angiver et særligt lokalt eller andet tilhørsforhold. Anmodningen skal indleveres til valgbestyrelsens formand samtidig med indleveringen af kandidatlisten, se lovens § 34, stk. 2 og 3.

Anmodningen kan anføres på den formular til kandidatlister, som er godkendt af Økonomi- og Indenrigsministeriet, se pkt. 3 på formularens forside.

Skal flere kandidatlister have samme bogstavbetegnelse, hvad enten der er tale om et

reserveret eller et ureserveret bogstav, føjes et tal til bogstavbetegnelsen (f.eks. L.1, L.2, L.3 osv.) i den rækkefølge, som kandidatlisterne er indleveret i, se lovens § 35.

Hvis det ikke er muligt at give en bogstavbetegnelse til alle de kandidatlister, der skal have et ureserveret bogstav, går en tidligere indleveret kandidatliste forud for en senere indleveret, når bogstavbetegnelsen skal gives. Kandidatlister, der ikke er tildelt en bogstavbetegnelse, anføres nederst på stemmesedlen i alfabetisk rækkefølge efter deres listebetegnelse, se lovens § 36.

6.7. Listeforbund og valgforbund

6.7.1. Indgåelse af listeforbund og valgforbund

Reglerne om indgåelse af listeforbund og valgforbund findes i lovens §§ 37, 38 og 42.

Kandidatlister, der har samme bogstavbetegnelser, (f.eks. L.1, L.2 og L.3) kan indgå *listeforbund*, men ikke valgforbund med hinanden, se lovens §§ 37 og 38. Indgår sådanne kandidatlister alligevel valgforbund med hinanden, anses dette ikke for indgået. Listeforbundet behøver kun at omfatte nogle af kandidatlisterne med samme bogstavbetegnelse (f.eks. kan L.1 og L.2 indgå listeforbund, selv om L.3 ikke deltager i listeforbundet).

Der kan kun indgås ét listeforbund mellem kandidatlister med samme bogstavbetegnelse, se lovens § 37, stk. 1. Er der indgået flere listeforbund mellem kandidatlister, der har samme bogstavbetegnelse (f.eks. ét listeforbund mellem L.1 og L.2 og et andet listeforbund mellem L.3 og L.4), anses ingen af listeforbundene for indgået, se lovens § 42, nr. 1.

Kandidatlister, der ikke har samme bogstavbetegnelser, (f.eks. K., L. og M.) kan indgå *valgforbund*, men ikke listeforbund med hinanden, se lovens §§ 37 og 38. Indgår sådanne kandidatlister alligevel listeforbund med hinanden, anses dette ikke for indgået.

Hver kandidatliste kan kun indgå ét valgforbund, se lovens § 38, stk. 1.

Kandidatlistes, der har samme bogstavbetegnelser, kan indgå ét og kun ét listeforbund med hinanden, og listeforbundet kan indgå ét og kun ét valgforbund med andre kandidatlistes, der ikke har samme bogstavbetegnelser, se lovens § 38, stk. 2. Der kan således godt indgås listeforbund mellem to kandidatlistes med bogstavbetegnelser L.1 og L.2, der herefter indgår valgforbund med to kandidatlistes med bogstavbetegnelser K. og M.

Har en kandidatliste eller et listeforbund indgået flere valgforbund, anses kandidatlisten henholdsvis listeforbundet ikke som deltager i nogen af forbundene, se lovens § 42, nr. 2. Indgås f.eks. listeforbund mellem to kandidatlistes med bogstavbetegnelser L.1 og L.2, der herefter indgår ét valgforbund med to kandidatlistes med bogstavbetegnelser K. og M. og ét andet valgforbund med to kandidatlistes med bogstavbetegnelserne R. og S., anses listeforbundet mellem L.1 og L.2 ikke som deltager i nogen af valgforbundene. Det ene valgforbund vil herefter alene omfatte kandidatlistes K. og M., og det andet valgforbund vil alene omfatte kandidatlistes R. og S.

Indgår der i et valgforbund flere kandidatlistes, der er tildelt samme bogstavbetegnelse (f.eks. et valgforbund mellem K., L.1, L.2 og M.), anses ingen af disse kandidatlistes som deltager i valgforbundet, medmindre kandidatlistes tillige indgår i ét listeforbund (dvs. der i det ovennævnte valgforbund skal være indgået et listeforbund mellem L.1 og L.2), se lovens § 42, nr. 3.

Eksempel:

I en kommune er opstillet tre kandidatlistes, der har samme listebetegnelse, og som efter anmodning har fået tildelt bogstavbetegnelsen L., dvs. L.1, L.2 og L.3. L.1 og L.2 har indgået et listeforbund, L.3 deltager ikke i listeforbundet. Der kan ikke indgås valgforbund mellem listeforbundet L.1-L.2 og kandidatliste L.3, heller ikke i tilfælde, hvor en kandidatli-

ste med en anden bogstavbetegnelse deltager i valgforbundet. Eksempelvis kan der ikke indgås valgforbund mellem listeforbundet L.1-L.2, kandidatliste L.3, kandidatliste N. samt kandidatliste T. Hvis et sådant forbund anmeldes, anses hverken listeforbundet L.1-L.2 eller kandidatliste L.3 som deltager i valgforbundet, der herefter alene vil omfatte kandidatliste N. og kandidatliste T., se lovens § 42, nr. 3.

Derimod er der ikke noget i vejen for, at listeforbundet L.1-L.2 for eksempel indgår valgforbund med kandidatliste N., mens kandidatliste L.3 indgår valgforbund med kandidatliste T.

6.7.2. Anmeldelse m.v. af listeforbund og valgforbund

Skriftlig anmeldelse af indgåede listeforbund og valgforbund og skriftlig meddelelse om tilbagetrækning fra anmeldte listeforbund eller valgforbund skal indleveres til valgbestyrelsens formand senest mandag den 9. oktober 2017 kl. 12 (43 dage før valgdagen), se lovens § 40, stk. 1, og § 41, stk. 1. Der er ikke hjemmel til at dispensere fra denne frist.

De formularer til anmeldelse af listeforbund og/eller valgforbund til kommunalbestyrelsesvalg og regionsrådsvalg, der blev fremstillet til brug ved tidligere kommunalbestyrelsesvalg og regionsrådsvalg, kan ikke bruges ved valgene den 21. november 2017.

Nye formularer kan købes hos Rosendahls, Vandtårnsvej 83 A, 2860 Søborg, tlf. nr. 43 22 73 00, e-mail: distribution@rosendahls.dk. Det er ikke muligt at bestille formularer via forlagets hjemmeside.

Der findes ingen formularer til tilbagetrækning fra anmeldte listeforbund eller valgforbund.

Anmeldelsen af forbund og meddelelsen om tilbagetrækning fra forbund skal for hver kandidatliste være underskrevet af kandidatlistens

repræsentant, se overfor afsnit 6.3.3. pkt. 8 og lovens § 40, stk. 1, og § 41, stk. 1.

Loven indeholder ikke nogen bestemmelser om, at en valgbestyrelse skal give kandidatlistens repræsentant besked om eventuelle mangler ved indleverede anmeldelser om liste- eller valgforbund for at give adgang til at afhjælpe mangler, inden fristen for anmeldelse af listeforbund og valgforbund udløber. Det må imidlertid antages, at valgbestyrelsen har pligt hertil efter forvaltningslovens § 7, stk. 1, om en forvaltningsmyndigheds pligt til at yde vejledning og bistand. I hvert fald med hensyn til anmeldelser om forbund, der indleveres i god tid inden fristens udløb, må det antages, at valgbestyrelsen er forpligtet til at give kandidatlistens repræsentant lejlighed til at afhjælpe manglerne, inden fristen for anmeldelse af forbund udløber.

Valgbestyrelsen skal derfor snarest muligt efter modtagelsen af en anmeldelse om listeforbund eller valgforbund undersøge, om den er i orden, og hvis ikke give kandidatlistens repræsentant besked, for at manglen, hvis det er muligt, kan afhjælpes, inden fristen for anmeldelse af listeforbund og valgforbund udløber.

6.8. Bekendtgørelse m.v. af de godkendte kandidatlistor og anmeldte forbund

De godkendte kandidatlistor til kommunalbestyrelsesvalget/regionsrådsvalget, herunder samtlige kandidaters navne og eventuel betegnelse for geografisk lokalitet for kandidaternes bopæl, jf. ovenfor i afsnit 6.3.8., samt oplysning om anmeldte listeforbund og valgforbund skal bekendtgøres af kommunalbestyrelsen ved opslag de steder i kommunen, hvor kommunen har bestemt, at enhver vælger kan brevstemme (borgerservicecentre m.v.) se lovens § 43, stk. 1.

Bekendtgørelsen skal ske snarest efter udløbet af fristen for anmeldelse af listeforbund og valgforbund mandag den 9. oktober 2017 kl. 12.

Kandidatlistor, herunder oplysninger om de enkelte kandidater og kandidatlistor opstillingsform, deres anmodning om bogstavbetegnelse og deres anmeldelse af liste- og valgforbund, må ikke gøres offentligt tilgængelige, før denne bekendtgørelse har fundet sted, se ovenfor afsnit 6.2.4.

Til brug for bekendtgørelsen skal regionsvalgbestyrelsen underrette kommunalbestyrelsen i de enkelte kommuner, der er beliggende inden for regionen, om de godkendte kandidatlistor, herunder samtlige kandidaters navne og eventuel betegnelse for geografisk lokalitet for kandidaternes bopæl, og anmeldte forbund til valget til regionsrådene. Det forudsættes, at underretningen sker i så god tid og i en sådan form, at bekendtgørelsen er til rådighed sammen med den tilsvarende bekendtgørelse for kommunalbestyrelsesvalget, når brevstemmeafgivning her i landet begynder tirsdag den 10. oktober 2017 (6 uger før valgdagen).

I bekendtgørelse nr. 128 og bekendtgørelse nr. 130 af 19. februar 2009 er der bl.a. fastsat regler om, hvilke oplysninger om de opstillede kandidatlistor og kandidater der skal være til rådighed for vælgerne i forbindelse med brevstemmeafgivning i visse boliger og boformer efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i plejeboliger m.v. og i ældreboliger, samt i vælgerens hjem. Disse regler indebærer, at kommunalbestyrelsen skal sørge for, at stemmemodtagerne ved brevstemmeafgivning i visse boliger og boformer efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i plejeboliger m.v. og i ældreboliger, samt i vælgerens hjem får en fortegnelse over de godkendte kandidatlistor, herunder samtlige kandidaters navne og eventuel betegnelse for bopæl, samt oplysning om anmeldte listeforbund og valgforbund såvel til kommunalbestyrelsesvalget som til regionsrådsvalget. Der henvises til afsnit 8.4.3. nedenfor.

I bekendtgørelse nr. 127 af 19. februar 2009 er der bl.a. fastsat regler om, hvilke oplysninger om de opstillede kandidatlistor og kandi-

dater der skal være til rådighed for vælgerne i forbindelse med brevstemmeafgivning på sygehuse. Disse regler indebærer, at regionsvalgbestyrelsen skal sørge for, at regionens sygehuse til brug for brevstemmeafgivningen får tilsendt fortegnelser over kandidatlistor og kandidater til alle kommunalbestyrelsesvalg i regionen samt til regionsrådsvalget.

Regionsvalgbestyrelsen må derfor ved henvendelse til de pågældende kommunalbestyrelser tage de nødvendige initiativer til at sikre, at de nævnte fortegnelser til brug ved brevstemmeafgivning på sygehusene bliver tilvejebragt hurtigst muligt og i en hensigtsmæssig form.

6.9. Stemmesedler og opslag m.v.

Kommunevalgbestyrelsen sørger for at få fremstillet stemmesedlerne og opslag til ophängning i stemmelokalerne til brug for kommunalbestyrelsesvalget.

Regionsvalgbestyrelsen sørger for at få fremstillet stemmesedlerne og opslag til ophängning i stemmelokalerne til brug for regionsrådsvalget.

Regionsvalgbestyrelsen skal sørge for, at det nødvendige antal stemmesedler og opslag til regionsrådsvalget er afleveret til kommunalbestyrelsen i de enkelte kommuner senest søndag den 19. november 2017 (2 dage før valgdagen), se lovens § 50.

Kommunevalgbestyrelsen skal sørge for, at det nødvendige antal stemmesedler og opslag til kommunalbestyrelsesvalget er klar senest mandag den 20. november 2017.

6.9.1. Stemmesedler

Om stemmesedlernes indhold og udformning, se bekendtgørelse nr. 796 af 22. juni 2017 om stemmesedler til brug ved kommunale og regionale valg (stemmeseddelbekendtgørelsen). Bemærk, at der er tale om en ny bekendtgørelse, som Økonomi- og Indenrigsministeriet har udstedt i oktober 2014. Placeringen af

afkrydsningsrubrikken er ændret, så denne nu skal påføres stemmesedlen yderst til venstre for alle listebetegnelser og alle kandidaternes navne. Derudover er brugen af typer på stemmesedlens tekst og mindstestørrelser på afkrydsningsrubrikken nærmere præciseret.

Bekendtgørelsen er gengivet i *bilag 3* til vejledningen. Et bilag til stemmeseddelbekendtgørelsen samt vejledningens *bilag 4* viser et udsnit af en fiktiv stemmeseddel. I *bilag 5* til vejledningen er der en forklarende tekst til det fiktive udsnit af stemmesedlen i *bilag 4*.

Nedenfor er der redegjort nærmere for reglerne om stemmesedlernes indhold og udformning.

6.9.1.1. Stemmesedlernes farve, materiale og størrelse

Stemmesedlerne skal være af karton eller svært papir med en gramvægt på mindst 120 g/m². Valgbestyrelsen kan vælge at benytte en sværere kvalitet, f.eks. med en gramvægt på 140 g/m². Stemmesedlerne til kommunalbestyrelsesvalget skal være trykt på hvidt materiale, mens stemmesedlerne til regionsrådsvalget skal være trykt på gult materiale, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 1, stk. 1.

Stemmesedlerne skal ved anbragte knæk kunne foldes sammen således, at de kan lægges ned i stemmekassen af vælgerne, uden at nogen kan se, hvad vælgeren har stemt, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 1, stk. 2.

6.9.1.2. Vejledningstekst og overskrifter

Vælgeren skal på selve stemmesedlen vejledes om, hvordan afgivning af stemme skal ske.

Øverst på stemmesedlerne anføres med meget store fede typer følgende, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 2, stk. 1:

- 1) I Københavns Kommune ordet »Borgerrepræsentantvalget« med tilføjelse af årstallet for valget, dvs. 2017.

- 2) I de øvrige kommuner ordet »Kommunalbestyrelsesvalget« eller ordet »Byrådsvalget« alt efter, hvilken benævnelse der er fastsat for kommunalbestyrelsen i kommunens styrelsesvedtægt, med tilføjelse af årstallet for valget, dvs. 2017.
- 3) I regionerne ordet »Regionsrådsvalget« med tilføjelse af årstallet for valget, dvs. 2017.

Umiddelbart under ovennævnte anføres med meget store, fede typer kommunens henholdsvis regionens navn, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 2, stk. 2.

Umiddelbart under kommunens henholdsvis regionens navn, se stemmeseddelsbekendtgørelsens § 2, stk. 3 og 4, skal anføres en vejledningstekst med følgende ordlyd:

»Sæt kryds X i rubrikken til venstre for en listebetegnelse (et partinavn) eller et kandidatnavn.

Sæt kun ét X på stemmesedlen.

Du må ikke udfylde rubrikken med andet end et X, da din stemmeseddel så bliver ugyldig.

Du kan få byttet din stemmeseddel, hvis du skriver forkert.«

Umiddelbart til venstre for denne tekst indsættes en illustration af en stor hånd, der holder en blyant med blyantspidsen pegende på en afkrydset rubrik.

Disse vejledningstekster skal være af en sådan størrelse, at de fremtræder synlige og nemme at læse, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 2, stk. 5.

6.9.1.3. Listefelter

Stemmesedlerne skal indeholde et særskilt felt for hver af de godkendte kandidatlistes, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 3, stk. 1. Felterne anbringes under hinanden i alfabetisk

rækkefølge efter kandidatlistens bogstavbetegnelse. Kandidatlistes, der ikke er tildelt nogen bogstavbetegnelse, se afsnit 6.6. og lovens § 36, anføres nederst på stemmesedlerne i alfabetisk rækkefølge efter deres listebetegnelse. Hvis flere kandidatlistes er tildelt samme bogstavbetegnelse, anføres de pågældende kandidatlistes i indbyrdes rækkefølge efter det tal, der er tilføjet bogstavbetegnelsen, jf. dog stemmeseddelbekendtgørelsens § 11, stk. 6.

Bemærk, at kandidatlistes, der har indgået listeforbund, skal anføres i samme felt, jf. nedenfor afsnit 6.9.1.7. og stemmeseddelbekendtgørelsens § 11.

Listefelterne adskilles fra hinanden med fede, vandrette streger. Bemærk, at den fede, vandrette streg, der adskiller vejledningsteksten fra det øverste listefelt på stemmesedlerne – dvs. den fede vandrette streg, hvormed det øverste felt (feltet for A. Socialdemokratiet) begynder – skal gøres **dobbel** **så fed** som de fede, vandrette streger, der i øvrigt afgrænser de forskellige kandidaters felter, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 3, stk. 3, 3. pkt.). Det første listefelt (A. Socialdemokratiet) skal forekomme *umiddelbart efter* den dobbelte fede streg, der adskiller vejledningsteksten fra listefeltet.

6.9.1.4. Afkrydsningsrubrikkerne

I oktober 2014 er der blevet indført et krav om, at der med halvfede streger skal påføres en afkrydsningsrubrik yderst til *venstre* for alle bogstavbetegnelser og alle kandidaternes navne, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 4, stk. 2, § 9, § 10, stk. 3, og § 11, stk. 2.

Bemærk, at afkrydsningsrubrikken således er flyttet fra *højre* til *venstre* for angivelsen af kandidatlisternes bogstavbetegnelser og kandidaternes navne i forhold til, hvad der gjaldt ved kommunal- og regionalvalget 2013. Formålet hermed er dels at gøre det mere intuitivt for vælgerne, hvor krydset skal sættes i forhold til den ønskede afmærkning af kandidatliste eller kandidat, dels at gøre det nemmere

for stemmeoptællerne visuelt at koble krydset til den enkelte kandidatliste eller den enkelte kandidat ved at placere afkrydsningsrubrikken umiddelbart op ad den tekst, den vedrører.

Afkrydsningsrubrikken skal være adskilt fra stemmesedlens venstre kant og skal have en sådan størrelse, at der er rigelig plads til at sætte et kryds. Som noget nyt er endvidere angivet mindstemål for afkrydsningsrubrikkerne, der således skal være mindst 5x5 mm for så vidt angår afkrydsningsrubrikkerne ud for kandidatlisternes bogstavbetegnelser henholdsvis kandidatlisternes fælles bogstavbetegnelse for kandidatlistes, der har indgået listeforbund, og mindst 4x4 mm for så vidt angår afkrydsningsrubrikkerne ud for kandidaternes navne, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 4, stk. 2, § 9, § 10, stk. 3, og § 11, stk. 2 og 5.

De to typer af afkrydsningsrubrikker på stemmesedlen skal have samme indbyrdes størrelse, dvs. rubrikkerne ud for kandidatlisternes bogstavbetegnelser henholdsvis kandidatlisternes fælles bogstavbetegnelse for kandidatlistes, der har indgået listeforbund, skal have samme størrelse, og rubrikkerne ud for kandidatnavnene skal have samme størrelse. Hver enkelt afkrydsningsrubriks venstre og højre kant skal flugte med de andre afkrydsningsrubrikkers venstre henholdsvis højre kanter, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 4, stk. 2, § 9, § 10, stk. 3, § 11, stk. 2 og 5, og § 12. Afkrydsningsrubrikkerne ud for kandidatlisternes bogstavbetegnelser henholdsvis kandidatlisternes fælles bogstavbetegnelse for kandidatlistes, der har indgået listeforbund, må ikke være mindre end afkrydsningsrubrikkerne ud for kandidatnavnene, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 12. Der er derimod ikke noget i vejen for, at de to typer af afkrydsningsrubrikker er lige store, eller at afkrydsningsrubrikkerne ud for kandidatlisternes bogstavbetegnelser henholdsvis kandidatlisternes fælles bogstavbetegnelse for kandidatlistes, der har indgået listeforbund, er større end afkrydsningsrubrikkerne ud for kandidatnavnene.

Bemærk de særlige regler om afkrydsningsrubrikker i den situation, hvor kandidaternes navne på stemmesedlen er opført i to eller flere kolonner, eller de enkelte kandidatlistes inden for et listeforbund er anført i hver sin rubrik (ordet rubrik bruges her som betegnelse for den del af stemmesedlen, der er reserveret den enkelte kandidatliste inden for listeforbundet, jf. nedenfor, og må ikke forveksles med betegnelsen afkrydsningsrubrik). Her skal afkrydsningsrubrikken i hver kolonne flugte med afkrydsningsrubrikkerne i de andre kolonner, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 10, stk. 3, § 11, stk. 5, og § 12, stk. 2.

6.9.1.5. Angivelse af kandidater

Kandidaternes navne anføres på stemmesedlen i feltet henholdsvis rubrikken for den pågældende kandidatliste. Kandidaternes navne anføres i den rækkefølge, der er angivet på kandidatlisten. Hvis kandidaterne er opstillet i en bestemt rækkefølge (partiliste), sættes foran kandidaternes navne et nummer med almindelige typer, der angiver denne rækkefølge. Nummeret anføres med arabertal efterfulgt af et punktum. Er kandidaterne sideordnet opstillet, sættes ingen numre, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 5.

Kandidaternes navne skal som hovedregel opføres i én kolonne.

Valgbestyrelsen kan beslutte, at kandidaternes navne inden for hvert felt skal opføres i to eller flere lodrette kolonner, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 10, stk. 1.

Hvis det besluttes at opføre kandidaternes navne i to eller flere kolonner, skal kolonnerne adskilles fra hinanden af fede, lodrette streger af samme tykkelse som de fede streger, der adskiller hvert listefelt, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 10, stk. 2. De rubrikker til kandidaternes navne, der således dannes, skal alle være lige brede. En beslutning om at opføre kandidaternes navne i to eller flere kolonner skal omfatte kandidaterne for samtlige kandidatlistes på stemmesedlen. I de enkelte kolonner skal kandidaternes navne

anføres som angivet i stemmeseddelbekendtgørelsens §§ 5-8.

Kandidaterne skal anføres fortløbende i samme kolonne med lige mange kandidater i hver kolonne som vist nedenfor. Se også et udsnit af en fiktiv stemmeseddel i to kolonner i bilag 4.

Kolonne 1: Kolonne 2:

Kandidat 1 Kandidat 4

Kandidat 2 Kandidat 5

Kandidat 3 Kandidat 6

I tilfælde, hvor valgbestyrelsen beslutter, at kandidaternes navne inden for hvert felt skal opføres i to eller flere kolonner, skal navnene på samtlige kandidater fordeles ligeligt mellem kolonnerne, der adskilles fra hinanden med fede, lodrette streger af samme tykkelse som de fede streger, der adskiller hvert listefelt, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 10, stk. 2.

Hvad der skal forstås ved »ligeligt« i tilfælde, hvor det ikke er muligt at foretage en matematisk ligelig fordeling, beror i nogen grad på valgbestyrelsens skøn. Ved udøvelsen af skønnet må der bl.a. lægges vægt på hensynet til stemmesedlens overskuelighed. Det vil efter omstændighederne kunne medføre, at en eller flere kolonner (til højre) på stemmesedlen lades tomme. I denne forbindelse bemærkes, at et kryds, der er placeret i en tom kolonne, skal betragtes som en listestemme for den pågældende kandidatliste, også selv om krydset måtte være anbragt uden for et af de nye afkrydsningsfelter, der er omtalt ovenfor. Se også afsnit 9.3.1. nedenfor om bedømmelse af stemmesedler afgivet på afstemningsstedet.

På stemmesedlerne til valget til kommunalbestyrelserne/regionsrådene skal på en kandidatlistes anmodning anføres betegnelsen for lokaliteten for kandidatlistens kandidaters bopæl. Se overfor afsnit 6.3.6.

6.9.1.6. Listeforbund

Kandidatlistes, der har indgået listeforbund, anføres i samme felt på stemmesedlen. I feltet anføres øverst med fede typer kandidatlisternes fælles bogstavbetegnelse efterfulgt af et punktum og kandidatlisternes fælles listebetegnelse, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 11, stk. 1.

De enkelte kandidatlistes, der har indgået listeforbund, skal anføres i hver sin rubrik ved siden af hinanden umiddelbart under den fælles bogstav- og listebetegnelse og adskilt herfra ved en halvfed, vandret streg. Dette gælder også i tilfælde, hvor kandidaternes navne på kandidatlistes, der ikke har indgået listeforbund, er anført i én kolonne - som vist i udsnit af stemmeseddel i *bilag 4*.

Mellem den fælles bogstavbetegnelse og stemmesedlens venstre kant anbringes med halvfede streger en afkrydsningsrubrik. Afkrydsningsrubrikken skal være adskilt fra stemmesedlens venstre kant. Afkrydsningsrubrikken skal have en sådan størrelse, at der er rigelig plads til at sætte et kryds, dog mindst 5x5 mm, se overfor afsnit 6.9.1.4. og stemmeseddelbekendtgørelsens § 11, stk. 2.

Kandidatlistes inden for listeforbundet skal være indbyrdes adskilt ved fede, lodrette streger af samme tykkelse som de fede streger, der adskiller hvert listefelt, se overfor afsnit 6.9.1.3. og stemmeseddelbekendtgørelsens § 3, stk. 3, 1. pkt. For hver kandidatliste anføres med halvfede typer det tal, som valgbestyrelsen har føjet til den fælles bogstavbetegnelse, efterfulgt af et punktum og en eventuelt anmeldt betegnelse på et særligt lokalt eller andet tilhørsforhold, der ligeledes skal anføres med halvfede typer. Umiddelbart herunder og adskilt ved en halvfed, vandret streg anføres navnene på kandidatlistens kandidater, der indbyrdes skal være adskilt med tynde, vandrette streger, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 11, stk. 3.

Rubrikkerne til de enkelte kandidatlistes inden for listeforbundet anbringes i vandret række-

følge fra venstre til højre. Hvis stemmesedlen herved vil få en uhensigtsmæssig bredde, kan valgbestyrelsen beslutte, at rubrikkerne skal anbringes i to eller om fornødent flere rækker under hinanden adskilt af halvfede, vandrette streger, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 11, stk. 4.

6.9.1.7. Stemmesedlens layout og stemmesedelskabelon

For en visuel gengivelse af reglerne i stemmeseddelbekendtgørelsen henvises til gengivelsen af et udsnit af stemmesedlen, der findes som bilag til stemmeseddelbekendtgørelsen, der er optrykt i *bilag 4*, samt bemærkninger til udsnittene af stemmesedlen, der er optrykt i *bilag 5*.

Økonomi- og Indenrigsministeriet vil endvidere stille et grafisk forlæg til en stemmeseddel i henholdsvis én og to kolonner til rådighed for valgbestyrelserne. Stemmeseddelforlæggene vil kunne hentes frit på Økonomi- og Indenrigsministeriets valg.oim.dk i pdf- og InDesign-formater. Forlæggene er alene ment som et tilbud og en service over for valgbestyrelserne, der således ikke er forpligtet til at anvende de pågældende forlæg, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 15, stk. 2.

6.9.2. Opslag

Foruden stemmesedler skal kommunevalgbestyrelsen/regionsrådet til brug for valget sørge for at få fremstillet opslag til ophængning i valglokalerne. Opslaget skal angive samtlige godkendte kandidatlistes til kommunalbestyrelses- og regionsrådsvalget med angivelse af disses bogstavbetegnelse og listebetegnelse og med kandidaternes navne i den rækkefølge, hvori de er anført på stemmesedlen. Opslaget skal endvidere indeholde oplysning om indgåede listeforbund og valgforbund, se lovens § 51, stk. 3.

I de tilfælde, hvor der for en kandidatlistes kandidater på stemmesedlerne efter eller under kandidatens navn anføres betegnelse for

geografisk lokalitet, se afsnit 6.3.6., skal betegnelse for lokaliteten også anføres på opslagene.

Økonomi- og Indenrigsministeriet *henstiller*, at opslag om kommunalbestyrelsesvalg fremstilles af hvidt materiale, mens opslag om regionsrådsvalg fremstilles af gult materiale. Opslagets størrelse kan f.eks. være på ca. 40 cm x 60 cm, svarende til størrelsen af en avis-side.

6.9.3. Fejl i stemmesedler og opslag

Kommunevalgbestyrelsen/regionsvalgbestyrelsen skal inden afstemningen sikre sig, at der ikke er fejl i de fremstillede stemmesedler og opslag. Er der fejl i de fremstillede stemmesedler og opslag, skal kommunevalgbestyrelsen/regionsvalgbestyrelsen sørge for at få fremstillet nye stemmesedler og opslag, hvor fejlen er rettet. Dette skal ske tids nok til, at de nye stemmesedler og opslag kan bruges, når afstemningen går i gang på valgdagen.

Er det ikke muligt at få fremstillet nye stemmesedler tids nok til, at disse kan anvendes, når afstemningen går i gang på valgdagen, skal valgbestyrelsen, uden at afbryde afstemningen, straks orientere Økonomi- og Indenrigsministeriet for at drøfte, hvordan fejlen kan afhjælpes.

6.9.4. Afdøde kandidater

Den kommunale og regionale valglov indeholder ikke udtrykkelige regler om, hvad valgbestyrelsen skal gøre, hvis en kandidat dør inden valget. Valgbestyrelsen skal, når den har fået kendskab til oplysninger om en kandidats dødsfald, der vil føre til eller ville have ført til ændring af stemmesedlen, sikre, at stemmesedlen ændres eller fremstilles på ny, således at den afdøde kandidat ikke medtages, eller, hvis dette ikke er muligt, at vælgerne får kendskab til dødsfaldet på anden måde.

Selv om det ikke kan udelukkes, at vælgere, der får kendskab til kandidatens dødsfald, vil stemme på en anden kandidatliste, kan en sådan oplysning ikke i sig selv betragtes som valgagitation, da meddelelsen om en kandidats dødsfald ikke i sig selv indeholder en opfordring til at stemme på et givent parti. En sådan oplysning er heller ikke i sig selv i strid med den almindelige valgetlige grundsætning om neutralitet, da selve meddelelsen ikke udsætter vælgeren for nogen holdningspåvirkning. Se afsnit 7.5. om valgagitation og anden holdningsmæssig påvirkning.

Den relevante oplysning af vælgerne må ske ved opslag i stemmerum og stemmelokaler. Opslagene skal udformes neutralt, f.eks. som en meddelelse om, at kandidat NN med angivelse af den kandidatliste, kandidaten stiller op for, er afgået ved døden. Det er valgbestyrelsen, der sørger for at få fremstillet opslagene, og kommunalbestyrelsen, der sørger for at få sat opslagene op.

6.9.5. Udrejste kandidater, fraflyttede kandidater, udviste kandidater m.v. eller kandidater, der har mistet statsborgerskabet i EU, Island eller Norge

Den kommunale og regionale valglov indeholder ligeledes ikke udtrykkelige regler om, hvad valgbestyrelsen skal gøre, hvis en godkendt kandidat inden valget mister sin valgbarhed af anden grund end straf, f.eks. fordi kandidaten er udrejst til udlandet, fraflyttet kommunen henholdsvis regionen, er blevet udvist m.v. eller har mistet statsborgerskabet i EU, Island eller Norge.

Efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse gælder der dog samme forpligtelse for valgbestyrelsen som ved afdøde kandidater, jf. det ovennævnte afsnit 6.9.4.

6.10. Kandidatlisternes plakatopsætning ved offentlig gade eller vej m.v.

Partiernes plakatopsætning er reguleret i lov om offentlige veje m.v. (vejloven), se lov nr. 1520 af 27. december 2014 med senere ændring, og lov om private fællesveje (privatvejloven), se lovbekendtgørelse nr. 1234 af 4. november 2015, som ændret ved lov nr. 175 af 21. februar 2017, der indeholder regler for ophængning af valgplakater på vejarealer.

En lovændring i 2011 indebærer, at reglerne for ophængning af valgplakater nu er ens over hele landet, hvor det tidligere har været den enkelte vejmyndighed for henholdsvis de offentlige veje (staten og kommunerne) og de private fællesveje (kommunerne), der afgjorde bl.a. tidspunktet for, hvornår valgplakater måtte hænges op.

Lovændringen indebærer endvidere, at kandidatlisterne ikke længere skal søge om forudgående tilladelse fra vejmyndigheden, og for private fællesvejes vedkommende tillige ejeren af vejarealet, til at hænge valgplakater op, i det omfang det sker efter visse nærmere angivne retningslinjer.

Ved en lovændring med virkning fra 1. juli 2017 (§§ 4 og 5 i lov nr. 175 af 21. februar 2017) er reglerne om opsætning af valgplakater blevet ændret.

Lovændringen indebærer en ændring af reglerne for begyndelsestidspunktet for ophængning af valgplakater, således at valgplakater tidligst må ophænges kl. 12.00 den 4. lørdag før valgdagen, dvs. lørdag den 28. oktober 2017. Derudover indebærer lovændringen en ændring i reglerne om angivelse af kontaktoplysninger på valgplakater, således at valgplakaterne fremover skal forsynes med en e-mailadresse på den fysiske eller juridiske person, der har iværksat ophængningen.

6.10.1. Plakatopsætning, der ikke længere kræver tilladelse

Ophængning af valgplakater på vejarealer, der ikke længere kræver tilladelse, er reguleret i vejlovens §§ 84 og 85 og privatvejlovens §§ 66 a og 66 b.

Bestemmelserne finder kun anvendelse på valgplakater, således som de er defineret i vejlovens § 3, nr. 10, henholdsvis privatvejlovens § 10, nr. 17.

Efter disse bestemmelser er en valgplakat »en valgagitorisk meddelelse på en vejrbestandsplade, der ikke er større end 0,8 m²«. Det svarer til en traditionel valgplakat.

Det følger af ovennævnte bestemmelser, at der i forbindelse med kommunale og regionale valg må ophænges valgplakater på offentlige veje og private fællesveje i perioden fra den 4. lørdag før valgdagen kl. 12.00, dvs. fra kl. 12.00 den 28. oktober 2017, til 8 dage efter valgdagen, dvs. til den 29. november 2017.

Ophængning af valgplakater må således ikke længere ske fra døgnets begyndelse. Nedtagning af valgplakater samt midler til fastgørelse heraf skal være tilendebragt ved døgnets afslutning, se vejlovens § 84, stk. 1, og privatvejlovens § 66 a, stk. 1.

Valgplakater må hænges op på master til vejbelysningen og til brug for elforsyningen og på offentlige veje også på vejtræer, hegn samt på indretninger fæstnet i jorden, der har til formål at fremvise valgplakater, se vejlovens § 84, stk. 2, og privatvejlovens § 66 a, stk. 2.

Valgplakater skal ophænges forsvarligt på en sådan måde, at de ikke dækker for autoriseret afmærkning, herunder færdselstavler, vejvisningstavler eller lignende udstyr, forhindrer hensigtsmæssige oversigtsforhold eller i øvrigt udgør en fare for trafikikkerheden, se vejlovens § 84, stk. 3, og privatvejlovens § 66 a, stk. 3.

Valgplakater må ikke hænges op:

- 1) på eller over motorveje, motortrafikveje og disse vejes rampeanlæg,
- 2) i midterrabatter på veje, rundkørsler, midterøer og lign. på strækninger, hvor den tilladte hastighed er over 60 km/t.,
- 3) i midterrabatter, rundkørsler, midterøer og lign. på strækninger, hvor den tilladte hastighed midlertidigt er nedsat til 60 km/t. eller derunder,
- 4) på samme indretning som autoriseret afmærkning, herunder færdselstavler, vejvisningstavler eller lignende vejudstyr,
- 5) på højspændingsmaster, transformerstationer, kabelskabe og lign.,
- 6) nærmere end 0,5 m fra kørebane kant eller 0,3 m fra cykelstikant målt fra nærmeste kant af valgplakaten,
- 7) lavere end 2,3 m direkte over fortov eller cykelsti målt fra nederste kant af valgplakaten,
- 8) højere end 1,5 m under laveste strømførende ledning målt fra øverste kant af valgplakaten, eller
- 9) på en sådan måde, at valgplakaten kan medføre skader på eller ændringer af vejtræer eller master til vejbelysning, hegn og indretninger til forsyningsvirksomhed.

Se vejlovens § 84, stk. 4, og privatvejlovens § 66 a, stk. 4.

Ophængte valgplakater skal være forsynet med navn, adresse, e-mailadresse og telefonnummer på den person eller den kandidatliste, der har iværksat ophængningen, se vejlovens § 85, stk. 1, 1. pkt., og privatvejlovens § 66 b, stk. 1, 1. pkt. Oplysninger om juridiske personer skal suppleres med navn, adresse, e-mailadresse og telefonnummer på en fysisk person, der repræsenterer den juridiske person, se vejlovens § 85, stk. 1, 1. pkt., og privatvejlovens § 66 b, stk. 1, 2. pkt. Kravet om oplysning af e-mailadresse er nyt og følger af §§ 4 og 5 i lov nr. 175 af 21. februar 2017.

Valgplakater, som er ophængt i strid med ovennævnte regler, skal nedtages inden for 24 timer efter, at vejmyndigheden har meddelt et påbud herom, se vejlovens § 85, stk. 2, og privatvejlovens § 66 b, stk. 2.

Vejmyndigheden kan nedtage valgplakater, som ikke er nedtaget inden for ovennævnte frist eller er ophængt uden for den tilladte periode. Vejmyndigheden kan endvidere nedtage valgplakater, som er ophængt i strid med reglerne og ikke indeholder de krævede kontaktoplysninger, jf. vejlovens § 85, stk. 3, og privatvejlovens § 66 b, stk. 3.

Vejmyndigheden eller politiet kan altid straks tage valgplakater ned, der er hængt op, så de udgør en umiddelbar og konkret fare for trafikikkerheden, se vejlovens § 85, stk. 4, og privatvejlovens § 66 b, stk. 4.

Vejmyndigheden skal straks efter nedtagning bede den fysiske eller juridiske person, der har iværksat valgplakatoophængningen, eller den fysiske person, der repræsenterer den juridiske person, om at afhente valgplakaterne. Valgplakater, der ikke er afhentet senest 6 måneder efter valget, kan destrueres, jf. vejlovens § 85, stk. 5, og privatvejlovens § 66 b, stk. 5.

Vejmyndigheden og politiets udgifter til nedtagning af valgplakater samt udgifter til udbedring af skader på vejtræer og indretninger betales af ophængerens. Hvis det ikke er muligt at pålægge ophængerens de nævnte udgifter, kan den fysiske eller juridiske person, der er anført på bagsiden af valgplakaten, pålægges at afholde disse udgifter, medmindre den pågældende kan sandsynliggøre, at ophængningen ikke er sket på den pågældendes foranledning. Hvis valgplakaten ikke indeholder de nævnte kontaktoplysninger, kan den fysiske eller juridiske person, der agiteres for på valgplakaten, pålægges at afholde disse udgifter, medmindre den pågældende kan sandsynliggøre, at ophængningen ikke er sket på den pågældendes foranledning, jf. vejlovens § 85, stk. 6, og privatvejlovens § 66 b, stk. 6.

6.10.2. Opsætning af valgplakater, der kræver tilladelse m.v.

For at være omfattet af ovennævnte regler i vejloven henholdsvis privatvejloven, som fritager kandidater og kandidatlisters m.fl. for at skulle søge vejmyndigheden om tilladelse til at hænge valgplakater op, må valgplakaten som nævnt ikke være større end 0,8 m².

Ønsker man at ophænge større valgplakater, bannere og variable valgplakater, herunder skærme med levende tekst og billeder m.v., skal der søges om tilladelse hertil hos den pågældende vejmyndighed efter bestemmelserne i vejlovens § 80, stk. 1, nr. 1, og privatvejlovens § 66, stk. 1, nr. 1. For private fællesveje vedkommende kan kommunens offentligtretlige tilladelse kun udnyttes med vej ejerens privatretlige accept. Det følger af privatvejlovens § 56, stk. 1. Endvidere finder Justitsministeriets bekendtgørelse om valgagitation (bekendtgørelse nr. 645 af 12. oktober 1989, som ændret ved bekendtgørelse nr. 828 af 25. november 1998) fortsat anvendelse for så vidt angår ovennævnte valgagitoriske materiale. Bekendtgørelsen fastsætter på samme måde, at opslag af plakater o.lign. til valgagitation på eller ud til offentlig gade, vej eller plads kun må ske, hvis ejeren har givet skriftlig tilladelse til det.

I forbindelse med sin behandling af sagen skal vejmyndigheden følge almindelige forvaltningsretlige regler, herunder forvaltningslovens bestemmelser, uanset om vejmyndigheden meddeler tilladelse efter vejlovens § 80, stk. 1, nr. 1, til ophængning af valgplakater på sine offentlige veje (statsveje eller kommuneveje) eller giver en offentligtretlig tilladelse efter privatvejlovens § 66, stk. 1, nr. 1. Vejmyndigheden skal i den forbindelse være opmærksom på, at politiet skal inddrages, inden der kan gives tilladelse efter vejlovens § 80. Det følger af lovens § 89. Regler eller retningslinjer for ovennævnte plakatoopsætning m.v. skal endvidere administreres på samme måde over for alle partier, der deltager i valget og søger om tilladelse til plakatoopsætning.

Vejmyndigheden kan i tilladelsen bl.a. fastsætte saglige vilkår om placering af sådanne valgplakater, bannere, skærme m.v., ophængningsmåde og tidsmæssig begrænsning af tilladelsen. Der kan således i tilladelsen fastsættes vilkår om, at ovennævnte valgplakater, bannere, skærme m.v. skal være nedtaget inden for en nærmere angivet frist, f.eks. senest 8 dage efter valgets afholdelse, jf. de tilsvarende bestemmelser vedr. valgplakater, der kan ophænges uden forudgående tilladelse, se vejlovens § 84, stk. 1, og privatvejlovens § 66 a, stk. 1.

Hvis nogen hænger valgplakater op på offentligt vejareal eller på private fællesveje i byer og bymæssige områder uden vejmyndighedens tilladelse, og den pågældende ikke efterkommer vejmyndighedens påbud om at fjerne disse, kan vejmyndigheden fjerne plakaterne for den pågældendes regning. Hænger plakaterne til ulempe eller fare for færdslen på et offentligt vejareal, kan vejmyndigheden og politiet straks fjerne plakaterne for den pågældendes regning uden forudgående påbud. På private fællesveje kan vejmyndigheden og i påtrængende tilfælde politiet fjerne plakaterne uden forudgående påbud, hvis det anbragte er til ulempe for færdslen. Se vejlovens § 81, stk. 2 og 3, og privatvejlovens § 66, stk. 4 og 5.

Hvis valgplakater omfattet af vejlovens § 80, stk. 1, nr. 1, og privatvejlovens § 66, stk. 1, nr. 1, ophænges uden tilladelse, skal vejmyndigheden dog først tage stilling til, om ophængningen kan lovliggøres, evt. med vilkår. Det fremgår af vejlovens § 81, stk. 1, og privatvejlovens § 99, stk. 1.

Om forbuddet mod valgagitation i valglokalerne og andre steder i umiddelbar tilknytning hertil, se afsnit 7.5. nedenfor.

Det er kommunalbestyrelsen, der som ejer eller eventuelt bruger af den matrikel, hvor bygningen med valglokalerne er beliggende, kan beslutte, om kommunalbestyrelsen i det hele taget vil tillade valgagitation på afstem-

ningsstedets matrikel, se afsnit 7.5. nedenfor. Vejlovens §§ 84 og 85 og privatvejlovens §§ 66 a og 66 b giver dog ikke kommunalbestyrelsen hjemmel til at bestemme, at lovligt ophængte valgplakater på offentlige veje eller en privat fællesvej ikke må ophænges i en nærmere bestemt afstand fra afstemningsstederne.

7. Afstemning på valgdagen

Afstemningen på valgdagen finder sted efter reglerne i den kommunale og regionale valglovs kapitel 5. Det er kommunalbestyrelsens ansvar at sørge for gennemførelsen af valgbehandlingen. Denne opgave kan ikke delegeres helt eller delvis til valgbestyrelsen.

Afstemningen foregår på ét afstemningssted i hvert afstemningsområde.

Tidligere begyndte afstemningen overalt i landet kl. 9. Dette er ændret pr. 1. april 2016 (se § 3 i lov nr. 1742 af 22. december 2015).

Afstemningen begynder nu kl. 8 (se undtagelse for visse småøer nedenfor) og fortsætter til kl. 20, og så længe der endnu derefter indfinder sig vælgere for at stemme, se lovens § 52, stk. 1, 1. pkt.

For *nedenstående øer* kan kommunalbestyrelsen, såfremt der ligger et afstemningssted på den pågældende ø, beslutte, at afstemningen først begynder kl. 9. Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse herom på et møde senest 15 dage før valgdagen, dvs. mandag den 6. november 2017, se lovens § 52, stk. 2.

De pågældende øer er:

Agersø, Anholt, Askø, Avernakø, Barsø, Birkholm, Bjørnø, Baagø, Drejø, Egholm, Endelave, Fejø, Femø, Fur, Hjarnø, Hjortø, Lyø, Mandø, Nekselø, Omø, Orø, Sejerø, Skarø, Strynø, Tunø, Venø og Aarø.

Afstemningen sluttes, når ingen vælger tilkendegiver at ville stemme, selv om de opfordres til det, se lovens § 52, stk. 1, 2. pkt.

Ingen vælger må derfor nægtes adgang til at stemme – heller ikke efter kl. 20 – hvis vælgeren er mødt op for at stemme, inden afstemningen rent faktisk er afsluttet. Det gælder også, hvis vælgeren er mødt op for at stemme efter kl. 20, men inden afstemningen rent faktisk er afsluttet.

7.1. Kommunalbestyrelsens forberedelse af afstemningen

Kommunalbestyrelsen skal sørge for lokaler til afstemningen samt det nødvendige antal stemmerum og stemmekasser, se lovens § 51, stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal i øvrigt sørge for, at der er truffet de nødvendige forberedelser til afstemningen på hvert afstemningssted, se lovens § 51, stk. 4. Det indebærer bl.a., at kommunalbestyrelsen skal sørge for det nødvendige antal valgborde m.v. med den nødvendige bemanning.

Loven indeholder ikke nærmere regler om, hvor mange valgborde, stemmerum og stemmekasser der skal være på de enkelte afstemningssteder i forhold til antallet af vælgere ved afstemningsstederne. Det må kommunalbestyrelsen afgøre ud fra erfaringerne fra tidligere valg med, hvad der må anses for nødvendigt på de enkelte afstemningssteder, og hvad der må anses for muligt under hensyn til de pladmæssige forhold og antallet af tilfornordnede vælgere, der vil kunne udpeges. Det vil dog være hensigtsmæssigt at prøve at undgå, at der er mere end 1.500 vælgere pr. bord (valgliste), da dette normalt kan medføre kødannelse på visse tidspunkter under afstemningen.

Stemmerum og stemmekasser skal være indrettet som fastsat i lovens § 51, stk. 2. Der skal bl.a. være det nødvendige udstyr i hvert stemmerum for, at vælgerne kan afgive deres stemme (skriveplade og blyant eller andet egnet skriveredskab). Det fremlagte skriveredskab behøver ikke være en blyant eller sort eller blå kuglepen, men må godt have en mere synlig farve, f.eks. rød, hvis kommunalbestyrelsen for eksempel måtte vurdere, at det vil

lette stemmeoptællingen, hvis afkrydsningens farve således er mere tydelig.

Bemærk, at det i øvrigt er tilladt for vælgeren at anvende sit eget medbragte skriveredskab. Det er dog i den forbindelse vigtigt, at vælgeren vejledes om, at farven eller tykkelsen af vælgerens skriveredskab ikke må afvige så væsentligt fra gængse skriveredskaber, at stemmesedlen kan bedømmes som værende givet et særpræg, da stemmesedlen i givet fald vil være ugyldig, jf. nedenfor afsnit 9.3.1.

Stemme-kasserne skal være indrettet således, at ingen stemmeseddel kan tages ud, uden at stemmekassen åbnes, og stemmekasserne skal kunne låses eller forsegles, se lovens § 51, stk. 2. Lukning af stemmekasser med plastiktips eller andet materiale, der kan klippes op og erstattes af en ny tilsvarende lukning, vil ikke være tilstrækkeligt. Det afgørende for valget af lukkemekanismer, at lukningen ikke må kunne erstattes, uden at man vil kunne se eller opdage det. Man skal således kunne se, hvis en stemmekasse har været åbnet, f.eks. ved at lukkemekanismen er brudt eller ødelagt, eller ved at lukkemekanismen er erstattet af en anden lukning.

7.1.1. Hjælpe-midler ved stemmeafgivning på valgdagen

Ved en lovændring med virkning fra 1. juli 2017 (§ 3 i lov nr. 175 af 21. februar 2017) er der indført en bemyndigelse til økonomi- og indenrigsministeren til at fastsætte regler om hjælpemidler, der af kommunalbestyrelsen skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen på valgdagen samt ved brevstemmeafgivningen, se lovens § 55, stk. 5, og § 69, 2. pkt. For så vidt angår hjælpemidler ved brevstemmeafgivningen henvises til afsnit 8.2.3.4.

Økonomi- og Indenrigsministeriet er på tidspunktet for denne vejlednings udstedelse i gang med at udarbejde en bekendtgørelse om, hvilke hjælpemidler der skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen og brevstemmeafgivningen. Bekendtgørelsen vil træde i kraft i efteråret 2017. Økonomi- og Indenrigsmini-

steriet vil på sædvanlig vis orientere kommunerne, når bekendtgørelsen udstedes.

Det bemærkes, at vælgeren fortsat har mulighed for at medbringe egne hjælpemidler (f.eks. lup eller særligt skriveredskab) ved stemmeafgivningen. Der ændres således ikke med bekendtgørelsen herved.

I bekendtgørelsen vil der blive stillet krav om, at nogle hjælpemidler skal stilles til rådighed på alle afstemningssteder i landet, mens andre alene skal stilles til rådighed på ét sted eller nogle afstemningssteder i hver kommune. Baggrunden for, at nogle hjælpemidler kun skal stilles til rådighed på ét eller nogle afstemningssteder, er, at vælgere med handicap eller nedsat førlighed har mulighed for at blive overført til et andet afstemningssted i sin bopælskommune, jf. lovens § 53 a. Se mere om ændring af afstemningssted i afsnit 4.14. Vælgeren vil således have mulighed for at blive overført til det afstemningssted, hvor hjælpemidlerne stilles til rådighed. Bekendtgørelsen vil også give mulighed for, at visse hjælpemidler skal stilles til rådighed som led i en forsøgsordning.

På tidspunktet for denne vejlednings udstedelse er det forventningen, at bekendtgørelsen vil stille krav om, at følgende hjælpemidler skal stilles til rådighed på samtlige afstemningssteder på valgdagen ved de kommunale og regionale valg:

- **Sort filtpen.** Anvendelse af en sort filtpen gør, at afkrydsningen af stemmesedlen bliver tydeligere end ved brug af andre skriveredskaber som f.eks. blyanter.
- **Lup.** En slup kan forstørre teksten på stemmesedlen og er derfor en hjælp til vælgere med nedsat syn. Luppen skal kunne forstørre tekst til mindst seksdobbel størrelse. Luppen skal kunne benyttes uden brug af hænderne, og der skal være plads til at afkrydse stemmesedlen under luppen.

På tidspunktet for denne vejlednings udstedelse er det forventningen, at bekendtgørelsen vil stille krav om, at følgende hjælpemidler skal stilles til rådighed på mindst ét afstemningssted i kommunen:

- **Hæve-/sænkebord.** Et hæve-/sænkebord kan være en hjælp for vælgere, der er kørestolsbrugere. Bordet skal kunne reguleres i højden af vælgeren, måle minimum 90 x 60 cm og have fri benplads, således at en kørestolsbruger kan placere sig ved bordet. Bordet skal være forsynet med en mat bordplade, som skal kunne skråtstilles af vælgeren.

På tidspunktet for denne vejlednings udstedelse er det forventningen, at bekendtgørelsen vil stille krav om, at følgende hjælpemidler skal stilles til rådighed på 5 afstemningssteder i landet ved de kommunale og regionale valg i 2017 som led i en forsøgsordning:

- **Forstørrelsesapparat med skærm af typen CCTV (Closed Circuit Television).** Med et CCTV kan vælgeren lægge stemmesedlen på en læseplade og aflæse teksten på CCTV'ets indbyggede skærm. Vælgeren kan regulere skriftstørrelse, kontraster og lysstyrke. Læsepladen skal kunne låses fast, når vælgeren skal afkrydse stemmesedlen. Forstørrelsesapparatet må ikke kunne affotografere stemmesedlen eller lagre data.
- **LED-lampe.** En lampe med mulighed for regulering af lysstyrke og lysfarve giver vælgere med nedsat syn mulighed for at tilpasse belysningen til deres individuelle behov. Lampen skal kunne benyttes uden brug af hænderne, og vælgeren skal kunne ændre lampens placering, så lysudfaldet kan tilpasses efter vælgerens behov.

7.1.2. Tilgængelighed ved stemmeafgivningen

På hvert afstemningssted (i hvert stemmelokale) skal der være indrettet et stemmerum, hvor der er plads til, at tre personer kan opholde sig samtidig. Det skyldes, at stemmerummet skal have plads til, at der ud over vælgeren kan være to valgstyrelere eller tilfornede vælgere eller en valgstyrelere eller tilfornede vælger og en personligt udpeget hjælper, når en vælger har brug for personlig bistand til at afgive sin stemme. Det bemærkes, at vælgeren som følge af en lovændring, der trådte i kraft den 1. juli 2017 (se § 1 i lov nr. 175 af 21. februar 2017), fremover i visse tilfælde kan få personlig bistand alene af en person udpeget af vælgeren selv, se nedenfor i afsnit 7.3.

Det særlige stemmerum skal så vidt muligt være stort nok til, at der er plads til en kørestolsbruger samt to hjælpere. Det bemærkes i denne sammenhæng, at stemmeafgivningen i selve stemmerummet må tilrettelægges således, at eventuel personlig bistand til stemmeafgivningen vanskeligt kan høres af andre end de medvirkende valgstyrelere, tilfornede vælgere og/eller en eventuel hjælper, som vælgeren selv har udpeget.

Når kommunalbestyrelsen udpeger de bygninger og lokaler, der skal bruges under afstemningen, skal kommunalbestyrelsen i øvrigt tage hensyn til, at lokalerne så vidt muligt skal være tilgængelige for kørestolsbrugere og andre stærkt bevægelsehæmmede.

Se ovenfor afsnit 4.14. om mulighed for ændret afstemningssted for vælgere med handicap eller nedsat førlighed.

Økonomi- og Indenrigsministeriet *henstiller*, at kommunalbestyrelsen oplyser om tilgængelighed til afstemningsstederne i kommunen på kommunens hjemmeside, samt at afstemningsstederne registreres på Godadgang.dk.

Kommunalbestyrelsen kan få rådgivning af Statens Byggeforskningsinstitut om, hvordan stemmelokalerne skal indrettes fysisk, og om, hvilke mål et stemmerum skal have, for at det også vil kunne benyttes af kørestolsbrugere.

Se instituttets ”Tjekliste for stemmeboks”: <http://www.sbi.dk/tilgaengelighed/tjeklister/tjekliste-for-stemmebokse>. Statens Byggeforskningsinstitut kan kontaktes på tlf.nr. 99 40 25 25 eller e-mail: sbi@sbi.aau.dk. Se også instituttets hjemmeside, der findes på adressen: www.sbi.dk/tilgaengelighed/bygningsindretning.

Folketingets Ombudsmand, som bl.a. foretager inspektioner af handicaptilgængelighed i den offentlige forvaltning, har også udarbejdet en tjekliste for tilgængelighed af valglokaler til landets kommuner. Tjeklisten kan ses her: <http://www.ombudsmanden.dk/find/nyheder/alle/valgsted/>.

Det Centrale Handicapråd har også udarbejdet en vejledning til kommunerne om tilgængelighed til valg for personer med funktionsnedsættelse. Vejledningen kan hentes på adressen: http://www.dch.dk/sites/default/files/Tilg%C3%A6ngelighedtilvalgWEB_0.pdf.

7.1.3. Opslag

Der skal være opslag i stemmelokalerne, der angiver samtlige godkendte kandidatlistor til kommunalbestyrelses- og regionsrådsvalget med angivelse af disses bogstavbetegnelse og listebetegnelse og med kandidaternes navne i den rækkefølge, hvori de er anført på stemmesedlerne, se lovens § 51, stk. 3, 1. pkt., og overfor afsnit 6.9.2. Opslagene skal endvidere indeholde oplysning om indgåede liste- og valgforbund, se lovens § 51, stk. 3, 2. pkt.

Det vil herudover være hensigtsmæssigt, at der hænges opslag op i stemmerummene, som vejleder vælgeren om, hvordan vælgeren skal bære sig ad med at stemme, og om, at det er muligt at få byttet stemmesedlen til en ny, hvis man kommer til at sætte krydset forkert, se lovens § 54, stk. 2.

7.1.4. Andre forberedelser

Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at der er truffet de nødvendige forberedelser til afstemningen på hvert afstemningssted, herunder at valgstyrene og de tilforordnede vælgere er oplyst om deres opgaver på valgdagen, se lovens § 51, stk. 4. Se overfor afsnit 5.2.2. og 5.3. om kommunalbestyrelsens mulighed for at indkalde valgstyrene og/eller tilforordnede vælgere til møde på et tidspunkt før valgdagen med henblik på at give disse den fornødne instruktion.

Bemærk, at kommunalt ansat personale kan udpeges til at hjælpe valgstyrene og de tilforordnede vælgere under afstemningen. Også kommunalt ansatte, der ikke bor i kommunen/regionen, kan deltage. Afstemningen skal dog ske under valgstyrenes ansvar, kontrol og instruktion. Opgaverne under afstemningen kan herudover ikke overlades til andre.

Kommunalbestyrelsen skal fastsætte nærmere regler om, hvordan opgaverne på afstemningsstedet skal varetages, herunder om opbevaring af nøglerne til stemmekasserne.

Det er ikke tilladt at ryge i indendørs lokaliteter, som offentligheden har adgang til, se rygelovens § 18, stk. 1 (lov nr. 512 af 6. juni 2007 om røgfri miljøer med senere ændringer). Det er derfor ikke tilladt at ryge i stemmelokalerne. Kommunalbestyrelsen kan dog beslutte at indrette rygerum og rygekabiner, hvor rygning kan finde sted, se rygelovens § 18, stk. 2. Hvad der forstås ved et rygerum og en rygekabine fremgår af rygelovens § 3, stk. 1 og 2.

Hvis stemmelokalerne befinder sig på en skole eller en anden institution for børn og unge under 18 år, må der ikke ryges på skolens eller institutionens område, se rygelovens § 7, stk. 1.

7.2. Den almindelige fremgangsmåde ved stemmeafgivningen

Den almindelige fremgangsmåde ved stemmeafgivningen på valgdagen er fastsat i den kommunale og regionale valglovs §§ 53 og 54.

I lovens § 53 er følgende fastsat:

»§ 53. Valgret udøves ved personligt fremmøde på afstemningsstedet. Vælgeren skal inden stemmeafgivningen aflevere sit valgkort til valglisteføreren. Har en vælger ikke medbragt valgkort, udskrives et valgkort. Valglisteføreren skal forlange, at vælgeren giver oplysning om sin fødselsdato. Vælgeren skal i øvrigt på forespørgsel give oplysning om sit navn og sin bopæl. Hvis der er tvivl om en vælgers identitet, skal denne fastslås, om fornødent ved fremlæggelse af dokumentation herfor. Derefter, og når valglisteføreren har afmærket vælgerens navn på valglisten, udleveres til vælgeren én stemmeseddel til kommunalbestyrelsesvalget og én stemmeseddel til regionsrådsvalget.

Stk. 2. Såfremt en vælger kun ønsker at benytte den ene af de udleverede stemmesedler, skal den stemmeseddel, der ikke ønskes benyttet, tilbageleveres til den tilforordnede vælger, der registrerer stemmesedlen som tilbageleveret.

I lovens § 54 er følgende fastsat:

»§ 54. Stemmeafgivningen sker i stemmerummet, hvor kun vælgeren må være til stede. På stemmesedlen sætter vælgeren et kryds ved en listebetegnelse eller et kandidatnavn.

Stk. 2. En vælger kan få ombyttet sin stemmeseddel, hvis den er fejlagtigt afkrydset eller ved uagtsomhed gjort ubrugelig. Ombytning kan ikke ske, efter at stemmesedlen er lagt i stemmekassen.

Stk. 3. Når stemmeafgivningen er foretaget, sammenfolder vælgeren stemmesedlen, således at ingen kan se, hvordan der er stemt. Derefter lægger vælgeren stemmesedlen i den stemmekasse, der er beregnet dertil, i overværelse af en tilforordnet vælger.«

Vælgere, der har afgivet en brevstemme, som er taget i betragtning, kan ikke stemme til det eller de pågældende valg ved afstemningen på valgdagen, se lovens § 73.

Det er en betingelse for at have ret til at stemme, at vælgeren er optaget på valglisten, se lovens § 2, stk. 1. Møder en vælger, der på 15.-dagen før valgdagen er registreret som forsvunden i CPR og derfor ikke er optaget på valglisten, frem på et afstemningssted på valgdagen, skal den pågældende manuelt optages på valglisten, for at vedkommende kan stemme. Se herom afsnit 4.3.3.

Det er ikke nogen betingelse for at stemme, at man har medbragt sit valgkort til stemmeafgivningen, se lovens § 53, stk. 1, 3. pkt., som er gengivet ovenfor. Personer uden fast opholdssted, som kun får tilsendt et valgkort, hvis de anmoder om det, kan ligesom de vælgere, der har glemt at medbringe deres valgkort, stemme på valgdagen uden valgkort, hvis de medbringer legitimation, f.eks. kørekort, pas eller sundhedskort. Stemmeafgivning uden valgkort kan alene ske på det afstemningssted, som den seneste bopælskommune anviser. Oplysning herom fås ved henvendelse til den pågældende kommune.

Efter en ændring i 2012 af bl.a. den kommunale og regionale valglovs regler om stemmeafgivning på valgdagen (se § 5 i lov nr. 1252 af 18. december 2012) skal valglisteføreren fremover forlange, at vælgeren giver oplysning om sin *fødselsdato* (dvs. dag, måned og årstal), se lovens § 53, stk. 1, 4. pkt. Ændringen er gennemført for at højne sikkerheden omkring identifikation af vælgeren på valgdagen. Den nævnte procedure blev i forvejen anvendt i nogle kommuner, men er fremover gjort obligatorisk. Vælgeren skal i øvrigt fortsat på forespørgsel oplyse sit navn og sin bopæl/adresse, se lovens § 53, stk. 1, 5. pkt. Det er alene vælgerens fødselsdato, der skal oplyses, men ikke CPR-nummeret.

Som det fremgår af lovens § 53, stk. 1, 6. pkt., skal en vælgers identitet fastslås, hvis der er tvivl herom. Dette kan om nødvendigt ske

ved, at vælgeren bliver bedt om at fremlægge dokumentation herfor (ID). Det vil ikke være i overensstemmelse med loven, hvis der kræves ID af alle, der stemmer. Dokumentation for en vælgers identitet skal alene kræves i tilfælde, hvor der er tvivl om den pågældende vælgers identitet. Der skal i den forbindelse kun ske fremlæggelse af dokumentation for vælgerens identitet, hvis dette er fornødent. Det afgørende er herefter, om den pågældende vælgers identitet er fastslået med tilstrækkelig sikkerhed, og ikke hvordan identiteten er fastslået. Det er således ikke afgørende, om identiteten er fastslået ved valgkort og oplysning om fødselsdato, ved legitimation med eller uden billede eller ved personligt kendskab hos mindst én af de tilstedeværende myndigheds personer til den pågældende vælger. Der kan endvidere ikke stilles et generelt krav om billedlegitimation, mens der konkret vil kunne stilles krav herom, hvis der, efter at vælgeren har fremvist legitimation uden billede, stadig er tvivl om vælgerens identitet.

Valglisteføreren skal efter lovens § 53, stk. 1, sidste pkt., afmærke vælgerens navn på valglisten. Afmærkning på valglisten kan ske ved afkrydsning af den rubrik, hvor vælgerens navn står anført på valglisten. Der er endvidere ikke noget i vejen for, at der i valglisten af praktiske årsager sættes nr. ud for vælgerne, efterhånden som de møder op for at stemme på valgdagen, og at samme nr. påføres den pågældende vælgers valgkort.

Økonomi- og Indenrigsministeriet skal i den forbindelse indskærpe, at de stemmesedler, der udleveres til vælgerne, *ikke* må påføres et nr. eller nogen anden form for påskrift før udleveringen til vælgeren. Valgstyrelserne og de tilfornordnede vælgere skal gives klare instrukser herom.

De valgkort, som valglisteføreren modtager fra de vælgere, der møder frem for at stemme på afstemningsstedet, eller som udskrives for de vælgere, som ikke har medbragt valgkort, skal opbevares på afstemningsstedet. Herved sikres dokumentation for, at afmærkningen på

valglisten af, at vælgeren har stemt, er korrekt.

Valglisteføreren må, inden stemmesedlen udleveres, sikre sig, at vælgeren ikke er afmærket på valglisten som en vælger, der tidligere har stemt, og at afmærkningen på valglisten er korrekt. Viser det sig, at vælgeren er afmærket på valglisten som en vælger, der tidligere har stemt, må valglisteføreren derfor undersøge, om vælgerens brevstemme eller valgkort er afleveret til afstemningsstedet.

I særlige tilfælde kan det vise sig nødvendigt at undersøge, om en anden vælger ved en fejl har afleveret den pågældende vælgers valgkort. Kan det ved nærmere undersøgelse sandsynliggøres, at en vælger ved en fejl har fået adgang til at stemme med en anden vælgers valgkort med det resultat, at den retmæssige ejer af valgkortet dermed i princippet uretmæssigt afskæres fra at stemme, kan valgstyrrerformanden – når omstændighederne taler for det – give den pågældende vælger uden valgkort adgang til at stemme alligevel. I givet fald skal der gøres en bemærkning herom i afstemningsbogen.

Om elektroniske valglisten se afsnit 4.12.

7.3. Reglerne om hjælp til stemmeafgivningen på valgdagen

Vælgere, der på grund af manglende førlighed, svagelighed eller lignende ikke kan bevæge sig ind i stemmelokalet eller stemmerummet eller i øvrigt afgive stemme på den foreskrevne måde, kan forlange at få den fornødne hjælp til stemmeafgivningen. Der kan i den forbindelse ske de nødvendige lempelser i den foreskrevne fremgangsmåde, se lovens § 55, stk. 1.

Ved en lovændring med virkning fra 1. juli 2017 (§ 3 i lov nr. 175 af 21. februar 2017) er reglerne om hjælp til stemmeafgivningen på valgdagen blevet ændret. Hjælp til stemmeafgivningen kan efter lovændringen ydes ved personlig bistand og ved brug af hjælpemid-

ler, der skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen, jf. lovens § 55, stk. 1, 2. pkt.

Retten til at forlange hjælp ved stemmeafgivningen gælder *alle* vælgere, herunder personer med fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse, der har behov for hjælp til stemmeafgivningen. Også vælgere med behov for at få forklaret stemmesedlens indhold og få vejledning om fremgangsmåden ved stemmeafgivningen har ret til at få personlig bistand hertil. Vælgere med behov for hjælp til stemmeafgivningen har mulighed for på samme tid at få hjælp til stemmeafgivningen ved personlig bistand og ved brug af de hjælpemidler, der er stillet til rådighed ved stemmeafgivningen. Vælgere kan også få personlig bistand til de hjælpemidler, der skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen. Den personlige bistand vil f.eks. kunne bistå i vejledning om, hvordan et bestemt hjælpemiddel fungerer.

For så vidt angår hjælpemidler, der skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen, henvises til afsnit 7.1.1.

Det er *vælgeren selv* og ingen andre, der over for en valgstyrrer eller tilforordnet vælger skal forlange at få personlig bistand eller hjælp ved brug af hjælpemidler til sin stemmeafgivning. Ingen vælger er tvunget til at modtage personlig bistand eller hjælp ved brug af hjælpemidler ved stemmeafgivningen. En valgstyrrer eller tilforordnet vælger kan således ikke betinge en vælgers adgang til at afgive stemme af, at vælgeren accepterer at lade sig bistå ved stemmeafgivningen eller benytter de hjælpemidler, der er stillet til rådighed, fordi valgstyrreren eller den tilforordnede vælger skønner, at vedkommende vil have behov herfor.

Personlig bistand af to myndigheds personer

Personlig bistand ved stemmeafgivningen kan som hidtil ydes af to valgstyrrere eller tilforordnede vælgere, jf. lovens § 55, stk. 2, 1. pkt.

Personlig bistand af én myndigheds person og én personlig hjælper

Vælgeren kan også forlange, at den personlige bistand – i stedet for den ene af de to valgstyrelser eller tilforordnede vælgere – ydes af en person, som vælgeren selv har udpeget, se lovens § 55, stk. 2, 2. pkt. Den personlige bistand ydes således i dette tilfælde af en valgstyrelse eller tilforordnet vælger og en person, som vælgeren selv har udpeget.

Vælgerens ønske om at få personlig bistand til sin stemmeafgivning af en person, vælgeren selv har udpeget, skal i alle tilfælde være utvetydig og må ikke kunne misforstås. Det er ikke tilstrækkeligt, at vælgeren ledsages af en anden person hen til en valgstyrelse eller tilforordnet vælger. Vælgeren skal også i denne situation sige til valgstyrelsen eller den tilforordnede vælger, at vælgeren ønsker at få hjælp til sin stemmeafgivning af en person, vælgeren selv har udpeget. Vælgerens tilkendegivelse om behov for hjælp behøver ikke blive fremsat umiddelbart over for valgstyrelsen eller den tilforordnede vælger, dvs. den kan f.eks. ske på et andet sprog end dansk og kan evt. formidles gennem en anden person, f.eks. et familiemedlem eller en tolk.

At den personlige bistand ydes *i forening* mellem myndighedspersonen og den person, der er udpeget af vælgeren selv, indebærer, at den praktiske bistand til selve stemmeafgivningen ydes af både myndighedspersonen og den person, der er udpeget af vælgeren selv. I det omfang en praktisk opgave kun kan udføres af én person alene, f.eks. afkrydsning på stemmesedlen (afsnit 7.3.2.), må det aftales mellem myndighedspersonen og den person, der er udpeget af vælgeren selv, hvem der udfører opgaven. I tilfælde af uenighed kan det almindelige hensyn til valghandlingens uforstyrrede afvikling i ro og orden føre til, at en valgstyrelse må tilkaldes for at give anvisninger for stemmeafgivningens afvikling, som den personligt udpegede hjælper skal rette sig efter, se lovens § 56, 4. pkt.

Personlig bistand alene af én personlig hjælper

Som følge af den ovenfor omtalte lovændring pr. 1. juli 2017 kan vælgeren fremover i visse tilfælde forlange, at personlig bistand ydes *alene* af en person, som vælgeren selv har udpeget, dvs. uden at der tillige skal medvirke en valgstyrelse eller tilforordnet vælger. To betingelser skal være opfyldt, for at den personlige bistand kan ydes alene af en person, som vælgeren selv har udpeget. Vælgeren skal således 1) *udtrykkeligt og utvetydigt tilkendegive et ønske herom*, og 2) ønsket skal være begrundet i en *umiddelbart konstaterbar eller dokumenterbar fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse*, jf. lovens § 55, stk. 2, 3. pkt.

Betingelse 1: Udtrykkelig og utvetydig tilkendegivelse

For at personlig bistand kan ydes alene af én person, som vælgeren selv har udpeget, skal vælgeren over for en valgstyrelse eller tilforordnet vælger udtrykkeligt og utvetydigt tilkendegive et ønske herom. Vælgerens ønske om alene at få hjælp af en personligt udpeget hjælper skal dermed være udtrykkeligt og utvetydigt og må ikke kunne misforstås.

Det er vælgeren selv, der over for en valgstyrelse eller tilforordnet vælger skal udtrykke, at vælgeren alene ønsker hjælp af en personligt udpeget hjælper. Valgstyrelserne og de tilforordnede vælgere har desuden ikke pligt til at spørge, om vælgeren alene ønsker hjælp til stemmeafgivningen af én personligt udpeget hjælper.

Tilkendegivelsen fra vælgeren vil ikke kunne formidles gennem en anden person, f.eks. et familiemedlem eller en tolk.

Det vil være valgstyrelsen eller den tilforordnede vælger, der vurderer, om vælgeren udtrykkeligt og utvetydigt tilkendegiver et ønske herom.

Betingelse 2: Umiddelbart konstaterbar eller dokumenterbar fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse

Vælgerens ønske om at få hjælp alene af én person, som vælgeren selv har udpeget, skal være begrundet i en umiddelbart konstaterbar eller dokumenterbar fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse.

En ”umiddelbart konstaterbar eller dokumenterbar fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse” er en funktionsnedsættelse, som valgstyrrerne eller de tilforordnede vælgere kan se eller konstatere, f.eks. i form af brækkede lemmer m.v. eller brug af kørestol, krykkestokke, mobilitystok eller førerhund og lignende.

Det omfatter også funktionsnedsættelser, som ikke umiddelbart er synlige, men som vælgeren kan dokumentere, f.eks. i form af ledsagekort eller parkeringskort for personer med handicap udstedt af Danske Handicaporganisationer eller en lægeerklæring eller en erklæring/attest udstedt af en offentlig myndighed.

Det er valgstyrreren eller den tilforordnede vælger, der vurderer, om betingelsen er opfyldt og dermed, om personlig bistand kan ydes alene af en personligt udpeget hjælper.

Hvis det vurderes, at personlig bistand *ikke* kan ydes alene af en personligt udpeget hjælper – fordi en eller begge af ovenstående betingelser ikke er opfyldt – skal vælgeren i stedet tilbydes, at personlig bistand ydes af en personligt udpeget hjælper sammen med en valgstyrrer eller tilforordnet vælger, eller at personlig bistand ydes af to valgstyrrere eller tilforordnede vælgere.

Beslutningen om, hvorvidt personlig bistand til stemmeafgivningen kan ydes alene af en personligt udpeget hjælper, er ikke en afgørelse i forvaltningslovens forstand. Der er således ikke pligt for valgstyrreren eller den tilforordnede vælger til at begrunde beslutningen herom over for vælgeren, til at give klagevejledning eller til – efter anmodning – at meddele beslutningen skriftligt.

Hvis en vælger er utilfreds med en beslutning om, hvorvidt personlig bistand til stemmeaf-

givningen kan ydes alene af en personligt udpeget hjælper, har vælgeren mulighed for at indgive en valgklage, jf. lovens § 93, stk. 1. Valgstyrreren eller den tilforordnede vælger bør efter omstændighederne i medfør af den almindelige vejledningspligt vejlede vælgeren om denne klagemulighed, som indebærer, at kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet træffer afgørelse i sagen med mulighed for efterfølgende at indbringe afgørelsen for økonomi- og indenrigsministeren.

Det bemærkes, at den tidligere gældende særlige regulering af blindes og svagsynedes mulighed for hjælp ved stemmeafgivningen, hvorefter blinde og svagsynede havde ret til *alene* at lade sig bistå af en personligt valgt hjælper *i stedet for* to valgstyrrere eller tilforordnede vælgere, er ophævet ved en lovændring, der trådte i kraft den 1. april 2009. Ønsker en blind eller svagsynet vælger personlig bistand til stemmeafgivningen, skal bistanden således ydes efter samme regler som beskrevet ovenfor.

7.3.1. Hvem kan yde personlig bistand ved stemmeafgivningen?

En kandidat, der er opstillet til valget i kommunen eller regionen, må ikke yde personlig bistand til stemmeafgivningen som valgstyrrer eller tilforordnet vælger, se lovens § 55, stk. 3. Dette gælder, hvad enten vælgeren har udpeget en personligt valgt hjælper eller ej. En kandidat, der er opstillet i kommunen (eller kandidatens ægtefælle, samlever eller anden nærtstående), må således ikke yde personlig bistand ved stemmeafgivningen som myndighedsperson. Bestemmelsen er bl.a. begrundet i hensynet til at undgå konkrete interessekonflikter og beskyldninger om uregelmæssigheder samt undgå situationer, hvor kandidatens medvirken til vælgerens stemmeafgivning opfattes som intimiderende af vælgeren selv. Der er derimod ikke noget i vejen for, at en kandidat (eller kandidatens ægtefælle, samlever eller anden nærtstående) yder personlig bistand ved stemmeafgivningen som personligt udpeget hjælper.

Vurderingen af, hvornår man er nærtstående, skal foretages efter forvaltningslovens almindelige regler om inhabilitet (se især forvaltningslovens § 3).

Der er ikke begrænsninger i, *hvilken person* vælgeren kan udpege som personlig hjælper ved stemmeafgivningen. Hjælperen behøver ikke at have valget til det valg, hvortil vælgeren ønsker at stemme. Hjælperen behøver heller ikke at være myndig, men skal dog have en sådan alder og modenhed, at vedkommende forstår karakteren af sin virksomhed. En valgstyrelse, en tilforordnet vælger eller en kandidat til valget kan også udpeges af vælgeren som personlig hjælper.

Den person, vælgeren udpeger som personlig hjælper ved stemmeafgivningen, er ikke forpligtet til at påtage sig eller at udføre dette hverv, hvorimod enhver vælger har pligt til at påtage sig hvervet som valgstyrelse eller tilforordnet vælger, se lovens § 18, stk. 1 og 2. Der ydes derfor heller ikke vederlag (diæter) fra det offentlige for at yde personlig bistand ved stemmeafgivningen.

Den person, vælgeren udpeger til at yde personlig bistand ved stemmeafgivningen, er forpligtet til at yde bistand i overensstemmelse med valglovgivningen. Den person, vælgeren udpeger, må ikke give vælgeren råd eller opfordring med hensyn til, hvad vælgeren skal stemme på, se lovens § 57, stk. 1, 1. pkt., ligesom vedkommende heller ikke må udsætte vælgeren for anden form for holdningsmæssig påvirkning. Hjælperen må heller ikke optræde støjende eller truende eller på anden måde forstyrre den offentlige ro og orden, ligesom hjælperen ikke må forhindre, at kun vælgeren og hjælperen – og evt. en myndighedsperson – overværer vælgerens stemmeafgivning, jf. herom lovens § 54, stk. 1, 1. pkt.

Hvis den personlige bistand ydes af én myndighedsperson og én personligt udpeget hjælper, tilkommer det i første omgang den myndighedsperson, der er til stede ved stemmeafgivningen, at påse, at disse principper bliver overholdt ved stemmeafgivningen, og hvis

dette ikke er tilfældet, at afbryde stemmeafgivningen og tilkalde en (anden) valgstyrelse. Hjælperen skal som andre personer i stemmelokalet rette sig efter valgstyrelsens anvisninger og skal om nødvendigt, hvis valgstyrelsen bestemmer dette, forlade lokalet, se lovens § 56, 1. og 2. pkt. Den fornødne personlige bistand ved vælgerens stemmeafgivning må, medmindre vælgeren ikke ønsker at få personlig bistand til at stemme, herefter ydes af to valgstyrelser eller tilforordnede vælgere i overensstemmelse med den almindelige regel herom. Vælgeren kan også udpege en ny personlig hjælper, og i visse tilfælde kan den personlige bistand ydes alene af en person udpeget af vælgeren, jf. ovenfor.

7.3.2. Personlig bistand til afkrydsning af stemmesedlen

En vælger har mulighed for at få personlig bistand til afkrydsning af stemmesedlen. Personlig bistand til afkrydsning af stemmesedlen kan kun ydes, hvis vælgeren *umiddelbart* over for den eller dem, der yder personlig bistand, *utvetydigt* kan tilkendegive, hvad vælgeren ønsker at stemme, se lovens § 55, stk. 4.

Hvis personlig bistand til stemmeafgivningen ydes af en myndighedsperson og en person, der er udpeget af vælgeren selv, og vælgeren ligeledes ønsker personlig bistand til afkrydsning af stemmesedlen, skal vælgeren umiddelbart over for *både* den person, der er udpeget af vælgeren selv, og myndighedspersonen utvetydigt kunne tilkendegive, hvad vælgeren ønsker at stemme. Det er ikke nok, at vælgerens tilkendegivelse af, hvad vælgeren ønsker at stemme, alene opfattes som utvetydig af den person, der er udpeget af vælgeren selv. Hvis myndighedspersonen og den person, der er udpeget af vælgeren selv, er uenige om, hvad vælgeren tilkendegiver om, hvad vælgeren ønsker at stemme, kan vælgerens tilkendegivelse om sin stemmeafgivning ikke betragtes som utvetydig, medmindre tvivlen umiddelbart kan afklares ved supplerende neutrale spørgsmål til vælgeren.

En håndskrevet eller maskinskrevet seddel, som vælgeren selv har taget med, hvor der står, hvad vælgeren ønsker at stemme, er ikke en *umiddelbar* tilkendegivelse om, hvad vælgeren ønsker at stemme. En tilkendegivelse formidlet gennem tolk er heller ikke en umiddelbar tilkendegivelse. Vælgeren må i disse tilfælde supplerende tilkendegive umiddelbart over for hjælperne, hvad vælgeren ønsker at stemme. Det er forudsat i valglovgivningen, at den nødvendige kommunikation om vælgerens stemmeafgivning mellem vælgeren og dem, der yder bistand til vælgerens stemmeafgivning, foregår på dansk, når bistanden ydes af både en myndighedsperson og en person, der er udpeget af vælgeren selv.

Vælgerens tilkendegivelse om, hvad vælgeren ønsker at stemme, skal være *utvetydig* og må ikke kunne misforstås. Når man bedømmer dette, kan man tage udgangspunkt i de krav, der stilles til, at en skriftlig tilkendegivelse på en brevstemmeseddel med tilstrækkelig sikkerhed angiver, hvad vælgeren ønsker at stemme, se afsnit 9.3.2. Der vil ikke være noget i vejen for umiddelbart at afklare tvivlen ved at stille vælgeren supplerende neutrale spørgsmål.

7.3.3. Mulighed for at vognstemme

Hvis det er nødvendigt, skal en vælger have mulighed for at afgive stemme umiddelbart uden for stemmelokalet – en såkaldt vognstemme, f.eks. i en bil parkeret ved afstemningsstedet, se lovens § 55, stk. 1, sidste pkt. To valgstyrelser eller tilforordnede vælgere skal i så fald bringe stemmesedlen ud til vælgeren, når de har sikret sig vælgerens identitet efter reglerne i lovens § 53. Når vælgeren har stemt og foldet stemmesedlen sammen, lægger valgstyrelserne eller de tilforordnede stemmesedlen ned i en transportabel stemmekasse og bærer stemmekassen tilbage til stemmelokalet.

Det er meget vigtigt, at stemmeafgivningen sker på en betryggende måde, så de pågældende vælgere ikke bliver udsat for nogen påvirkning med hensyn til, hvordan de skal

stemme, og så ingen får mulighed for at finde ud af, hvad vælgeren har stemt.

Personlig bistand kan som hidtil ydes ved stemmeafgivning uden for stemmelokalet. Stemmeafgivning uden for stemmelokalet må derfor tilrettelægges således, at eventuel personlig bistand til stemmeafgivningen sker *uden for hørevidde af andre* end de pågældende medvirkende valgstyrelser, tilforordnede vælgere og/eller den hjælper, som vælgeren selv har udpeget.

Hvis en vælger, der afgiver stemme umiddelbart uden for stemmelokalet, skal have personlig bistand til at afkrydse stemmesedlen, gælder tilsvarende som anført ovenfor i afsnit 7.3.2.

De hjælpemidler, der skal stilles til rådighed, skal være stillet til rådighed ved stemmeafgivningen og dermed ikke kun i stemmerummet. Det betyder, at også vælgere, der foretager stemmeafgivning umiddelbart uden for stemmelokalet, skal have mulighed for at få hjælp til stemmeafgivningen ved brug af hjælpemidler, i det omfang et hjælpemiddel efter sin art kan anvendes uden for stemmelokalet.

7.3.4. Tavshedspligt

De personer, der står for afstemningen, og de personer, der yder personlig bistand, må ikke under afstemningen give en vælger råd eller opfordring med hensyn til, på hvilket parti (kandidatliste) eller hvilken kandidat vælgeren skal stemme, se lovens § 57, stk. 1, 1. pkt.

De personer, der står for afstemningen, må ikke oplyse over for uvedkommende, om en vælger har været til stede for at afgive stemme eller i øvrigt oplyse forhold vedrørende en vælgers stemmeafgivning, se lovens § 57, stk. 1, 2. pkt.

De myndighedspersoner, der medvirker ved afstemningen, har således *tavshedspligt* med hensyn til, hvad de får at vide om en vælgers

stemmeafgivning. Det gælder også, hvis myndighedspersonen medvirker som hjælper.

7.4. Opretholdelse af ro og orden i stemmelokalerne

Ifølge lovens § 56 kan valgstyrene bestemme, at det ud over de personer, der står for afstemningen, kun er de vælgere, der skal afgive stemme, der må opholde sig i stemmelokalet. Valgstyrene kan også begrænse antallet af de vælgere, der må være til stede, når hensynet til ro og orden i stemmelokalerne kræver det. De tilstedeværende skal rette sig efter valgstyrenes anvisninger.

Tidligere havde de opstillede kandidater (og for hver kandidat en vælger, som kandidaten havde udpeget for valgstyrene) en særlig ret til at opholde sig i stemmelokalet. Denne regel er ophævet. Det har dog ikke med ophævelsen af reglen været hensigten at ændre eventuelle lokale traditioner for, at kandidater og deres eventuelle repræsentanter kan være til stede på afstemningsstederne, men det vil alene bero på valgstyrenes beslutning, om og i hvilket omfang de pågældende må være til stede på afstemningsstederne.

Borgmesteren (formanden for valgbestyrelsen) hører til de personer, der står for afstemningen, og har derfor ret til at opholde sig i stemmelokalerne.

Den person, en vælger selv har udpeget til at yde sig personlig bistand til stemmeafgivningen, hører ikke til de personer, der står for afstemningen, og kan derfor bortvises af valgstyrene, når hensynet til ro og orden i stemmelokalerne kræver det, se ovenfor i afsnit 7.3.1.

7.5. Valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning er ikke tilladt i valglokalerne m.v.

Valgstyrene skal sørge for, at vælgerne ikke bliver udsat for valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning i valgloka-

lerne eller andre steder i umiddelbar tilknytning hertil, jf. lovens § 56, 3. pkt.

Påbuddet for valgstyrene om at sørge for, at vælgerne ikke bliver udsat for valgagitation, blev ved en lovændring i 2012 (se § 5 i lov nr. 1252 af 18. december 2012) udstrakt til også at gælde enhver anden form for holdningsmæssig påvirkning. Der er dog alene tale om en kodificering af de almindelige valgetrlige grundsætninger om neutralitet med hensyn til de ydre omstændigheder ved valghandlingens afvikling, som valgstyrene hidtil også er blevet påbudt at bidrage til at opretholde i Økonomi- og Indenrigsministeriets vejledninger om afholdelse af valg. Forbuddet mod valgagitation og anden holdningsmæssig påvirkning af vælgeren indebærer således, at der ikke må uddeles propagandamateriale eller hænges valgplakater op eller på anden måde udøves egentlig valgagitation i de nævnte lokaliteter eller de umiddelbare adgangsveje hertil, f.eks. gange, trapper samt efter omstændighederne skolegårde og lignende. Se nedenfor.

Endvidere må materiale, der ganske vist ikke agiterer for et bestemt synspunkt i forbindelse med aktuelle politiske spørgsmål eller giver udtryk for en bestemt politisk holdning eller lignende, men som udsætter vælgeren for holdningsmæssige påvirkninger, ikke være fremlagt eller ophængt i valglokalet eller andre steder i umiddelbar tilknytning hertil. Heller ikke oplysende materiale om emnerne for valget eller om aktuelle politiske spørgsmål må være fremlagt eller ophængt i valglokalet eller andre steder i umiddelbar tilknytning hertil.

Det bemærkes, at der vil kunne være tale om valgagitation, hvis der i valglokalerne er ophængt bannere, plakater m.v. for hjælpeorganisationer o.lign., hvis de pågældende organisationer har været aktive i valgkampen. Som et eksempel herpå kan nævnes, at der ved folkeafstemningen den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning var et afstemningssted, hvor der inden og på afstemningsdagen hang et banner

for Red Barnet, der havde været aktive i ”Ja”-kampagnen i forbindelse med folkeafstemningen. Der var med banneret således tale om valgagitation, hvorfor banneret skulle fjernes omgående. Valgstyrerne skal således være opmærksomme herpå samt på allerede op-hængte bannere m.v. på afstemningsstederne.

Forbuddet gælder enhver form for holdningsmæssig påvirkning af vælgeren, uanset mediet hvorved eller måden hvorpå eller personen hvorfra den holdningsmæssige påvirkning finder sted. Holdningsmæssig påvirkning via kommunens eller valgstyreres eller tilforordnede vælgeres tændte elektroniske medier (TV, computere, mobiltelefoner, smartphones og tablets m.v.) er omfattet af forbuddet.

Der må således ikke være et tændt TV i valglokalerne.

Også holdningsmæssig påvirkning fra andre vælgere er omfattet af forbuddet. Det er dog forudsat i loven, at valgstyrerne alene skal skride ind, når manifestationerne er af en vis påtrængende karakter. At vælgere, der møder op for at stemme, bærer emblemer, mærkater eller lignende med opfordringer til at stemme på et bestemt parti (kandidatliste) eller en bestemt kandidat eller har deres mobiltelefoner, smartphones, tablets m.v. tændte, er normalt ikke i sig selv nok til, at valgstyrerne skal skride ind.

Derimod må valgstyrere og tilforordnede vælgere samt kommunalt ansatte, der deltager i afviklingen af afstemningen, overhovedet ikke bære politiske emblemer, mærkater eller lignende. De må heller ikke bære mærkater, emblemer eller lignende, der agiterer for et bestemt synspunkt i forhold til aktuelle politiske spørgsmål eller i øvrigt giver udtryk for en bestemt politisk holdning eller lignende.

Det er ikke i strid med bestemmelsen at bære dannebrogsemler eller lignende eller at flage med dannebrogslag.

Det er endvidere ikke i strid med bestemmelsen at bære skilte med angivelse af navn, stil-

ling, funktion ved valget eller lignende. Kommunalbestyrelsen kan i den forbindelse give valgstyrere, tilforordnede vælgere eller kommunalt ansat personale, der deltager i afviklingen af afstemningen, nærmere anvisninger om, hvorledes det mest hensigtsmæssigt synliggøres over for vælgerne, hvem der kan rettes henvendelse til, hvis der er spørgsmål i forbindelse med valghandlingen. Anvisningerne skal gives i overensstemmelse med almindelige grundsætninger om saglighed og lighed i forvaltningen.

Af hensyn til iagttagelsen af forbuddet mod, at valgstyrere og tilforordnede vælgere (samt personligt udpegede hjælpere) under afstemningen giver vælgerne råd eller opfordring med hensyn til, hvilket parti eller hvilken kandidat vælgeren skal stemme på, se lovens § 57, stk. 1, 1. pkt., henstiller Økonomi- og Indenrigsministeriet til, at valgstyrere, tilforordnede vælgere og evt. medhjælpende kommunalt ansat personale alene henvender sig til vælgerne på dansk.

Valgstyrerne skal i øvrigt sørge for, at vælgerne kan komme uforstyrret til og fra valglokalerne.

Placering af valgplakater m.v. på afstemningsstedets matrikel (f.eks. i en skolegård) er ikke i sig selv i strid med lovens § 56. Det afgørende efter loven er, om der er tale om valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning »i valglokalerne eller andre steder i umiddelbar tilknytning hertil«. Valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning på afstemningsstedets matrikel skal imidlertid foregå i en så passende afstand fra indgangsdøren til den bygning, hvor valglokalerne ligger, at det ikke sker »i umiddelbar tilknytning« til valglokalerne. Er der tale om en større bygning med flere indgangsdøre, er den eller de relevante indgangsdøre i denne sammenhæng dem, som vælgerne skal bruge, når de møder frem for at stemme på valgdagen.

Vurderingen af, hvad der må anses for »passende afstand«, vil afhænge af de konkrete

adgangsforhold til bygningen med valglokalerne.

Kommunalbestyrelsen kan som ejer, eventuelt bruger, af den matrikel, hvor bygningen med valglokaler ligger, imidlertid beslutte, om valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning på afstemningsstedets matrikel i det hele taget skal være tilladt, uanset om en sådan valgagitation m.v. ikke i øvrigt ville være i strid med forbuddet mod valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning i valglokalerne og andre steder i umiddelbar tilknytning hertil. Kommunalbestyrelsen vil således f.eks. kunne vælge den praksis ikke at tillade benyttelse af valgplakater, herunder »levende plakatsøjler«, på matriklen. Kommunalbestyrelsens afgørelse skal træffes i overensstemmelse med almindelige grundsætninger om saglighed og lighed i forvaltningen.

Områder på eller ud til offentlig gade eller vej er ikke omfattet af forbuddet mod valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning i valglokalerne og andre steder i umiddelbar tilknytning hertil, selv om de måtte ligge tæt på indgangsdøren til bygningen med valglokaler.

Om kommunalbestyrelsens tilladelse til op-sætning af valgplakater på kommunens vejarrealer, se afsnit 6.10. ovenfor.

Der er intet i vejen for, at kommunalbestyrelsen frem mod valgdagen ved forskellige tiltag som f.eks. annoncer, kampagner o.lign. forsøger at få vælgerne til at møde frem og stemme på valgdagen. Der er imidlertid ikke i valglovgivningen hjemmel til f.eks. udlodning af præmier eller lignende til (nogle af) vælgerne i forbindelse med, at de møder frem og afgiver deres stemme. Det er endvidere ikke en opgave, som kommunalbestyrelsen kan påtage sig med hjemmel i kommunalfuldmagtsreglerne. Endelig vil en sådan præmieudlodning formentlig være i strid med forbuddet mod begunstiggelse af enkeltpersoner, som også følger af kommunalfuldmagtsreglerne.

7.6. Fotografering af stemmeafgivningen og publicering af billeder af en udfyldt stemmeseddel på de sociale medier

Det er ikke tilladt, at en vælger fotograferer sin udfyldte stemmeseddel og herefter publicerer billedet på de sociale medier eller andre steder. Det vil være i strid med stemmehemmeligheden, som følger af lovens § 48, stk. 3, hvoraf det fremgår, at vælgeren skal sammenfolde sin stemmeseddel efter stemmeafgivningen, så ingen kan se, hvorledes vælgeren har stemt.

Valgstyrelserne bør derfor informere de vælgere, der retter henvendelse herom, om, at det ikke er tilladt at fotografere sin udfyldte stemmeseddel. Da det imidlertid ikke er strafbart på denne måde at bryde stemmehemmeligheden, kan valgstyrelserne alene gribe ind med en henstilling om at overholde stemmehemmeligheden i de tilfælde, hvor valgstyrelserne bliver bekendt med, at en vælger vil tage et billede af sin udfyldte stemmeseddel. Kommunalbestyrelsen er således heller ikke forpligtet til at reagere, hvis det efterfølgende opdages, at en vælger har publiceret et billede af sin udfyldte stemmeseddel på de sociale medier eller andre steder.

7.7. Indsamlinger m.v. på afstemningsstederne

Kommunalbestyrelsen afgør som ejer eller eventuelt bruger af den matrikel, hvor bygningen med valglokalerne er beliggende, om der må ske indsamlinger til velgørende formål (Røde Kors, Folkekirkens Nødhjælp m.v.) på valgdagen ved de enkelte afstemningssteder. Kommunalbestyrelsen kan i den forbindelse stille betingelser om, hvor store indsamlingsbøsserne må være, og hvor de må stå m.v. Indsamlingsbøsserne skal selvsagt placeres uden for valglokalerne.

Indsamlingerne skal ske i overensstemmelse med reglerne i indsamlingsloven (lov nr. 511 af 26. maj 2014). Dette indebærer bl.a., at en indsamling, hvor der rettes personlig henvendelse til vælgerne på åben gade eller andre

offentlige steder med opfordringer til at yde bidrag til et forud angivet formål (gadeindsamling), kræver særlig tilladelse fra Indsamlingsnævnet. Opstilling af en indsamlingsbøsse anses ikke i sig selv for en gadeindsamling. En sådan indsamling kræver alene anmeldelse eller orientering til Indsamlingsnævnet. Det er den forening, organisation m.v., som foretager indsamlingen, som har pligt til at indhente tilladelsen eller indgive anmeldelsen eller orienteringen til Indsamlingsnævnet og til at sikre, at eventuelle vilkår for tilladelsen og andre regler for indsamlingen, herunder krav til indsamlingsbøssers indretning, overholdes. Nærmere oplysninger kan findes på Indsamlingsnævnets hjemmeside <http://www.indsamlingsnaevnet.dk> eller ved henvendelse til nævnet.

Kommunalbestyrelsen vil efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse også kunne tillade afholdelse af almennyttige lotterier ved afstemningsstederne.

Almennyttige lotterier skal overholde reglerne i spilleloven (lovbekendtgørelse nr. 1494 af 6. december 2016) og bekendtgørelse om almennyttige lotterier (bekendtgørelse nr. 1301 af 15. december 2011 med senere ændringer). Dette indebærer bl.a., at der skal ansøges om tilladelse fra Spillemyndigheden eller – for almennyttige lotterier med en salgssum under 20.000 kr. – ske anmeldelse til Spillemyndigheden. Nærmere oplysninger og blanketter til ansøgning/anmeldelse kan findes på Spillemyndighedens hjemmeside <https://spillemyndigheden.dk/lotterier> eller ved henvendelse til myndigheden.

Eventuelle indsamlinger eller afholdelse af almennyttige lotterier skal i øvrigt foregå således, at de ikke på nogen måde kan forstyrre valgbehandlingen, herunder gøre det besværligt at komme ind og ud af valglokalerne. Det skal således være muligt for vælgere at komme ind og ud af valglokalerne uden at blive standset eller anråbt af eventuelle indsamlere eller udbydere af almennyttige lotterier ved afstemningsstedet. Valgstyrerne skal påse dette på valgdagen, ligesom de skal påse, at vælgerne

ikke i forbindelse med sådanne indsamlinger eller almennyttige lotterier udsættes for valgagitation eller anden holdningsmæssig påvirkning.

Kommunalbestyrelsens afgørelse af, om og i bekræftende fald på hvilke betingelser der skal gives tilladelse til sådanne indsamlinger eller almennyttige lotterier, skal i øvrigt træffes i overensstemmelse med almindelige grundsætninger om saglighed og lighed i forvaltningen med henblik på at sikre, at afstemningen kan foregå uforstyrret. Kommunalbestyrelsen kan i den forbindelse stille som vilkår, at indsamlingen eller det almennyttige lotteri opfylder betingelserne i indsamlingsloven henholdsvis spillelovgivningen, og at tilladelsen til eller anmeldelsen af indsamlingen eller det almennyttige lotteri forevises.

7.8. Andre afstemninger samtidig med valg

Kommunalbestyrelsen kan beslutte, at der i forbindelse med valget skal afholdes en særlig lokal afstemning. En forudsætning herfor er, at den lokale afstemning, herunder valg til ældrerådet, tilrettelægges på en sådan måde, at den lokale afstemning foregår tydeligt og klart adskilt fra kommunal- og regionalvalget, herunder med særlige valgborde, stemmerum og stemmekasser og så vidt muligt i adskilte lokaler med særskilte adgangsveje til de pågældende stemmelokaler. Den lokale afstemning skal herudover tilrettelægges på en måde, så den ikke kan virke forstyrrende på vælgerens adgang til at stemme ved kommunal- og regionalvalget eller på gennemførelsen af valget i øvrigt, og sådan, at kommunal- og regionalvalget har første prioritet i forhold til den lokale afstemning.

7.9. Exit polls

Loven indeholder ikke bestemmelser om, og i bekræftende fald på hvilke betingelser der kan foretages meningsmålinger på afstemningsstederne på valgdagen, efter at vælgerne har afgivet deres stemme (exit polls).

Efter lovens § 56 skal vælgerne kunne stemme uden at blive udsat for nogen form for holdningsmæssig påvirkning umiddelbart inden.

Der må derfor ikke foretages meningsmålinger på valgdagen i valglokalerne eller på steder i umiddelbar tilknytning hertil. Der er ikke noget i vejen for at afholde meningsmålingen uden for valglokalerne og steder i umiddelbar tilknytning hertil, blot man først henvender sig til vælgerne, efter at de har stemt.

Meningsmålinger, der afholdes inden for afstemningsstedets matrikel, kan kun foretages med kommunalbestyrelsens tilladelse. Kommunalbestyrelsens afgørelse om, og i bekræftende fald på hvilke betingelser, der skal gives tilladelse, skal træffes i overensstemmelse med almindelige grundsætninger om saglighed og lighed i forvaltningen med henblik på at sikre afstemningens uforstyrrede varetagelse. Kommunalbestyrelsen må derfor ikke ud fra et ønske om at forhindre afholdelsen af sådanne meningsmålinger give afslag eller gøre en tilladelse betinget af, at resultatet først offentliggøres efter afstemningens afslutning for at forhindre, at sådanne meningsmålinger afholdes.

Meningsmålinger på områder på eller ud til offentlig gade eller vej kan derimod foretages uden tilladelse fra kommunalbestyrelsen.

Efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse gælder der ikke et forbud mod at offentliggøre sådanne meningsmålinger, inden afstemningen på valgdagen er afsluttet. Et sådant forbud kan ikke udledes af forbuddet i loven mod foretagelse af stemmeoptælling og offentliggørelse af resultatet inden kl. 20 på valgdagen.

7.10. Pressens adgang til stemmelokalerne

Det er valgstyrene på vedkommende afstemningssted, der som ansvarlige for afstemningen på valgdagen afgør, om og på hvilken

måde pressen, herunder tv-reportagehold, skal have adgang til et stemmelokale.

Valgstyrene skal sikre, at pressen ikke får adgang til stemmelokalerne på en måde, der strider mod stemmehemmeligheden. Pressen må derfor under ingen omstændigheder overvære en vælgers stemmeafgivning i stemmerummet, hvor kun vælgeren og de, der efter loven må give vælgeren den nødvendige hjælp til stemmeafgivningen, må være til stede, se lovens § 54, stk. 1, og § 55. I de tilfælde, hvor en vælger får lov til at stemme uden for stemmelokalet, må pressen heller ikke overvære vælgers stemmeafgivning på en sådan måde, at pressen kan se, hvilket parti (kandidatliste) eller hvilken kandidat vælgeren har stemt på, se lovens § 54 sammenholdt med § 55. Pressen må heller ikke se, hvad en vælger har stemt, inden vælgeren lægger stemmesedlen i stemmekassen, da vælgeren skal folde stemmesedlen sammen på en sådan måde, at ingen kan se, hvilket parti (kandidatliste) eller hvilken kandidat vælgeren har stemt på, se lovens § 54, stk. 3. Dette gælder, uanset om vælgeren udtrykkeligt ønsker, at andre kan se, hvad vælgeren har stemt. Vælgeren kan altså ikke bestemme, at andre skal se den udfyldte stemmeseddel, før den bliver lagt i stemmekassen.

Valgstyrene skal også sikre, at pressen ikke får adgang til stemmelokalerne på en måde, der strider mod forbuddet i lovens § 56 mod valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning i valglokalerne eller andre steder i umiddelbar tilknytning hertil, se ovenfor afsnit 7.5. og 7.9. Hvis pressen får adgang til stemmelokalerne, skal valgstyrene sikre, at pressen først henvender sig til vælgerne, efter at disse har stemt, at vælgerne kun afbildes/medvirker i reportagen efter eget ønske, og at reportagen fra stemmelokalerne ikke får karakter af valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning over for de vælgere, der er til stede i lokalet.

Valgstyrene skal endvidere sikre, at pressens eventuelle tilstedeværelse kan ske uden gene eller ulempe for vælgerne under hensyn til

valghandlingens uforstyrrede afvikling i ro og orden. Valgstyrene bedes ligeledes være særligt opmærksomme på, at det vil kunne have karakter af valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning, såfremt politikere interviewes i valglokalerne.

Valgstyrenes afgørelse af, om og i bekræftende fald på hvilke betingelser det kan tillades, at pressen er til stede under afstemningen, skal træffes i overensstemmelse med almindelige grundsætninger om saglighed og ligebehandling i forvaltningen med henblik på at sikre afstemningens uforstyrrede varetagelse.

8. Brevstemmeafgivning

Ved kommunale og regionale valg kan der brevstemmes efter reglerne i den kommunale og regionale valglovs kapitel 6 om brevstemmeafgivning.

8.1. De generelle regler om brevstemmeafgivning her i landet

Reglerne om brevstemmeafgivning her i landet findes i lovens §§ 59-62 og §§ 66-68.

Ved en lovændring med virkning fra 1. april 2016 (§ 3 i lov nr. 1742 af 22. december 2015, se nærmere bilag 2) er fristerne for indlevering og godkendelse af kandidatlistor til kommunale og regionale valg harmoniseret med tidspunktet for, hvornår brevstemmeafgivning her i landet til de pågældende valg begynder. Det betyder, at brevstemmeafgivning her i landet først begynder, når kandidatlistor er indleveret, godkendt og offentliggjort af valgbestyrelserne, se ovenfor afsnit 6.8.

Begyndelsestidspunktet for brevstemmeafgivning til kommunale og regionale valg på de steder i kommunerne, hvor enhver vælger kan brevstemme (f.eks. et borgerservicecenter eller lignende), er med lovændringen ændret fra den 3. tirsdag i august måned i valgåret, dvs. knap 3 måneder før valgdagen, til tirsdagen

6 uger før valgdagen, dvs. tirsdag den 10. oktober 2017, se lovens § 62, stk. 1, 2. pkt.

Bemærk, at det tidligere har været muligt at brevstemme til og med lørdagen før valgdagen. Dette er ligeledes blevet ændret med lovændringen, således at sidste dag for brevstemmeafgivning i Danmark nu er fredagen før valgdagen, dvs. fredag den 17. november 2017, se lovens § 62, stk. 1, 1. pkt., se nærmere nedenfor afsnit 8.2.2. Afkortningen af perioden for brevstemmeafgivning er en følge af, at afstemningen på valgdagen fremover begynder kl. 8, se nærmere ovenfor afsnit 7.

Visse nærmere angivne grupper af vælgere på sygehuse, i visse boliger og boformer efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i Kriminalforsorgens anstalter og arresthuse kan brevstemme inden for de sidste tre uger før valgdagen i de nævnte institutioner, boliger og boformer m.v. De nævnte grupper af vælgere kan således stemme i de nævnte institutioner fra tirsdag den 31. oktober 2017, til og med senest fredagen før valgdagen, dvs. senest fredag den 17. november 2017, se lovens § 62, stk. 1, 1. pkt.

Endelig kan vælgere, der på grund af sygdom eller manglende førlighed ikke kan møde frem på afstemningsstedet, efter ansøgning brevstemme i deres eget hjem, medmindre de har mulighed for at stemme på sygehuse eller i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger.

Ved en lovændring med virkning fra 1. juli 2017 (§ 3 i lov nr. 175 af 21. februar 2017) er reglerne om hjælp til brevstemmeafgivningen blevet ændret. Hjælp til brevstemmeafgivningen kan efter lovændringen ydes ved personlig bistand og ved brug af hjælpemidler, der skal stilles til rådighed ved brevstemmeafgivningen. Retten til at forlange hjælp til brevstemmeafgivningen gælder *alle* vælgere med behov herfor, se nærmere nedenfor under afsnit 8.2.3.4, 8.2.4. og 8.4.4.

Om brevstemmeafgivning på mindre øer, se nedenfor afsnit 8.5.

Ved brevstemmeafgivningen må kun anvendes det brevstemmemateriale, der er fremstillet af Økonomi- og Indenrigsministeriet, se nedenfor afsnit 8.1.1., 8.7.3. og 9.3.2. og lovens § 66.

8.1.1. Brevstemmematerialet, herunder benyttelse af restoplæg samt bestilling og betaling af nyt materiale

Brevstemmematerialet til brug ved brevstemmeafgivning til kommunale og regionale valg består af:

- 1) En grå stemmeseddel til kommunalbestyrelsesvalg, der er påtrykt ordene »Stemmeseddel til kommunalbestyrelsesvalg« og forsynet med tre rubrikker til angivelse af henholdsvis bogstavbetegnelse, listebetegnelse (partinavn) og kandidatnavn.
- 2) En blå konvolut, der på forsiden er påtrykt ordene »Stemmeseddel til kommunalbestyrelsesvalg» samt en kortfattet vejledning om, hvordan stemmesedlen skal udfyldes.
- 3) En gul stemmeseddel til regionsrådsvalg, der er påtrykt ordene »Stemmeseddel til regionsrådsvalg« og forsynet med tre rubrikker til angivelse af henholdsvis bogstavbetegnelse, listebetegnelse (partinavn) og kandidatnavn.
- 4) En gul konvolut, der på forsiden er påtrykt ordene »Stemmeseddel til regionsrådsvalg» samt en kortfattet vejledning om, hvordan stemmesedlen skal udfyldes.
- 5) Et følgebrev. Følgebrevets ene side er forsynet med rubrikker til angivelse af den kommunalbestyrelse, følgebrevet skal sendes til, samt vælgerens navn, fødselsdato, bopæl og underskrift i tilknytning til en fortrykt tekst, hvoraf det bl.a. fremgår, at der hermed fremsendes et af vælgeren nærmere udfyldt antal konvolutter med stemmeseddel til henholdsvis kommunalbestyrelsesvalg og regionsrådsvalg fra den

vælger, der har underskrevet følgebrevet. Den samme side er endvidere forsynet med rubrikker i tilknytning til en fortrykt tekst til stemmemodtagerens attestation af vælgerens brevstemmeafgivning. Følgebrevets anden side er påtrykt en vejledning om fremgangsmåden ved afgivelsen af brevstemme. I nederste højre hjørne på vejledningssiden (bagsiden) er trykt »Schultz 2008».

- 6) En gråblå yderkuvert, der på forsiden i nederste venstre hjørne er påtrykt ordene »Stemmesedler til kommunale og regionale valg». Forsiden er endvidere forsynet med rubrikker til angivelse af, hvilken kommunes kommunalbestyrelse yderkuverten skal sendes til. Yderkuvertens bagside er forsynet med rubrikker til angivelse af vælgerens navn, fødselsdato og bopæl.

Økonomi- og Indenrigsministeriet har i 2017 ladet fremstille nyt brevstemmemateriale til kommunale og regionale valg. Brevstemmematerialet har samme format og indeholder samme bestanddele (se opregningen ovenfor) som tidligere oplag af brevstemmematerialet. Ændringerne består hovedsagelig i visse sproglige ændringer af bl.a. vejledningen til vælgeren på de små konvolutter til stemmesedlerne samt i følgebrevet. Rosendahls vil fortsat udsende evt. restoplæg af materialet fremstillet i 2008, før der udsendes materiale fremstillet i 2017. Det brevstemmemateriale, som Økonomi- og Indenrigsministeriet fik fremstillet i 2008 til kommunale og regionale valg, og som blev benyttet ved valgene i 2009 og 2013, kan således også benyttes ved kommunal- og regionalvalget i 2017.

Eventuelle restoplæg af brevstemmemateriale fremstillet før 2008 kan derimod ikke benyttes, men skal kasseres.

Viser det sig alligevel nødvendigt i enkelte situationer at benytte restoplæg af brevstemmemateriale fremstillet før 2008, skal Økonomi- og Indenrigsministeriet dog gøre opmærksom på, at det kan give nogle problemer

i forhold til postsorteringen, hvis yderkuverten frankeres med en frankeringsmaskine, der påfører afsenderens postnummer. I dette tilfælde kan man risikere, at yderkuverten ved den maskinelle postsortering returneres til indehaveren af frankeringsmaskinen. Dette skyldes, at yderkuverten i det gamle materiale er mindre end i det nye brevstemmemateriale, som Økonomi- og Indenrigsministeriet har fået fremstillet. For at undgå dette skal brevstemmemodtageren overstrege afsenderadressen i frankeringsstemplet, inden brevet videregives til PostNord til postbesørgelse.

Brevstemmematerialet kan bestilles hos Rosendahls, Vandtårnsvej 83 A, 2860 Søborg, tlf. nr. 43 22 73 00, e-mail: distribution@rosendahls.dk. Det er ikke muligt at bestille brevstemmemateriale via forlagets hjemmeside.

Bemærk, at kommunalbestyrelserne i henhold til en ændring af valglovgivningen i december 2012 (lov nr. 1252 af 18. december 2012) fremover skal refundere staten udgifterne til det brevstemmemateriale, kommunen rekvirerer til brug for brevstemmeafgivningen i kommunen, som kommunalbestyrelsen står for de steder, hvor enhver vælger kan brevstemme, samt på visse institutioner, boliger og boformer omfattet af lov om social service og boliglovgivningen, i vælgerens hjem samt på afsides beliggende øer, se lovens § 107, stk. 3. Kommunerne vil derfor blive faktureret af Rosendahls for det materiale, der bestilles. Udgifterne til brevstemmemateriale til brug for brevstemmeafgivning på sygehuse, Kriminalforsorgens anstalter og arresthuse, på skibe og havanlæg samt i udlandet afholdes fortsat af Økonomi- og Indenrigsministeriet.

Økonomi- og Indenrigsministeriet kan herudover bestemme, at følgebrev og yderkuverter, som kommunalbestyrelsen har fået fremstillet, kan anvendes i stedet for de følgebrev og yderkuverter, som Økonomi- og Indenrigsministeriet har fået fremstillet, se lovens § 66, stk. 3.

I henhold hertil har Økonomi- og Indenrigsministeriet bestemt, at det følgebrev, som kommunalbestyrelsen kan udskrive fra KMD A/S' valgudskrivningssystem, samt den yderkuvert, der passer til dette følgebrev, og det følgebrev, der kan udskrives fra Strålfors' brevstemmesystem, samt den yderkuvert, der passer til dette følgebrev, skal sidestilles med følgebrev og yderkuverter, som Økonomi- og Indenrigsministeriet har fået fremstillet. Disse følgebrev og yderkuverter kan derfor anvendes ved den brevstemmeafgivning, som kommunalbestyrelsen står for, dvs. brevstemmeafgivning på de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme (borger-servicecentre m.v.), i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, samt i vælgerens hjem og på afsides beliggende øer.

Af hensyn til evt. tekniske eller andre problemer med udskrivning af det følgebrev, som kommunalbestyrelsen kan udskrive fra KMD A/S' eller Strålfors' systemer, skal kommunalbestyrelsen dog sørge for, at der alle steder, hvor der kan brevstemmes i kommunen, forefindes nogle eksemplarer af Økonomi- og Indenrigsministeriets brevstemmemateriale inkl. det følgebrev og den yderkuvert, som Økonomi- og Indenrigsministeriet har fået fremstillet. Det må således ikke forekomme, at en vælger afvises fra at afgive en brevstemme, fordi vedkommende ikke kan fremsøges i KMD's eller Strålfors' systemer. I sådanne tilfælde skal vælgeren tilbydes at anvende Økonomi- og Indenrigsministeriets brevstemmemateriale, hvor følgebrevet kan udfyldes i hånden.

Brevstemmemateriale beregnet til folketingsvalg, folkeafstemninger eller Europa-Parlamentsvalg kan *ikke* bruges til kommunale og regionale valg.

8.2. Særligt om brevstemmeafgivning på de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, f.eks. borgerservicecentre og lignende

Det er kommunalbestyrelsens ansvar at tilrettelægge og gennemføre brevstemmeafgivning på de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme.

8.2.1. Ændring af bestemmelsen om brevstemmeafgivning i kommunen

Ved en lovændring i december 2012 (lov nr. 1252 af 18. december 2012) fik den almindelige bestemmelse om brevstemmeafgivning i kommunen i lovens § 59 en ny ordlyd. Lovændringen afskaffede det hidtil gældende krav om, at en vælger skulle være forhindret i at møde frem på valgdagen, samt ændrede det hidtidige krav om, at vælgeren kunne brevstemme på ethvert *folkeregister* til, at vælgeren kan brevstemme i enhver *kommune* her i landet.

Hensigten med ændringen har været at tilpasse bestemmelsens ordlyd til den praksis, der efterhånden har udviklet sig i forhold til brevstemmeafgivningen i kommunerne. Heri ligger for det første, at det i realiteten beroede på vælgerens egen afgørelse, om vælgeren var forhindret i at møde op på afstemningsstedet på valgdagen for at kunne brevstemme, da der ikke var noget krav om, at vælgeren skulle kunne dokumentere eller i øvrigt redegøre for, at vælgeren ikke havde mulighed for at stemme på valgdagen. For det andet gav lovens tidligere stedlige betegnelse for, hvor brevstemmeafgivningen skulle foregå (i folkeregistre), heller ikke et helt retvisende billede af den brede anvendelse, som bestemmelsen har fået i praksis, hvor brevstemmeafgivningen finder sted i borgerservicecentre, samt under visse betingelser på biblioteker og i mobile enheder (bogbusser og lign.) m.v. Dertil kom, at begrebet »folkeregister« fandtes utidssvarende, da det ikke længere anvendes i CPR-lovgivningen.

Bestemmelsen har derfor nu følgende ordlyd:

»§ 59. Enhver vælger kan brevstemme i enhver kommune her i landet.«

8.2.2. Betingelserne for brevstemmeafgivning

Enhver vælger kan brevstemme i enhver kommune fra tirsdagen 6 uger før valgdagen, dvs. fra tirsdag den 10. oktober 2017, dog senest fredagen før valgdagen, dvs. senest fredag den 17. november 2017, se ovenfor afsnit 8.1. og lovens § 62, stk. 1.

Enhver vælger, der kan identificere sig, se lovens § 67, har således en lovmæssig ret til inden for dette tidsrum at brevstemme i enhver kommune i hele landet på de steder, hvor kommunalbestyrelsen har bestemt, at vælgere kan brevstemme, se lovens § 59.

Det kan være hensigtsmæssigt at give adgang til at brevstemme på alle kommunens borgerservicecentre inklusiv filialer. I de kommuner, som er blevet væsentligt større efter kommunalreformen, kan det være hensigtsmæssigt at give vælgerne adgang til at brevstemme flere steder i kommunen, så vælgerne ikke får for lang afstand til et sted, hvor de kan brevstemme.

Det er forudsat i loven, at kommunalbestyrelsen ved valget af brevstemmeafgivningssteder skal sikre sig, at vælgeren ikke får for lang afstand til et sted, hvor vælgeren kan brevstemme, og at der er rimelige muligheder for offentlig og privat transport til brevstemmeafgivningsstedet.

Brevstemmematerialet skal senest fra den 3. tirsdag i maj måned i valgåret, dvs. senest tirsdag den 16. maj 2017, findes hos kommunerne, se lovens § 66, stk. 2, 2. pkt. Det skyldes hensynet til, at danske skibe i udenrigsfart kan have behov for at rekvirere brevstemmemateriale i kommunen fra et tidligt tidspunkt.

Bestemmelsen i lovens § 62, stk. 1, om, at der på de steder i kommunerne, hvor enhver vælger kan brevstemme, f.eks. borgerservicecentre og lignende, kan brevstemmes fra tirsdagen 6 uger før valgdagen, indebærer, at der fra og med denne dag inden for almindelig ekspeditionstid skal være personale til stede, der kan fungere som brevstemmemodtagere for

de vælgere, der måtte henvende sig for at brevstemme. En kommune må således ikke holde et borgerservicecenter åbent i kortere tid for brevstemmeafgivning end borgerservicecentrets almindelige åbningstid.

Afholder kommunen brevstemmeafgivning på et sted, hvor der foregår andre aktiviteter end ekspeditioner i forbindelse med borgerservice, f.eks. på et bibliotek, en uddannelsesinstitution eller et kulturhus m.v. (se nærmere nedenfor under afsnit 8.2.2.1.), kan åbningstiden for brevstemmeafgivning og evt. andre borgerserviceekspeditioner dog godt afvige fra den pågældende lokations almindelige åbningstid. Kommunen bør i givet fald annoncere åbningstiderne for brevstemmeafgivning sådanne steder synligt på stedet og på kommunens hjemmeside samt evt. den pågældende lokations hjemmeside. Kommunen bør samtidig sikre sig, at medarbejdere på de pågældende lokationer samt i borgerservice m.v. er bekendt med eventuelle differentierede åbningstider for brevstemmeafgivning henholdsvis almindelige ekspeditioner på sådanne lokationer og dermed er i stand til at vejlede vælgere herom.

Ved en lovændring, der trådte i kraft den 1. april 2016, er brevstemmeperioden blevet afkortet med en dag. Der kan derfor brevstemmes i Danmark til og med fredagen før valgdagen, dvs. fredag den 17. november 2017. Som følge heraf skal kommunalbestyrelsen på mindst ét af de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, f.eks. et borgerservicecenter eller lignende, holde åbent for brevstemmeafgivning som minimum i tidsrummet kl. 9-16 fredag den 17. november 2017 (den sidste dag, hvor der kan brevstemmes), se lovens § 62, stk. 2.

Det vil i øvrigt være hensigtsmæssigt også at holde brevstemmeafgivningsstederne i kommunen åbne nogle timer de to forudgående lørdage før den sidste dag for brevstemmeafgivning, dvs. lørdag den 4. november 2017 og lørdag den 11. november 2017.

Det er forudsat i loven, at kommunen på kommunens hjemmeside og på anden egnet måde, f.eks. ved annoncering i lokale dagblade, offentliggør, hvilken eller hvilke afdelinger i kommunen der varetager brevstemmeafgivningsfunktionen og disses åbningstid.

8.2.2.1. Brevstemmeafgivning på biblioteker, uddannelsesinstitutioner, i mobile brevstemmeafgivningsenheder (valgbusser) m.v.

Inden for valglovgivningens rammer er det op til den enkelte kommunalbestyrelse at beslutte, hvilken eller hvilke afdelinger i den kommunale forvaltning der skal være de steder, hvor enhver vælger kan brevstemme.

Ud over at henlægge brevstemmeafgivningen til f.eks. borgerservicecentre og lignende kan kommunalbestyrelsen også henlægge brevstemmeafgivningen til andre dele af den kommunale forvaltning, f.eks. biblioteker, eller til mobile enheder, f.eks. valgbusser eller biblioteksbusser, eller til midlertidige afstemningssteder, f.eks. på en banegård eller en uddannelsesinstitution. Det forudsætter dog, at der sker den fornødne afskærmning af de lokaliteter, hvor brevstemmeafgivningsfunktionen foregår, samt at stemmehemmeligheden og valghandlingens uforstyrrede afvikling er sikret i tilstrækkelig grad, herunder også når der ydes personlig bistand til stemmeafgivningen, se afsnit 8.2.4.

Det er endvidere en forudsætning, at princippet, der nu er lovfæstet, om neutralitet med hensyn til de ydre omstændigheder ved valg handlingen overholdes. Kommunen skal således sikre, at vælgerne kan afgive deres brevstemme uden at blive udsat for valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning i umiddelbar tilknytning til brevstemmeafgivningen, se lovens § 67, stk. 8. Brevstemmeafgivningen bør derfor som udgangspunkt foregå i et særligt lokale eller i afskærmede omgivelser, hvor der ikke er fremlagt eller ophængt materiale, der kan tolkes som agiterende eller i øvrigt holdningspåvirkende.

Brevstemmeafgivningen skal i alle tilfælde fortsat forestås af kommunalt ansat personale. Kommunalbestyrelsen skal sørge for behørig instruktion af det kommunale personale, som skal forestå brevstemmeafgivningen, herunder om forbuddet mod at give vælgeren råd eller opfordring med hensyn til hvad vælgeren skal stemme, reglerne om hjælp til stemmeafgivning og den korrekte udfyldelse af stemmeseddel, følgebrev og yderkuvert m.v.

Ved henlæggelse af brevstemmeafgivning til biblioteker, hvor der som et led i bibliotekets forpligtelse til at informere om samfundsforhold i henhold til bibliotekslovgivningen er fremlagt holdningspåvirkende materiale, er det et krav, at dette materiale er anbragt således, at det ikke befinder sig i eller i nærheden af det område, hvor brevstemmeafgivningen foregår. Det skal blandt andet ved den fornødne skiltning, afskærmning og støjdemning samt den fornødne bemanning ved dertil instrueret kommunalt personale sikres, at valghandlingen kan afvikles forsvarligt, stemmehemmeligheden overholdes og brevstemmematerialet opbevares forsvarligt. Disse hensyn indebærer, at brevstemmemodtagere skal have den fornødne alder og modenhed for, at brevstemmeafgivningen kan foregå på en betryggende måde. Efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse skal brevstemmemodtagere således normalt være myndige (være fyldt 18 år), idet de bl.a. på kommunens vegne skal attestere følgebrevet til brevstemmen og om nødvendigt skal kunne yde personlig bistand til stemmeafgivningen. Der skal endvidere være den nødvendige plads og indretning til, at vælgeren kan afgive sin brevstemme uden overværelse af andre, og den fornødne hjælp ydes de vælgere, der har behov for hjælp til stemmeafgivningen.

Forbuddet mod, at der på biblioteker fremlægges eller ophænges materiale, der kan tolkes som agiterende m.v., på det sted, hvor brevstemmeafgivningen afvikles, er ifølge Kulturstyrelsen foreneligt med bibliotekernes forpligtelse til at informere om samfundsforhold i henhold til bibliotekslovgivningen, herunder ved fremlæggelse af partiernes

valgmateriale m.v. Bibliotekerne kan derfor normalt benyttes til brevstemmeafgivning, uden at dette strider imod bibliotekernes informationsforpligtelse. Det bemærkes herved, at valgmateriale m.v. som nævnt ovenfor i afsnit 8.1.1. godt må være fremlagt i rum og på steder, som vælgerne passerer på vej til brevstemmeområdet.

Ved henlæggelse af brevstemmeafgivningen til steder med fri adgang for offentligheden, f.eks. en uddannelsesinstitution eller en banegård m.v., skal der udvises særlig omhu for at sikre lovgivningens krav til valghandlingens uforstyrrede varetagelse, herunder i form af den fornødne afskærmning af afstemningslokalerne og sikring af vælgeren imod holdningsmæssig påvirkning umiddelbart inden brevstemmeafgivningen. Det indebærer bl.a., at der ikke må afholdes vælgermøder i umiddelbar tidsmæssig tilknytning til brevstemmeafgivningen, således at vælgerne efter at have deltaget i et vælgermøde kan gå direkte hen og brevstemme i f.eks. et tilstødende lokale. Se lovens § 67, stk. 8, hvorefter stemmemodtageren påser, at vælgere, der ønsker at brevstemme, ikke udsættes for valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning *i umiddelbar tilknytning* til brevstemmeafgivningen. Kommunalbestyrelsen bør derfor ved fastlæggelsen af dato og tidsrum for brevstemmeafgivning på steder med fri adgang for offentligheden forinden undersøge, om der er planlagt afholdt vælgermøder de pågældende steder, og om muligt træffe aftale med de pågældende lokationer om, at der ikke afholdes vælgermøder op til eller samtidig med brevstemmeafgivningen.

Der er ikke adgang til at oprette faste brevstemmeafgivningssteder på eller ud til offentlig vej. Under forudsætning af, at der sker den nødvendige iagttagelse af de ovenfor nævnte almindelige principper for en betryggende, neutral og sikker brevstemmeafgivning, vil der dog kunne foranstalles brevstemmeafgivning fra mobile enheder, f.eks. en bogbus eller lignende.

8.2.3. Den almindelige fremgangsmåde ved brevstemmeafgivningen på de steder i kommunerne, hvor enhver vælger kan brevstemme

Økonomi- og Indenrigsministeriet har ikke fastsat nærmere regler om, hvordan afgivning af brevstemmer på de steder i kommunerne, hvor enhver vælger kan brevstemme, f.eks. borgerservicecentre og lignende, skal foregå. Brevstemmeafgivningen skal derfor foregå direkte efter lovens regler, se lovens § 67.

Økonomi- og Indenrigsministeriet modtager op til hvert valg henvendelser fra kommunerne om, hvorvidt brevstemmer, hvor følgebrevet ikke er udfyldt korrekt, kan tages i betragtning, herunder særligt, hvor der er begået administrative fejl. Økonomi- og Indenrigsministeriet skal derfor indskærpe vigtigheden af, at kommunalbestyrelsen sørger for, at de kommunalt ansatte og tilfornordnede vælgere, der skal virke som stemmemodtagere, er tilstrækkeligt instrueret om proceduren for afgivelse og modtagelse af brevstemmer, herunder vigtigheden af, at der udvises den største omhyggelighed hermed. Stemmemodtagerne bør være særligt opmærksomme på, at der er anvendt det korrekte følgebrev, og at følgebrevet er korrekt udfyldt af både vælgeren og stemmemodtageren, så tvivlstilfældene ved den senere gennemgang af brevstemmerne formindskes mest muligt. Manglende iagttagelse af den foreskrevne fremgangsmåde kan føre til, at brevstemmen ikke kan tages i betragtning, jf. afsnit 8.7.3. og 9.3.2.

8.2.3.1. Identifikation af vælgeren og udlevering af brevstemmemateriale

Ved brevstemmeafgivningen skal vælgere, der ønsker at brevstemme, vise den nødvendige legitimation til brevstemmemodtageren, inden brevstemmematerialet udleveres, se lovens § 67, stk. 1. Har vælgeren medbragt sit valgkort, kan dette tjene som identifikation af vælgeren, hvis der ikke i øvrigt er anledning til tvivl om vælgerens identitet. Benyttes valgkortet, skal vælgeren dog, for at vælgeren kan anses for identificeret, oplyse sin fødselsdato, dvs. dag, måned og årstal, eller frem-

lægge anden form for ID, hvoraf fødselsdatoen fremgår, over for stemmemodtageren, inden brevstemmematerialet kan udleveres. Det er alene vælgerens fødselsdato, der skal oplyses, men ikke CPR-nummeret. Er der tvivl om vælgerens identitet, skal denne fastslås. Dette skal om nødvendigt ske ved, at vælgeren fremlægger dokumentation herfor, se principperne for identifikation af vælgeren ved afstemning på valgdagen i lovens § 53, stk. 1, og afsnit 7.2. Herefter udleveres brevstemmematerialet, se lovens § 66. Der henvises til lovens § 67, stk. 1.

8.2.3.2. Udfyldelse og afgivelse af brevstemme

Ved brevstemmeafgivning til kommunalbestyrelsesvalget henholdsvis regionsrådsvalget anfører vælgeren på stemmesedlen listebetegnelsen eller bogstavbetegnelsen for en kandidatliste, der er opstillet i den kommune henholdsvis region, hvor vælgeren er optaget på valglisten. Ønsker vælgeren at stemme på en bestemt kandidat, der er opstillet i den pågældende kommune henholdsvis region, anfører vælgeren navnet på kandidaten, eventuelt sammen med listebetegnelsen og/eller bogstavbetegnelsen for den kandidatliste, kandidaten er opstillet på, se lovens § 67, stk. 2.

Efter lovens § 67, stk. 3, 1. pkt., skal vælgeren udfylde stemmesedlen, uden at andre overværer det, og dermed uden at andre kan se, hvilken kandidatliste eller hvilken kandidat vælgeren har stemt på, se dog nedenfor afsnit 8.2.4. om de tilfælde, hvor vælgeren får personlig bistand til stemmeafgivningen. Reglen gælder også ved brevstemmeafgivning på de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, f.eks. på borgerservicecentre og lignende. Reglen gælder endvidere i tilfælde, hvor pårørende eller andre, herunder repræsentanter for pressen, er til stede i f.eks. borgerservicecentret, mens brevstemmeafgivningen finder sted. Reglen gælder, uanset om det er vælgerens ønske, at andre kan se, hvorledes vælgeren har stemt.

Det er endvidere ikke tilladt, at en vælger fotograferer sin udfyldte stemmeseddel og herefter publicerer billedet på de sociale medier eller andre steder. Det vil være i strid med stemmehemmeligheden, som følger af lovens § 67, stk. 3, 1. pkt. Brevstemmemodtagerne bør derfor informere de vælgere, der retter henvendelse herom, om, at det ikke er tilladt at fotografere sin udfyldte stemmeseddel. Da det imidlertid ikke er strafbart på denne måde at bryde stemmehemmeligheden, kan brevstemmemodtagerne alene gribe ind med en henstilling om at overholde stemmehemmeligheden i de tilfælde, hvor brevstemmemodtagerne bliver bekendt med, at en vælger vil tage et billede af sin udfyldte stemmeseddel. Kommunalbestyrelsen er således heller ikke forpligtet til at reagere, hvis det efterfølgende opdages, at en vælger har publiceret et billede af sin udfyldte stemmeseddel på de sociale medier eller andre steder.

Når vælgeren har udfyldt stemmesedlerne, lægger vælgeren hver stemmeseddel i den tilhørende konvolut. Derefter udfylder vælgeren følgebrevet og underskriver dette i overværelse af stemmemodtageren, der attesterer stemmeafgivningen. Ved attestationen anfører stemmemodtageren – således som den fortrykte tekst til brug for attestationen foreskriver – dato, underskrift, stilling og myndighedens stempel på følgebrevet. Hvis stemmemodtageren ikke har mulighed for at sætte myndighedens stempel på følgebrevet, skal myndighedens navn skrives med blokbogstaver.

Som anført i afsnit 8.1.1. ovenfor kan det følgebrev, som kommunalbestyrelsen kan udskrive fra KMD A/S' valgudskrivningssystem, samt den yderkuvert, der passer til dette følgebrev, og det følgebrev, der kan udskrives fra Strålfors' brevstemmesystem, samt den yderkuvert, der passer til dette følgebrev, anvendes ved den brevstemmeafgivning, som kommunalbestyrelsen står for. Anvendes følgebrevet fra KMD's eller Strålfors' systemer, skal vælgeren ikke udfylde følgebrevet, da de nødvendige oplysninger allerede fremgår af brevet. Vælgeren skal derfor alene underskri-

ve følgebrevet i overværelse af stemmemodtageren, der attesterer stemmeafgivningen. Ved udskrivning af følgebrev er det vigtigt, at der udvises den fornødne omhyggelighed, så det sikres, at følgebrevet vedrører den korrekte type valg.

Vælgeren lægger herefter konvolutterne med hver sin stemmeseddel samt følgebrevet i yderkuverten og lukker yderkuverten i overværelse af stemmemodtageren. Vælgeren udfylder yderkuverten med sit navn, sin fødselsdato og sin bopæl i overværelse af stemmemodtageren, se lovens § 67, stk. 3. Den angivne procedure for vælgerens lukning og udfyldning af yderkuverten, der som angivet skal ske i stemmemodtagerens overværelse, er indført ved en lovændring i december 2012 (lov nr. 1252 af 18. december 2012). Hensigten hermed er at højne sikkerheden omkring valget, idet det er Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse, at det er en central retssikkerhedsgaranti ved brevstemmeafgivningen, at vælgeren deltager i hele proceduren omkring brevstemmeafgivningen.

8.2.3.3. Kommunens håndtering af afgivne brevstemmer

Yderkuverten sendes til kommunalbestyrelsen i den kommune, hvor vælgeren er optaget på valglisten, se lovens § 67, stk. 7.

Ønsker vælgeren kun at stemme til enten kommunalbestyrelsesvalget eller regionsrådsvalget, kan vælgeren *enten* lade være med at udfylde stemmesedlen for det valg, som vælgeren ikke ønsker at stemme til, og i øvrigt følge den almindelige fremgangsmåde ved brevstemmeafgivning, *eller* levere den ubenyttede stemmeseddel med tilhørende konvolut tilbage til stemmemodtageren, der straks skal tilintetgøre det ubrugte materiale.

Hvis en kommune i forbindelse med en vælgers brevstemmeafgivning eller på anden måde bliver opmærksom på, at vælgeren er flyttet eller står over for at skulle flytte til en anden kommune inden 15.-dagen før valget, eller kommunen efterfølgende bliver op-

mærksom på dette forhold, bør kommunen vejlede vælgeren om, at det er nødvendigt for vælgeren af brevstemme igen i den kommune, vælgeren er flyttet til eller står over for at skulle flytte til. Kommunen har ikke pligt til systematisk at undersøge, om vælgere, hvis brevstemme kommunen har modtaget, skulle være flyttet forud for valget. En afgivet brevstemme inden 15.-dagen før valget må ikke videresendes til den kommune, som vælgeren efterfølgende er flyttet til, se nedenfor afsnit 8.7.1.

Når den enkelte vælger er færdig med at stemme, vil det være hensigtsmæssigt, at brevstemmen (yderkuvert med indhold) lægges ned i en særlig brevstemmekasse i vælgerens påsyn, sådan at én stemmekasse er beregnet til »indenbys« brevstemmer, dvs. brevstemmer, der ikke skal sendes videre til andre kommuner, og en anden stemmekasse er beregnet til »udenbys« brevstemmer, dvs. brevstemmer, der skal sendes videre til andre kommuner. »Udenbys« brevstemmer skal afleveres til postbesørgelse så hurtigt som muligt. Brevstemmerne bør om muligt afsendes samme dag, de er afgivet, eller senest dagen efter. »Udenbys« brevstemmer, der afgives de sidste 8 dage før valgdagen, skal – hvis de afsendes med PostNord – afsendes samme dag.

Brevstemmer, der sendes med PostNord, kan sendes som almindelige breve. Brevstemmer, der afgives de sidste 8 dage før valgdagen, skal sendes som Quickbreve (dag-til-dag forsendelse), hvis de sendes med PostNord.

Om afsendelse af brevstemmer den sidste dag, hvor der kan brevstemmes, se ovenfor afsnit 3.2.1.

8.2.3.4. Hjælpe midler ved brevstemmeafgivningen

Ved en lovændring med virkning fra 1. juli 2017 (§ 3 i lov nr. 175 af 21. februar 2017) er der indført en bemyndigelse til økonomi- og indenrigsministeren til at fastsætte regler om hjælpemidler, der af kommunalbestyrelsen skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen på valgdagen samt ved brevstemmeafgivningen, se lovens § 55, stk. 5, og § 69, 2. pkt. For så vidt angår hjælpemidler ved afstemning på valgdagen henvises til afsnit 7.1.1.

Økonomi- og Indenrigsministeriet er på tidspunktet for denne vejlednings udstedelse i gang med at udarbejde en bekendtgørelse om, hvilke hjælpemidler der skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen og brevstemmeafgivningen. Bekendtgørelsen vil træde i kraft i efteråret 2017. Økonomi- og Indenrigsministeriet vil på sædvanlig vis orientere kommunerne, når bekendtgørelsen udstedes. Det bemærkes, at vælgeren fortsat har mulighed for at medbringe egne hjælpemidler (f.eks. lup eller særligt skriveredskab) ved stemmeafgivningen. Der ændres således ikke med bekendtgørelsen herved.

I bekendtgørelsen vil der blive stillet krav om, at nogle hjælpemidler skal stilles til rådighed på de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, mens andre skal stilles til rådighed på mindst ét af de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme. Bekendtgørelsen vil også give mulighed for, at visse hjælpemidler skal stilles til rådighed som led i en forsøgsordning ved de kommunale og regionale valg i 2017. Økonomi- og Indenrigsministeriet vil herefter evaluere ordningen.

På tidspunktet for denne vejlednings udstedelse er det forventningen, at bekendtgørelsen vil

stille krav om, at følgende hjælpemidler skal stilles til rådighed på de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme:

- **Sort filtpen.** Anvendelse af en sort filtpen gør, at afkrydsningen af stemmesedlen bliver tydeligere end ved brug af andre skriveredskaber som f.eks. blyanter.
- **Lup.** En lup kan forstørre teksten på stemmesedlen og er derfor en hjælp til vælgere med nedsat syn. Luppen skal kunne forstørre tekst til mindst seksdobbel størrelse. Luppen skal kunne benyttes uden brug af hænderne, og der skal være plads til at afkrydse stemmesedlen under luppen.

På tidspunktet for denne vejlednings udstedelse er det forventningen, at bekendtgørelsen vil stille krav om, at følgende hjælpemidler skal stilles til rådighed på mindst ét af de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme:

- **Hæve-/sænkebord.** Et hæve-/sænkebord kan være en hjælp for vælgere, der er kørestolsbrugere. Bordet skal kunne reguleres i højden af vælgeren, måle minimum 90 x 60 cm og have fri benplads, således at en kørestolsbruger kan placere sig ved bordet. Bordet skal være forsynet med en mat bordplade, som skal kunne skråtstilles af vælgeren.

På tidspunktet for denne vejlednings udstedelse er det endvidere forventningen, at bekendtgørelsen vil indeholde regler om, at der i fem kommuner skal gennemføres forsøg med visse hjælpemidler, som også skal stilles til rådighed ved brevstemmeafgivningen. Der henvises herom til afsnit 7.1.1.

8.2.3.5. De fysiske rammer for brevstemmeafgivning

Det vil være hensigtsmæssigt, at der på de steder i kommunerne, hvor enhver vælger kan brevstemme, f.eks. på borgerservicecentre og lignende, så vidt muligt indrettes stemmerum, hvor vælgeren kan stemme. Et bord eller en pult, der står for sig selv, så vælgeren har mulighed for at afgive sin stemme, uden at andre kan se, hvad vælgeren har stemt, kan dog også bruges.

Det vil endvidere være hensigtsmæssigt, hvis et eller flere af de steder i kommunerne, hvor enhver vælger kan brevstemme, f.eks. borgerservicecentre og lignende, er indrettet således, at lokalerne, herunder evt. stemmerum eller enkeltstående pulte, er tilgængelige for kørestolsbrugere og andre stærkt bevægelseshæmmede. Der skal tages højde for, at det skal være muligt at stille eventuelle hjælpemidler til rådighed ved brevstemmeafgivningen i de enkelte stemmerum, se nærmere herom afsnit 8.2.3.4. Kommunalbestyrelsen kan få rådgivning af Statens Byggeforskningsinstitut om, hvordan stemmelokalerne skal indrettes fysisk og om, hvilke mål et stemmerum skal have, for at det også vil kunne bruges af kørestolsbrugere. Se instituttets ”Tjekliste for stemmebokse”:

<http://www.sbi.dk/tilgaengelighed/tjeklister/tjekliste-for-stemmebokse>. Statens Byggeforskningsinstitut kan kontaktes på tlf.nr. 99 40 25 25 eller e-mail: sbi@sbi.aau.dk. Se også instituttets hjemmeside, der findes på adressen:

www.sbi.dk/tilgaengelighed/bygningsindretning. Se endvidere afsnit 7.1.2. ovenfor.

Det vil i den forbindelse være hensigtsmæssigt, hvis der på et eller flere af de steder i kommunerne, hvor enhver vælger kan brevstemme, f.eks. på borgerservicecentre og lignende, for at lette tilgængeligheden for personer med fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse indrettes et stemmerum, hvor der er plads til, at tre personer kan opholde sig samtidig. Stemmerummet skal således have plads til, at der ud over vælgeren kan opholde

sig to stemmemodtagere eller en stemmemodtager samt en personligt valgt hjælper, når en vælger har brug for personlig bistand til at afgive sin stemme, se nedenfor i afsnit 8.2.4. Det bemærkes, at vælgeren som følge af en lovændring, der trådte i kraft den 1. juli 2017 (se § 3 i lov nr. 175 af 21. februar 2017), fremover i visse tilfælde kan få personlig bistand alene af en person udpeget af vælgeren selv. Det særlige stemmerum skal så vidt muligt være stort nok til, at der er plads til en kørestolsbruger samt to hjælpere. Det bemærkes i denne sammenhæng, at brevstemmeafgivning i selve brevstemmeafgivningsstedets lokaler må tilrettelægges således, at eventuel personlig bistand til brevstemmeafgivningen vanskeligt må kunne høres af andre end den eller de medvirkende stemmemodtagere og/eller en eventuel hjælper, som vælgeren selv har udpeget.

Det Centrale Handicapråd har udarbejdet en vejledning til kommunerne om tilgængelighed til valg for personer med funktionsnedsættelse. Vejledningen kan hentes på adressen: http://www.dch.dk/sites/default/files/Tilg%C3%A6ngelighedtilvalgWEB_0.pdf.

8.2.3.6. *Forbud mod holdningsmæssig påvirkning m.v.*

Stemmemodtageren skal påse, at vælgere, der ønsker at brevstemme, ikke udsættes for valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning i umiddelbar tilknytning til brevstemmeafgivningen, se lovens § 67, stk. 8. Varetager flere stemmemodtagere brevstemmeafgivningen, skal forbuddet mod valgagitation og holdningsmæssig påvirkning påses af dem begge. Kommunalbestyrelsen skal derfor sikre, at der i de lokaler, hvor brevstemmeafgivningen finder sted, ikke ligger materiale med nogen form for holdningsmæssig påvirkning i forbindelse med afstemningen, herunder påvirkning, der ikke kan karakteriseres som egentlig valgagitation. Kommunalbestyrelsen skal også sørge for, at de lokaler, hvor brevstemmeafgivningen finder sted, er tilstrækkeligt afskærmet. Se afsnit 8.2.2.1. ovenfor om brevstemmeafgivning på

biblioteker, uddannelsesinstitutioner, i mobile brevstemmeafgivningsenheder (valgbusser) m.v. Forbuddet gælder enhver form for holdningsmæssig påvirkning af vælgeren, uanset mediet hvorved eller måden hvorpå eller personen hvorfra den holdningsmæssige påvirkning finder sted. Se afsnit 7.5. om det tilsvarende forbud på valgdagen.

Stemmemodtager og de personer, der yder personlig bistand, må ikke i forbindelse med brevstemmeafgivningen give en vælger råd eller opfordring med hensyn til, hvilken kandidatliste eller hvilken kandidat vælgeren skal stemme på, se lovens § 68, stk. 1, 1. pkt.

Stemmemodtagere må ikke oplyse over for uvedkommende, om en vælger har brevstemt, eller i øvrigt oplyse forhold vedrørende en vælgers stemmeafgivning, se lovens § 68, stk. 1, 2. pkt.

De myndigheds personer, der medvirker ved brevstemmeafstemningen som stemmemodtagere, har således *tavshedspligt* med hensyn til, hvad de får at vide om en vælgers stemmeafgivning. Det gælder også, hvis myndigheds personen medvirker som hjælper.

Det er kommunalbestyrelsen, der afgør, om og i bekræftende fald på hvilke vilkår pressen skal have adgang til borgerservicecentre og lignende i forbindelse med brevstemmeafgivningen, se ovenfor afsnit 7.10.

8.2.3.7. *Vælgernes adgang til at se godkendte kandidatlistes*

De godkendte kandidatlistes til kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget, herunder samtlige kandidaters navne, samt oplysning om anmeldte listeforbund og valgforbund skal bekendtgøres af kommunalbestyrelsen. Bekendtgørelse sker ved opslag de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, snarest efter udløbet af fristen for anmeldelse af listeforbund og valgforbund mandag den 9. oktober 2017 kl. 12, se lovens § 43, stk. 1.

Ved en lovændringen med virkning fra 1. april 2016 (§ 3 i lov nr. 1742 af 22. december 2015) er fristen for indlevering og godkendelse af kandidatlistor til kommunale og regionale valg og tidspunktet for, hvornår brevstemmeafgivning her i landet til de pågældende valg begynder, harmoniseret, så brevstemmeafgivning her i landet først begynder, når kandidatlistor er indleveret, godkendt og offentliggjort af valgbestyrelserne.

Ved samme lovændring er det indført i loven, at kandidatlistor, herunder oplysninger om de enkelte kandidater og kandidatlistor opstillingsform, deres anmodning om bogstavbetegnelse og deres anmeldelse af liste- og valgforbund, ikke må gøres offentligt tilgængelige, før bekendtgørelse af de godkendte kandidater har fundet sted, se ovenfor afsnit 6.2.4. og afsnit 6.8. og lovens § 43, stk. 2.

En vælger, der opholder sig på Færøerne, i Grønland, i udlandet, på danske skibe i udenrigsfart samt på danske havanlæg uden for dansk område, der ønsker at brevstemme inden da, eller at brevstemme på et brevstemmeafgivningssted, der er beliggende uden for den kommune henholdsvis region, hvor vælgeren er bopælsregistret i CPR, forudsættes selv at være bekendt med, hvilke kandidatlistor og eventuelt kandidater der forventes at blive eller er opstillet til valget i den kommune henholdsvis region, hvor vælgeren er bopælsregistreret i CPR, se nærmere nedenfor afsnit 8.6.5.

8.2.4. Reglerne om hjælp til brevstemmeafgivningen på de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme

Som nævnt har Økonomi- og Indenrigsministeriet ikke fastsat nærmere regler om, hvordan afgivning af brevstemmer på de steder i kommunerne, hvor enhver vælger kan brevstemme, f.eks. borgerservicecentre og lignende skal foregå. Hjælp til brevstemmeafgivningen skal derfor ydes direkte efter lovens regler.

Hvis vælgeren ikke er i stand til at udfylde stemmesedlen eller udfylde og underskrive følgebrevet, eller hvis vælgeren i øvrigt ønsker personlig bistand i forbindelse med brevstemmeafgivningen, skal den eller de stemmemodtagere, brevstemmen afgives til, yde den fornødne hjælp, se lovens § 67, stk. 4, 1. pkt.

Ved en lovændring med virkning fra 1. juli 2017 (§ 3 i lov nr. 175 af 21. februar 2017) er reglerne om hjælp til brevstemmeafgivningen blevet ændret. Hjælp til brevstemmeafgivningen kan efter lovændringen ydes ved personlig bistand og ved brug af hjælpemidler, der skal stilles til rådighed ved brevstemmeafgivningen, jf. lovens § 67, stk. 4, 2. pkt.

Retten til at forlange hjælp ved brevstemmeafgivningen gælder *alle* vælgere, herunder personer med fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse, der har behov for hjælp til brevstemmeafgivningen. Også vælgere med behov for at få forklaret brevstemmesedlens indhold og få vejledning om fremgangsmåden ved brevstemmeafgivningen har ret til at få personlig bistand hertil. Vælgere med behov for hjælp til brevstemmeafgivningen har mulighed for på samme tid at få hjælp til brevstemmeafgivningen ved personlig bistand og ved brug af de hjælpemidler, der er stillet til rådighed ved brevstemmeafgivningen. Vælgere kan også få personlig bistand til de hjælpemidler, der skal stilles til rådighed ved brevstemmeafgivningen. Den personlige bistand vil f.eks. kunne bestå i vejledning om, hvordan et bestemt hjælpemiddel fungerer.

For så vidt angår hjælpemidler, der skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen, henvises til afsnit 8.2.3.4.

Det er i alle tilfælde *vælgeren selv*, der bestemmer, om vedkommende har brug for hjælp til brevstemmeafgivningen, hvilket bør indskræpes over for stemmemodtagerne. Hvis vælgeren trods et fysisk handicap eller lignende mener at være i stand til at gennemføre brevstemmeafgivningen uden hjælp, skal vælgeren have lov til det.

Personlig bistand af stemmemodtagere

Der er ikke nogen regel i den kommunale og regionale valglov om, at der skal være to stemmemodtagere ved brevstemmeafgivning på de steder i kommunerne, hvor enhver vælger kan brevstemme, f.eks. borgerservicecentre og lignende. Personlig bistand til brevstemmeafgivningen kan således ydes alene af én stemmemodtager. Det vil dog være hensigtsmæssigt, at der er mindst to stemmemodtagere til stede ved brevstemmeafgivningen for det tilfælde, at en vælger skal have personlig bistand til at udfylde stemmesedlen, se nedenfor afsnit 8.2.4.2.

Hvis der er ydet personlig bistand ved brevstemmeafgivningen, skal dette fremgå af følgebrevet, se lovens § 67, stk. 4, sidste pkt. Dette kan ske ved, at stemmemodtagerne på følgebrevet påfører ordene »Personlig bistand ydet til udfyldning af stemmesedlen« eller lignende og deres underskrift.

Personlig bistand af én stemmemodtager og én personlig hjælper

Vælgeren kan også forlange, at den personlige bistand ydes af en stemmemodtager og en person, som vælgeren selv har udpeget. Hjælpen ydes således af den personligt udpegede hjælper *ud over* stemmemodtageren eller, hvis der medvirker flere stemmemodtagere, *i stedet for* den ene af stemmemodtagerne, se lovens § 67, stk. 4, 2. pkt.

At den personlige bistand ydes *i forening* mellem stemmemodtageren og den person, der er udpeget af vælgeren selv, indebærer, at den praktiske bistand til selve stemmeafgivningen ydes af både stemmemodtageren og den person, der er udpeget af vælgeren selv. I det omfang en praktisk opgave kun kan udføres af én person alene, f.eks. udfyldning af stemmesedlen, udfyldning og underskrift af følgebrevet samt attestationen på følgebrevet af vælgerens brevstemmeafgivning (afsnit 8.2.4.2. og 8.2.4.3.), må det aftales mellem stemmemodtageren og den person, der er udpeget af vælgeren selv, hvem der udfører opgaven. Det

er dog stemmemodtageren, der foretager attestationen på følgebrevet af vælgerens brevstemmeafgivning.

Personlig bistand alene af én personlig hjælper

Som følge af den ovenfor omtalte lovændring pr. 1. juli 2017 kan vælgeren fremover i visse tilfælde forlange, at personlig bistand ydes *alene* af én person, som vælgeren selv har udpeget, dvs. uden at der tillige skal medvirke en stemmemodtager. To betingelser skal være opfyldt, for at den personlige bistand kan ydes alene af en person, som vælgeren selv har udpeget. Vælgeren skal således 1) *udtrykkeligt og utvetydigt tilkendegive et ønske herom*, og 2) ønsket skal være begrundet i en *umiddelbart konstaterbar eller dokumenterbar fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse*, jf. lovens § 67, stk. 4, 4. pkt.

Betingelse 1: Udtrykkelig og utvetydig tilkendegivelse

For at personlig bistand kan ydes alene af én person, som vælgeren selv har udpeget, skal vælgeren over for en stemmemodtager udtrykkeligt og utvetydigt tilkendegive et ønske herom. Vælgerens ønske om alene at få hjælp af en personligt udpeget hjælper skal dermed være udtrykkeligt og utvetydigt og må ikke kunne misforstås.

Det er vælgeren selv, der over for en stemmemodtager skal udtrykke, at vælgeren alene ønsker hjælp af en personligt udpeget hjælper. Stemmemodtageren har desuden ikke pligt til at spørge, om vælgeren alene ønsker hjælp til stemmeafgivningen af én personligt udpeget hjælper.

Tilkendegivelsen fra vælgeren vil ikke kunne formidles gennem en anden person, f.eks. et familiemedlem eller en tolk.

Det vil være stemmemodtageren, der vurderer, om vælgeren udtrykkeligt og utvetydigt tilkendegiver et ønske herom.

Betingelse 2: Umiddelbart konstaterbar eller dokumenterbar fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse

Vælgerens ønske om at få hjælp alene af én person, som vælgeren selv har udpeget, skal være begrundet i en umiddelbart konstaterbar eller dokumenterbar fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse.

En ”umiddelbart konstaterbar eller dokumenterbar fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse” er en funktionsnedsættelse, som stemmemodtagerne kan se eller konstatere, f.eks. i form af brækkede lemmer m.v. eller brug af kørestol, krykkestokke, mobilitystok eller førerhund og lignende.

Det omfatter også funktionsnedsættelser, som ikke umiddelbart er synlige, men som vælgeren kan dokumentere, f.eks. i form af ledsagekort eller parkeringskort for personer med handicap udstedt af Danske Handicaporganisationer eller en lægeerklæring eller en erklæring/attest udstedt af en offentlig myndighed.

Det er stemmemodtageren, der vurderer, om betingelsen er opfyldt og dermed, om personlig bistand kan ydes alene af en personligt udpeget hjælper.

Hvis det vurderes, at personlig bistand ikke kan ydes alene af en personligt udpeget hjælper – fordi en eller begge af ovenstående betingelser ikke er opfyldt – skal vælgeren i stedet tilbydes, at personlig bistand ydes af en personligt udpeget hjælper sammen med en stemmemodtager, eller at personlig bistand ydes af en eller to stemmemodtagere.

Beslutningen om, hvorvidt personlig bistand til brevstemmeafgivningen kan ydes alene af en personligt udpeget hjælper, er ikke en afgørelse i forvaltningslovens forstand. Der er således ikke pligt for stemmemodtageren til at begrunde beslutningen herom over for vælgeren, til at give klagevejledning eller til – efter anmodning – at meddele beslutningen skriftligt.

Hvis en vælger er utilfreds med en beslutning om, hvorvidt personlig bistand til brevstemmeafgivningen kan ydes alene af en personligt udpeget hjælper, har vælgeren mulighed for at indgive en valgklage, jf. lovens § 93, stk. 1. Valgstyrelsen eller den tilfornede vælger bør efter omstændighederne i medfør af den almindelige vejledningspligt vejlede vælgeren om denne klagemulighed, som indebærer, at kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet træffer afgørelse i sagen med mulighed for efterfølgende at indbringe afgørelsen for økonomi- og indenrigsministeren.

8.2.4.1. Hvem kan yde personlig bistand ved brevstemmeafgivningen?

En kandidat, der er opstillet til valget i stor-kredsen (eller kandidatens ægtefælle, samlever eller anden nærtstående), må ikke som stemmemodtager yde personlig bistand til brevstemmeafgivning, se lovens § 67, stk. 5. Bestemmelsen er bl.a. begrundet i hensynet til at undgå konkrete interessekonflikter og beskyldninger om uregelmæssigheder samt undgå situationer, hvor kandidatens medvirken til vælgerens brevstemmeafgivning opfattes som intimiderende af vælgeren selv.

Vurderingen af, hvornår man er nærtstående, skal foretages efter forvaltningslovens almindelige regler om inhabilitet (se navnlig forvaltningslovens § 3).

Der er derimod ikke noget i vejen for, at en kandidat (eller kandidatens ægtefælle, samlever eller anden nærtstående) yder personlig bistand til brevstemmeafgivningen som personligt udpeget hjælper.

Om reglerne for valget af den personligt udpegede hjælper henvises i øvrigt til afsnit 7.3.1. ovenfor.

8.2.4.2. Personlig bistand til udfyldning af stemmesedlen

En vælger har mulighed for at få personlig bistand til udfyldning af brevstemmesedlen. Personlig bistand til udfyldning af brevstem-

mesedlen kan kun ydes, hvis vælgeren *umiddelbart* over for den eller dem, der yder personlig bistand, *utvetydigt* kan tilkendegive, hvad vælgeren ønsker at stemme, se lovens § 67, stk. 6.

Hvis personlig bistand til brevstemmeafgivningen ydes *alene af stemmemodtagere*, vil dog være hensigtsmæssigt, at der er mindst to stemmemodtagere til stede for det tilfælde, at en vælger skal have personlig bistand til at udfylde stemmesedlen. De stemmemodtagere, der har ydet personlig bistand, påfører følgebrevet ordene »Personlig bistand ydet til udfyldning af stemmesedlen« eller lignende samt deres underskrifter. Det er ikke hensigtsmæssigt at påføre stemmemodtagernes initialer på følgebrevet, da vælgeren kan forlange, at hjælpen i stedet for den ene af stemmemodtagerne ydes af en person, som vælgeren selv har udpeget, eller alene ydes af en person, der er udpeget af vælgeren, se nærmere ovenfor afsnit 8.2.4. Den ene af stemmemodtagerne attesterer stemmeafgivningen på følgebrevet.

Om reglerne om personlig bistand til afkrydsning af stemmesedlen på valgdagen henvises i øvrigt til afsnit 7.3.2. ovenfor.

Hvis personlig bistand til brevstemmeafgivningen ydes af *en stemmemodtager og en person, der er udpeget af vælgeren selv*, og vælgeren ligeledes ønsker personlig bistand til udfyldning af brevstemmesedlen, skal vælgerens utvetydige tilkendegivelse om sin stemmeafgivning fremsættes umiddelbart over for *både* stemmemodtageren og den person, der er udpeget af vælgeren selv.

I tilfælde af uenighed mellem stemmemodtageren og den person, der er udpeget af vælgeren selv, kan det almindelige hensyn til valghandlingens uforstyrrede afvikling i ro og orden føre til, at brevstemmeafgivningen må afbrydes. Den fornødne personlige bistand til vælgerens brevstemmeafgivning, herunder til udfyldning af brevstemmesedlen, må herefter gives af en eller to stemmemodtagere, med-

mindre vælgeren frabeder sig personlig bistand.

Om reglerne om personlig bistand til afkrydsning af stemmesedlen på valgdagen henvises i øvrigt til afsnit 7.3.2. ovenfor.

8.2.4.3. Personlig bistand til udfyldning og underskrift af følgebrevet

Hvis vælgeren ikke er i stand til selv at udfylde og underskrive den del af følgebrevet, som vælgeren skal udfylde og underskrive, kan vælgeren også få personlig bistand hertil, se lovens § 67, stk. 4. Selve udfyldningen og underskrivelsen af følgebrevet skal ske i overværelse af en stemmemodtager. Hvis der ydes personlig bistand til udfyldning og underskrift af følgebrevet, foregår dette ved, at en stemmemodtager eller den person, der er udpeget af vælgeren selv, skriver under på det sted på følgebrevet, der er beregnet til vælgerens underskrift, med sit eget navn efterfulgt af ordet »for« og vælgerens navn, mens en (anden) stemmemodtager attesterer stemmeafgivningen på følgebrevet. Stemmeafgivningen kan kun attesteres på følgebrevet af en stemmemodtager.

Den, der attesterer stemmeafgivningen på følgebrevet, må ikke samtidig underskrive følgebrevet på vælgerens vegne. Hvis der (alene eller med en stemmemodtager) ydes personlig bistand af en person, som vælgeren selv har udpeget, skal den del af følgebrevet, som vælgeren skal udfylde og underskrive, derfor udfyldes og underskrives af den person, der er udpeget af vælgeren selv. Kan den person, vælgeren har udpeget, ikke underskrive følgebrevet på vælgerens vegne, eller har vælgeren ikke udpeget nogen, må en anden stemmemodtager tilkaldes for at løse denne opgave. I det tilfælde, hvor den personlige bistand til udfyldning og underskrift af følgebrevet ydes af en stemmemodtager, må en anden stemmemodtager ligeledes tilkaldes til at attestere stemmeafgivningen på følgebrevet.

Det er også stemmemodtageren, der skal identificere vælgeren og yde vælgeren vejledning om fremgangsmåden ved brevstemmeafgivningen, se afsnit 8.2.3. ovenfor.

I tilfælde af uenighed mellem en eventuelt personligt udpeget hjælper og en stemmemodtager kan det almindelige hensyn til valghandlingens uforstyrrede afvikling i ro og orden føre til, at brevstemmeafgivningen må afbrydes. Den fornødne personlige bistand til vælgerens brevstemmeafgivning må herefter gives af en eller to stemmemodtagere, medmindre vælgeren frabeder sig personlig bistand.

Vælgeren kan endvidere få personlig bistand til at udfylde yderkuverten. Stemmemodtageren hjælper vælgeren med – på grundlag af den foreviste legitimation – at udfylde rubrikken på yderkuvertens bagside med vælgerens fulde navn, fødselsdato og bopæl samt skriver adressen på yderkuverten til kommunalbestyrelsen i den kommune, hvor vælgeren er optaget på valglisten (dvs. normalt den kommune, hvor vælgeren er bopælsregistreret i CPR 15 dage før valgdagen).

8.2.4.4. Mulighed for at vognbrevstemme

Brevstemmeafgivning på de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, f.eks. på borgerservicecentre og lignende kan efter behov ske uden for brevstemmeafgivningsstedets lokaler, f.eks. på parkeringspladsen ved borgerservicecenteret, biblioteket eller lignede – en såkaldt vognbrevstemme. En vælger har dog ikke krav på at kunne brevstemme uden for brevstemmeafgivningsstedets lokaler.

Det er meget vigtigt, at brevstemmeafgivningen sker på en betryggende måde, så de pågældende vælgere ikke bliver udsat for nogen påvirkning med hensyn til, hvordan de skal stemme, og så ingen får lejlighed til at gøre sig bekendt med, hvad vælgeren har stemt.

Personlig bistand kan som hidtil ydes ved brevstemmeafgivning uden for brevstemmeafgivningsstedets lokaler. Brevstemmeafgiv-

ning uden for brevstemmeafgivningsstedets lokaler må derfor tilrettelægges således, at eventuel personlig bistand til brevstemmeafgivningen sker *uden for hørevidde af andre* end den eller de pågældende medvirkende stemmemodtagere og/eller en eventuel personlig hjælper, som vælgeren selv har udpeget.

De hjælpemidler, der skal stilles til rådighed, skal være stillet til rådighed ved brevstemmeafgivningen og dermed ikke kun i brevstemmeafgivningsstedets lokaler (stemmerum). Det betyder, at også vælgere, der foretager brevstemmeafgivning umiddelbart uden for brevstemmeafgivningsstedets lokaler, skal have mulighed for at få hjælp til stemmeafgivningen ved brug af hjælpemidler, i det omfang et hjælpemiddel efter sin art kan anvendes uden for lokalerne.

8.3. Særligt om brevstemmeafgivning på sygehuse og i Kriminalforsorgens anstalter og arresthuse

Brevstemmeafgivning på sygehuse og i Kriminalforsorgens anstalter og arresthuse gennemføres af institutionerne selv. Nærmere regler om tilrettelæggelse og gennemførelse af brevstemmeafgivningen er fastsat i bekendtgørelser nr. 127 af 19. februar 2009 om brevstemmeafgivning på sygehuse og i bekendtgørelse nr. 129 af 19. februar 2009 om brevstemmeafgivning i kriminalforsorgens anstalter og arresthusene.

8.4. Særligt om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i plejeboliger m.v. og i ældreboliger, samt i vælgerens hjem

Det er kommunalbestyrelsens ansvar at tilrettelægge og gennemføre brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem.

Nærmere regler herom er fastsat i bekendtgørelse nr. 128 af 19. februar 2009 om brev-

stemmeafgivning i vælgerens hjem og bekendtgørelse nr. 130 af 19. februar 2009 om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, hvortil der henvises. Bemærk særligt den fortegnelse over kommunalbestyrelsens opgaver, som er opregnet i § 3 i de nævnte bekendtgørelser.

8.4.1. Betingelserne for brevstemmeafgivning

8.4.1.1. Brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen

For så vidt angår brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, gælder, at enhver vælger, der bor eller opholder sig i en af de boformer og boliger, der er nævnt i § 1, stk. 2, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, kan brevstemme i boformen eller boligen. Se også den kommunale og regionale valglovs § 60, stk. 2.

Vælgere, der på grund af sygdom eller manglende førlighed ikke vil kunne møde frem på afstemningsstedet, kan brevstemme hjemme, medmindre de har mulighed for at stemme i en af de boformer og boliger, der er nævnt i § 1, stk. 2, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen. Se også den kommunale og regionale valglovs § 60, stk. 4.

De boformer og boliger, der er nævnt i § 1, stk. 2, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, kan inddeles i følgende 3 grupper:

1) Beboere på plejehjem og i beskyttede boliger, i kvindekrisecentre (servicelovens § 109, se lovbekendtgørelse nr. 369 af 18. april 2017 med senere ændringer) samt i (almene) plejeboliger, ustøttede private plejeboliger og friplejeboliger har under

alle omstændigheder ret til at brevstemme i boformen eller boligen.

- 2) Beboere i boformer for voksne med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer m.v. (servicelovens § 107, § 108, stk. 1, og § 184) samt i øvrige (almene) ældreboliger, lette kollektivboliger m.v. har som udgangspunkt ret til at brevstemme i boformen eller boligen. Kommunalbestyrelsen kan dog beslutte, at brevstemmeafgivning i de nævnte boformer i stedet skal ske efter reglerne om brevstemmeafgivning i hjemmet, se § 1, stk. 3, i bekendtgørelse om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen og afsnit 8.4.1.2.
- 3) Vælgere, der opholder sig på opholdssteder uden for vælgerens bolig, hvor kommunen giver tilbud om personlig hjælp, omsorg og pleje m.v., har som udgangspunkt ret til at brevstemme på opholdsstedet. Kommunalbestyrelsen kan dog beslutte, at der ikke skal foretages brevstemmeafgivning på de nævnte opholdssteder. Det betyder, at vælgeren i stedet kan brevstemme i hjemmet efter reglerne herom.

Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at vælgere, der bor eller opholder sig i de nævnte boformer eller boliger, i god tid, inden afstemningen skal finde sted, bliver gjort bekendt med muligheden for at brevstemme i boformen eller boligen. Vælgerne skal samtidig gøres bekendt med, at de i stedet for at brevstemme har mulighed for at afgive deres stemme ved personligt fremmøde på afstemningsstedet på valgdagen. Se § 3, stk. 1, nr. 3, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen.

Brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen kan ske inden for de sidste 3 uger før valgdagen, dvs. fra tirsdag den 31. oktober 2017, dog senest fredagen før valgdagen.

gen, dvs. senest fredag den 17. november 2017, se den kommunale og regionale valglovs § 62, 1. pkt.

8.4.1.2. Brevstemmeafgivning i vælgerens hjem

Vælgere, der på grund af sygdom eller manglende førlighed ikke vil kunne møde frem på afstemningsstedet, kan brevstemme hjemme, medmindre de har mulighed for at brevstemme i en af de boliger eller boformer, der er nævnt i § 1, stk. 2, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, se den kommunale og regionale valglovs § 60, stk. 4.

Brevstemmeafgivning i vælgerens hjem kan ske inden for de sidste *3 uger før valgdagen*, dvs. fra tirsdag den 31. oktober 2017, dog senest fredagen før valgdagen, dvs. senest fredag den 17. november 2017, se lovens § 62, 1. pkt.

Sidste frist for at ansøge om at brevstemme i eget hjem er *kl. 18 tolv dage før valgdagen*, dvs. torsdag den 9. november 2017. Kommunalbestyrelsen kan fastsætte en senere frist for indgivelsen af anmodningen om at brevstemme i hjemmet, dog senest fredagen før valgdagen, dvs. fredag den 17. november 2017, som er den sidste dag, hvor der kan brevstemmes her i landet, se lovens § 60, stk. 4, og § 62, stk. 1.

En eventuelt senere frist skal fastsættes generelt for alle vælgere i kommunen, der ønsker at brevstemme i eget hjem. Fristen for indgivelse af ansøgning skal fastsættes under hensyntagen til, at vælgeren skal kunne nå at brevstemme i hjemmet, inden fristen for brevstemmeafgivning udløber fredag den 17. november 2017.

En beslutning om fastsættelse af en senere frist kan træffes også efter udløbet af den gældende frist og gælder i givet fald generelt for alle ansøgninger om brevstemmeafgivning

i eget hjem, der modtages efter udløbet af den i loven fastsatte frist.

Ansøgningen skal indgives til opholdskommunen, der ikke nødvendigvis er den samme som bopælskommunen, på et ansøgningskema, der udleveres af kommunen (borgerservicecentret). Skemaet kan også hentes på Økonomi- og Indenrigsministeriets valg-hjemmeside: valg.oim.dk. Ansøgningskemaet findes i to udgaver – én med fortrykt frist for indlevering af ansøgningskemaet (til kommuner, der ikke ændrer ansøgningsfristen i forhold til loven) og én, hvor kommunen selv skal anføre fristen (til kommuner, der ønsker at forlænge ansøgningsfristen i forhold til loven).

Bemærk, at der nederst på ansøgningskemaet findes en rubrik: ”til eventuelle bemærkninger”, hvor ansøgeren eller den, der hjælper vedkommende med at udfylde ansøgningskemaet (f.eks. den der yder personlig og praktisk hjælp eller hjemmesygeplejen), kan gøre relevante bemærkninger, f.eks. om der bestemte dage eller tidsrum, hvor det passer bedst for vælgeren at modtage besøg af stemmemodtagere, om der er nogle faste dage, hvor vælgeren ikke er hjemme, at vedkommende ikke selv kan åbne døren eller andre ting, der vil være relevante for kommunen og/eller stemmemodtageren at vide.

Af hensyn til udlevering af ansøgningskemaet til personer, der måtte henvende sig herom, skal borgerservicecentret eller det sted i kommunen, hvor der kan udleveres et sådant ansøgningskema, holdes åbent mindst nogle timer umiddelbart inden kl. 18 tolv dage inden valget, dvs. torsdag den 9. november 2017. I kommuner, hvor brevstemmeafgivningsfunktionerne varetages i flere afdelinger, herunder i en eller flere borgerserviceafdelinger, skal mindst en af disse afdelinger holdes åbent.

Det er efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse i overensstemmelse med loven, at vælgeren indgiver en ansøgning om at brevstemme i eget hjem telefonisk eller ved

hjælp af en elektronisk selvbetjeningsløsning, hvis en sådan løsning tilbydes af kommunen.

Kommunalbestyrelsen skal gennem annoncering i de stedlige dagblade eller lokalaviser sørge for, at vælgerne bliver gjort bekendt med muligheden for at brevstemme i hjemmet og de nærmere betingelser herfor, se § 3 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem.

Kommunalbestyrelsen skal også sørge for, at vælgere, der får personlig og praktisk hjælp m.v. i hjemmet eller hjemmesygepleje, og som må antages at opfylde betingelserne for at stemme i hjemmet, får udleveret et ansøgningsskema af den person, der yder den personlige og praktiske hjælp m.v., eller af hjemmesygeplejersken eller en anden aktivt udøvende person fra hjemmesygeplejerskeordningen. Dette gælder, uanset om vedkommende er ansat i kommunen eller hos en privat leverandør, kommunen har antaget. Den, der udleverer ansøgningsskemaet, skal også hjælpe vælgeren med at udfylde og indsende skemaet, hvis det er nødvendigt.

Det er kommunen, der skal foretage vurderingen af, om den enkelte vælger, der får personlig og praktisk hjælp m.v. i hjemmet eller hjemmesygepleje, må antages at opfylde betingelserne for at brevstemme i hjemmet, se § 3 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem. Denne vurdering skal således ikke foretages af den person, der yder den personlige og praktiske hjælp m.v., eller af hjemmesygeplejersken eller en anden aktivt udøvende person fra hjemmesygeplejerskeordningen. Dette gælder, uanset om vedkommende er ansat i kommunen eller hos en privat leverandør, kommunen har antaget.

I det omfang der går længere tid imellem, at ovennævnte vælgere, som må antages at opfylde betingelserne for at brevstemme i hjemmet, får besøg af hjemmepleje m.v., bør kommunen ved brev oplyse vælgerne om muligheden for at brevstemme i hjemmet og evt. vedlægge et ansøgningsskema.

Der er ikke i loven fastsat noget krav om, at afgørelsen om, hvorvidt vælgeren kan brevstemme i eget hjem, skal være skriftlig. En ansøgning, der imødekommes, kan, uanset om denne er indgivet telefonisk, elektronisk eller skriftligt, i alle tilfælde besvares telefonisk. Et afslag bør dog, uanset om ansøgningen er indgivet skriftligt, elektronisk eller telefonisk, under alle omstændigheder gives skriftligt i medfør af princippet om god forvaltningsskik. Det skriftlige afslag skal forsynes med en begrundelse for, hvorfor ansøgeren ikke opfylder lovens betingelser for at stemme i eget hjem, se forvaltningslovens § 24.

8.4.2. Udpegning af stemmemodtagere

Hvervene som stemmemodtagere ved brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem varetages af to tilforordnede vælgere, der er valgt af kommunalbestyrelsen, se den kommunale og regionale valglovs § 61, stk. 2, 1. pkt., og afsnit 5.3. ovenfor.

Kommunalbestyrelsen kan dog bestemme, at en af stemmemodtagerne udpeges blandt personale ansat i kommunens forvaltning, se lovens § 61, stk. 2, 2. pkt. Kommunalbestyrelsen har ikke pligt til at træffe bestemmelse herom. Kommunalbestyrelsen kan bestemme, at en person udpeget blandt ansatte i kommunens forvaltning som stemmemodtager ved brevstemmeafgivning kun skal være stemmemodtager bestemte steder, f.eks. i vælgerens hjem, og ikke ved brevstemmeafgivning andre steder. Kommunalbestyrelsen kan også bestemme, at en sådan ordning skal gælde generelt for al brevstemmeafgivning de nævnte steder.

Den stemmemodtager, der udpeges blandt personale ansat i kommunens forvaltning, behøver ikke selv bo i kommunen.

Det forudsættes i valglovgivningen, at visse opgaver som brevstemmemodtager skal varetages af tilforordnede vælgere. Det er derfor forudsat i valglovgivningen, at de personer,

der skal fungere som brevstemmemodtagere, bliver udpeget blandt de tilforordnede vælgere efter samme principper som de tilforordnede vælgere (eventuelt valgstyrere), der udpeges til på valgdagen at hjælpe de vælgere med stemmeafgivningen, der har brug for det og anmoder herom.

I dag er der som nævnt mulighed for, at kommunalbestyrelsen kan bestemme, at *den ene* af de to stemmemodtagere er en person udpeget blandt personale ansat i kommunens forvaltning. Den anden af de to stemmemodtagere, skal derimod udpeges blandt tilforordnede vælgere, der *ikke* samtidig er ansat i kommunen.

Det vil derfor ikke være i overensstemmelse med forudsætningerne i valglovgivningen, hvis der kun udpeges stemmemodtagere ved brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem blandt personer, der er ansat i kommunens forvaltning, herunder borgerservicecentret. Brevstemmeafgivningen de nævnte steder må med andre ord ikke gennemføres alene med kommunalt ansat personale som stemmemodtagere.

§ 10 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem og § 4 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen indeholder en række begrænsninger i, hvem der kan udpeges som stemmemodtager ved brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen samt i vælgerens hjem. Disse begrænsninger er som følger:

1) Personer, der er ansat til at yde personlig og praktisk hjælp m.v. i hjemmet, samt hjemmesygeplejersker og andre aktivt udøvende i hjemmesygeplejerskeordningen kan ikke udpeges til at varetage hvervet som stemmemodtager i vælgerens hjem eller i de boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivning

gen, hvor de gør tjeneste. Dette gælder, uanset om vedkommende er ansat i kommunen eller hos en privat leverandør, kommunen har antaget.

- 2) For så vidt angår brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen gælder den særlige begrænsning, at ansatte knyttet til vedkommende boform eller bolig ikke kan udpeges til at varetage hvervet som stemmemodtager.
- 3) I tilfælde, hvor begge stemmemodtagere er udpeget blandt de tilforordnede vælgere, skal hver af de to stemmemodtagere så vidt muligt være udpeget af forskellige grupper i kommunalbestyrelsen.
- 4) Kandidater (eller kandidatens ægtefælle, samlever eller anden nærtstående) til kommunal- eller regionalvalget kan ikke udpeges til at varetage hvervet som stemmemodtager ved brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem.

De begrænsninger, der er nævnt ovenfor under pkt. 1, 2 og 4, gælder, uanset om de pågældende i øvrigt måtte være valgt som tilforordnede vælgere eller udpeget blandt personale ansat i kommunens forvaltning.

8.4.3. Den almindelige fremgangsmåde ved brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen samt i vælgerens hjem

Vælgeren skal vise den nødvendige legitimation til stemmemodtagerne, medmindre vælgerens identitet kan fastslås med sikkerhed på anden måde. Vælgerens valgkort vil som udgangspunkt kunne benyttes som legitimation, hvis der ikke i øvrigt er anledning til tvivl om vælgerens identitet. Vælgeren skal i dette tilfælde oplyse sin fødselsdato, dvs. dag, måned og årstal, eller fremlægge anden ID, hvoraf fødselsdatoen fremgår. Det er alene vælgerens

fødselsdag, der skal oplyses, men ikke CPR-nummeret. Se ovenfor under afsnit 8.2.3.1.

Stemmmodtagerne skal herefter udlevere brevstemmematerialet til vælgeren og sikre sig, at brevstemmeafgivningen sker umiddelbart efter, at brevstemmematerialet er udleveret. Se § 13, stk. 1 og 2, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem og § 9 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen.

Se overfor afsnit 8.2.3.2., om, hvordan vælgeren udfylder brevstemmematerialet. Bemærk, at vælgerens lukning og udfyldning af yderkuverten skal ske i stemmemodtagernes overværelse. Den angivne procedure er indført ved en lovændring i december 2012 (lov nr. 1252 af 18. december 2012). Hensigten hermed er at højne sikkerheden omkring valget, idet det er Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse, at det er en central retssikkerhedsgaranti ved brevstemmeafgivningen, at vælgeren deltager i hele proceduren omkring brevstemmeafgivningen.

Hvis brevstemmemodtageren ikke har mulighed for at sætte myndighedens stempel på følgebrevet, således som den fortrykte tekst til brug for attestation foreskriver, skal myndighedens navn skrives med blokbogstaver.

Foregår brevstemmeafgivningen i vælgerens egen bolig, må pårørende, besøgende eller andre, bortset fra stemmemodtagerne og en af vælgeren personligt udpeget hjælper, ikke være til stede i det lokale, hvor brevstemmeafgivningen finder sted, medmindre vælgeren udtrykkeligt tilkendegiver sit ønske herom. Foregår brevstemmeafgivningen ikke i vælgerens egen bolig, men i et særligt lokale i tilknytning til eller i umiddelbar nærhed af boligen, skal stemmeafgivningen tilrettelægges således, at eventuel personlig bistand til stemmeafgivningen sker uden for hørevidde af andre end stemmemodtagerne og/eller en eventuel hjælper, vælgeren har udpeget. Stemmmodtagerne skal sørge for, at denne regel overholdes. Se § 13, stk. 3, i bekendtgø-

relsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem og i § 6, stk. 2 og 3, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen.

Stemmmodtagerne skal om nødvendigt give vælgeren vejledning om fremgangsmåden ved brevstemmeafgivning, herunder om mulighederne og betingelserne for, at vælgeren kan få personlig bistand til stemmeafgivningen, se § 20 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem og § 16 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen. For reglerne om personlig bistand til brevstemmeafgivningen henvises i øvrigt til afsnit 8.2.4. og 8.4.4.

Stemmmodtagerne skal sørge for, at vælgeren i forbindelse med stemmeafgivningen har adgang til at gøre sig bekendt med en fortegnelse over de opstillede kandidatlistor (partier) og samtlige de opstillede kandidater samt oplysning om anmeldte listeforbund og valgforbund til både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget. Se § 21 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem og § 17 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen. Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at stemmemodtagerne bliver forsynet med de nævnte fortegnelser. Se nærmere afsnit 6.8. og afsnit 8.2.3.7.

Stemmmodtagerne og de personer, der yder personlig bistand, må ikke i forbindelse med brevstemmeafgivningen give en vælger råd eller opfordring med hensyn til, hvilken kandidatliste eller hvilken kandidat vælgeren skal stemme på, se den kommunale og regionale valglovs § 68, stk. 1, 1. pkt. Stemmmodtagerne må heller ikke fortælle uvedkommende, om en vælger har brevstemt, eller oplyse andet om en vælgers stemmeafgivning, se den kommunale og regionale valglovs § 68, stk. 1, 2. pkt.

Efter lovens § 67, stk. 3, 1. pkt., udfylder vælgeren stemmesedlen, uden at andre ser det, og dermed uden at andre kan se, hvorledes vælgeren har stemt. Reglen gælder også ved brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen samt i vælgerens hjem, se dog nedenfor i afsnit 8.4.4. om de tilfælde, hvor vælgeren skal have hjælp til stemmeafgivningen. Reglen gælder endvidere i tilfælde, hvor pårørende eller andre, herunder repræsentanter for pressen, efter vælgerens udtrykkelige ønske herom er til stede i det lokale, hvor brevstemmeafgivningen finder sted. Vælgeren kan ikke bestemme, at andre skal se, hvorledes vælgeren har stemt. Vælgeren kan således ikke give afkald på sin stemmehemmelighed. Stemmемodtagerne skal sørge for, at denne regel overholdes.

8.4.4. Reglerne om ydelse af hjælp til brevstemmeafgivningen i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen samt i vælgerens hjem

Reglerne om hjælp til stemmeafgivningen i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen samt i vælgerens hjem findes i den kommunale og regionale valglovs § 67, stk. 4 og 6, sammenholdt med § 19 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem og § 15 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen.

Hvis vælgeren ikke er i stand til at udfylde stemmesedlen eller udfylde og underskrive følgebrevet eller udfylde yderkuverten, eller hvis vælgeren i øvrigt ønsker personlig bistand i forbindelse med stemmeafgivningen, skal stemmemodtagerne yde den fornødne hjælp.

Ved en lovændring med virkning fra 1. juli 2017 (§ 3 i lov nr. 175 af 21. februar 2017) er reglerne om hjælp til brevstemmeafgivningen blevet ændret. Hjælp til brevstemmeafgivningen kan efter lovændringen ydes ved personlig bistand og ved brug af hjælpemidler, der

skal stilles til rådighed ved brevstemmeafgivningen, jf. lovens § 67, stk. 4, 2. pkt.

Retten til at forlange hjælp ved brevstemmeafgivningen gælder *alle* vælgere, herunder personer med fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse, der har behov for hjælp til brevstemmeafgivningen. Også vælgere med behov for at få forklaret stemmesedlens indhold og få vejledning om fremgangsmåden ved brevstemmeafgivningen har ret til at få hjælp her til.

Se afsnit 8.2.4. ovenfor om fremgangsmåden ved ydelse af hjælp ved brevstemmeafgivning på de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme. For så vidt angår hjælpemidler, der skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen, henvises til afsnit 8.2.3.4.

Hvis der er ydet personlig bistand til at udfylde stemmesedlen, skal dette fremgå af følgebrevet, idet følgebrevet skal påføres ordene »Personlig bistand ydet til udfyldning af stemmesedlen« eller lignende, efterfulgt af hjælpernes underskrift. Bemærk således, at det ikke er muligt for stemmemodtagerne eller den personligt udpegede hjælper at underskrive påtegningen herom på følgebrevet ved deres initialer. Se § 19, stk. 4, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem og § 15, stk. 4, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen.

Vælgeren har ret til at forlange, at den personlige bistand ydes af en stemmemodtaget og en person, som vælgeren selv har udpeget. Hvis der ved brevstemmeafgivningen i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen samt i vælgerens hjem medvirker to stemmemodtagere, ydes den personlige bistand af den personligt udpegede hjælper i dette tilfælde *i stedet for* den ene af stemmemodtagerne.

Som følge af den ovenfor omtalte lovændring pr. 1. juli 2017 kan vælgeren fremover i visse tilfælde forlange, at personlig bistand ydes

alene af én person, som vælgeren selv har udpeget, dvs. uden at der tillige skal medvirke en stemmemodtager. To betingelser skal være opfyldt, for at den personlige bistand kan ydes alene af en person, som vælgeren selv har udpeget. Vælgeren skal således 1) udtrykkeligt og utvetydigt tilkendegive et ønske herom, og 2) ønsket skal være begrundet i en umiddelbart konstaterbar eller dokumenterbar fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse, jf. den kommunale og regionale valglovs § 67, stk. 4, 4. pkt. Der henvises til afsnit 8.2.4. for en uddybende beskrivelse af betingelserne.

Den personlige bistand til udfyldelsen af brevstemmeseddel, følgebrev eller yderkuvertydes enten i *forening* mellem stemmemodtageren og den person, der er udpeget af vælgeren selv, eller alene af den person, der er udpeget af vælgeren selv. Det er dog en stemmemodtager, der sikrer sig vælgerens identitet, foretager attestationen på følgebrevet af vælgerens brevstemmeafgivning og giver vejledning om fremgangsmåden ved brevstemmeafgivningen og om opstillede partier og kandidater m.v. Hvis vælgeren ikke er i stand til at underskrive følgebrevet, underskriver den personligt udpegede hjælper eller, hvis dette ikke er muligt, stemmemodtageren følgebrevet på vælgerens vegne. Se § 19, stk. 6, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem og § 15, stk. 6, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen.

Om reglerne for valget af den personligt udpegede hjælper og for hjælperens bistand henvises i øvrigt til afsnit 8.2.4. og afsnit 7.3. ovenfor.

En vælger må kun få personlig bistand til at udfylde stemmesedlen, hvis vælgeren *umiddelbart* over for stemmemodtagerne *utvetydigt* kan tilkendegive, hvorledes vælgeren ønsker at stemme. Se lovens § 67, stk. 6. Modtager vælgeren hjælp af en stemmemodtager og en personligt udpeget hjælper, skal vælgerens utvetydige tilkendegivelse om sin stemmeafgivning fremsættes både over for

stemmemodtageren og den personligt udpegede hjælper. Se nærmere afsnit 7.3.2.

8.5. Særligt om brevstemmeafgivning på mindre øer, herunder Christiansø

Vælgere, der bor på afsides beliggende øer, der ikke udgør et selvstændigt afstemningsområde, kan brevstemme på øen over for en eller flere vælgere, som kommunalbestyrelsen har udpeget som brevstemmemodtagere, se lovens § 60, stk. 5, og § 61, stk. 3.

På Christiansø kan der brevstemmes hos øens administrator inden for de frister, der i øvrigt gælder for brevstemmeafgivning her i landet.

8.6. Brevstemmeafgivning på Færøerne, i Grønland, i udlandet, på danske skibe i udenrigsfart og på danske havanlæg

8.6.1. Brevstemmeafgivningssteder og stemmemodtagere på Færøerne, i Grønland og i udlandet

Ved kommunale og regionale valg kan enhver vælger ligesom ved andre valg brevstemme på folkeregistrene på Færøerne og i Grønland samt på danske diplomatiske og konsulære repræsentationer i udlandet (ambassader, konsulater m.v.), se den kommunale og regionale valglovs § 63, stk. 1 og 2.

Der kan også brevstemmes hos en stemmemodtager udpeget af Økonomi- og Indenrigsministeriet, se lovens § 63, stk. 2.

Økonomi- og Indenrigsministeriet giver forud for hvert kommunal- og regionalvalg kommunalbestyrelserne meddelelse om, hvilke personer eller stillingsindehavere der er udpeget som stemmemodtagere i udlandet enten permanent eller alene til den pågældende afstemning. Stemmemodtagerne i udlandet udpeges enten gennem Forsvarsministeriets Personalestyrelse eller Udenrigsministeriet.

De permanente stemmemodtagere i udlandet, der er udpeget gennem Forsvarsministeriets Personalestyrelse, er bemyndiget til at udpege

en eller flere personer blandt det tjenstgørende personel til at varetage opgaven som brevstemmemodtager på vegne af vedkommende stemmemodtager ved et bestemt valg. Der bør udpeges mere end en stemmemodtager hvert sted, således at stemmemodtageren ikke skal attestere sin egen brevstemme. Navnene på de personer, der ved et bestemt valg rent faktisk fungerer som stemmemodtagere i udlandet, indberettes af Forsvarsministeriets Personalestyrelse til Økonomi- og Indenrigsministeriet inden valget. Økonomi- og Indenrigsministeriet videregiver disse oplysninger til kommunerne til brug for den gennemgang, valgstyrrerne, inden valghandlingen begynder på valgdagen kl. 8, foretager af, hvorvidt de afgivne brevstemmer kan tages i betragtning.

De personer (stillingsindehavere), der er *permanent udpeget som brevstemmemodtagere på Færøerne henholdsvis i Grønland* af Økonomi- og Indenrigsministeriet, er nævnt nedenfor:

På Færøerne

- 1) Rigsombudsmanden eller den fuldmægtig ved rigsombuddet, som rigsombudsmanden har bemyndiget hertil
- 2) Landfogeden (politimesteren)
- 3) Sysselmændene

I Grønland

- 1) Forbindelsesofficeren, Thule Air Base
- 2) Stationslederen, Danmarkshavn
- 3) Regionschefen ved Grønlands Lufthavnsvæsen, Narsarsuaq
- 4) Stationslederen, Prins Christianssund
- 5) Stationslederen på Station Nord
- 6) Flyvepladslederen, Constable Pynt
- 7) Chefen for Slædepatruljen Sirius

8.6.2. Brevstemmeafgivningssteder og stemmemodtagere på danske skibe i udenrigsfart og danske havanlæg

Søfolk og passagerer på danske skibe i udenrigsfart kan brevstemme på skibet, se lovens § 64, stk. 1. Skibsføreren eller den, skibsføre-

ren har udpeget, fungerer som stemmemodtager. Der kan ikke brevstemmes på danske skibe i indenrigsfart.

Personer, der er ansat på danske havanlæg, kan brevstemme på havanlægget, se lovens § 64, stk. 1. Dette gælder danske havanlæg både på dansk område og uden for dansk område. Chefen for havanlægget eller den, chefen har udpeget, fungerer som stemmemodtager.

8.6.3. Tidsrum for brevstemmeafgivning

På *Færøerne, i Grønland, i udlandet, på danske skibe i udenrigsfart samt på danske havanlæg uden for dansk område* kan der brevstemmes fra den 3. tirsdag i august måned i valgåret, dvs. fra tirsdag den 15. august 2017, se lovens § 63, stk. 3, og 64, stk. 2.

Den kommunale og regionale valglov indeholder ingen regler om sidste frist for brevstemmeafgivning på Færøerne, i Grønland, i udlandet, på danske skibe i udenrigsfart samt på danske havanlæg uden for dansk område. Brevstemmerne skal imidlertid være afgivet i så god tid forud for valgdagen, at de kan være sendt hjem og modtaget i kommunen, inden afstemningen på valgdagen begynder kl. 8.

Brevstemmematerialet skal senest fra den 3. tirsdag i august måned i valgåret, dvs. senest den 15. august 2017, findes på de danske repræsentationer i udlandet samt om bord i danske skibe i udenrigsfart og på danske havanlæg uden for dansk område, se lovens § 66, stk. 2, 2. pkt.

På *danske havanlæg på dansk område* kan der brevstemmes fra tirsdagen 3 uger før valgdagen, dvs. fra tirsdag den 31. oktober 2017 til og med fredagen før valgdagen, dvs. senest fredag den 17. november 2017, se lovens § 64, stk. 3.

8.6.4. Brevstemmematerialet samt fremgangsmåden ved afgivning af brevstemme

Brevstemmematerialet er det samme, som bruges her i landet, se afsnit 8.1.1. ovenfor.

8.6.5. Fremgangsmåden ved brevstemmeafgivning

Med hensyn til den praktiske fremgangsmåde ved brevstemmeafgivningen henvises til lovens § 67 samt til afsnit 8.2.3. og 8.2.4. ovenfor om brevstemmeafgivning på de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, f.eks. borgerservicecentre og lignende.

En vælger, der ønsker at brevstemme på Færøerne, i Grønland, i udlandet, på danske skibe i udenrigsfart og på danske havanlæg uden for dansk område, forudsættes selv at være bekendt med, hvilke kandidatlistor og eventuelt kandidater der forventes at blive eller er opstillet til valget i den kommune henholdsvis region, hvor vælgeren har fast bopæl.

Hvis brevstemmemodtageren ikke har mulighed for at sætte myndighedens stempel på følgebrevet, således som den fortrykte tekst til brug for attestation foreskriver, skal myndighedens navn skrives med blokbogstaver.

Økonomi- og Indenrigsministeriet vil udsende en vejledning om brevstemmeafgivning til de kommunale og regionale valg den 21. november 2017 ved brevstemmeafgivning på Færøerne, i Grønland, i udlandet, på danske skibe i udenrigsfart og på danske havanlæg uden for dansk område. Vejledningen vil bl.a. indeholde en fortegnelse over de bogstavbetegnelser, der ved de kommunale og regionale valg skal tildeles kandidatlistor for partier, der pr. 1. august 2017 er opstillingsberettigede til folketingsvalg, og for det tyske mindretals parti. Fortegnelsen pr. maj 2017 er gengivet i afsnit 6.6. ovenfor. Vejledningen vil endvidere indeholde en angivelse af, at fortegnelsen ikke viser, om de nævnte partier opstiller til valget i den kommune henholdsvis region, hvor vælgeren har fast bopæl, og at fortegnelsen ikke

udelukker, at der i kommunen henholdsvis regionen kan være eller bliver opstillet andre kandidatlistor. Vejledningen vil blive udsendt særskilt af Økonomi- og Indenrigsministeriet til rigsombudsmændene i Grønland og på Færøerne, til Udenrigsministeriet samt rederierne sammen med en skrivelse, der vil redegøre nærmere for forskellige forhold i relation til brevstemmeafgivningen ved disse myndigheders og organisationers mellemkomst. Vejledningen vil endvidere kunne findes på Økonomi- og Indenrigsministeriets valghjemmeside: valg.oim.dk, under ”Valgmyndigheder”, ”Kommunal- og regionalvalget 2017”.

8.7. Modtagelse og kontrol af brevstemmer, brevstemmeprotokol

Reglerne om kommunalbestyrelsens modtagelse og registrering af brevstemmer m.v. samt om valgstyrrernes kontrol og gennemgang af disse findes i lovens §§ 70-72.

8.7.1. Kommunalbestyrelsens modtagelse og registrering af brevstemmer, oprettelse af brevstemmeprotokol m.v.

Det er den siddende kommunalbestyrelses ansvar at modtage og registrere de brevstemmer, som kommunalbestyrelsen modtager, til det pågældende valg.

Før hvert valg skal kommunalbestyrelsen oprette en protokol over de brevstemmer, som kommunalbestyrelsen modtager til det pågældende valg (*brevstemmeprotokol*). Brevstemmeprotokollen skal være udformet i overensstemmelse med de fortrykte brevstemmeprotokoller, Økonomi- og Indenrigsministeriet har ladet fremstille, se § 6 i cirkulære nr. 54 af 8. maj 2001 om brevstemmeprotokollers indhold og udformning. Cirkulæret er optaget som *bilag 7* til denne vejledning. Brevstemmeprotokoller kan købes hos Rosendahls, Vandtårnsvej 83 A, 2860 Søborg, tlf. nr. 43 22 73 00, e-mail: distribution@rosendahls.dk

Modtagelsestidspunktet skal skrives på yderkuverten for de brevstemmer, som kommunalbestyrelsen modtager, se lovens § 70,

stk. 1. Samme dag, som kommunalbestyrelsen modtager brevstemmer, skal det antal brevstemmer, der modtages den pågældende dag, anføres i brevstemmeprotokollen sammen med den dato, hvor de er modtaget. Endvidere skal antallet af brevstemmer modtaget på en bestemt dato, der sendes videre til andre kommuner, samt datoen for videresendelsen anføres i brevstemmeprotokollen. Hvis vælgeren ifølge den bopæl, vedkommende har skrevet på bagsiden af yderkuverten, bor i en anden kommune, skal kommunalbestyrelsen straks sende brevstemmen videre til denne kommune, se lovens § 70, stk. 2.

I folketingsvalgloven er der en bestemmelse om, at kommunalbestyrelsen, når der er udskrevet valg, skal sørge for, at de brevstemmer, som kommunen allerede har modtaget fra vælgere, der senere har anmeldt flytning til en anden kommune, sendes videre til denne, se folketingsvalglovens § 64, stk. 3. En tilsvarende bestemmelse findes ikke i den kommunale og regionale valglov. Det skyldes, at brevstemmer til kommunale og regionale valg anses for afgivet til valget i den kommune, hvor vælgeren var bopælsregistreret i CPR på tidspunktet for afgivelse af brevstemme. Disse brevstemmer må derfor ikke videresendes til den kommune, som vælgeren efterfølgende er flyttet til. Se ovenfor afsnit 8.2.3.3. om vejledning af en vælger, der har afgivet brevstemme inden 15.-dagen før valget, og som efterfølgende er flyttet eller står over for at skulle flytte til en anden kommune inden 15.-dagen før valget.

Kommunalbestyrelsen skal samle og opgøre antallet af brevstemmer, der er modtaget for hvert afstemningsområde i kommunen, hvor afsenderne efter deres bopælsangivelse på yderkuverterne er optaget på valglisten, se lovens § 70, stk. 3, 1. pkt. Der skal i brevstemmeprotokollen indføres en række nærmere oplysninger herom. Kommunalbestyrelsen skal efter lovens § 70, stk. 3, 2. pkt., sørge for, at brevstemmerne inden afstemningens begyndelse på valgdagen er afleveret til valgstyrene på afstemningsstedet i det pågældende afstemningsområde, se dog nedenfor.

Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at kommunen om muligt afhenter post mandag den 20. november 2017 og samme dag samt på valgdagen, inden afstemningen begynder, efterser sin postkasse for at sikre, at de brevstemmer, der er afsendt fra en anden kommune m.v., rettidigt kan afleveres til vedkommende valgstyrene. Se afsnit 3.2. og 3.2.1. om levering, afhentning og omdeling af post generelt og om afhentning af post på valgdagen, inden valgbehandlingen går i gang.

Brevstemmer, der modtages i kommunen på valgdagen, inden afstemningen begynder kl. 8, skal straks bringes ud til valgstyrene på det pågældende afstemningssted. Brevstemmer, der modtages i kommunen på valgdagen, efter afstemningen er begyndt kl. 8, skal samme dag bringes ud til valgstyrene på det pågældende afstemningssted, men kommer ikke i betragtning. Det afgørende for, om en brevstemme kommer i betragtning, er, om denne er modtaget hos valgstyrene på det pågældende afstemningssted inden afstemningens begyndelse kl. 8, se lovens § 72, stk. 3.

Er der modtaget færre end fem brevstemmer for et afstemningsområde, skal brevstemmerne efter kommunalbestyrelsens beslutning overføres til et afstemningsområde, hvor der er modtaget mindst fem brevstemmer, og afleveres til valgstyrene for dette afstemningsområde. Dette skyldes hensynet til sikring af stemmehemmeligheden. Det er valgstyrene for sidstnævnte afstemningsområde, der undersøger, om brevstemmerne kan komme i betragtning, se lovens § 70, stk. 4.

Kan en brevstemme ikke henføres til et bestemt afstemningsområde ud fra oplysningerne om afsenderen på yderkuverten, skal kommunalbestyrelsen endvidere beslutte, hvilket afstemningsområde brevstemmen skal henregnes til i henseende til valgstyrenes kontrol af, om brevstemmen kan komme i betragtning, se lovens § 70, stk. 5.

I brevstemmeprotokollen skal der indføres oplysning om, til hvilket afstemningsområde

brevstemmer fra afstemningsområder, hvor der var modtaget færre end fem brevstemmer, er overført, samt oplysning om, fra hvilke afstemningsområder de pågældende brevstemmer blev overført.

I brevstemmeprotokollen skal der også indføres oplysning om, hvilket afstemningsområde den eller de brevstemmer, der ikke kunne henføres til et bestemt afstemningsområde, blev overført til.

Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at de modtagne brevstemmer opbevares betryggende. Yderkuverterne må først åbnes af valgstyrrerne eller under overværelse af valgstyrrerne i forbindelse med valgstyrrernes gennemgang af brevstemmerne.

I cirkulære nr. 54 af 8. maj 2001 om brevstemmeprotokollers indhold og udformning er fastsat nærmere regler om registrering af brevstemmer, hvortil der henvises.

8.7.2. Elektronisk brevstemmeprotokol

Kommunalbestyrelsen kan beslutte at anvende en elektronisk brevstemmeprotokol, se lovens § 70, stk. 1, 3. pkt. Den brevstemmeprotokol, som kommunalbestyrelsen skal føre, omfatter i modsætning til digitale valglistes alle kommunens afstemningsområder, og en elektronisk brevstemmeprotokol kan derfor ikke indskrænkes til enkelte af disse.

Anvendelse af en elektronisk brevstemmeprotokol er frivillig. Det er kommunalbestyrelsen selv, der skal betale de nødvendige merudgifter, hvis den beslutter at anvende en elektronisk brevstemmeprotokol.

Den elektroniske brevstemmeprotokol skal indeholde de samme oplysninger, som skal indføres i brevstemmeprotokollen ifølge den fortrykte brevstemmeprotokol (se cirkulære nr. 54 af 8. maj 2001 om brevstemmeprotokollers indhold og udformning, der er optaget som *bilag 7*), og vil kunne varetage de opgaver, som brevstemmeprotokollen benyttes til ved valgets afholdelse efter gældende lovgiv-

ning. Adgangen til at anvende en elektronisk brevstemmeprotokol betyder endvidere, at det i så fald er en elektronisk brevstemmeprotokol, der skal opbevares af kommunalbestyrelsen efter valgets afholdelse i overensstemmelse med arkivlovens regler om opbevaring af materiale, der alene foreligger i elektronisk form, se nærmere afsnit 10 nedenfor.

Der er ikke noget krav om, at brevstemmeprotokollen skal indeholde oplysning om, hvilke vælgere der har brevstemt. Der er omvendt ikke noget til hinder for, at kommunen som et supplement til brevstemmeprotokollen fører lister over de vælgere, der har brevstemt, blot listerne bliver destrueret, når klagefristen er udløbet, og eventuelle klager over valget er endeligt afgjort, se lovens 106, stk. 3.

I det omfang kommunen anvender en elektronisk valgliste, hvor der løbende foretages en elektronisk foreløbig afmærkning af de vælgere, som der er modtaget brevstemme fra (se afsnit 4.12. ovenfor), kan det være hensigtsmæssigt løbende at overføre oplysninger om de foreløbigt afmærkede vælgere til brevstemmeprotokollen som hjælp ved opgørelsen af, hvor mange brevstemmer der er modtaget for hvert afstemningsområde.

Kommunalbestyrelsen kan beslutte, at der skal oprettes et særskilt elektronisk system til at udarbejde, anvende og opbevare brevstemmeprotokollen, hvis oplysninger skal kunne samkøres med et elektronisk system til udarbejdelse, anvendelse og opbevaring af valglisten. Kommunalbestyrelsen kan i stedet beslutte, at de oplysninger, som skal indføres i brevstemmeprotokollen ifølge den fortrykte brevstemmeprotokol, der er udarbejdet af Økonomi- og Indenrigsministeriet, indføres i et elektronisk system til valglistens udarbejdelse, anvendelse og opbevaring eller en liste over de vælgere, der har indsendt brevstemme. Dog skal kommunalbestyrelsen i så fald sørge for, at de oplysninger, som efter valglovgivningen og den fortrykte brevstemmeprotokol skal indføres i brevstemmeprotokollen, til enhver tid kan udskrives i overens-

stemmelse med udformningen af den fortrykte brevstemmeprotokol.

Kommunalbestyrelsen skal som dataansvarlig, og KMD A/S eller en anden dataleverandør skal som databehandler, træffe de nødvendige tekniske og organisatoriske sikkerhedsforanstaltninger mod, at oplysninger hændeligt eller ulovligt tilintetgøres, fortabes eller forringes samt mod, at de kommer til kendskab for uvedkommende, misbruges eller i øvrigt behandles i strid med persondataloven, se persondatalovens § 41, stk. 3, og bekendtgørelse nr. 528 af 15. juni 2000 med senere ændringer om sikkerhedsforanstaltninger til beskyttelse af personoplysninger, som behandles for den offentlige forvaltning (sikkerhedsbekendtgørelsen), der er udstedt i medfør af persondatalovens § 41, stk. 5.

Det forudsættes, at kommunalbestyrelsen har truffet de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at de oplysninger, der er indført i den elektroniske brevstemmeprotokol, også findes på papir i tilfælde af systemnedbrud eller lignende. Det gælder uanset, om oplysningerne i den elektroniske brevstemmeprotokol alene svarer til oplysningerne i den manuelle brevstemmeprotokol, eller om den elektroniske brevstemmeprotokol herudover indeholder oplysninger om de vælgere, der har brevstemt.

8.7.3. Valgstyrernes gennemgang og kontrol af de modtagne brevstemmer

Valgstyrerne skal gennemgå de modtagne brevstemmer på valgdagen inden afstemningens begyndelse kl. 8. Gennemgangen skal om nødvendigt ske en eller to dage før valgdagen. Dette blev ændret ved en lovændring med virkning fra 1. april 2016 (§ 3 i lov nr. 1742 af 22. december 2015, se nærmere bilag 2). Tidligere kunne gennemgangen om nødvendigt ske dagen før valgdagen. Ændringen af tidsrummet for gennemgangen af brevstemmer giver således valgbestyrelsen mulighed for, men ikke pligt til, at påbegynde gennemgangen af brevstemmerne en dag tidligere end hidtil. Der skal medvirke mindst to

valgstyrere for hvert afstemningsområde ved gennemgangen, undersøgelsen og afgørelsen af, om en brevstemme kan komme i betragtning, se lovens § 71, stk. 1.

Gennemgangen af brevstemmerne behøver ikke foregå på selve afstemningsstedet, men kan godt f.eks. foretages centralt ét sted i kommunen, blot der til gennemgangen af brevstemmerne fra hvert afstemningsområde alene medvirker valgstyrere fra det pågældende afstemningsområde, og der som nævnt medvirker mindst to valgstyrere fra det pågældende afstemningsområde. Det er således også muligt f.eks. at åbne yderkuverterne centralt med en elektrisk brevåbner, når blot gennemgangen af brevstemmerne foregår umiddelbart herefter i tilknytning til det sted, hvor yderkuverterne er åbnet.

For afstemningsområder, hvortil der er overført eller henregnet brevstemmer, se afsnit 8.7.1. ovenfor, omfatter gennemgangen både de brevstemmer, der hører til det pågældende afstemningsområde, og de brevstemmer, der er overført eller henregnes til afstemningsområdet.

Benyttes elektronisk valgliste, vil denne kunne bruges, når valgstyrerne gennemgår brevstemmerne inden valgdagen og afmærker de vælgere på valglisten, der har afgivet en brevstemme, der kan komme i betragtning. De gældende regler forudsætter, at denne afmærkning af vælgerne først sker, når valgstyrerne har gennemgået de modtagne brevstemmer og konstateret, hvilke brevstemmer der kan komme i betragtning, da kun vælgere, der har afgivet en brevstemme, der kan komme i betragtning, skal afmærkes på valglisten, jf. nedenfor. Der er dog ikke noget i vejen for, at der inden valgstyrernes gennemgang kan ske en *foreløbig* afmærkning på valglisten af de vælgere, som der er modtaget brevstemme fra, efterhånden som disse modtages. Det skal dog være muligt at identificere de pågældende vælgere uden at åbne yderkuverten, da yderkuverten først må åbnes ved valgstyrernes gennemgang af brevstemmerne, se lovens § 71, stk. 1. Den foreløbige afmærkning skal

blot slettes, hvis det viser sig, at den pågældende brevstemme, som er foreløbigt afmærket på den elektroniske valgliste, ikke kan komme i betragtning.

En foreløbig afmærkning kan lette arbejdet i forbindelse med valgstyrenes gennemgang af brevstemmerne, da man på forhånd har konstateret, om de pågældende vælgere er optaget på valglisten, ligesom arbejdet med valgstyrenes afmærkning af valglisten kan begrænses til at fjerne afmærkninger for de vælgere, hvis brevstemme ikke er taget i betragtning.

En sådan foreløbig afmærkning af valglisten vil kunne ske, uanset om man bruger en valgliste på papir eller en elektronisk valgliste. Afmærkning på en valgliste af papir vil først kunne begynde, når kommunen har modtaget papirvalglisten (hovedlisten senest 8 dage før afstemningen og tilflytterlisten senest 5 dage før), hvorimod afmærkningen på en elektronisk valgliste vil kunne ske fra et tidligere tidspunkt, da kommunen vil kunne råde over denne kort tid efter skæringsdatoen for udskrivelse af valglisten (15.-dagen eller 7.-dagen før valgdagen).

Ved gennemgangen af brevstemmerne åbnes yderkuverterne, og det undersøges, om brevstemmerne kan komme i betragtning, se lovens § 71, stk. 1.

En brevstemme kan *ikke* komme i betragtning, se lovens § 71, stk. 2, hvis

- 1) afsenderen ikke er opført på valglisten eller ikke længere har fast bopæl i kommunen henholdsvis regionen,
- 2) afsenderen er død inden valgdagen,
- 3) yderkuverten indeholder flere end ét følgebrev og én konvolut til hvert af de pågældende valg,
- 4) der ikke er anvendt det brevstemmemateriale, som økonomi- og indenrigsministeren har fået fremstillet,
- 5) den foreskrevne fremgangsmåde (udfyldning, attestation, underskrift m.v.) ved brevstemmeafgivningen ikke har været fulgt, eller

- 6) brevstemmen ikke er afgivet inden for de frister, der er nævnt i loven.

Har vælgeren til hvert valg afgivet mere end én brevstemme, der kan komme i betragtning, er det den sidst afgivne brevstemme, der kommer i betragtning, se lovens § 71, stk. 3.

Med hensyn til brevstemmematerialet, se nr. 4) ovenfor, bemærkes, at en brevstemme kan tages i betragtning, selv om den er afgivet på brevstemmemateriale fremstillet til brug ved de kommunale og regionale valg i 2009 og 2013, se afsnit 8.1. ovenfor.

Er der anvendt brevstemmemateriale til folketingsvalg, folkeafstemninger eller Europa-Parlamentsvalg, kan brevstemmen derimod ikke komme i betragtning.

Om følgebrev og yderkuverter tilvejebragt fra KMD A/S' valgudskrivningssystem og fra Strålfors' brevstemmesystem henvises til afsnit 8.1.1. ovenfor. Det bemærkes i denne forbindelse, at i tilfælde, hvor der ved brevstemmeafgivningen er anvendt følgebrev, som er udskrevet fra KMD A/S' valgudskrivningssystem eller Strålfors' brevstemmesystem, og hvor der ved en *administrativ fejl* er udskrevet et følgebrev til en anden type valg end kommunal- og regionalvalg, kan brevstemmen tages i betragtning. Det skal således ikke komme vælgeren til skade, at administrationen har begået en fejl. Det er dog en forudsætning, at der ikke er anledning til tvivl om, at der er tale om en administrativ fejl.

Med hensyn til de brevstemmer, hvor den foreskrevne fremgangsmåde ikke har været fulgt, se nr. 5) ovenfor, bemærkes, at en brevstemme kan tages i betragtning, selv om følgebrevet mangler stempel på attestationen, hvis der ikke er tvivl om, at brevstemmen er afgivet på et af de steder, hvor der kan brevstemmes, eller at brevstemmen er afgivet til en stemmemodtager, der er udpeget af Økonomi- og Indenrigsministeriet.

Brevstemmen kan dog ikke tages i betragtning, hvis følgebrevet ikke er underskrevet af vælgeren, eller hvis følgebrevet både mangler

myndighedens stempel og stemmemodtagerens underskrift, dvs. hele attestationen. Dette gælder, uanset om der anvendes et følgebrev udskrevet fra KMD A/S' valgudskrivningssystem, Strålfors' brevstemmesystem eller lign.

Med hensyn til de tilfælde, hvor vælgeren har indsendt mere end én brevstemme til hvert valg, der kan komme i betragtning, se ovenfor, bemærkes, at hvis der fra en vælger er modtaget to gråblå yderkuverter, hvoraf den ene ud over et følgebrev alene indeholder en blå konvolut med stemmeseddel til kommunalbestyrelsesvalget, mens den anden ud over et følgebrev alene indeholder en gul konvolut med stemmeseddel til regionsrådsvalget, skal begge brevstemmer komme i betragtning til de respektive valg, såfremt de i øvrigt opfylder betingelserne herfor.

Når en brevstemme *ikke kan komme i betragtning*, anføres grunden hertil på yderkuverten, og den eller de uåbnede konvolut(ter) og følgebrevet lægges ned i yderkuverten igen, se lovens § 72, stk. 2. Der skal ikke foretages nogen afmærkning på valglisten. Er der foretaget en foreløbig afmærkning, slettes denne, se ovenfor.

Det anføres i afstemningsbogen, hvor mange af brevstemmerne der ikke er taget i betragtning fordelt efter årsagen hertil.

Når en brevstemme *kan komme i betragtning*, sættes et mærke ved vælgerens navn på valglisten, der angiver, at vælgeren har afgivet brevstemme, se lovens § 72, stk. 1, 1 pkt. Hvis yderkuverten foruden følgebrev kun indeholder en konvolut til et af valgene, sættes tillige et mærke på valglisten, der angiver, hvilket af valgene vælgeren har afgivet brevstemme til, se lovens § 72, stk. 1, 2. pkt.

Når en brevstemme, der er overført til afstemningsområdet fra et andet afstemningsområde, hvor der er modtaget færre end fem brevstemmer, kan komme i betragtning, skal valgstyrene optage den pågældende vælger på valglisten og påføre valglisten en bemærkning

om årsagen til, at vælgeren er optaget på valglisten. Valgstyrene skal desuden, inden afstemningen begynder, meddele valgstyrene fra det oprindelige afstemningsområde, at den pågældende vælger skal slettes af valglisten for dette afstemningsområde. Valgstyrene for det oprindelige afstemningsområde skal endvidere anføre årsagen på valglisten til, at vælgeren er slettet af valglisten, og i hvilket afstemningsområde vælgeren i stedet er blevet optaget på valglisten, se lovens § 70, stk. 4.

I tilfælde, hvor en brevstemme, der er henregnet til et bestemt afstemningsområde i medfør af lovens § 70, stk. 5 (dvs. hvor man ikke på grundlag af oplysningerne om afsenderen på yderkuverten af brevstemmen kan afgøre, i hvilket afstemningsområde afsenderen er optaget på valglisten), kan komme i betragtning, og hvor den pågældende vælger er optaget på valglisten i et andet afstemningsområde end det, hvortil brevstemmen er henregnet, kan valgstyrene følge den samme fremgangsmåde som angivet i det foregående afsnit vedrørende brevstemmer, der er overført fra et afstemningsområde, hvor der er modtaget færre end fem brevstemmer. Det vil sige, at valgstyrene skal optage den pågældende vælger på valglisten for det pågældende afstemningsområde og skrive en bemærkning på valglisten om årsagen til, at vælgeren er optaget på valglisten, samt, inden afstemningen begynder, meddele valgstyrene for det oprindelige afstemningsområde, at den pågældende vælger skal slettes af valglisten for dette afstemningsområde.

Der skal ikke udskrives valgkort for de vælgere, der har afgivet en brevstemme, der er taget i betragtning. I stedet kan følgebrevene til brevstemmerne anvendes til at kontrollere antallet af vælgere, der ifølge valglisten har afgivet brevstemme, se nedenfor afsnit 9.2.

Når en brevstemme kan komme i betragtning, lægges den uåbnede konvolut og følgebrevet ind i yderkuverten igen. Brevstemmer, der kan komme i betragtning, opbevares, indtil afstemningen er afsluttet. Når afstemningen er afsluttet, tages konvolutterne ud af yderkuv-

terne og lægges i en stemmekasse, se dog nedenfor. Konvolutterne åbnes først i forbindelse med stemmeoptællingen, se lovens § 72, stk. 1, sidste pkt.

Brevstemmer, der kan komme i betragtning, skal i perioden, efter at disse er gennemgået, og indtil afstemningen er afsluttet, opbevares på en sådan måde, at det alene er valgstyrene eller eventuelt tillige en person, der er særligt bemyndiget af valgstyrene, der har adgang til brevstemmerne. Endvidere må der i denne periode kun ske håndtering af brevstemmer, hvis det er nødvendigt som følge af andre regler i loven. For eksempel kan det være nødvendigt at tage brevstemmen frem i forbindelse med afgørelsen af, om en vælger, der møder frem for at afgive stemme på valgdagen, skal afvises som følge af, at vedkommende har afgivet en brevstemme, der kan komme i betragtning, se lovens § 73. Brevstemmen skal i denne situation tages frem for at kontrollere, om afmærkningen på valglisten af, at vælgeren har brevstemt, er korrekt.

Ved håndtering af en brevstemme, inden afstemningen er afsluttet, må konvolutten med stemmesedlen *under ingen omstændigheder* åbnes.

Hvis valgstyrene efter afstemningens begyndelse modtager bekræftet underretning om, at en vælger, der har afgivet en brevstemme, der ved gennemgangen af brevstemmerne inden afstemningens begyndelse er taget i betragtning, er afgået ved døden inden valgdagen, kan den pågældendes brevstemme ikke komme i betragtning. Brevstemmen skal derfor tages frem, påtegnes årsagen til, at den ikke kan komme i betragtning, og lægges hen til de øvrige brevstemmer, der ikke kan komme i betragtning, samt registreres sammen med disse i afstemningsbogen.

Det samme gælder, hvis valgstyrene, efter at afstemningen er begyndt, modtager bekræftet underretning om, at en vælger, der er optaget på valglisten, har mistet sin valgret inden valgdagen af andre grunde (tålt ophold, udvisning m.v., fortabelse af dansk indfødsret

eller af statsborgerskab i et af de øvrige EU-lande eller i Island eller Norge, medmindre vælgeren uanset tab af henholdsvis dansk indfødsret eller et af de nævnte statsborgerskaber har valgret i kraft af reglerne om udlændinges valgret ved kommunale og regionale valg).

Når konvolutterne tages ud af yderkuverterne efter afstemningens afslutning og lægges ned i en stemmekasse, skal det ske under den nødvendige gensidige kontrol og i øvrigt på en sådan måde, at stemmehemmeligheden heller ikke i denne forbindelse kan blive krænket.

Brevstemmer, der *modtages af valgstyrene efter afstemningens begyndelse*, skal have påtegnet modtagelsestidspunktet (dato og klokkeslæt) og kommer ikke i betragtning, se lovens § 72, stk. 3. Yderkuverterne åbnes ikke.

Brevstemmer, der *modtages i kommunen fra og med dagen efter valgdagen og til og med den dag, hvor eventuelle klager over valget er endeligt afgjort*, registreres i brevstemmeprotokollen i overensstemmelse med bestemmelserne i § 2, stk. 4 og 5, i cirkulæret om brevstemmeprotokollens indhold og udformning, se *bilag 7*. Retningslinjerne for kassation af brevstemmemateriale, herunder af brevstemmer, der er modtaget efter valgdagen, er nærmere beskrevet i afsnit 13 nedenfor.

9. Opgørelse af afstemningen

På valgaftenen tælles stemmerne for både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget op på de enkelte afstemningssteder, se afsnit 9.2. Senest dagen efter fintæller kommunevalgbestyrelsen stemmerne for både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget, se afsnit 9.5. Reglerne om opgørelse af afstemningen findes i den kommunale og regionale valglovs §§ 74-78 a.

Regionsvalgbestyrelsen kan beslutte at foretage fornyet fintælling af de stemmesedler,

der er afgivet til regionsrådsvalget. Dette sker efter reglerne i lovens § 80, se afsnit 9.7.

9.1. Kandidaters deltagelse i stemmeoptællingen

En kandidat kan ikke deltage i optællingen af, hvor mange stemmer der er afgivet for den kandidatliste, som vedkommende er opstillet for, se lovens § 78 a, 1. pkt. Forbuddet gælder alene deltagelse i optællingen af stemmer, der er afgivet for den kandidatliste, som den pågældende kandidat er opstillet for. Bestemmelsen er begrundet i hensynet til at undgå, at de pågældende kandidater bliver udsat for beskyldninger om uregelmæssigheder i forbindelse med optælling m.v. af stemmer for eget parti eller kandidatliste.

Det samme forhold vil efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse gøre sig gældende, hvor en kandidats ægtefælle, samlever eller andre nærtstående deltager i stemmeoptællingen. En kandidats ægtefælle, samlever eller andre nærtstående kan derfor ligeledes ikke deltage i optællingen af, hvor mange stemmer der er afgivet for den kandidatliste, som vedkommendes ægtefælle, samlever eller andre nærtstående er opstillet for. Vurderingen af, hvornår man er nærtstående, skal foretages efter forvaltningslovens almindelige regler om inhabilitet, se forvaltningslovens § 3.

En kandidat, der er opstillet for én kandidatliste, kan godt deltage i optællingen af stemmer afgivet for andre kandidatlistes. Tilsvarende gælder en kandidats ægtefælle, samlever eller andre nærtstående.

Forbuddet gælder endvidere kun optællingen af stemmer (personlige stemmer og listestemmer), der er afgivet for den kandidatliste, kandidaten er opstillet for. Kandidaten (og dennes ægtefælle, samlever eller andre nærtstående) kan derfor godt være med til at sortere de stemmesedler, der er taget ud af stemmekasserne, i bunker, inden bunkerne senere skal tælles op for hver kandidatliste. Kandidaten (og dennes ægtefælle, samlever eller andre

nærtstående) må dog ikke være med til sorteringen, hvis der tælles stemmer op samtidig med sorteringen. Kandidaten (og dennes ægtefælle, samlever eller andre nærtstående) må f.eks. ikke deltage i et optællingshold, der både skal tælle stemmer op og sortere stemmerne i bunker efter kandidatlistes.

Forbuddet gælder alene deltagelse i optællingen og ikke kontrollen med andres optælling. Er kandidaten valgstyrer, må kandidaten derfor godt stå for at kontrollere andres optælling og dermed løfte det ansvar for, at stemmeoptællingen er korrekt, som er valgstyrenes opgave, se ovenfor afsnit 5.2. En kandidat, som også er valgstyrer, må også gerne skrive i afstemningsbogen, hvor mange stemmesedler der er ugyldige, se lovens § 75, stk. 3, eller skrive resultatet af stemmeoptællingen i afstemningsbogen og underskrive den, se lovens § 76, stk. 1. Tilsvarende gælder kandidats ægtefælle, samlever eller andre nærtstående.

En kandidat (og dennes ægtefælle, samlever eller andre nærtstående) kan desuden ikke deltage i opgørelsen af, hvordan de afgivne stemmer for den pågældende kandidatliste fordeler sig på personlige stemmer for hver kandidat og listestemmer, se lovens § 78 a, 2. pkt. Opgørelse af, om der er tale om en personlig stemme eller listestemme, foretages under ét og ikke særskilt for de enkelte kandidater. Kandidaten (og dennes ægtefælle, samlever, eller andre nærtstående) må derfor hverken være med til at tælle sine egne personlige stemmer eller være med til at tælle personlige stemmer for andre kandidater for den kandidatliste, kandidaten stiller op for. Forbuddet gælder både den fintælling, som valgbestyrelsen står for senest dagen efter valget, se lovens § 77, og en eventuel foreløbig fintælling på afstemningsstederne på valgaftenen, se nedenfor afsnit 9.2.

Reglerne i § 78 a for kandidaters deltagelse i stemmeoptællingen gælder, uanset om kandidaten er valgstyrer, tilforordnet vælger eller en medarbejder ansat i kommunen, som er

kaldt ind for at være med til at tælle stemmerne op.

9.2. Stemmeoptælling på afstemningsstedet

9.2.1. Rammerne for stemmeoptællingen på afstemningsstedet

Umiddelbart efter, at afstemningen er afsluttet kl. 20, tæller valgstyrene og de tilfornede vælgere stemmerne op på afstemningsstedet, se lovens § 74, stk. 1, 1. pkt. Stemmeoptællingen sker som anført i lovens §§ 74-76.

Bemærk, at kommunalt ansat personale kan udpeges til at bistå valgstyrene og de tilfornede vælgere med stemmeoptællingen. Også kommunalt ansatte, der ikke bor i kommunen, kan deltage. Stemmeoptællingen skal dog ske under valgstyrenes ansvar, kontrol og instruktion, se ovenfor afsnit 5.2. Stemmeoptællingen kan herudover ikke overlades til andre.

Kommunalbestyrelsen fastsætter de nødvendige regler om, hvordan stemmeoptællingen rent praktisk tilrettelægges inden for de rammer, der følger af reglerne om kandidaters deltagelse i stemmeoptællingen, se afsnit 9.1. ovenfor.

Stemmeoptællingen er offentlig, jf. lovens § 74, stk. 1, 2. pkt. Af sikkerhedsmæssige grunde skal den del af lokalet/lokalerne, hvor stemmeoptællingen foregår, afskærmes på en sådan måde, at uvedkommende ikke kan komme til stemmesedlerne, men offentligheden stadig kan overvære stemmeoptællingen.

9.2.2. Fremgangsmåden ved stemmeoptællingen på afstemningsstedet

Ved stemmeoptælling på afstemningsstedet tælles der op særskilt for kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget, hvor mange stemmer der er afgivet for hver kandidatliste. Endvidere optælles for hvert listeforbund, hvor mange stemmer der anses for afgivet for listeforbundet. Stemmetallet for listeforbundet sammentælles derefter med stemmetallene for

de enkelte kandidatlistes i listeforbundet. Se lovens § 74, stk. 1, 3.-5. pkt. Reglerne om, hvilke stemmer der anses for afgivet for de enkelte kandidatlistes/listeforbund, findes i lovens § 74, stk. 2 og 3.

Lovens § 74, stk. 2 og 3, fastsætter følgende:

»Stk. 2. En stemme er afgivet for den kandidatliste, inden for hvis felt henholdsvis rubrik på stemmesedlen vælgeren har sat kryds. Har vælgeren sat kryds såvel ud for den fælles listebetegnelse for kandidatlistes, der har indgået et listeforbund, som i rubrikken for en af de kandidatlistes, der deltager i listeforbundet, anses stemmesedlen ligeledes som afgivet for den pågældende kandidatliste. Har vælgeren alene sat kryds ved den fælles listebetegnelse for de kandidatlistes, der har indgået et listeforbund, anses stemmen som afgivet for listeforbundet og henføres ikke til nogen af de kandidatlistes, der deltager i listeforbundet. Tilsvarende gælder, hvis vælgeren har sat kryds i rubrikken for to eller flere af de kandidatlistes, der deltager i listeforbundet.

Stk. 3. En brevstemme er afgivet for den kandidatliste, hvis listebetegnelse eller bogstavbetegnelse vælgeren har anført på brevstemmesedlen. Har vælgeren på brevstemmesedlen anført navnet på en kandidat, anses stemmen som afgivet for den pågældende kandidatliste. Har vælgeren på brevstemmesedlen anført såvel den fælles listebetegnelse for kandidatlistes, der har indgået et listeforbund, som navnet på en kandidat, der er opstillet på en af de kandidatlistes, der deltager i listeforbundet, anses brevstemmesedlen ligeledes som afgivet for den pågældende kandidatliste. Har vælgeren på brevstemmesedlen alene anført den fælles listebetegnelse eller bogstavbetegnelse for kandidatlistes, der har indgået listeforbund, anses stemmen som afgivet for listeforbundet og henføres ikke til nogen af de kandidatlistes, der deltager i listeforbundet. Tilsvarende gælder, hvis vælgeren på brevstemmesedlen har anført listebetegnelsen eller bogstavbetegnelsen for en kandidatliste, der har indgået et listeforbund, tillige med navnet på en kandidat, der er opstillet på

en af de øvrige kandidatlister, der deltager i listeforbundet.«

Om begrebet felt/rubrik, se afsnit 9.3.1.

Tvivlsomme stemmesedler, herunder blanke stemmesedler og andre stemmesedler, der utvivlsomt er ugyldige, sorteres fra og gives til formanden for valgstyrene. Valgstyrene bedømmer derefter, om stemmesedlerne er gyldige, se nedenfor i afsnit 9.3. og lovens § 75. Antallet af ugyldige stemmer optælles særskilt fordelt efter de forskellige ugyldighedsgrunde.

Hvis det konstateres under stemmeoptællingen, at der i en stemmekasse beregnet til stemmesedler til kommunalbestyrelsesvalget er nedlagt stemmesedler til regionsrådsvalget, skal disse stemmesedler henlægges til og indgå i optællingen af stemmesedlerne til regionsrådsvalget.

Tilsvarende gælder, at stemmesedler til kommunalbestyrelsesvalget, der måtte være nedlagt i en stemmekasse beregnet til stemmesedler til regionsrådsvalget, skal henlægges til og indgå i optællingen af stemmesedlerne til kommunalbestyrelsesvalget.

I tilfælde, hvor fejlplacerede stemmesedler henlægges til stemmesedlerne til den afstemning, de vedrører, skal der indføres en bemærkning herom i afstemningsbogen for den afstemning, hvortil stemmesedlerne henlægges.

9.2.3. Afslutningen på stemmeoptællingen på afstemningsstedet

Når stemmeoptællingen for kommunalbestyrelsesvalget henholdsvis regionsrådsvalget er afsluttet, indføres resultatet af stemmeoptællingen i afstemningsbogen for det pågældende valg, se lovens § 76, stk. 1, 1. pkt. I afstemningsbogen indføres også opgørelsen af de ugyldige stemmer fordelt efter de forskellige ugyldighedsgrunde, se lovens § 75, stk. 3.

Valgstyrene skal kontrollere optællingen af de afgivne stemmer og herunder påse, at der er foretaget de nødvendige kontroller af optællingen i henhold til valgbogens rubrikker. Valgstyrene skal bl.a. sammenholde antallet af afgivne stemmesedler med det antal vælgere, der ifølge afmærkningerne på valglisten har stemt. Valgstyrene skal endvidere sammenholde på den ene side antallet af vælgere, der ifølge afmærkningerne på valglisten har stemt, med på den anden side antallet af valgkort, der er modtaget eller udskrevet for vælgere, der har stemt ved at møde personligt op på valgdagen, og antallet af følgebrev (eventuelt særskilt udskrevne valgkort) for vælgere, der har afgivet en brevstemme, der er taget i betragtning.

Valgstyrenes opgave med bedømmelsen af tvivlsomme stemmesedler og underskrivelse af afstemningsbogen samt valgstyrenes ansvar for, at stemmeoptællingen og kontrollen af denne er foretaget som foreskrevet i lovgivningen, kan ikke overlades til andre. Valgstyrerformanden skal sørge for, at der ved stemmeoptællingen til enhver tid er *et tilstrækkeligt antal valgstyrelere til stede på afstemningsstedet til, at der kan sikres en hensigtsmæssig afvikling af stemmeoptællingen*. Der skal altid være et flertal af de udpegede valgstyrelere til stede på afstemningsstedet under stemmeoptællingen. Valgstyrene skal rette sig efter valgstyrerformandens anvisninger. Se lovens § 16, stk. 6, 1-3. pkt.

Valgstyrene skal endvidere afstemme *stemmeseddelregnskabet* som beskrevet i afstemningsbøgerne. Valgstyrene skal sammenholde på den ene side antallet af stemmesedler, valgstyrene har modtaget fra valgbestyrelsen, og brevstemmer, der var lagt ned i stemmekasserne, med på den anden side antallet af afgivne, ombyttede og ikke-udleverede stemmesedler. Stemmematerialet bindes derefter sammen i særskilte pakker (sammenpakkes) som angivet i afstemningsbøgerne.

I *afstemningsbogen* indføres alle væsentlige oplysninger om afstemningen i afstemningsområdet på valgdagen, se lovens § 16, stk. 5,

2. pkt. Det vil sige, at også væsentlige oplysninger om afstemningen, inden stemmeoptællingen gik i gang, skal indføres i afstemningsbogen. Det vil derfor ikke være i overensstemmelse med valglovgivningen, hvis de valgstyrelser, der underskriver afstemningsbogen, kun har været til stede under stemmeoptællingen og ikke har været til stede i afstemningsperioden på noget tidspunkt.

I afstemningsbogen noteres det, i hvilke tidsrum valgstyrelserne har været til stedet henholdsvis fraværende på valgstedet.

Afstemningsbogen underskrives af valgstyrelserne, se lovens § 76, stk. 1. Alle valgstyrelser skal, uanset om nogle eller alle valgstyrelser i løbet af dagen har været borte fra afstemningsstedet i en vis periode efter aftale med valgstyrelserformanden, være til stede ved underskrivningen af afstemningsbogen, se lovens § 16, stk. 6, sidste pkt. Dette fremgår nu direkte af loven efter en lovændring (lov nr. 1742 af 22. december 2015), der trådte i kraft den 1. april 2016.

Afstemningsbogen underskrives som den afsluttende handling og kan således ikke underskrives af valgstyrelserne, før der foreligger et resultat af stemmeoptællingen.

Den underskrevne afstemningsbog og en kopi af denne afleveres til kommunalbestyrelsen sammen med det sammenpakkede stemmemateriale, se lovens § 76, stk. 2. Ved at skrive under på afstemningsbogen står valgstyrelserne inde for, at stemmeoptællingen og kontrollen af denne er foretaget som foreskrevet i lovgivningen.

Resultatet af stemmeoptællingen til både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget meddeles de tilstedeværende, og formanden for valgstyrelserne indberetter straks resultatet til formanden for valgbestyrelsen i kommunen, se lovens § 76, stk. 1.

Formanden for valgbestyrelsen i kommunen meddeler herefter straks resultatet af regions-

rådvalget til formanden for regionsvalgbestyrelsen, se lovens § 76, stk. 1, 2. pkt.

Der vil ikke være noget i vejen for at offentliggøre resultatet, før valgstyrelserne har underskrevet afstemningsbogen, forudsat at resultatet er sikkert og kontrolleret og godkendt af valgstyrelserne som angivet ovenfor. Det vil dog på den anden side ikke være usagligt at vente på, at valgstyrelserne har underskrevet afstemningsbogen, før resultatet offentliggøres. Offentliggørelse kan ikke begrænses til enkelte medier.

9.3. Bedømmelse af stemmesedler

De grundlæggende regler om årsagerne til, at stemmesedler og brevstemmesedler afgivet til kommunale og regionale valg er ugyldige, står i den kommunale og regionale valglovs § 75, stk. 1 og 2. De nærmere regler herom findes i bekendtgørelse nr. 998 af 12. august 2013 om bedømmelse af stemmesedler afgivet til kommunale og regionale valg (i det følgende kaldet bekendtgørelsen). Bekendtgørelsen er optrykt som *bilag 8* til vejledningen.

I de følgende afsnit er enkelte af bestemmelserne i bekendtgørelsen uddybet.

9.3.1. Bedømmelse af stemmesedler afgivet på afstemningsstedet

Ifølge lovens § 54, stk. 1, stemmer vælgeren på afstemningsstedet på valgdagen ved at afmærke stemmesedlen med et kryds. Der stilles ikke krav om, at vælgeren skal benytte et bestemt skriveredskab eller et skriveredskab af en bestemt farve.

Loven indeholder ingen definition af et kryds. I bekendtgørelsens § 1, stk. 1, er det fastsat, at der ved kryds forstås et tegn svarende til bogstavet X eller til tegnet for plus (+). Vformede mærker (også kaldet »hak«, »tjekmærker« eller »flueben«) sidestilles med almindelige kryds, se bekendtgørelsens § 1, stk. 2, om tegn, der må anses for at være afledt af et kryds. Tilsvarende sidestilles med almindeligt kryds de såkaldte »dobbeltkryds«,

dvs. tegn, der må anses for at være resultatet af, at vælgeren ved gentagen afmærkning har villet tydeliggøre et kryds. Derfor er en stemmeseddel afmærket på denne måde gyldig, medmindre den er ugyldig af andre grunde. Derimod anerkendes en asterisk (*) ikke som et gyldigt afsat kryds efter de gældende regler. Det skyldes, at en asterisk er et specielt mærke, som gør stemmesedlen let genkendelig.

En stemmeseddel afgivet på afstemningsstedet er ugyldig, hvis vælgerens stemme på stemmesedlen ikke er afmærket med kryds, se lovens § 75, stk. 1, nr. 2, og den tilsvarende bestemmelse i bekendtgørelsens § 4, stk. 1, 1. pkt. En stemmeseddel er derfor ugyldig, hvis den *i stedet for med kryds* er afmærket med et bogstav, en cirkel eller et andet mærke, der ikke har karakter af et kryds, se bekendtgørelsens § 4, stk. 1, 2. pkt. En stemmeseddel, der *ud over med kryds* er afmærket med et bogstav, en cirkel eller et andet mærke, der ikke har karakter af et kryds, er også ugyldig, se bekendtgørelsens § 14, stk. 1.

Afmærkning af afkrydsningsrubrikkerne kan imidlertid give anledning til nogle særlige afgrænsningsvanskeligheder i tilfælde, hvor rubrikken er afmærket med et meget gnidret eller fedt kryds, f.eks. fordi det anvendte skriveredskab, hvis der anvendes en form for (farve)blyant, sidst på valgdagen kan være så nedslidt, at det er vanskeligt at sætte et tydeligt kryds. I sådanne tilfælde må valgbestyrelsen foretage en konkret vurdering af, om afmærkningen er udtryk for, at vælgeren har ønsket at sætte et kryds. Hvis afkrydsningsrubrikken er afmærket på en sådan måde, at afmærkningen ikke kan antages at være udtryk for et kryds – f.eks. fordi rubrikken er helt udfyldt eller er helt skraveret – skal stemmesedlen bedømmes som en ugyldig stemme.

Det bemærkes, at afmærkning af stemmesedlen uden for afkrydsningsrubrikkerne ikke medfører ugyldighed, hvis afmærkningen i øvrigt er gyldig efter bestemmelserne i bekendtgørelsen, se bekendtgørelsens § 4, stk. 3.

I afstemningsbogen (valgstyrene) og valgbogen (valgbestyrelsen) skal det registreres særskilt, hvor mange stemmesedler der er ugyldige, fordi de i stedet for med kryds er afmærket med et mærke, der ikke har karakter af et kryds. I afstemningsbogen og valgbogen skal det også registreres særskilt, hvor mange stemmesedler der er ugyldige, fordi de ud over med kryds også er afmærket med et mærke, der ikke har karakter af et kryds.

Stemmesedler, der er afmærket med et overstreget, udvisket eller halvt kryds (dvs. en lodret, vandret eller skrå streg) *i stedet for med kryds*, skal ifølge bekendtgørelsens § 4, stk. 2, bedømmes efter den særlige bestemmelse herom i bekendtgørelsens § 9, stk. 1, hvorefter sådanne stemmesedler er ugyldige.

Er stemmesedlen inden for samme listefelt *både* afmærket med kryds *og* med et overstreget, udvisket eller halvt kryds, anses stemmesedlen som en gyldig stemme for den pågældende kandidatliste henholdsvis listeforbund, medmindre stemmesedlen er ugyldig i medfør af en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen, se bekendtgørelsens § 9, stk. 2. Er stemmesedlen afmærket med kryds inden for samme rubrik som det overstregede, udviskede eller halve kryds, anses stemmesedlen som en gyldig stemme for den pågældende kandidatliste, se bekendtgørelsens § 9, stk. 3. Er stemmesedlen derimod afmærket med kryds i ét listefelt og med et overstreget, udvisket eller halvt kryds i et andet listefelt, er stemmesedlen ugyldig, se bekendtgørelsens § 9, stk. 2, modsætningsvis, sammenholdt med stk. 1.

Selv om det er forudsat i lovens § 54, stk. 1, 2. pkt., at vælgeren kun sætter ét kryds på stemmesedlen – enten ved en listebetegnelse eller et kandidatnavn – er en stemmeseddel også gyldig, selv om der er anbragt to eller tre kryds (men derimod ikke flere end tre kryds) på stemmesedlen, når blot disse kryds er placeret inden for samme listefelt, se lovens § 74, stk. 2, og § 78, stk. 4, sammenholdt med bekendtgørelsens §§ 6 og 15 modsætningsvis.

Stemmesedler, der er afmærket med et stort kryds, der dækker et helt partifelt, kan også være gyldige.

Reglerne i lovens § 74, stk. 2, og § 78, stk. 5, samt reglerne i bekendtgørelsens §§ 5-11 er baseret på begreberne ”felt” og ”rubrik”. Stemmesedlen indeholder et særskilt felt for hver liste, der har indleveret en gyldig kandidatliste til valget, se § 3 i bekendtgørelse nr. 796 af 22. juni 2017 om stemmesedler til brug ved kommunale og regionale valg. Bekendtgørelsen er optrykt i *bilag 3* i denne vejledning.

Kandidatlisterne anføres på stemmesedlen i særskilte felter. Kandidatlistes, der har indgået listeforbund, skal dog anføres i samme felt, og de enkelte kandidatlistes, der har indgået listeforbund, anføres inden for listeforbundets felt i rubrikker ved siden af hinanden under den fælles listebetegnelse og bogstavbetegnelse, jf. lovens § 46. Bemærk, at der skelnes mellem ”rubrik” og ”afkrydsningsrubrik”.

En stemmeseddel, som der er tegnet på, eller som der er skrevet eller påklæbet (klistret) noget på af nogen art, er ugyldig, se bekendtgørelsens § 16, 1. pkt. Afsmitning eller lignende fra skriftfarven i den blyant, tusch eller kuglepen m.v., som er brugt til at sætte krydset, er ikke påskrift, se bekendtgørelsens § 16, 2. pkt. Stemmesedler, der er ugyldige, fordi der er klistret noget på dem, skal ikke registreres særskilt, men registreres i afstemningsbogen og valgbogen sammen med stemmesedler, der er ugyldige, fordi der er tegnet eller skrevet på dem.

En stemmeseddel er også ugyldig, hvis den på anden måde end nævnt i bekendtgørelsens §§ 14-16 er givet et særpræg, f.eks. hvis den er afmærket med forskellige skriftfarver, er revet itu, eller der er revet et eller flere stykker af den, se bekendtgørelsens § 17. Er en stemmeseddel revet itu eller har fået revet et eller flere stykker af i forbindelse med, at stemmesedlen blev taget ud af stemmekassen eller senere, er der ikke tale om særpræg, og stemmesedlen er derfor ikke ugyldig. På

samme måde er afmærkning af stemmesedlen med et andet skriveredskab end det, der er lagt frem eller hængt op i stemmerummet, normalt heller ikke et særpræg, medmindre skriftfarven eller skrifttykkelsen er helt usædvanlig sammenlignet med almindelige skriveredskaber. Se bekendtgørelsens § 17, 2. og 3. pkt. Stemmesedler, der er ugyldige, fordi de er afmærket med forskellige skriftfarver, eller fordi de er revet itu m.v., skal ikke registreres særskilt i afstemningsbogen og valgbogen, men sammen med de stemmesedler, der er ugyldige på grund af andet særpræg.

En stemmeseddel, der er blank, er også ugyldig, se lovens § 75, stk. 1, nr. 1, og bekendtgørelsens § 3. Det bemærkes, at det i afstemningsbogen (valgstyrene) og valgbogen (valgbestyrelsen) skal registreres særskilt, hvor mange stemmesedler der er ugyldige fordi de er blanke, jf. bekendtgørelsens § 31.

Der henvises i øvrigt til bekendtgørelsens kapitel 2 om bedømmelse af stemmesedler afgivet på afstemningsstedet.

9.3.2. Bedømmelse af brevstemmesedler

Hvis det under stemmeoptællingen ved åbningen af konvolutterne med brevstemmesedler konstateres, at en blå konvolut beregnet til en brevstemmeseddel til kommunalbestyrelsesvalget indeholder en gul brevstemmeseddel til regionsrådsvalget, skal denne brevstemmeseddel henlægges til og indgå i optællingen af stemmesedlerne til regionsrådsvalget.

I tilfælde, hvor en gul konvolut beregnet til en brevstemmeseddel til regionsrådsvalget indeholder en grå brevstemmeseddel til kommunalbestyrelsesvalget, gælder tilsvarende, at denne brevstemmeseddel skal henlægges til og indgå i optællingen af stemmesedlerne til kommunalbestyrelsesvalget.

I tilfælde, hvor brevstemmesedler indlagt i forkerte konvolutter henlægges til stemmesedlerne til den afstemning, de vedrører, skal der indføres en bemærkning herom i afstem-

ningsbogen for den afstemning, hvortil brevstemmesedlerne henlægges.

Det bemærkes herved, at den omstændighed, at en brevstemmeseddel er indlagt i en forkert konvolut (f.eks. hvis en stemmeseddel til regionsrådsvalget er lagt i en blå konvolut for stemmesedler til kommunalbestyrelsesvalget), efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse ikke i sig selv medfører, at brevstemmesedlen bliver ugyldig.

Ifølge lovens § 67, stk. 2, brevstemmer vælgeren ved at skrive listebetegnelsen eller bogstavbetegnelsen på brevstemmesedlen for en kandidatliste, der har opstillet kandidater til valget i den kommune/region, hvor vælgeren er optaget på valglisten. Ønsker vælgeren at stemme på en bestemt kandidat, der er opstillet i kommunen/regionen, skrives navnet på kandidaten, eventuelt med tilføjelse af listebetegnelsen eller bogstavbetegnelsen for den kandidatliste, kandidaten er opstillet på.

Der stilles ikke krav om, at vælgeren skal benytte et bestemt skriveredskab eller et skriveredskab af en bestemt farve.

Det er nok, at vælgeren på brevstemmesedlen enten har skrevet listebetegnelsen eller bogstavbetegnelsen for en kandidatliste, der er opstillet i kommunen/regionen, eller navnet på en kandidat, der er opstillet i kommunen/regionen. En brevstemmeseddel, hvor alle tre felter for listebetegnelse, bogstavbetegnelse og kandidatens navn er udfyldt, vil også være gyldig, når blot de afgivne oplysninger ikke strider mod hinanden indbydes, og brevstemmesedlen ikke er ugyldig i medfør af en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen, se nærmere nedenfor.

Har vælgeren alene skrevet en listebetegnelse eller bogstavbetegnelse for en kandidatliste, der ikke er opstillet i den kommune/region, hvor vælgeren er optaget på valglisten, er stemmesedlen ugyldig. Har vælgeren alene skrevet navnet på en person, der ikke opstiller som kandidat i den kommune/region, hvor

vælgeren er optaget på valglisten, må stemmesedlen også anses for ugyldig, jf. nedenfor.

Udtrykket »bogstavbetegnelse« eller »officiel bogstavbetegnelse« forstås i bekendtgørelsens § 2, 1. pkt., som en af de bogstavbetegnelser, som kommunalbestyrelsen/regionsrådet har givet en godkendt kandidatliste forud for det pågældende valg. Tildeling af bogstavbetegnelse vil til dette valg senest ske mandag den 9. oktober 2017 (43 dage før valgdagen) eller snarest derefter, se afsnit 6.6.

En »uofficiel bogstavbetegnelse« er enhver anden betegnelse bestående af et eller flere bogstaver, herunder de betegnelser, som Folketinget anvender til at angive de enkelte folketingsmedlemmers tilhørsforhold til en bestemt folketingsgruppe, se bekendtgørelsens § 2, 2. pkt.

En brevstemmeseddel, der alene er påført den officielle bogstavbetegnelse for et parti, der har opstillet kandidater i kommunen/regionen, er en gyldig stemme for det pågældende partis kandidatliste, medmindre brevstemmesedlen er ugyldig i medfør af en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen. Er brevstemmesedlen alene påført en uofficiel bogstavbetegnelse for et parti, der har opstillet kandidater i kommunen/regionen, vil brevstemmesedlen som hovedregel være ugyldig, jf. dog nedenfor om sikre uofficielle bogstavbetegnelser på flere bogstaver.

Det følger af bekendtgørelsens § 20, at en brevstemmeseddel er ugyldig, såfremt den alene er påført en uofficiel bogstavbetegnelse på ét bogstav.

Bemærk, at en brevstemmeseddel, der kun er udfyldt med den fælles bogstavbetegnelse og/eller listebetegnelse for kandidatlister, der har indgået listeforbund, ikke er ugyldig, men anses som en stemme afgivet for listeforbundet, jf. lovens § 74, stk. 3, 4. pkt. Det er imidlertid en forudsætning, at der ikke er opstillet kandidatlister med den samme bogstavbetegnelse eller listebetegnelse uden for listefor-

bundet. Er dette tilfældet, vil brevstemmesedlen være ugyldig.

9.3.2.1. Påføring af uofficielle bogstavbetegnelser

Reglerne i bekendtgørelsens §§ 19-22 vedrører bedømmelsen af brevstemmesedler, hvor der hverken er påført en listebetegnelse eller officiel bogstavbetegnelse for en kandidatliste, der er opstillet i kommunen/regionen, eller navnet på en kandidat, der er opstillet i kommunen/regionen. Disse brevstemmesedler er som hovedregel ugyldige.

Det gælder dog ikke de brevstemmesedler, der er påført en af de sikre uofficielle bogstavbetegnelser på flere bogstaver, der er omfattet af bekendtgørelsens § 21, stk. 2, og eventuelt også er påført navnet på en eller flere personer, der ikke er opstillet til valget i den pågældende kommune/region, se bekendtgørelsens § 19, stk. 3. Hvis der ikke er begrundet tvivl om, hvilken kandidatliste en uofficiel bogstavbetegnelse, der består af flere bogstaver, skal angive, er brevstemmesedlen en gyldig stemme for den pågældende kandidatliste, medmindre stemmesedlen er ugyldig efter en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen.

En brevstemmeseddel, hvor der alene står en sådan sikker uofficiel bogstavbetegnelse og eventuelt også navnet på en eller flere personer, der ikke er opstillet til valget i den pågældende kommune/region, må herefter anses som en gyldig stemme for den pågældende kandidatliste, medmindre den er ugyldig efter bekendtgørelsens øvrige bestemmelser. Er det almindeligt kendt, at den person, hvis navn er anført på brevstemmesedlen, tilhører en anden kandidatliste end den kandidatliste, hvis sikre uofficielle bogstavbetegnelse er angivet på brevstemmesedlen, f.eks. en kendt politiker fra en anden kandidatliste, vil brevstemmesedlen dog kunne være ugyldig som følge af modstridende angivelser, se nedenfor.

Den nævnte undtagelse vedrører kun de brevstemmesedler, der er påført en uofficiel bog-

stavbetegnelse på flere bogstaver. Brevstemmesedler, der alene er påført en uofficiel bogstavbetegnelse på ét bogstav, er altid ugyldige, se bekendtgørelsens § 20. Det gælder uanset, om en bogstavbetegnelse på ét bogstav kan henføres til en kandidatliste, der er opstillet i kommunen/regionen. Bemærk, at bogstavbetegnelsen »S« er en officiel bogstavbetegnelse for Slesvigsk Parti i kommuner/regioner, hvor Slesvigsk Parti har opstillet en kandidatliste. Brevstemmesedler, der alene er påført bogstavbetegnelsen »S«, vil således være en gyldig stemme på Slesvigsk Parti i kommuner/regioner, hvor Slesvigsk Parti har opstillet en kandidatliste. Derimod vil brevstemmesedler, der alene er påført bogstavbetegnelsen »S«, være ugyldige i kommuner/regioner, hvor Slesvigsk Parti ikke har opstillet en kandidatliste.

Som eksempler på sikre *uofficielle bogstavbetegnelser* (der som nævnt altid består af flere bogstaver) kan nævnes følgende:

- 1) Ligesom ved kommunal- og regionalvalget i 2013 anses KF som en sikker uofficiel bogstavbetegnelse for Det Konservative Folkeparti, se bekendtgørelsens § 21, stk. 2.
- 2) Ligesom ved kommunal- og regionalvalget i 2013 anses KD som en sikker uofficiel bogstavbetegnelse for Kristendemokraterne, se bekendtgørelsens § 21, stk. 2. KRF hører derimod som følge af Kristendemokraternes navneskift ikke mere til gruppen af sikre uofficielle bogstavbetegnelser. En brevstemmeseddel, der alene er påført KRF eller eventuelt også navnet på en eller flere personer, der ikke er opstillet til valget i den pågældende kommune/region, er derfor ugyldig.
- 3) De øvrige eksempler på sikre uofficielle bogstavbetegnelser, der er nævnt i bekendtgørelsens § 21, stk. 2 (RV for Radikale Venstre, SF for SF - Socialistisk Folkeparti, DF for Dansk Folkeparti og EL for Enhedslisten – De Rød-Grønne) er

fortsat sikre uofficielle bogstavbetegnelser.

- 4) Herudover anses LA – selv om LA ikke er nævnt som eksempel i bekendtgørelsens § 21, stk. 2, – som sikker uofficiel bogstavbetegnelse for partiet Liberal Alliance. Som følge af Ny Alliances navneændring til Liberal Alliance vil NA eller NY derimod ikke længere kunne anses for sikker uofficiel bogstavbetegnelse for Liberal Alliance. En brevstemmeseddel, der alene er påført NA eller NY eller eventuelt også navnet på en eller flere personer, der ikke er opstillet til valget i den pågældende kommune/region, er derfor ugyldig.
- 5) Endvidere anses ALT som en sikker uofficiel bogstavbetegnelse for Alternativet, selv om ALT ikke er nævnt som eksempel i bekendtgørelsens § 21, stk. 2.

9.3.2.2. Påføring af modstridende angivelser

Reglerne i bekendtgørelsens § 23 handler om bedømmelsen af brevstemmesedler, der er påført *modstridende angivelser* vedrørende bogstavbetegnelse, listebetegnelse eller kandidatnavn (personnavn). Disse brevstemmesedler er ugyldige. Som *eksempel* kan nævnes, at en brevstemmeseddel er ugyldig, hvis den er påført bogstavet C og partinavnet Venstre. Brevstemmesedlen er også ugyldig, selv om den herudover er påført navnet på en kandidat, der er opstillet for partiet Venstre.

Som et andet *eksempel* kan nævnes, at i en kommune henholdsvis en region, hvor Slesvigsk Parti har opstillet en kandidatliste, vil en brevstemmeseddel være ugyldig, såfremt den foruden bogstavet S er påført listebetegnelsen Socialdemokratiet og/eller navnet på en kandidat opstillet for Socialdemokratiet.

En brevstemmeseddel, der ud over bogstavet C og/eller partinavnet Det Konservative Folkeparti er påført navnet på en person, der ikke er opstillet til valget i vedkommende kommune henholdsvis region, vil derimod kun være

ugyldig efter bekendtgørelsens § 23, hvis det er almindeligt kendt, at personen ikke tilhører Det Konservative Folkeparti, men f.eks. er en kendt politiker for en anden kandidatliste.

Bemærk, at angivelser, der vedrører to eller flere kandidatlistes, der deltager i samme listeforbund, ikke anses for modstridende. En brevstemmeseddel, der indeholder sådanne angivelser, er ikke af den grund ugyldig, men anses som en stemme afgivet for listeforbundet, jf. lovens § 74, stk. 3, sidste pkt.

Bekendtgørelsens § 24 regulerer, hvordan en uofficiel bogstavbetegnelse på en brevstemmeseddel skal bedømmes, når der er påført modstridende angivelser på brevstemmesedlen. Det beror på en konkret vurdering, hvorvidt en brevstemmeseddel, der ud over officiel bogstavbetegnelse og/eller listebetegnelse og/eller kandidatnavn (personnavn) er påført en uofficiel bogstavbetegnelse, er ugyldig, se bekendtgørelsens § 24, stk. 1.

Som *eksempler* på anvendelse af reglerne i bekendtgørelsens § 24 kan anføres følgende:

– En brevstemmeseddel, der i kommuner/regioner, hvor Slesvigsk Parti ikke har opstillet en kandidatliste, er påført den uofficielle bogstavbetegnelse »S« samt navnet på en kandidat, der er opstillet for et andet parti end Socialdemokratiet, anses for *ugyldig*. Det skyldes, at bogstavbetegnelsen »S« sidestilles med Socialdemokratiets officielle bogstavbetegnelse (A), når der skal ske bedømmelse af en brevstemmeseddel med modstridende angivelser. Det betyder således, at i kommuner/regioner, hvor Slesvigsk Parti ikke har opstillet en kandidatliste, vil en brevstemmeseddel, der er påført bogstavbetegnelsen »S« foruden »Socialdemokratiet« og/eller navnet på en kandidat opstillet for Socialdemokratiet, være *gyldig*, medmindre den er ugyldig i medfør af en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen. Se bekendtgørelsens § 24, stk. 2. I kommuner/regioner, hvor Slesvigsk Parti har opstillet en kandidatliste, vil en brevstemmeseddel, der er påført bogstavbetegnelsen »S« foruden »Socialdemokratiet« og/eller

navnet på en kandidat opstillet for Socialdemokratiet, derimod være ugyldig, da »S« i disse kommuner/regioner er en officiel bogstavbetegnelse for Slesvigsk Parti.

– En brevstemmeseddel, der er påført en sikker uofficiel bogstavbetegnelse (f.eks. KF) samt navnet på en kandidat, der er opstillet for den pågældende kandidatliste (Det Konservative Folkeparti), er en *gyldig* stemme for den pågældende kandidat, der er opstillet for (i dette eksempel) Det Konservative Folkepartis kandidatliste, medmindre den er ugyldig efter en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen. En brevstemmeseddel, der er påført en uofficiel bogstavbetegnelse (f.eks. KF) samt navnet på en kandidat, der er opstillet for en anden kandidatliste (f.eks. Venstre), er derimod *ugyldig*. Som eksempler på sikre uofficielle bogstavbetegnelser nævnes i bekendtgørelsens § 24, stk. 3, i øvrigt RV for Radikale Venstre, SF for SF - Socialistisk Folkeparti, DF for Dansk Folkeparti og EL for Enhedslisten. Listen er ikke udtømmende, f.eks. anses LA som sikker uofficiel bogstavbetegnelse for Liberal Alliance, og ALT for Alternativet.

– En brevstemmeseddel, der er påført den uofficielle bogstavbetegnelse KF samt navnet på en kandidat, der er opstillet for Kristendemokraterne, er endvidere ugyldig. Det skyldes, at KF som følge af Kristendemokraternes navneskift forud for folketingsvalget i 2005 nu anses som en sikker uofficiel bogstavbetegnelse for Det Konservative Folkeparti, se bekendtgørelsens § 21, stk. 2.

– En brevstemmeseddel, der er påført den uofficielle bogstavbetegnelse KRF samt navnet på en kandidat, der opstiller for Kristendemokraterne, er en gyldig stemme for Kristendemokraterne, medmindre den er ugyldig efter en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen. En brevstemmeseddel, der er påført den uofficielle bogstavbetegnelse KRF samt navnet på en kandidat, der opstiller for et andet parti end Kristendemokraterne, anses derimod for en gyldig stemme for dette andet parti. Det skyldes, at KRF som følge af Kristendemokraternes navneskift forud for folke-

tingsvalget i 2005 ikke er en sikker uofficiel bogstavbetegnelse for dette parti. Man ser med andre ord bort fra, at vælgeren ud over kandidatnavnet har påført brevstemmesedlen »KRF».

– En brevstemmeseddel, der til valget i en kommune/region, hvor bogstavet Q ikke er tildelt nogen kandidatliste, er påført denne bogstavbetegnelse og tillige navnet på en kandidat for Kristendemokraterne, er en gyldig stemme for Kristendemokraterne, medmindre den er ugyldig efter en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen. En brevstemmeseddel, der til valget i en kommune/region, hvor bogstavet Q ikke er tildelt nogen kandidatliste, er påført denne bogstavbetegnelse og tillige navnet på en kandidat for et andet parti end Kristendemokraterne, anses derimod for en gyldig stemme for dette andet parti. Det skyldes, at Q som følge af Kristendemokraternes navneskift ikke er en uofficiel bogstavbetegnelse for dette parti. Man ser med andre ord bort fra, at vælgeren ud over kandidatnavnet har påført brevstemmesedlen »Q».

– En brevstemmeseddel, der er påført den uofficielle bogstavbetegnelse NA eller NY samt navnet på en kandidat, der er opstillet for Liberal Alliances kandidatliste eller en anden kandidatliste end Liberal Alliance, er en *gyldig* stemme for den pågældende kandidat, medmindre den er ugyldig efter en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen. Det skyldes, at NA og NY som følge af Liberal Alliances navneskift fra Ny Alliance forud for folketingsvalget i 2011 ikke længere anses som sikre uofficielle bogstavbetegnelser. Tilsvarende gælder, hvis brevstemmesedlen er påført bogstavbetegnelsen Y, der var den officielle bogstavbetegnelse for Ny Alliance (den officielle bogstavbetegnelse for Liberal Alliance er »I«). Man ser med andre ord bort fra, at vælgeren ud over kandidatnavnet har påført brevstemmesedlen »NA«, »NY« eller »Y«.

9.3.2.3 Andre usikkerhedsmomenter

Bekendtgørelsens § 25 handler om brevstemmesedler, hvor det af andre grunde ikke kan afgøres med sikkerhed, hvilken af kandidatlisterne eller hvilken af kandidaterne vælgeren har villet give sin stemme. Den omstændighed, at der på brevstemmesedlen er anført »Ny Alliance« i stedet for »Liberal Alliance«, er ikke i sig selv til hinder for, at man kan være tilstrækkeligt sikker på, at der er tale om en stemme for Liberal Alliance. En brevstemmeseddel, hvorpå der er anført »Ny Alliance«, er således en gyldig stemme for Liberal Alliance, medmindre den er ugyldig efter en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen.

I kommuner/regioner, hvor Kristendemokraterne har opstillet en kandidatliste, er en brevstemmeseddel, hvorpå der er anført »Kristeligt Folkeparti«, på samme måde en gyldig stemme for Kristendemokraterne, medmindre den er ugyldig efter en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen.

Anvendelse af forkortelser eller forkert stavemåde af et partinavn eller et kandidatnavn eller udfyldning af en brevstemmeseddel på forsiden uden for de rubrikker, der er bestemt til udfyldning, er ikke i sig selv til hinder for, at der kan foreligge den fornødne sikkerhed, se bekendtgørelsens § 25, 2. pkt.

Har vælgeren på brevstemmesedlen alene skrevet et fornavn eller et efternavn, der svarer til fornavnet eller efternavnet på kun én af kandidaterne, der er opstillet til valget i den pågældende kommune/region, må det bero på en konkret bedømmelse, om brevstemmesedlen med tilstrækkelig sikkerhed angiver, hvilken kandidatliste, hvilket listeforbund eller hvilken kandidat vælgeren ønsker at stemme på. Se den kommunale og regionale valglovs § 75, stk. 2, nr. 2 eller 3, modsætningsvis.

9.3.2.4 Øvrige ugyldighedsgrunde

Ifølge bekendtgørelsens § 26 er en brevstemmeseddel ugyldig, hvis den konvolut, hvori

den er indlagt, indeholder andet eller mere end én stemmeseddel. Se den kommunale og regionale valglovs § 75, stk. 2, nr. 4.

Ifølge bekendtgørelsens § 27 er en brevstemmeseddel ugyldig, hvis der er grund til at tro, at den ikke er tilvejebragt af økonomi- og indenrigsministeren. Se den kommunale og regionale valglovs § 75, stk. 2, nr. 5.

De brevstemmesedler, Økonomi- og Indenrigsministeriet har fået fremstillet til brug ved brevstemmeafgivning til kommunalbestyrelsesvalg, er grå, påtrykt ordene »Stemmeseddel til kommunalbestyrelsesvalg« og forsynet med tre rubrikker til angivelse af bogstavbetegnelse, listebetegnelse (partinavn) og kandidatnavn. Til regionsrådsvalg er brevstemmesedlerne gule, påtrykt ordene »Stemmeseddel til regionsrådsvalg« og forsynet med tre tilsvarende rubrikker, se afsnit 8.1.1.

Brevstemmer, der er afgivet på brevstemmesedler beregnet til folketingsvalg, Europa-Parlamentsvalg eller folkeafstemninger, vil være ugyldige i medfør af bekendtgørelsens § 27.

I øvrigt kan der om ugyldige brevstemmesedler bemærkes følgende:

- 1) En brevstemmeseddel, der er blank, er ugyldig, se bekendtgørelsens § 18 og den kommunale og regionale valglovs § 75, stk. 2, nr. 1.
- 2) En brevstemmeseddel, der er givet et særpræg, er ugyldig, se den kommunale og regionale valglovs § 75, stk. 2, nr. 6. Særpræg kan f.eks. bestå i, at den konvolut, hvori brevstemmesedlen er indlagt, er forsynet med påskrift eller påklæbning. Påklæbning med klar tape for at lukke konvolutten medfører dog ikke ugyldighed. Se bekendtgørelsens § 28. En brevstemmeseddel, hvorpå der er tegnet, eller som ud over officiel eller uofficiel bogstavbetegnelse, partinavn eller kandidatnavn (personnavn) er påført påskrift eller påklæbning af nogen art, er ugyldig, da

brevstemmesedlen således er givet et særpræg. Rettelse eller overstregning af en påført officiel eller uofficiel bogstavbetegnelse, et partinavn eller kandidatnavn (personnavn) betragtes ikke som påskrift. Se bekendtgørelsens § 29.

- 3) En brevstemmeseddel er ugyldig, hvis den på anden måde end nævnt i bekendtgørelsens §§ 28 og 29 (se pkt. 2 overfor) er givet et særpræg, f.eks. hvis stemmesedlen er udfyldt på bagsiden i stedet for eller ud over på forsiden, eller hvis stemmesedlen er revet itu eller har fået revet et eller flere stykker af, inden stemmesedlen blev taget ud af stemmekassen. Se nærmere bekendtgørelsens § 30.
- 4) Udfyldning af en brevstemmeseddel på forsiden uden for de rubrikker, der er bestemt til udfyldning, gør ikke i sig selv, at brevstemmesedlen bliver ugyldig, se bekendtgørelsens § 25, 2. pkt., og § 30, 2. pkt.
- 5) Er en stemmeseddel revet itu eller har fået revet et eller flere stykker af i forbindelse med, at stemmesedlen blev taget ud af stemmekassen eller af konvolutten eller senere, er der ikke tale om særpræg, og stemmesedlen er derfor ikke ugyldig, se bekendtgørelsens § 30, 3. pkt.
- 6) På samme måde er anvendelse af skrift, som er særlig karakteristisk, eller som er gået ud af almindelig brug, og som indebærer en særlig udformning af bogstaverne, ikke særpræg, se bekendtgørelsens § 30, 4. pkt.

Brevstemmesedler, der er ugyldige, fordi de er udfyldt på bagsiden, eller fordi de er revet itu m.v., skal ikke registreres særskilt, men registreres sammen med de brevstemmesedler, der er ugyldige på grund af andet særpræg.

9.3.3. Registrering af ugyldige stemmesedler, herunder brevstemmesedler

Antallet af ugyldige stemmesedler og oplysning om, hvordan disse fordeler sig på de enkelte ugyldighedsgrunde, anføres i de skemaer, der er beregnet til det i afstemningsbogen (valgstyrene) og valgbogen (valgbestyrelsen). Paragrafhenvisningen i disse skemaer vedrører de paragraffer i bekendtgørelsen, hvor de pågældende ugyldighedsgrunde er beskrevet. Se bekendtgørelsens § 31, stk. 1.

En stemmeseddel, herunder en brevstemmeseddel, der er anset for ugyldig i medfør af to eller flere bestemmelser i bekendtgørelsen, registreres under den ugyldighedsgrund, der står først i bekendtgørelsen. Stemmesedler, der er ugyldige i medfør af §§ 13, 26, 27 eller 28, skal dog altid registreres under den pågældende ugyldighedsgrund. Se bekendtgørelsens § 31, stk. 2.

9.4. Valgstyernes afstemningsbøger

For hvert afstemningsområde fører valgstyrene en afstemningsbog, hvor de skal skrive alle væsentlige oplysninger om afstemningen i afstemningsområdet samt afstemningens resultat. Der føres særskilte afstemningsbøger for kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget, se lovens § 16, stk. 5. Afstemningsbogen underskrives af valgstyrene, se lovens § 76, stk. 1, 1. pkt. Alle valgstyrene skal derfor, uanset om nogle eller alle valgstyrene i løbet af dagen har været borte fra afstemningsstedet i en vis periode efter aftale med valgstyrrerformanden, være til stede ved underskrivningen af afstemningsbogen, se nærmere overfor afsnit 5.2.2. og 9.2.3. og lovens § 16, stk. 6, sidste pkt.

De kommunalbestyrelser, der bruger KMD A/S' valgopgørelsessystem, kan benytte de afstemningsbøger, der kan udskrives fra dette system. De kommuner, der ikke bruger KMD A/S' valgopgørelsessystem, kan købe afstemningsbøger hos KMD A/S, som kan udfyldes manuelt.

9.5. Kommunevalgbestyrelsens fintælling

9.5.1. Rammerne for fintællingen

Senest dagen efter, at afstemningen har fundet sted, dvs. senest onsdag den 22. november 2017, foretager kommunevalgbestyrelsen den endelige opgørelse af resultatet af stemmeafgivningen i kommunen (fintælling) til både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget, jf. lovens § 77, stk. 1, 1. pkt. Fintællingen af regionsrådsvalget sker for hver af kommunerne for sig.

Valgbestyrelsen kan beslutte, at tilforordnede vælgere og kommunalt ansat personale også skal medvirke ved fintællingen. Også kommunalt ansatte, der ikke bor i kommunen, kan deltage. Fintællingen skal dog ske under valgbestyrelsens ansvar, kontrol og instruktion. Fintællingen kan herudover ikke overlades til andre.

Fintællingen er offentlig, se lovens § 77, stk. 1, 2. pkt. Af sikkerhedsmæssige grunde skal den del af lokalet/lokalerne, hvor fintællingen foregår, afskærmes på en sådan måde, at uvedkommende ikke kan komme til stemmesedlerne, men offentligheden stadig kan overvære optællingen.

Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at afstemningsbøgerne, stemmesedlerne, brevstemmematerialet samt de benyttede valglisten og valgkort er til stede ved fintællingen, se lovens § 77, stk. 2.

Efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse er det forudsat i den kommunale og regionale valglov, at fintællingen, der efter udtrykkelig bestemmelse herom i loven skal foretages af valgbestyrelsen, skal foretages på ét sted for hver kommune og ikke på de enkelte afstemningssteder. Formålet hermed er at sikre en ensartet bedømmelse af stemmesedlerne, herunder af spørgsmålet, om en stemmeseddel er en personlig stemme eller en stemme på en kandidatliste/et listeforbund.

Økonomi- og Indenrigsministeriet skal derfor indskærpe, at det *ikke* er i overensstemmelse med loven at foretage den endelige fintælling på afstemningsstederne i fortsættelse af den foreløbige optælling på valgaftenen. Efter den kommunale og regionale valglov er der dog ikke noget i vejen for, at der på afstemningsstederne på valgaftenen, ud over den foreskrevne optælling af stemmerne fordelt på kandidatlistes og listeforbund, også foretages en foreløbig fintælling af de personlige stemmer for hver kandidat og antallet af stemmer for hver kandidatliste og hvert listeforbund. En foreløbig fintælling skal under alle omstændigheder ske efter samme regler som den fintælling, valgbestyrelsen skal foretage. En sådan *foreløbig* fintælling kan imidlertid ikke træde i stedet for den fintælling, som valgbestyrelsen skal foretage senest dagen efter, at afstemningen har fundet sted, og det forudsætter, at stemmeoptællingen af såvel kommunalbestyrelsesvalget som regionsrådsvalget er afsluttet.

Der vil ikke være noget i vejen for at offentliggøre det foreløbige fintællingsresultat, før kommunevalgbestyrelsens egentlige fintælling, forudsat at der hersker den nødvendige sikkerhed om resultatet. Det vil dog på den anden side ikke være usagligt at vente på, at kommunevalgbestyrelsen har foretaget den egentlige fintælling, før offentliggørelse sker. Offentliggørelse kan ikke begrænses til enkelte medier.

Fintællingen skal ske *senest* dagen efter, at afstemningen har fundet sted. Der er ikke noget i vejen for, at den egentlige fintælling påbegyndes og evt. afsluttes på selve valgaftenen, når blot fintællingen foretages af valgbestyrelsen på ét sted for hver kommune.

Det er i loven forudsat, at fintællingen sker på et sted, som ligger i kommunen.

9.5.2. Kommunevalgbestyrelsens fintælling

Fintællingen foretages særskilt for kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget

efter reglerne i den kommunale og regionale valglovs § 78, stk. 2-6.

Kommunevalgbestyrelsen foretager en ny optælling og bedømmelse af de afgivne stemmesedler *for hvert afstemningsområde for sig* efter reglerne i lovens §§ 74, 75 og 78 a, jf. lovens § 78, stk. 2, 1. pkt. Det vil sige, at valgbestyrelsen foretager en ny optælling af, hvor mange stemmer der er afgivet for hver kandidatliste. For hvert listeforbund optælles endvidere på ny de stemmer, der anses afgivet for listeforbundet, men som ikke kan henføres til nogen af de kandidatlistor, der deltager i listeforbundet. Desuden foretager valgbestyrelsen en ny optælling af antallet af blanke og andre ugyldige stemmesedler. I forbindelse hermed foretager valgbestyrelsen den endelige bedømmelse af stemmesedlernes gyldighed. Resultatet af optællingen indføres i den pågældende valgbog, jf. lovens § 78, stk. 2, 2. pkt. Se ovenfor afsnit 9.2. om stemmeoptælling på afstemningsstedet og afsnit 9.3. om bedømmelse af stemmesedler.

Derefter opgør valgbestyrelsen det samlede resultat for *hele* kommunen af den fornyede optælling og bedømmelse af de afgivne stemmesedler, der er sket for hvert af afstemningsområderne, jf. lovens § 78, stk. 2, 3.-5. pkt.

Samtidig med optællingen af, hvor mange stemmer der er afgivet for hvert afstemningsområde for sig, foretager valgbestyrelsen en opgørelse for hele kommunen af antallet af *personlige stemmer* for hver kandidat samt antallet af *listestemmer* for hver kandidatliste, jf. lovens § 78, stk. 3. Opgørelsen af de personlige stemmer og listestemmerne kan dog også foretages ved en 3. optælling for kommunen under ét.

Reglerne for, hvordan det afgøres, om en stemme er en personlig stemme eller en listestemme, findes i lovens § 78, stk. 4 og 5:

»Stk. 4. Har vælgeren sat kryds ud for navnet på en kandidat eller såvel ud for navnet på en kandidat som ud for betegnelsen for den

kandidatliste, kandidaten er opstillet på, anses stemmesedlen som afgivet for kandidaten (personlig stemme). Har vælgeren sat kryds ud for såvel den fælles listebetegnelse for kandidatlistor, der har indgået et listeforbund, som ud for navnet på en kandidat, der er opstillet på en af de kandidatlistor, der deltager i listeforbundet, anses stemmesedlen ligeledes som en personlig stemme for den pågældende kandidat. Tilsvarende gælder, hvis vælgeren på brevstemmesedlen har anført navnet på en kandidat eller såvel navnet på en kandidat som listebetegnelsen eller bogstavbetegnelsen for den kandidatliste, kandidaten er opstillet på. Har vælgeren på brevstemmesedlen anført såvel den fælles listebetegnelse eller bogstavbetegnelse for kandidatlistor, der har indgået et listeforbund, som navnet på en kandidat, der er opstillet på en af de kandidatlistor, der deltager i listeforbundet, anses brevstemmesedlen ligeledes som en personlig stemme for den pågældende kandidat.

Stk. 5. Har vælgeren sat kryds ud for betegnelsen for en kandidatliste eller inden for kandidatlistens felt henholdsvis rubrik på en sådan måde, at det ikke med sikkerhed fremgår, hvilken af kandidatlistens kandidater vælgeren har villet give sin stemme, anses stemmesedlen som afgivet for kandidatlisten (listestemme). Tilsvarende gælder, hvis vælgeren på brevstemmesedlen har anført listebetegnelsen eller bogstavbetegnelsen for en kandidatliste eller navnene på flere kandidater opstillet på samme kandidatliste. Har vælgeren på brevstemmesedlen anført såvel den fælles listebetegnelse eller bogstavbetegnelse for kandidatlistor, der har indgået et listeforbund, som navnene på flere kandidater, der er opstillet på en af de kandidatlistor, der deltager i listeforbundet, anses brevstemmesedlen ligeledes som en listestemme for den pågældende kandidatliste.«

Om begrebet listefelt, se afsnit 9.3.1.

For hvert afstemningsområde skal valgbestyrelsen endvidere særskilt foretage en fornyet gennemgang af de brevstemmer (yderkuverter med følgebrev og uåbnede konvolutter) for kommunalbestyrelsesvalget og regionsråds-

valget, som efter valgstyernes undersøgelse ikke kunne komme i betragtning, med henblik på at træffe endelig afgørelse om, hvilke brevstemmer der ikke kan komme i betragtning. Resultatet af denne gennemgang indføres i valgbogen for det pågældende valg sammen med en opgørelse for kommunen under ét af antallet af brevstemmer, der ikke kan komme i betragtning, fordelt på årsagerne hertil, se ovenfor afsnit 8.7.3.

9.5.3. Afslutningen på fintællingen

Når fintællingen er afsluttet, indføres resultatet af kommunevalgbestyrelsens fintælling for kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget i valgbogen for det pågældende valg og meddeles de tilstedeværende, jf. lovens § 78, stk. 2, 2. og sidste pkt., og stk. 6, 1. pkt.

Offentliggørelse af kommunevalgbestyrelsens fintællingsresultat af kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget kan ikke afvente kommunevalgbestyrelsens underskrift af valgbogen for kommunalbestyrelsesvalget, der først sker efter kommunalbestyrelsesvalgets opgørelse, jf. lovens § 88, stk. 1, eller regionsvalgbestyrelsens underskrift af valgbogen for regionsrådsvalget, der først sker efter regionsrådsvalgets opgørelse, jf. lovens § 89. Det skyldes, at disse valgbøger ud over resultatet af fintællingen også skal indeholde resultatet af opgørelsen af henholdsvis kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget, se nedenfor afsnit 10.

Offentliggørelse af fintællingsresultatet af kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget kan dog først ske, når resultatet er sikkert og kontrolleret og godkendt af valgbestyrelsen som angivet ovenfor. Offentliggørelse kan ikke begrænses til enkelte medier.

Valgbogen for regionsrådsvalget skal snarest muligt sendes til formanden for regionsvalgbestyrelsen, se lovens § 78, stk. 6, 2. pkt.

Stemmesedlerne og det øvrige stemmemateriale opbevares af kommunevalgbestyrelsen, til

opgørelsen af valget er afsluttet, se nedenfor afsnit 13.

Stemmesedlerne og det øvrige stemmemateriale til regionsrådsvalget skal dog sendes til regionsvalgbestyrelsen, hvis regionsvalgbestyrelsen har besluttet at foretage fornyet fintælling, se nærmere nedenfor afsnit 9.7.

9.6. Valgbestyrelsens valgbog

De valgbestyrelser, der bruger KMD A/S' valgopgørelsessystem, kan selv udskrive valgbøgerne fra dette system. De valgbestyrelser, der ikke bruger KMD A/S' valgopgørelsessystem, kan købe en valgbog hos KMD A/S til manuel udfyldelse.

9.6.1. Kommunevalgbestyrelsens valgbog

Kommunevalgbestyrelsen fører en valgbog, hvor valgbestyrelsen indfører alle væsentlige oplysninger om afstemningen i kommunen og resultatet heraf, dvs. resultatet af fintællingen, se lovens § 15, stk. 3, 1. pkt. Opgørelsen for hvert afstemningsområde af antallet af personlige stemmer for hver kandidat samt antallet af listestemmer for hvert parti, se afsnit 9.5., skal vedlægges valgbogen som et bilag. Valgbogen indeholder endvidere resultatet af opgørelsen af kommunalbestyrelsesvalget, jf. lovens § 87, se nedenfor afsnit 10. Kommunevalgbestyrelsen fører særskilte valgbøger for kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget, se lovens § 15, stk. 3, 2. pkt.

Valgbogen for kommunalbestyrelsesvalget underskrives af hele kommunevalgbestyrelsen straks efter valgets opgørelse, jf. lovens § 88, stk. 1. Valgbogen for regionsrådsvalget underskrives af hele kommunevalgbestyrelsen, når fintællingen af regionsrådsvalget er afsluttet, inden valgbogen sendes til formanden for regionsvalgbestyrelsen.

9.6.2. Regionsvalgbestyrelsens valgbog

Regionsvalgbestyrelsen fører en valgbog, hvori valgbestyrelsen indfører resultatet af den fintælling af regionsrådsvalget, som

kommunevalgbestyrelserne har foretaget, samt en opgørelse af resultatet af fintællingen af regionsrådsvalget for hele regionen. Hvis regionsvalgbestyrelsen har foretaget en fornyet fintælling, jf. nedenfor afsnit 9.7., er det dog resultatet af regionsvalgbestyrelsens fintælling, der skal indføres i valgbogen. Valgbogen indeholder endvidere resultatet af opgørelsen af regionsrådsvalget, se nedenfor afsnit 10 og lovens § 87.

Valgbogen for regionsrådsvalget underskrives af hele regionsvalgbestyrelsen straks efter valgets opgørelse, se lovens § 89, stk. 1.

9.7. Regionsvalgbestyrelsens eventuelle fintælling

Regionsvalgbestyrelsen kan beslutte at foretage en ny fintælling af de stemmesedler, der er afgivet til regionsrådsvalget. Den nye fintælling kan vedrøre alle stemmesedler eller bestemte grupper af stemmesedler. Ved den fornyede fintælling finder lovens §§ 78 og 78 a tilsvarende anvendelse. Se lovens § 80, stk. 1.

Kommunevalgbestyrelserne i de pågældende kommuner skal, hvis regionsvalgbestyrelsen har besluttet at foretage en ny fintælling, sørge for, at stemmesedlerne til regionsrådsvalget sendes til regionsvalgbestyrelsen. Har regionsvalgbestyrelsen truffet beslutningen før valgdagen, skal stemmesedlerne sendes senest dagen efter kommunevalgbestyrelsens fintælling. Træffer regionsvalgbestyrelsen beslutning herom efter valgdagen, skal stemmesedlerne sendes til regionsvalgbestyrelsen senest dagen efter, at kommunalbestyrelsen har modtaget underretning om beslutningen, se lovens § 80, stk. 2.

Inden fremsendelsen til regionsvalgbestyrelsen skal stemmesedlerne være bundet sammen og pakket som angivet i lovens § 88, stk. 1, nr. 2-6, se lovens § 80, stk. 3.

Den fornyede fintælling og regionsvalgbestyrelsens endelige opgørelse af valget skal foretages senest dagen efter, at regionsvalgbesty-

relsen har modtaget stemmesedlerne fra kommunerne, se lovens § 80, stk. 4.

Regionsvalgbestyrelsen skal i sin valgbog indføre resultatet af den fornyede fintælling.

Beslutter regionsvalgbestyrelsen at foretage fornyet fintælling, jf. lovens § 80, indføres resultatet af regionsvalgbestyrelsens fornyede fintælling for regionsrådsvalget i valgbogen for dette valg og meddeles de tilstedeværende, jf. lovens § 80, stk. 1, 2. pkt., jf. § 78, stk. 2, 2. og sidste pkt., og stk. 6, 1. pkt.

Offentliggørelse af resultatet af den fornyede fintælling af regionsrådsvalget kan ikke afvente regionsrådsvalgbestyrelsens underskrift af valgbogen, der først sker efter regionsrådsvalgets opgørelse, jf. lovens § 89. Det skyldes, at denne valgbog ud over resultatet af fintællingen også skal indeholde resultatet af opgørelsen af regionsrådsvalget, se nedenfor afsnit 10.

Offentliggørelse af det fornyede fintællingsresultat af regionsrådsvalget kan dog først ske, når resultatet er sikkert og kontrolleret og godkendt af regionsvalgbestyrelsen som angivet ovenfor.

10. Opgørelsen af valget

10.1. Tilrettelæggelsen af og grundlaget for opgørelsen

Kommunalbestyrelsesvalget opgøres af kommunevalgbestyrelsen på grundlag af de resultater af fintællingen, der er indført i kommunevalgbestyrelsens valgbog for kommunalbestyrelsesvalget, jf. afsnit 9.5. og 9.6.1.

Regionsrådsvalget opgøres af regionsvalgbestyrelsen på grundlag af de resultater af fintællingen, der er indført i de valgbøger for regionsrådsvalget, som regionsvalgbestyrelsen har modtaget fra kommunevalgbestyrelserne i de kommuner, der indgår i regionen, jf. lovens § 79, stk. 1, 2. pkt., samt afsnit 9.5. og 9.6.2.

Regionsvalgbestyrelsen kan dog beslutte at foretage en fornyet fintælling af enten alle stemmer, der er afgivet til regionsrådsvalget, eller bestemte grupper af disse, jf. afsnit 9.7. Hvis regionsvalgbestyrelsen har foretaget fornyet fintælling, lægges resultatet af denne til grund for opgørelsen af regionsrådsvalget, jf. lovens § 79, stk. 2.

Opgørelsen af kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget skal efter lovens § 79, stk. 1, ske senest dagen efter, at fintællingen har fundet sted, dvs. senest torsdag den 23. november 2017. Har regionsvalgbestyrelsen besluttet at foretage fornyet fintælling, skal opgørelsen af regionsrådsvalget ske senest dagen efter, at regionsvalgbestyrelsen har modtaget stemmesedlerne fra kommunerne, jf. lovens § 80, stk. 4.

Opgørelsen kan eventuelt tilrettelægges på en sådan måde, at resultaterne bekendtgøres for kandidater og andre interesserede, efterhånden som de foreligger.

10.2. Mandaternes fordeling på kandidatlistes

Reglerne om mandatfordelingen findes i lovens §§ 81-83.

Fordelingen af mandater mellem de forskellige kandidatlistes sker efter d'Hondts metode. Hver kandidatlistes stemmetal divideres med 1, 2, 3 osv., indtil der er foretaget et så stort antal divisioner som det antal mandater, der højst kan ventes at tilfalde listen. Den kandidatliste, der har den største af de fremkomne kvotienter, får det første mandat, den næststørste kvotient giver ret til det andet mandat og så videre, indtil alle mandaterne er fordelt. Er kvotienterne lige store, trækkes der lod.

Har der været anmeldt listeforbund eller valgforbund ved valget, lægges stemmetallene sammen for de kandidatlistes, som listeforbundet består af, og stemmetallene for de kandidatlistes og/eller listeforbund, som valgforbundet består af, inden det nu sammenlagte stemmetal divideres med 1, 2, 3 osv. De for-

bundne listes regnes således foreløbig for en enhed.

Mandatfordelingen foretages da i første omgang mellem

- 1) kandidatlistes, som ikke har indgået nogen art af forbund,
- 2) listeforbund, som ikke deltager i valgforbund, og
- 3) valgforbund.

Derefter fordeles efter samme metode de mandater, som er tilfaldet et valgforbund, mellem de listeforbund og kandidatlistes uden for listeforbundene, som valgforbundet består af. Endelig fordeles de mandater, der er tilfaldet et listeforbund, mellem de kandidatlistes, som dette forbund består af.

I *bilag 9* er der givet et konkret eksempel på, hvordan man beregner mandatfordelingen.

10.3. Kandidatudvælgelsen

For kandidatlistes, der har fået et eller flere mandater, sker kandidatudvælgelsen og fastlæggelse af stedfortræderrækkefølgen efter reglerne i lovens §§ 85 og 86 og § 91, stk. 2, 2. pkt.

Hvis kandidaterne er *sideordnet opstillet*, får kandidaterne kandidatlistens mandater i rækkefølge efter størrelsen af deres personlige stemmetal, se lovens § 85, 1. pkt. Listestemmerne har derfor ingen betydning ved kandidatudvælgelsen.

Hvis to eller flere kandidater har fået lige mange personlige stemmer, trækker valgbestyrelsen lod imellem de pågældende kandidater, se lovens § 85, sidste pkt.

Stedfortræderne udtages på samme måde i rækkefølge efter størrelsen af de personlige stemmetal, og der trækkes også her lod, hvis to eller flere kandidater har fået lige mange personlige stemmer.

Hvis kandidaterne er opstillet i en bestemt rækkefølge (*partiliste*), udvælges kandidaterne på følgende måde:

Først udregnes kandidatlistens *fordelingstal* ved at dividere kandidatlistens samlede stemmetal med et tal, der er én større end det antal mandater, der er tilfaldet kandidatlisten. Det tal, der fremkommer herved, forhøjes til det næste hele tal, også selv om tallet i forvejen er et helt tal. Dette tal er kandidatlistens *fordelingstal*. Se lovens § 86, stk. 1, nr. 1. Ovenstående kan skrives således:

fordelingstallet = stemmetal divideret med (mandater + 1) forhøjet til det næste hele tal.

Hvis der har været anmeldt valgforbund og/eller listeforbund, beregnes *fordelingstallet* særskilt for hver af de forbundne lister.

- 1) De kandidater, der har opnået et personligt stemmetal, der er lig med eller større end *fordelingstallet*, er valgt, se lovens § 86, stk. 1, nr. 2.
- 2) Kandidater, der har opnået færre personlige stemmer end *fordelingstallet*, tildeles i rækkefølge efter deres nummer på partilisten, og så langt listestemmerne rækker, et så stort antal stemmer, at summen af personlige stemmer og listestemmer er lig med *fordelingstallet*. Kandidater, der på denne måde opnår et stemmetal, der er lig med *fordelingstallet*, er valgt, se lovens § 86, stk. 1, nr. 3.
- 3) Har man herefter stadig ikke besat alle de mandater, der er tilfaldet kandidatlisten, er de øvrige kandidater valgt i rækkefølge efter størrelsen af de opnåede stemmetal (summen af personlige stemmer og listestemmer). Har to eller flere kandidater opnået samme stemmetal, er den eller de kandidater, der står først på partilisten, valgt, se lovens § 86, stk. 1, nr. 4.

Kandidater, der opnår valg efter reglerne i ovenstående pkt. 1 og 2, er valgt i partilistens rækkefølge, se lovens § 86, stk. 2. Stedfortræ-

derne udtages i rækkefølge efter størrelsen af de opnåede stemmetal (summen af personlige stemmer og listestemmer) og sådan, at partilistens rækkefølge er afgørende, hvis to eller flere kandidater har fået lige mange stemmer.

I *bilag 10* er der givet et konkret eksempel på, hvordan man udvælger kandidater og fastlægger stedfortræderrækkefølge, når der er anmeldt partiliste.

10.4. Indførelse af resultatet af valgopgørelsen i valgbogen m.v. og sammenpakning af stemmemateriale m.v.

Resultatet af opgørelsen af valget indføres i valgbogen for kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget i overensstemmelse med de retningslinjer herfor, der fremgår af de valgbøger, der udskrives fra KMD A/S' valgopgørelsessystem, eller som kan købes hos KMD A/S.

Kommunevalgbestyrelsen og regionsvalgbestyrelsen underskriver deres valgbog for henholdsvis kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget straks efter valgets opgørelse, se lovens § 88, stk. 1, 1. pkt., og § 89, stk. 1.

Valgbogen for kommunalbestyrelsesvalget afleveres til kommunalbestyrelsen, jf. lovens § 88, stk. 1, 1. pkt., der opbevarer valgbogen efter reglerne i lovens § 106, stk. 1. Valgbogen for regionsrådsvalget afleveres til regionsrådet, jf. lovens § 89, stk. 1, der opbevarer valgbogen efter reglerne i lovens § 106, stk. 2.

Reglerne om sammenpakning af stemmematerialet står i lovens § 88, stk. 1 og 2, og § 89, stk. 2, mens reglerne om opbevaring af stemmematerialet står i lovens § 106. Disse regler indebærer følgende:

- 1) Kommunevalgbestyrelsen skal pakke stemmematerialet sammen som angivet i lovens § 88, stk. 1 og 2, når fintællingen af de afgivne stemmesedler til kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget er afsluttet. Materialet afleveres til kommunalbestyrelsen, som opbevarer materialet i

overensstemmelse med reglerne i lovens § 106, stk. 1. Dette gælder dog ikke, hvis regionsvalgbestyrelsen har foretaget en fornyet fintælling, jf. nedenfor pkt. 2. Kommunalbestyrelsen opbevarer endvidere det øvrige valgmateriale, medmindre dette er afgivet til regionsvalgbestyrelsen, jf. nedenfor pkt. 2.

- 2) Hvis regionsvalgbestyrelsen har foretaget fornyet fintælling af de afgivne stemmesedler til regionsrådsvalget, skal regionsvalgbestyrelsen pakke stemmesedlerne sammen som angivet i lovens § 88, stk. 1 og 2, jf. § 89, stk. 2. Stemmesedlerne afleveres i så fald til regionsrådet, der opbevarer stemmesedlerne som angivet i lovens § 106, stk. 2. Regionsrådet opbevarer endvidere det øvrige valgmateriale, som regionsvalgbestyrelsen har modtaget i forbindelse med valget.

10.5. Underretning af de valgte kandidater og stedfortræderne

Kommunevalgbestyrelsen/regionsvalgbestyrelsen underretter de valgte kandidater om, at de er valgt, og underretter de kandidater, der ikke er valgt, om, at de er stedfortrædere med angivelse af rækkefølgen på stedfortræderlisten, jf. lovens § 90 og § 91, stk. 4.

10.6. Eventuel fornyet fintælling efter aflevering af valgbogen og underretning af kandidaterne

Efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse er kommunevalgbestyrelsen ved kommunalbestyrelsesvalg og regionsvalgbestyrelsen ved regionsrådsvalg afskåret fra uden særlig anledning at foretage en fornyet gennemgang af stemmesedlerne, efter at valgopgørelsen er tilendebragt, valgbestyrelsens valgbog er underskrevet, og resultatet er meddelt kandidaterne. Såfremt der foreligger en begrundet mistanke om ikke ubetydelige fejl i forbindelse med stemmeoptællingen, og såfremt der er grund til at antage, at opgørelsen af resultatet af stemmeoptællingen og dermed

eventuelt også opgørelsen af valgets resultat kan være urigtig, har valgbestyrelsen imidlertid som det organ, der er ansvarligt for en korrekt opgørelse af valget, efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse *ret* – og efter omstændighederne *pligt* – til at iværksætte en fornyet fintælling, selv om valgopgørelsen er tilendebragt, valgbestyrelsens valgbog er underskrevet, og resultatet er meddelt kandidaterne. Den fornyede fintælling kan afhængig af fejllens karakter enten omfatte alle stemmesedler eller bestemte grupper af stemmesedler.

Efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse må der ved en stillingtagen til, hvorvidt kommunevalgbestyrelsen ved kommunalbestyrelsesvalg og regionsvalgbestyrelsen ved regionsrådsvalg har været berettiget til af egen drift at foretage en fornyet fintælling, lægges vægt på grovheden af fejlen og sandsynligheden for, at fejlen kan have haft betydning for udfaldet af valget. Hensynet til fasthed og bestemthed om kommunevalgbestyrelsens/regionsvalgbestyrelsens opgørelse må endvidere tillægges betydning ved denne vurdering således, at der må være tale om mistanke om grovere fejl, såfremt der er forløbet nogen tid, siden opgørelsen er tilendebragt, og kommunevalgbestyrelsens/regionsvalgbestyrelsens valgbog er underskrevet, og resultatet er meddelt kandidaterne.

Kommunevalgbestyrelsen har ved regionsrådsvalg en tilsvarende adgang som regionsvalgbestyrelsen til at foretage en fornyet fintælling. Selv om kommunevalgbestyrelsen ikke har ansvaret for opgørelsen af regionsrådsvalget, har kommunevalgbestyrelsen et selvstændigt ansvar for opgørelsen af resultatet af stemmeafgivningen i kommunen.

Efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse har valgbestyrelsens formand som udgangspunkt ikke adgang til at træffe beslutning om afholdelse af fornyet fintælling. Valgbestyrelsens formand kan imidlertid som led i sin forberedelse af valgbestyrelsens møder iværksætte de fornødne undersøgelser, herunder fornyede optællinger af stemmesed-

lerne, i det omfang hvor dette er nødvendigt for at afklare, om der er grundlag for, at valgbestyrelsen eventuelt træffer beslutning om at iværksætte fornyet fintælling. Det er dog en forudsætning, at optællingen ikke har karakter af fornyet fintælling, og at optællingen som nævnt sker som led i en undersøgelse af, om en mistanke om eventuelle fejl ved stemmeoptællingen kan begrunde en fornyet fintælling.

Det er som udgangspunkt ikke en betingelse, at den fornyede fintælling sker på ét sted under ledelse af henholdsvis kommunevalgbestyrelsen ved kommunalbestyrelsesvalg og regionsvalgbestyrelsen ved regionsrådsvalg. Regionsvalgbestyrelsen kan således normalt godt bede kommunevalgbestyrelsen om at foretage den fornyede fintælling på regionsvalgbestyrelsens vegne, men regionsvalgbestyrelsen kan ikke pålægge kommunevalgbestyrelsen at foretage en sådan fornyet fintælling. Valgbestyrelsen skal dog foretage den fornyede fintælling centralt, hvis der foreligger en begrundet mistanke om, at der ikke har været en ensartet bedømmelse af stemmesedlerne på de enkelte afstemningssteder henholdsvis i de enkelte kommuner i regionen, herunder en ensartet bedømmelse af, hvorvidt en stemmeseddel er en personlig stemme eller en listestemme.

En fornyet fintælling skal i øvrigt efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse foretages efter de samme regler som kommunevalgbestyrelsernes første fintælling, idet der dog kan ske de fornødne afvigelser, hvis den fornyede fintælling i modsætning til den første fintælling begrænses til kun at omfatte bestemte grupper af stemmesedler.

Den fornyede fintælling er derfor, også selv om den kun omfatter bestemte grupper af stemmesedler, offentlig og skal ligesom den første fintælling foregå i et lokale, der er offentligt tilgængeligt.

Med hensyn til spørgsmålet om offentliggørelse af tid og sted for den fornyede fintælling bemærkes, at den kommunale valglov ikke

indeholder regler om, at kommunevalgbestyrelsen forud for den første fintælling skal bekendtgøre tid og sted for denne. For så vidt angår fornyet fintælling er det derimod Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse, at kommunevalgbestyrelsen har en vis forpligtelse til så vidt muligt at offentliggøre tid og sted for denne, f.eks. via kommunens hjemmeside. En sådan forpligtelse kan efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse udledes af det forhold, at en fornyet fintælling ikke – i modsætning til kommunevalgbestyrelsens første fintælling – skal finde sted i alle tilfælde på en på forhånd fastsat dag, men alene efter nærmere beslutning herom. Offentligheden er derfor ikke på forhånd bekendt med, hverken at fintælling skal finde sted eller på hvilken dag, og har derfor heller ikke – som det er tilfældet for kommunevalgbestyrelsens første fintælling – anledning til selv at skaffe sig nærmere oplysninger om, hvor og hvornår fintællingen skal foretages.

10.7. Indsendelse af kopi af valgbogen til Økonomi- og Indenrigsministeriet

Kommunevalgbestyrelsen og regionsvalgbestyrelsen skal sende en kopi af deres valgbog for kommunalbestyrelsesvalget/regionsrådsvalget til Økonomi- og Indenrigsministeriet senest dagen efter valgets opgørelse, dvs. fredag den 24. november 2017, se lovens § 88, stk. 3, og § 89, stk. 3. Har regionsvalgbestyrelsen foretaget fornyet fintælling, skal valgbogen for regionsrådsvalget dog sendes ind senest to dage efter, at regionsvalgbestyrelsen har modtaget stemmesedlerne fra kommunerne, jf. ovenfor afsnit 10.1.

Ved »kopi« forstår en bekræftet fotokopi, dvs. en fotokopi eller udskrift af valgbogen, som valgbestyrelsesformanden attesterer, er i overensstemmelse med originalen.

Valgbøgerne kan indsendes elektronisk med sikker (krypteret) e-post til Økonomi- og Indenrigsministeriet i pdf-format eller lignende på mailadressen valg@oim.dk eller pr. post til Økonomi- og Indenrigsministeriet, Jura -

Valgenheden, Slotsholmsgade 10, 1216 København K.

Samtidig bedes indsendt en annulleret stemmeseddel samt en fortegnelse over kandidater til valget til Økonomi- og Indenrigsministeriet. Bemærk, at Økonomi- og Indenrigsministeriet anmoder om at få tilsendt en *original stemmeseddel med posten* frem for at få denne tilsendt som en scannet stemmeseddel pr. e-post eller lignende.

Der skal *ikke* indsendes kopi af afstemningsbøgerne.

11. Fritagelse for valg og manglende valgbarhed som følge af straf

11.1. Fritagelse for modtagelse af valg

Ved en lovændring med virkning fra 1. april 2016 (§ 3 i lov nr. 1742 af 22. december 2015) er det fastsat i den kommunale og regionale valglov, at ingen kan *opstilles* til valg uden at have givet sit samtykke hertil, se lovens § 5. Ingen har således pligt til at lade sig opstille som kandidat til kommunale og regionale valg (afskaffelse af borgerligt ombud).

Der er dog fortsat pligt til som opstillet kandidat at *modtage* valg samt at varetage hvervet, medmindre medlemmet har en rimelig grund til at blive fritaget efter reglerne i den kommunale og regionale valglovs §§ 92 og 103.

En valgt kandidat skal efter anmodning fritages for at modtage valg, hvis den valgte på grund af sin helbredstilstand, varetagelse af andet offentligt hverv, forretninger eller lignende har rimelig grund til at ønske sig fritaget for at modtage valg, se lovens § 92, stk. 2.

Anmodning om fritagelse for valg skal indgives skriftligt til den siddende kommunalbestyrelse/det siddende regionsråd senest 10 dage efter valgdagen, dvs. senest fredag den 1. december 2017, jf. lovens § 92, stk. 3. Kommunalbestyrelsen/regionsrådet tager stilling til anmodningen på et møde, der afholdes snarest

efter fristens udløb. De nævnte myndigheders afslag på en anmodning om fritagelse for valg kan af den valgte indbringes for økonomi- og indenrigsministeren senest 14 dage efter, at afslaget er givet, jf. lovens § 92, stk. 4.

Såfremt en valgt kandidat fritages for at modtage valg, indtræder stedfortræderen efter reglerne i lovens § 91. Se lovens § 92, stk. 5.

11.2. Manglende valgbarhed som følge af straf

Den, der ved endelig dom eller vedtagelse af bøde er straffet for en handling, der i almindeligt omdømme gør vedkommende uværdig til at være medlem af kommunale og regionale råd, er ikke valgbar, se lovens § 4, stk. 1.

Enhver kan dog altid stille op som kandidat til valget uanset indsigelser om manglende valgbarhed på grund af straf, se lovens § 4, stk. 3.

Gør et medlem af den nyvalgte kommunalbestyrelse henholdsvis det nyvalgte regionsråd imidlertid gældende, at en kandidat på grund af straf ikke er valgbar, skal kommunalbestyrelsen/regionsrådet forelægge spørgsmålet for Valgbarhedsnævnet, der afgør, om medlemmet som følge heraf har mistet sin valgbarhed, se lovens § 101, stk. 1. Valgbarhedsnævnet er et uafhængigt nævn, som er nedsat af økonomi- og indenrigsministeren. Nævnet træffer afgørelse i spørgsmål om fortabelse af valgbarhed på grund af straf for så vidt angår medlemskab af kommunale og regionale råd samt andre offentlige hverv, der er betinget af valgbarhed til et kommunalt eller regionalt råd, se lovens § 105, stk. 1.

Indsigelse mod en valgt kandidats valgbarhed på grund af straf skal fremsættes senest 3 måneder efter valgdagen. Indsigelse mod en stedfortræders valgbarhed skal fremsættes senest 2 måneder efter det første møde i kommunalbestyrelsen/regionsrådet, som stedfortræderen er indkaldt til, se lovens § 101, stk. 2 og 3.

Der er ingen formkrav til selve indberetningen til Valgbarhedsnævnet. Dog skal kopi af den endelige dom (herunder byretsdommen, hvis der er tale om en landsretsdom) eller det vedtagne bødeforelæg indsendes til Valgbarhedsnævnet sammen med indberetningen.

Kommunen/regionen kan til brug for indberetningen til Valgbarhedsnævnet anmode politiet om en straffeattest til offentlig brug (som indeholder de nævnte afgørelser), se § 22, stk. 1, nr. 13, i bekendtgørelse nr. 881 af 4. juli 2014 om behandling af personoplysninger i Det Centrale Kriminalregister (Kriminalregisteret). Bekendtgørelsen kan findes på Retsinformation:

<https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=164093>

Indberetningen til Valgbarhedsnævnet sendes elektronisk til Økonomi- og Indenrigsministeriet på mailadressen valg@oim.dk eller pr. post til Økonomi- og Indenrigsministeriet, Valgbarhedsnævnet, Slotsholmsgade 10, 1216 København K. Sendes indberetningen elektronisk, skal den sendes med sikker (krypteret) e-mail til valg@oim.dk, da den indeholder personfølsomme oplysninger.

Såfremt en valgt kandidat udtræder på grund af manglende valgbarhed, indtræder stedfortræderen efter reglerne i lovens § 91. Se lovens § 104.

12. Valgklager

Enhver vælger i kommunen henholdsvis regionen kan klage over valget. Valgklager skal indgives skriftligt til den siddende kommunalbestyrelse henholdsvis det siddende regionsråd senest ugedagen efter valgdagen, dvs. senest tirsdag den 28. november 2017. Se lovens § 93, stk. 1, 1. pkt. Klager afgøres på et møde, der afholdes snarest efter klagefristens udløb, se lovens § 93, stk. 1, sidste pkt. Enhver vælger i kommunen henholdsvis regionen kan indbringe de nævnte myndigheders afgørelse af valgklager for økonomi- og indenrigsministeren senest 14 dage efter, at afgørelsen er meddelt klageren, jf. lovens § 94.

Hvis den endelige afgørelse af en klage over valget går ud på, at afstemningen erklæres ugyldig, skal der snarest muligt afholdes omvalg. Ved omvalg kan kun de personer, der havde valget og var optaget på valglisten på den almindelige valgdag, afgive stemme. Omvalg afholdes i øvrigt efter samme regler som valget på den almindelige valgdag. Se lovens § 95.

Hvis den endelige afgørelse af en valgklage går ud på, at et eller flere medlemmers valg erklæres ugyldigt, indtræder stedfortræderen efter reglerne i lovens § 91. Se lovens § 96.

Enhver klage over kommunevalgbestyrelsens henholdsvis regionsvalgbestyrelsens dispositioner i forbindelse med de kommunale og regionale valg betragtes som en valgklage, jf. reglerne i den kommunale og regionale valglovs kapitel 9. Sådanne klager er således ikke omfattet af Ankestyrelsens tilsyn med kommunerne og regionerne efter reglerne i kommunestyrelsesloven.

13. Opbevaring og kassation af valgmateriale

Kommunalbestyrelsen opbevarer valgbogen til kommunalbestyrelsesvalget, afstemningsbøgerne, valglisterne, valgkortene, stemmesedlerne samt øvrigt valgmateriale, som kommunalbestyrelsen eller kommunevalgbestyrelsen har modtaget i forbindelse med kommunalbestyrelsesvalget, jf. lovens § 106, stk. 1. Tilsvarende opbevarer regionsrådet valgbogen til regionsrådsvalget samt øvrigt valgmateriale, som regionsrådet eller regionsvalgbestyrelsen har modtaget i forbindelse med regionsrådsvalget. Har regionsvalgbestyrelsen foretaget en fornyet fintælling, opbevares stemmesedlerne til valget til regionsrådsvalget af regionsrådet, jf. § 106, stk. 2.

Når klagefristen er udløbet, og eventuelle klager over valget er endeligt afgjort, skal valglisterne, valgkortene, stemmesedlerne samt brevstemmematerialet tilintetgøres, se lovens § 106, stk. 3. Benyttes elektroniske

valglistor og/eller elektroniske brevstemme-protokoller, skal disse også tilintetgøres efter reglerne i lovens § 106. Valgmaterialet (valg-listerne, valgkortene, stemmesedlerne samt brevstemmematerialet) kan efter kommunalbestyrelsens henholdsvis regionsrådets be- stemmelse anvendes til forskning og statistik i overensstemmelse med reglerne i lov om be- handling af personoplysninger. Valgmateriale, der anvendes til forskning og statistik, skal tilintetgøres, n r valgmaterialet ikke længere er nødvendigt til de nævnte formål. Dette fremgår nu udtrykkeligt af lovens § 106, stk. 4, som er indsat ved lov nr. 175 af 21. februar 2017.

 vrigt valgmateriale, herunder valgb gerne og afstemningsbøgerne, opbevares efter reg- lerne i arkivloven, jf. bekendtgørelse nr. 995 af 3. august 2010 om bevaring og kassation af arkivalier i kommunerne, som ændret ved bekendtgørelse nr. 740 af 21. juni 2013 om anmeldelse af skanning og digitalisering af bevaringsværdige arkivalier i analog form i kommuner og regioner.

Tilintetgørelse af brevstemmer og opbevaring af brevstemmer, der modtages efter valgda- gen, skal fortsat ske efter de principper, der var angivet i §§ 5 og 6 i det tidligere cirkulære nr. 64 af 3. maj 1989 om brevstemmepro- tokollers indhold og udformning. Cirkulæret er nu erstattet af cirkulære nr. 54 af 8. maj 2001 om brevstemmeprotokollers indhold og udformning.

Brevstemmer, som kommunalbestyrelsen modtager efter valgdagen, men inden klage- fristen er udløbet, og eventuelle klager over valget, skal således som udgangspunkt tilin- tetg res sammen med valglisterne, valgkorte- ne og stemmesedlerne.

Bemærk, at økonomi- og Indenrigsministeriet ikke, som det er tilfældet ved et folketings- valg, sender meddelelse ud til kommunalbe- styrelserne og regionsrådene med oplysninger om, at valgmaterialet kan tilintetgøres. Dette skyldes bl.a., at kommunale og regionale valg ikke skal godkendes på samme måde som et

folketingsvalg, der skal endeligt godkendes af Folketinget, jf. folketingsvalglovens § 87. Har  konomi- og Indenrigsministeriet modtaget en valgklage vedrørende en region, vil  ko- nomi- og Indenrigsministeriet give meddelel- se herom til de relevante kommuner samt meddelelse, n r valgklagen er afgjort.

14. Afholdelse af udgifterne ved valget

Reglerne om afholdelse af udgifterne ved de kommunale og regionale valg findes i lovens § 107.

Udgifterne ved de kommunale og regionale valg afholdes af kommunerne, se lovens § 107, stk. 1. Regionerne afholder dog udgif- terne til de foranstaltninger, som efter loven p hvilser regionsrådet eller regionens valgbe- styrelse. Ved omvalg til regionsrådet afholdes samtlige udgifter til valget af regionen, se lovens § 107, stk. 2.

Bemærk, at kommunerne i henhold til en  n- dring af valglovgivningen i december 2012 (se lov nr. 1252 af 18. december 2012) frem- over skal refundere staten udgifterne til det brevstemmemateriale, kommunen rekvirerer til brug for brevstemmeafgivningen i kommu- nen, se lovens § 107, stk. 3. Kommunerne vil derfor blive faktureret af Rosendahls for det materiale, der bestilles.

Udgifterne til brevstemmemateriale til brug for brevstemmeafgivning på sygehuse, i Kri- minalforsorgens anstalter og arresthuse, på skibe og havanlæg samt i udlandet afholdes fortsat af økonomi- og Indenrigsministeriet.

Portoudgifter til forsendelse af brevstemmer afholdes af den myndighed, den institution, det skib eller det havanlæg, som stemmemod- tageren repræsenterer, se lovens § 105, stk. 4.

15. Formularer m.v. til brug ved valget

Formularer til kandidatlistor og anmeldelse af listeforbund og/eller valgforbund, brevstem- memateriale og brevstemmeprotokoller kan købes hos Rosendahls, Vandtårnsvej 83A,

2860 Søborg, tlf. nr. 43 22 73 00, e-mail: distribution@rosendahls.dk. Det er ikke muligt at bestille materialet via forlagets hjemmeside.

Der kan hentes et skema til at ansøge om at brevstemme i hjemmet på Økonomi- og Indenrigsministeriets valghjemmeside på adressen valg.oim.dk, under »Valgmyndigheder«, og dernæst under fanen til venstre om »Valg til kommunalbestyrelser og regionsråd 2017«.

Ansøgningskemaet findes i to udgaver – én med fortrykt frist (senest kl. 18 torsdag den 9. november 2017) for indlevering af ansøgningskemaet (til kommuner, der ikke ændrer ansøgningsfristen i forhold til loven) og én, hvor kommunen selv skal anføre fristen (til kommuner, der ønsker at forlænge ansøgningsfristen i forhold til loven). Samme sted kan hentes et skema til at ansøge om at skifte afstemningssted for personer med handicap eller nedsat førlighed m.v.

Økonomi- og Indenrigsministeriet, den 3. juli 2017

P.M.V.
E.B.
Nikolaj Stenfalk

/ Christine Boeskov

Bilag 1 - Oversigt over bekendtgørelser og cirkulærer, der finder anvendelse ved de kommunale og regionale valg den 21. november 2017

Oversigten vedrører bekendtgørelser og cirkulærer udstedt i medfør af lov kommunale og regionale valg, jf. lovbekendtgørelse nr. 771 af 21. juni 2017.

Bekendtgørelser

- Bekendtgørelse nr. 645 af 12. oktober 1989 om valgagitation, som ændret ved bekendtgørelse nr. 828 af 25. november 1998 (supplerer reglerne om plakatoopsætning i §§ 84 og 85 i lov om offentlige veje m.v. (vejloven), jf. lov nr. 1520 af 27. december 2014 med senere ændringer, og §§ 66 a og 66 b i lov om private fællesveje (privatvejloven), jf. lovbekendtgørelse nr. 1234 af 4. november 2015
- Bekendtgørelse nr. 127 af 19. februar 2009 om brevstemmeafgivning på sygehuse
- Bekendtgørelse nr. 128 af 19. februar 2009 om brevstemmeafgivning i vælgernes hjem
- Bekendtgørelse nr. 129 af 19. februar 2009 om brevstemmeafgivning i kriminalforsorgens anstalter og arresthusene
- Bekendtgørelse nr. 130 af 19. februar 2009 om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen
- Bekendtgørelse nr. 671 af 4. juni 2013 om optagelse på valglisten til kommunale og regionale valg af statsborgere i en af de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union registreret i Udenrigsministeriets protokol (EU-diplomater)
- Bekendtgørelse nr. 998 af 12. august 2013 om bedømmelse af stemmesedler afgivet til kommunale og regionale valg
- Bekendtgørelse nr. 796 af 22. juni 2017 om stemmesedler til brug ved kommunale og regionale valg

Cirkulærer

- Cirkulære nr. 54 af 8. maj 2001 om brevstemmeprotokollers indhold og udformning

Bilag 2 - Oversigt over ændringer af reglerne om kommunale og regionale valg

Siden de kommunale og regionale valg den 19. november 2013 er lov om kommunale og regionale valg ændret ved § 3 i lov nr. 1470 af 17. december 2013, § 3 i lov nr. 173 af 26. februar 2014, § 3 i lov nr. 1742 af 22. december 2015, § 2 i lov nr. 381 af 27. april 2016, § 3 i lov nr. 175 af 21. februar 2017 og § 1 i lov nr. 713 af 8. juni 2017. Efter disse ændringer er der udsendt en ny lovbekendtgørelse af den kommunale og regionale valglov, se lovbekendtgørelse nr. 771 af 21. juni 2017.

Endvidere er den hidtidige bekendtgørelse om stemmesedler til brug ved kommunale og regionale valg erstattet af en ny bekendtgørelse, se nærmere nedenfor. Økonomi- og Indenrigsministeriet forventer desuden inden de kommunale og regionale valg den 21. november 2017 at ændre de nuværende brevstemmebekendtgørelser, bl.a. i lyset af ovennævnte lovændringer.

Ændringer i den kommunale og regionale valglov siden sidste kommunale og regionale valg den 19. november 2013

Ved § 3 i lov nr. 1470 af 17. december 2013 om ændring af lov om kommunernes styrelse, regionsloven og lov om kommunale og regionale valg (*Suspension og afsættelse af en borgmester, frister for materiale til kommunalbestyrelsesmøder m.v.*) blev Valgbarhedsnævnets kompetence udvidet til at træffe afgørelse i sager om afsættelse af borgmesteren m.v. på grund af pligttilsidesættelse, suspension på grund af tiltale for strafbart forhold og afsættelse ved særligt kvalificeret flertal. Med loven blev der derudover ændret på sammensætningen af Valgbarhedsnævnets medlemmer for at sikre en ensartet sammensætning af nævnet med den fornødne balance mellem juridisk og læg repræsentation, uanset hvilken sagstype nævnet behandler.

Ved § 3 i lov nr. 173 af 26. februar 2014 om ændring af lov om valg til Folketinget, lov om valg af danske medlemmer til Europa-Parlamentet og lov om kommunale og regionale valg (*Mulighed for ændring af afstemningssted for vælgere med handicap eller nedsat førlighed*) har vælgere med handicap eller nedsat førlighed fået mulighed for efter ansøgning at blive overført til et andet afstemningssted end det, de er tilknyttet i henhold til valglisten. Det nye afstemningssted skal ligge i bopælskommunen. Ændringen af afstemningssted skal være begrundet i vælgerens handicap eller nedsatte førlighed. Kommunen er forpligtet til at imødekomme ansøgningen, hvis betingelserne for at skifte valgsted er opfyldt. Efter bestemmelsen vil ethvert forhold, som kan henføres til vælgerens handicap eller nedsatte førlighed, kunne begrunde en ændring af afstemningssted. Se den kommunale og regionale valglovs § 53 a, stk. 1. Ansøgning om at afgive stemme på et andet afstemningssted skal indgives til kommunalbestyrelsen i vælgerens bopælskommune senest kl. 12 otte dage før valgdagen og tidligst fire uger før valgdagen. Ansøgning skal indgives forud for hvert valg til kommunalbestyrelser og regionsråd. Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at en vælger, hvis ansøgning i henhold til stk. 1 er imødekommet, slettes fra valglisten på det afstemningssted, vælgeren oprindeligt var tilknyttet, og tilføjes valglisten på det afstemningssted, som vælgeren er overført til, se lovens § 53 a, stk. 2 og 3. Der henvises til afsnit 4.14.

Ved § 3 i lov nr. 1742 af 22. december 2015 om ændring af lov om valg til Folketinget, lov om valg af danske medlemmer til Europa-Parlamentet, lov om kommunale og regionale valg og lov om økonomisk støtte til politiske partier m.v. (*Anmeldelse af kandidatlistes, afskaffelse af pligt til opstilling til kommunale eller regionale valg, åbningstid på valgdagen, frister for brevstemmeafgivning m.v.*) blev der indført en række ændringer af den kommunale og regionale valglov med henblik på at varetage hensynet til vælgere og stillere i forbindelse med forberedelse og afholdelse af valgbehandlingen. Dette indebærer eksempelvis en harmonisering af fristerne for indlevering og godkendelse af

kandidatlistor med fristerne for brevstemmeafgivning, en begrænsning i offentlighedens tilgængelighed i oplysninger om kandidatlistor og stillerlistor, ligesom åbningstiden for afstemningsstederne er blevet fremrykket til kl. 8 om morgenen. Derudover er der gennemført ændringer med henblik på lettelse af administrative byrder for kommuner, regioner og kandidatlistor. Dette indebærer eksempelvis, at visse kandidatlistor kan fritages for kravet om indsamling af stillerunderskrifter samt en mulighed for, at valgbestyrelsens formand kan afvise at modtage kandidatlistor, der åbenbart ikke opfylder de formelle krav. Endvidere er der med lovændringen sket en afskaffelse af pligten til at lade sig opstille som kandidat til kommunale og regionale valg (borgerligt ombud). De væsentlige ændringer af loven er beskrevet i et orienteringsbrev af 17. maj 2016 til samtlige kommuner og regioner. Orienteringsbrevet kan findes på Økonomi- og Indenrigsministeriets hjemmeside under fanen »Valgmyndigheder« og fanen til venstre »Valg til kommunalbestyrelser og regionsråd i 2017«

Ved § 2 i lov nr. 381 af 27. april 2016 om ændring af lov om valg af danske medlemmer til Europa-Parlamentet og lov om kommunale og regionale valg (Valgret til personer under værgemål med fratagelse af den retlige handleevne) blev valgretten til kommunale og regionale valg udvidet, således at personer, der er under værgemål med fratagelse af den retlige handleevne, jf. værgemålslovens § 6, og som ligeledes opfylder de øvrige valgets betingelser, har fået valgret til kommunale og regionale valg. Som konsekvens af lovændringen er ovennævnte persongruppe ligeledes valgbar til kommunale og regionale valg og kan således opstille til disse valg. Lovændringen medfører derudover, at persongruppen kan vælges som valgstyrere og tilfornordnede vælgere til kommunale og regionale valg.

Ved § 3 i lov nr. 175 af 21. februar 2017 om ændring af lov om valg til Folketinget, lov om valg af danske medlemmer til Europa-Parlamentet, lov om kommunale og regionale valg, lov om offentlige veje m.v. og lov om private fællesveje (Hjælp til stemmeafgivning, valgret til Europa-Parlamentsvalg m.v. for personer med midlertidigt ophold i andre dele af riget, folkeafstemninger i henhold til særlig lov, ophængningstidspunkt for valgplakater m.v.) er der indført en række ændringer af den kommunale og regionale valglov med virkning fra 1. juli 2017, som hermed får virkning for kommunal- og regionalvalget den 21. november 2017. Lovændringen er bl.a. en udmøntning af beslutningsforslag nr. B 32 (2015-16) om ændring af valglovene, så personer med behov for hjælp til stemmeafgivning får mulighed for at stemme med den hjælp, de selv ønsker, som blev vedtaget af et enigt Folketing den 19. april 2016.

Der er med lovændringen indført en mulighed for vælgere med behov for hjælp til stemmeafgivningen til at få hjælp til stemmeafgivning på valgdagen og ved brevstemmeafgivning både ved personlig bistand og ved brug af hjælpemidler, der stilles til rådighed ved stemmeafgivningen, jf. den kommunale og regionale valglovs § 55, stk. 1, 2. pkt., og § 67, stk. 4, 2. pkt.

Vælgere med behov for hjælp til stemmeafgivningen har således mulighed for at vælge, at personlig bistand til stemmeafgivningen, herunder brevstemmeafgivningen, alene skal ydes af en person, der er udpeget af vælgeren selv, dvs. uden at der tillige skal medvirke en myndighedsperson (en valgstyrer, tilfornordnet vælger eller stemmemodtager). Det er en betingelse for, at hjælpen kan ydes alene af en personligt udpeget hjælper, at vælgeren over for en valgstyrer, tilfornordnet vælger eller stemmemodtager udtrykkeligt og utvetydigt tilkendegiver et ønske om alene at få hjælp af en personligt udpeget hjælper, og at vælgerens ønske er begrundet i en umiddelbart konstaterbar eller dokumenterbar fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse. Det er valgstyreren, den tilfornordnede vælger eller stemmemodtageren, der vurderer, om vælgeren udtrykkeligt og utvetydigt tilkendegiver et ønske herom, jf. lovens § 55, stk. 2, 3. pkt., og § 67, stk. 4, 4. pkt.

Derudover er der med lovændringen indført en bemyndigelsesbestemmelse, hvorefter økonomi- og indenrigsministeren kan fastsætte regler om hjælpemidler, der skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen på afstemningsdagen henholdsvis brevstemmeafgivningen, jf. den kommunale og regionale valglovs § 55, stk. 5, og § 69, 2. pkt. Kommunalbestyrelsen kan således forpligtes til at stille hjælpemidler til rådighed ved stemmeafgivningen på valgdagen. Kommunalbestyrelsen og de øvrige myndigheder og stemmemodtagere, der varetager brevstemmeafgivningen, kan ligeledes forpligtes til at stille hjælpemidler til rådighed ved brevstemmeafgivningen.

Endvidere er der med lovændringen indført en ny bestemmelse i den kommunale og regionale valglov, hvorefter det er tydeliggjort, at kommunerne og regionerne har hjemmel til at lade valgmateriale anvende til forskning og statistik i overensstemmelse med persondataloven. Valgmaterialet skal tilintetgøres, når materialet ikke længere er nødvendigt til dette formål. Dette gælder dog ikke valgbogen og afstemningsbogen, som fortsat skal opbevares efter reglerne i arkivlovgivningen. Se den kommunale og regionale valglovs § 106, stk. 4.

Ved lovændringen er der endvidere ændret på reglerne for begyndelsestidspunktet for ophængning af valgplakater ved kommunale og regionale valg, således at disse tidligst må hænges op fra kl. 12 den 4. lørdag før valgdagen, jf. lov om offentlige veje m.v. § 84, stk. 1, 1. pkt., og lov om private fællesveje § 66 a, stk. 1, 1. pkt. Samtidig er det indført, at valgplakater foruden oplysninger om en fysisk eller juridisk person skal forsynes med en e-mailadresse på den fysiske eller juridiske person, der har iværksat ophængningen af valgplakaten, således at det for vejmyndigheder er hurtigere og lettere at kommunikere med denne, jf. lov om offentlige veje m.v. § 85, stk. 1, 1. og 2. pkt., og lov om private fællesveje § 66 b, stk. 1, 1. og 2. pkt.

Ved § 1 i lov nr. 713 af 8. juni 2017 om ændring af lov om kommunale og regionale valg og lov om valg af danske medlemmer til Europa-Parlamentet (Afskaffelse af valgret for udlændinge på tålt ophold, udvisningsdømte udlændinge og administrativt udviste udlændinge m.v.) er valgretten afskaffet til de kommunale og regionale valg for udlændinge, der befinder sig i Danmark på tålt ophold, udlændinge, der er udvist af Danmark ved dom eller administrativ afgørelse, samt udlændinge, som fra udlandet indsættes direkte til afsoning i en af kriminalforsorgens institutioner. Økonomi- og Indenrigsministeriet vil orientere kommunerne og regionerne nærmere om lovændringen ved et orienteringsbrev.

Nye eller ændrede bekendtgørelser af betydning for kommunale og regionale valg

Der er udstedt en *ny* bekendtgørelse siden de kommunale og regionale valg den 21. november 2013. Der er tale om en mindre ændring i bekendtgørelsen om stemmesedler til brug ved kommunale og regionale valg, som er nærmere beskrevet nedenfor. Økonomi- og Indenrigsministeriet er endvidere i gang med at udarbejde en bekendtgørelse om, hvilke hjælpemidler der skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen og brevstemmeafgivningen. Bekendtgørelsen vil træde i kraft i efteråret 2017 forud for de kommunale og regionale valg tirsdag den 21. november 2017. Bekendtgørelsen vil blive udstedt i medfør af den kommunale og regionale valglovs § 55, stk. 5, og § 69, sidste pkt., hvorefter økonomi- og indenrigsministeren er bemyndiget til at fastsætte nærmere regler om hjælpemidler, der skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen. Der er tale om nye bestemmelser i loven som følge af ovennævnte ændring af den kommunale og regionale valglov ved lov nr. 175 af 21. februar 2017.

Bekendtgørelse nr. 796 af 22. juni 2017 om stemmesedler til brug ved kommunale og regionale valg træder i stedet for bekendtgørelse nr. 1123 af 15. oktober 2014 om stemmesedler til brug ved kommunale og regionale valg. Siden de kommunale og regionale valg den 19. november 2013 er bl.a.

afkrydsningsrubrikkens (□) placering ændret fra højre til venstre for listebetegnelser og kandidatnavne med den hensigt at gøre stemmesedlen mere brugervenlig og give en bedre vejledning til vælgerne om, hvor krydset skal sættes i forhold til listebetegnelser og kandidater for bl.a. at mindske antallet af utilsigtet ugyldige stemmer. Derudover er der gennemført en række ændringer og moderniseringer af bekendtgørelsen med det formål at gøre stemmesedlen nemmere og tydeligere at læse – bl.a. ændringer til vejledningsteksten øverst på selve stemmesedlen. Der er endvidere gennemført en mindre ændring i bekendtgørelsens § 8, stk. 3, således at anmodningen om anførelse af en betegnelse for den geografiske lokalitet, hvor den enkelte kandidat har bopæl, ikke længere kræver underskrift fra alle stillere og kandidater på kandidatlisten. Denne anmodning skal nu alene være underskrevet af kandidatlistens repræsentant.

Økonomi- og Indenrigsministeriet forventer endvidere efter denne vejlednings udstedelse med virkning for de kommunale og regionale valg den 21. november 2017 at ændre en række bestemmelser i bekendtgørelserne om brevstemmeafgivning som følge af ovennævnte lovændringer.

De forventede ændringer af bekendtgørelserne sker bl.a. i lyset af de ændrede regler i den kommunale og regionale valglov vedrørende fristerne for brevstemmeafgivning (§ 3 i lov nr. 1742 af 22. december 2015) og personlig bistand til brevstemmeafgivning (§ 3 i lov nr. 175 af 21. februar 2017).

Bilag 3 - Bekendtgørelse om stemmesedler til brug ved kommunale og regionale valg

Bekendtgørelse nr. 796 af 22. juni 2017 om stemmesedler til brug ved kommunale og regionale valg

I medfør af § 49 i lov om kommunale og regionale valg, jf. lovbekendtgørelse nr. 771 af 21. juni 2017, fastsættes:

Stemmesedlers farve og materiale

§ 1. Stemmesedlerne skal være af karton eller svært papir med en gramvægt på mindst 120 g/m². Stemmesedlerne til kommunalbestyrelsesvalg skal være trykt på hvidt materiale. Stemmesedlerne til regionsrådsvalg skal være trykt på gult materiale.

Stk. 2. Stemmesedlerne skal ved anbragte knæk være til at sammenfolde således, at de kan nedlægges af vælgerne i stemmekassen, uden at nogen kan se, hvorledes der er stemt.

Overskrifter og vejledningstekst

§ 2. Øverst på stemmesedlerne anføres med meget store, fede typer følgende:

- 1) I Københavns Kommune ordet »Borgerrepræsentantvalget« med tilføjelse af årstallet for valget.
- 2) I de øvrige kommuner ordet »Kommunalbestyrelsesvalget« eller ordet »Byrådsvalget« alt efter, hvilken benævnelse der er fastsat for kommunalbestyrelsen i kommunens styrelsesvedtægt, med tilføjelse af årstallet for valget.
- 3) I regionerne ordet »Regionsrådsvalget« med tilføjelse af årstallet for valget.

Stk. 2. Umiddelbart under det i stk. 1 anførte ord og årstal anføres med meget store, fede typer kommunens henholdsvis regionens navn.

Stk. 3. Umiddelbart under kommunens henholdsvis regionens navn og umiddelbart over den fede, vandrette streg, der er nævnt i § 3, stk. 3, 3. pkt., anføres følgende vejledningstekst med fede typer: »Sæt X i rubrikken til venstre for en listebetegnelse (et partinavn) eller et kandidatnavn.«.

Stk. 4. Umiddelbart til venstre for den i stk. 3 nævnte tekst indsættes en illustration af en stor hånd, der holder en blyant med blyantspidsen pegende på en afkrydset rubrik. Umiddelbart under den foregående tekst og illustration af en hånd, der holder en blyant med blyantspidsen pegende på en afkrydset rubrik, anføres med almindelige typer: »Sæt kun ét X på stemmesedlen. Du må ikke udfylde rubrikken med andet end et X, da din stemmeseddel så bliver ugyldig. Du kan få byttet din stemmeseddel, hvis du skriver forkert.«.

Stk. 5. De i stk. 3 og 4 nævnte vejledningstekster skal være af en sådan størrelse, at de fremtræder synlige og nemme at læse.

Listefelter og listebetegnelser

§ 3. Stemmesedlerne skal indeholde et særskilt felt for hver af de godkendte kandidatlistes. Kandidatlistes, der har indgået listeforbund, anføres dog i samme felt, jf. § 11. Felterne anbringes under hinanden i alfabetisk rækkefølge efter kandidatlisternes bogstavbetegnelse. Kandidatlistes, der ikke er tildelt nogen bogstavbetegnelse, jf. lovens § 36, anføres nederst på stemmesedlerne i alfabetisk rækkefølge efter deres listebetegnelse.

Stk. 2. Hvis flere kandidatlistes er tildelt samme bogstavbetegnelse, anføres de pågældende kandidatlistes i indbyrdes rækkefølge efter det tal, der er tilføjet bogstavbetegnelsen, jf. dog § 11, stk. 6.

Stk. 3. Felterne skal adskilles fra hinanden ved en fed, vandret streg. Også det øverste og nederste felt skal henholdsvis begyndes og afsluttes med en fed, vandret streg. Den fede, vandrette streg, hvormed det øverste felt begyndes, skal være dobbelt så fed som de øvrige fede, vandrette streger.,

§ 4. Øverst i hvert felt anføres med fede typer kandidatlistens bogstavbetegnelse efterfulgt af et punktum. Hvis flere kandidatlistes er tildelt samme bogstavbetegnelse, anføres desuden med fede typer det tal, som valgbestyrelsen har føjet til bogstavbetegnelsen. Bogstavbetegnelsen skal anbringes umiddelbart til højre for afkrydsningsrubrikken, jf. stk. 2. Til højre for bogstavbetegnelsen anføres listebetegnelsen ligeledes med fede typer.

Stk. 2. Yderst til venstre for bogstavbetegnelsen anbringes med halvfede streger en afkrydsningsrubrik. Afkrydsningsrubrikken skal være adskilt fra stemmesedlens venstre kant. Afkrydsningsrubrikken skal have en sådan størrelse, at der er rigelig plads til at sætte et kryds, dog mindst 5x5 mm.

Kandidaters navne og rækkefølge

§ 5. Under bogstavbetegnelsen og listebetegnelsen, jf. § 4, anføres, adskilt ved en halvfed, vandret streg, navnene på de kandidater, der er opført på kandidatlisten. Navnene anføres med almindelige typer og adskilles fra hinanden med tynde, vandrette streger.

Stk. 2. Kandidaternes navne anføres i den rækkefølge, hvori de er anført på kandidatlisten enten under hinanden eller i kolonner ved siden af hinanden, jf. § 10.

Stk. 3. Hvis kandidaterne er opstillet i en bestemt rækkefølge (partiliste), sættes foran kandidaternes navne et nummer med almindelige typer, der angiver denne rækkefølge. Nummeret anføres med arabertal efterfulgt af et punktum. Er kandidaterne sideordnet opstillet, sættes ingen numre.

§ 6. Kandidaternes navne anføres med fornavne eller forbogstaver først.

Stk. 2. Kandidaterne skal anføres på stemmesedlerne med deres fulde navn, medmindre de på kandidatlisten har angivet, hvordan navnet ønskes anført. Kandidatens efternavn eller mellemnavn samt mindst ét fornavn eller forbogstav skal altid anføres. Kun mellem- og efternavne, som kandidaten er berettiget til at føre efter navneloven, eller mellemnavne, som er registreret i Det Centrale Personregister (CPR), kan anføres på stemmesedlen. I stedet for fornavnet kan anføres et kaldenavn, der er afledt af fornavnet.

Stk. 3. Hver enkelt kandidats navn skal anføres umiddelbart til højre for afkrydsningsrubrikken, jf. § 9.

§ 7. I tilfælde, hvor valgbestyrelsen skønner, at der kan ske forveksling af kandidaternes navne, skal der med almindelige typer i forlængelse af navnene anføres en kortfattet betegnelse på enten stilling eller bopæl for de pågældende kandidater. I andre tilfælde må kandidaternes stilling eller bopæl ikke anføres, jf. dog § 8.

§ 8. På stemmesedlerne til valget til en kommunalbestyrelse skal, såfremt en kandidatliste anmoder herom, i forlængelse af eller under navnene på kandidatlistens kandidater med almindelige typer anføres betegnelsen for den geografiske lokalitet, hvor vedkommende kandidat har sin bopæl.

Stk. 2. På stemmesedlerne til valget til et regionsråd skal, såfremt en kandidatliste anmoder herom, i forlængelse af eller under navnene på kandidatlistens kandidater anføres betegnelsen for den kommune eller den geografiske lokalitet, hvor vedkommende kandidat har sin bopæl.

Stk. 3. Skriftlig anmodning om anførelse af den i stk. 1 henholdsvis stk. 2 nævnte betegnelse på stemmesedlerne skal indleveres til valgbestyrelsens formand samtidig med indleveringen af kandidatlisten. Anmodningen skal for hver enkelt kandidat indeholde oplysning om den i stk. 1 henholdsvis stk. 2 nævnte betegnelse, der ønskes anført på stemmesedlerne. Anmodningen skal for hver kandidatliste være underskrevet af kandidatlistens repræsentant. Anmodningen kan ikke tilbagekalles.

Stk. 4. Indeholder den i stk. 3 nævnte skriftlige anmodning for en eller flere kandidater ikke de i stk. 3, 2. pkt., anførte oplysninger, skal den eller de pågældende kandidater på stemmesedlerne an-

føres med postdistriktet for den adresse, hvor den eller de pågældende kandidater er bopælsregistreret i Det Centrale Personregister (CPR), jf. dog stk. 5, eller for så vidt angår regionsrådsvalg med navnet på den kommune, hvor den eller de pågældende kandidater er bopælsregistreret i Det Centrale Personregister (CPR), jf. dog stk. 5. Valgbestyrelsen træffer afgørelse herom.

Stk. 5. For så vidt angår kandidater, der er statsborgere i en af de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union og registreret i Udenrigsministeriets protokol (EU-diplomater), skal den eller de pågældende kandidater anføres på stemmesedlerne med postdistriktet for den adresse, hvor den eller de pågældende kandidater har deres private bolig, eller for så vidt angår regionsrådsvalg med navnet på den kommune, hvor den eller de pågældende kandidater har deres private bolig (adresse).

§ 9. Yderst til venstre for hver enkelt kandidats navn anbringes med halvfede streger en afkrydningsrubrik. Afkrydningsrubrikken skal være adskilt fra stemmesedlens venstre kant. Afkrydningsrubrikken skal have en sådan størrelse, at der er rigelig plads til at sætte et kryds, dog mindst 4x4 mm.

Stemmesedler med flere kolonner

§ 10. Valgbestyrelsen kan beslutte, at kandidaternes navne inden for hvert felt skal opføres i to eller flere lodrette kolonner.

Stk. 2. Hvis det besluttes at opføre kandidaternes navne i to eller flere kolonner, skal navnene på samtlige kandidater fordeles ligeligt mellem kolonnerne, der skal adskilles fra hinanden med fede, lodrette streger af samme tykkelse som de fede streger, der adskiller hvert listefelt, jf. § 3, stk. 3, 1. pkt. De rubrikker til kandidaternes navne, der således dannes, skal alle være lige brede. En beslutning om at opføre kandidaternes navne i to eller flere kolonner skal omfatte kandidaterne for samtlige kandidatlistes på stemmesedlen. I de enkelte kolonner skal kandidaternes navne anføres som angivet i §§ 5-8.

Stk. 3. Yderst til venstre for hver enkelt kandidats navn anbringes inden for hver kolonne med halvfede streger en afkrydningsrubrik. Afkrydningsrubrikken skal være adskilt fra kolonnens venstre kant. Afkrydningsrubrikken skal have en sådan størrelse, at der er rigelig plads til at sætte et kryds, dog mindst 4x4 mm. Rubrikkerne til kandidaternes navne skal have en sådan bredde, at der til venstre for hver enkelt kandidats navn er rigelig plads til at indsætte en afkrydningsrubrik.

Listeforbund

§ 11. Kandidatlistes, der har indgået listeforbund, anføres i samme felt på stemmesedlen. I feltet anføres øverst med fede typer kandidatlisternes fælles bogstavbetegnelse efterfulgt af et punktum og kandidatlisternes fælles listebetegnelse.

Stk. 2. Mellem den fælles bogstavbetegnelse og stemmesedlens venstre kant anbringes med halvfede streger en afkrydningsrubrik. Afkrydningsrubrikken skal være adskilt fra stemmesedlens venstre kant. Afkrydningsrubrikken skal have en sådan størrelse, at der er rigelig plads til at sætte et kryds, dog mindst 5x5 mm.

Stk. 3. De enkelte kandidatlistes inden for listeforbundet anføres i hver sin rubrik ved siden af hinanden umiddelbart under den fælles bogstav- og listebetegnelse og adskilt herfra ved en halvfed, vandret streg. Kandidatlistes inden for listeforbundet skal være indbyrdes adskilt ved fede, lodrette streger af samme tykkelse som de fede streger, der adskiller hvert listefelt, jf. § 3, stk. 3, 1. pkt. For hver kandidatliste anføres med halvfede typer det tal, som valgbestyrelsen har føjet til den fælles bogstavbetegnelse, efterfulgt af et punktum og en eventuelt anmeldt betegnelse på et særligt lokalt eller andet tilhørsforhold, der ligeledes skal anføres med halvfede typer. Umiddelbart herun-

der og adskilt ved en halvfed, vandret streg anføres navnene på kandidatlistens kandidater, der indbyrdes skal være adskilt med tynde, vandrette streger.

Stk. 4. Rubrikkerne til de enkelte kandidatlistes inden for listeforbundet anbringes i vandret rækkefølge fra venstre til højre. Hvis stemmesedlen herved vil få en uhensigtsmæssig bredde, kan valgbestyrelsen beslutte, at rubrikkerne skal anbringes i to eller om fornødent flere rækker under hinanden adskilt af halvfede, vandrette streger.

Stk. 5. Yderst til venstre for det tal, som valgbestyrelsen for hver kandidatliste har føjet til den fælles bogstavbetegnelse henholdsvis for hver enkelt kandidats navn anbringes inden for hver af de i stk. 3 og 4 nævnte rubrikker med halvfede streger en afkrydsningsrubrik. Afkrydsningsrubrikken skal være adskilt fra rubrikkens venstre kant. Afkrydsningsrubrikken skal have en sådan størrelse, at der er rigelig plads til at sætte et kryds, dog mindst 4x4 mm. Rubrikkerne til de enkelte kandidatlistes skal have en sådan bredde, at der til venstre for det tal, som valgbestyrelsen for hver kandidatliste har føjet til den fælles bogstavbetegnelse henholdsvis for hver enkelt kandidats navn er rigelig plads til at indsætte en afkrydsningsrubrik.

Stk. 6. Hvis ikke alle kandidatlistes med samme bogstav- og listebetegnelse deltager i listeforbundet, skal de kandidatlistes, der har indgået listeforbund, anføres på den ovenfor i stk. 2 angivne måde i samme felt forud for de kandidatlistes med samme bogstav- og listebetegnelse, der ikke deltager i listeforbundet. De sidstnævnte kandidatlistes skal anføres på den i § 4 angivne måde i felter for sig og adskilt fra de forudgående ved en fed, vandret streg.

Afkrydsningsrubrikkernes placering og størrelse i forhold til hinanden

§ 12. Samtlige afkrydsningsrubrikker på stemmesedlen til kandidatlistes og listeforbund skal have samme størrelse. Samtlige afkrydsningsrubrikker på stemmesedlen til kandidater skal have samme størrelse. Afkrydsningsrubrikkerne på stemmesedlen til kandidatlistes og listeforbund må ikke være mindre end afkrydsningsrubrikkerne på stemmesedlen til kandidater.

Stk. 2. Afkrydsningsrubrikkerne for henholdsvis listebetegnelser, kandidatlistes inden for et listeforbund og kandidatnavne skal inden for samme kolonne flugte med hinanden.

Forskellige bestemmelser

§ 13. Alle de vandrette streger, der er nævnt i bekendtgørelsen, skal gå tværs over stemmesedlen fra kant til kant.

§ 14. Ud over det, der er nævnt i de foregående paragraffer, må intet ord eller bogstav og intet navn, tal eller tegn være påført nogen stemmeseddel ved tryk eller ved skrift eller på anden måde.

§ 15. Bilag 1 til denne bekendtgørelse indeholder en vejledende illustration af ovenstående bestemmelser om udformning af stemmesedler til brug ved kommunale og regionale valg.

Stk. 2. Økonomi- og indenrigsministeren stiller endvidere et grafisk forlæg for en stemmeseddel til rådighed for valgbestyrelserne på sin hjemmeside: valg.oim.dk. Anvendelsen af dette stemmeseddelforlæg er valgfri.

§ 16. Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. juli 2017.

Stk. 2. Samtidig ophæves bekendtgørelse nr. 1123 af 15. juni 2014 om stemmesedler til brug ved kommunale og regionale valg.

Økonomi- og Indenrigsministeriet, den 22. juni 2017

P.M.V.
E.B.
Nikolaj Stenfalk

/ Christine Boeskov

Bilag 4 - Udsnit af en fiktiv stemmeseddel

Til illustration af ovenstående bestemmelser om udformning af stemmesedler til brug ved kommunale og regionale valg er nedenfor gengivet et udsnit af en fiktiv stemmeseddel med hhv. en og to kolonner, der er udformet i henhold til ovenstående regler.

Kommunalbestyrelsesvalget 201X

Kattegat Kommune

Sæt X i rubrikken til venstre for en listebetegnelse (et partinavn) eller et kandidatnavn.

Sæt kun ét X på stemmesedlen.

Du må ikke udfylde rubrikken med andet end et X, da din stemmeseddel så bliver ugyldig.

Du kan få byttet din stemmeseddel, hvis du skriver forkert.

A. Socialdemokratiet

L. De Tværpolitiske

1. Øvre Torp

1. Helge Jensen, gårdejer

2. Ria Andersen

3. Hans Hansen

4. Hanne Christensen

2. Nedre Torp

1. Niels Sørensen

2. Ole Hansen, Torpevang

3. Jens Jensen

4. Jenny Hansen

3. Ungdomslisten

Hans K. Nielsen

Else Steen Christensen

Ole Hansen, Hørhaven

Lars Larsen

Lene Larsen

4. Krogeløkke

1. Agnes Pedersen

2. O. Jensen

M. De Tværpolitiske

Marie Petersen

Helge Jensen, lærer

Otto Sørensen

Niels Pedersen

Chr. H. Andersen

Helge Christensen

Otto Ole Hansen

S. Sørensen

Gerda Bang

Arne Andersen

Anna Larsen

Bilag 5 - Forklarende tekst til udsnit af den fiktive stemmeseddel i bilag 4

Som eksempel til illustration af, hvordan en stemmeseddel kan se ud, er vist et udsnit af en fiktiv stemmeseddel i en kommune, hvis kommunalbestyrelse består af ni medlemmer. Der er kun medtaget det antal kandidatlistes, som er nødvendigt for at illustrere de forskellige opstillingsformer i forhold til liste- og valgforbund m.v.

Som nævnt i afsnit 6.9.1. i vejledningen er der gennemført en ændring af reglerne om stemmesedler til kommunal- og regionalvalg (se stemmeseddelbekendtgørelsen i *bilag 3*), der indebærer, at afkrydsningsrubrikken fremover skal placeres til venstre ud for hvert kandidatlistenavn og ud for hver kandidat. Derudover er der gennemført en række ændringer til vejledningsteksten på stemmesedler samt en række ændringer og moderniseringer af bekendtgørelsen med det formål at gøre det nemmere og tydeligere at læse stemmesedlen. Det indebærer bl.a. en ændring af den vejledning om stemmeafgivningen, som er angivet øverst på stemmesedlen efter angivelsen af det pågældende valg og årstal, se nedenfor.

For oven på stemmesedlen efter overskriften ”Kommunalbestyrelsesvalget 201x Kattegat Kommune”, men før listefelterne er anført teksten:

»Sæt kryds X i rubrikken til venstre for en listebetegnelse (et partinavn) eller et kandidatnavn.

Sæt kun ét X på stemmesedlen.

Du må ikke udfylde rubrikken med andet end et X, da din stemmeseddel så bliver ugyldig.

Du kan få byttet din stemmeseddel, hvis du skriver forkert.«

Til venstre for vejledningsteksten er anført en illustration af en stor hånd, der afkrydser en rubrik placeret til venstre for hånden. Se i øvrigt § 2 i bekendtgørelse nr. 796 af 22. juni 2017 om stemmesedler til brug ved kommunale og regionale valg.

Bemærk endvidere, at den fede vandrette streg, der adskiller vejledningsteksten fra det øverste listefelt på stemmesedlerne – dvs. den fede vandrette streg, hvormed det øverste felt (feltet for A. Socialdemokratiet) begynder – er *dobbelt så fed* som de fede, vandrette streger, der i øvrigt afgrænser de forskellige kandidatlistes felter (bekendtgørelsens § 3, stk. 3). Det første kandidatlistenavnefelt (A. Socialdemokratiet) forekommer umiddelbart efter den dobbelte fede streg, der adskiller vejledningsteksten fra kandidatlistenavnefeltet.

Der er ikke i bekendtgørelsen fastsat regler for afstanden mellem de forskellige streger, der adskiller kandidaterne indbyrdes samt størrelsen af kandidatlistenavnefelterne m.v. Afstanden mellem de streger, der adskiller de enkelte kandidaters navne, bør dog ikke være mindre end ca. 6 mm eller tilstrækkelig stor til, at der kan blive plads til en afkrydsningsrubrik på mindst 4x4 mm til venstre ud for hvert kandidatnavn. Endvidere bør afstanden mellem stregerne, der er anbragt over og under kandidatlisternes bogstavbetegnelse og navn, ikke være mindre end 1 cm eller tilstrækkelig stor til, at der kan blive plads til en afkrydsningsrubrik på mindst 5x5 mm til venstre ud for hver listebetegnelse.

Udsnittet af stemmesedlen omfatter fem kandidatlistes, der alle har samme listebetegnelse (De Tværpoltiske). De fire første kandidatlistes har til listebetegnelsen en tilføjelse, der angiver et særligt lokalt eller andet tilhørsforhold. De har efter anmodning fået tildelt samme bogstavbetegnelse (L.) og har derefter anmeldt listeforbund. Den femte kandidatliste har ikke anmodet om at få tildelt

samme bogstavbetegnelse som de øvrige fire og er derfor blevet tildelt en særskilt bogstavbetegnelse (M.).

Det forudsættes i eksemplet, at ingen af de nævnte fem kandidatlisters har eneret til listebetegnelsen. Såfremt det ved endelig dom er fastslået eller der i øvrigt er grund til at antage, at en af kandidatlisterne har eneret til listebetegnelsen, kan listebetegnelsen kun anvendes af de andre kandidatlisters, hvis indehaveren af eneretten har samtykket heri, jf. afsnit 6.5. ovenfor.

De fire lister, der har indgået listeforbund, er opført på stemmesedlen som foreskrevet i lovens § 46, stk. 3, jf. § 11 i bekendtgørelsen om stemmesedler til kommunale og regionale valg.

For at undgå, at stemmesedlen får en uhensigtsmæssig bredde, er de fire kandidatlisters rubrikker anbragt i to rækker under hinanden, jf. bekendtgørelsens § 11, stk. 3. I første række er i vandret rækkefølge anbragt listerne med numrene 1 og 2 og i anden række er i vandret rækkefølge anbragt listerne med numrene 3 og 4.

På de fire kandidatlisters, der har indgået listeforbund, er i alt opstillet 15 kandidater. Det maksimalt tilladte antal kandidater på kandidatlisters, der indgår listeforbund, er 8 mere, end der skal vælges, dvs. i dette tænkte eksempel 17, jf. den kommunale og regionale valglovs § 21, stk. 2.

På den 5. kandidatliste er opstillet 11 kandidater. Det maksimalt tilladte antal kandidater er 4 mere, end der skal vælges, dvs. i dette tilfælde 13, jf. den kommunale og regionale valglovs § 21, stk. 1.

For de kandidatlisters, hvor kandidaterne er opstillet i en bestemt rækkefølge (partiliste), er ud for kandidaternes navne sat et nummer, der angiver denne rækkefølge. For de kandidatlisters, der har sideordnet opstilling, er der ikke sat numre ud for kandidaternes navne.

Som det vil ses, har kandidaterne i to tilfælde samme navn, henholdsvis Helge Jensen og Ole Hansen. I disse tilfælde - og i andre tilfælde, hvor valgbestyrelsen skønner, at der kan ske forveksling af kandidaternes navne - skal der i forlængelse af navnene anføres en kortfattet betegnelse på enten stilling eller bopæl på de pågældende kandidater, jf. § 7, stk. 1, i bekendtgørelsen om stemmesedler til brug ved kommunale valg. Efter de to personer, der hedder Helge Jensen, er tilføjet deres stilling som henholdsvis gårdejer og lærer, hvorimod der efter de to personer, der hedder Ole Hansen, er tilføjet deres bopæl i henholdsvis Torpevang og Hørhaven.

Det forudsættes i eksemplet, at ingen af de viste kandidatlisters har anmodet om, at en betegnelse for lokaliteten for kandidatlistens kandidaters bopæl anføres på stemmesedlerne, jf. § 8 i bekendtgørelsen om stemmesedler til kommunale og regionale valg.

Bilag 6 - Bekendtgørelse om optagelse på valglisten til kommunale og regionale valg af statsborgere i en af de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union registreret i Udenrigsministeriets protokol (EU-diplomater)

Bekendtgørelse nr. 671 af 4. juni 2013 om optagelse på valglisten til kommunale og regionale valg af statsborgere i en af de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union registreret i Udenrigsministeriets protokol (EU-diplomater)

I medfør af § 8, stk. 5, i lov om kommunale og regionale valg, jf. lovbekendtgørelse nr. 127 af 11. februar 2013, fastsættes:

Kapitel 1

Betingelser for optagelse på valglisten

§ 1. Statsborgere i en af de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union, som ikke er tilmeldt Det Centrale Personregister, som er registreret i Udenrigsministeriets protokol, som har valgt til kommunalbestyrelsen og regionsrådet i henhold til lovens § 1, stk. 2, og som ikke optages automatisk på valglisten i medfør af lovens § 7, stk. 2, optages efter ansøgning på valglisten, hvis

- 1) de senest 1. oktober i valgåret opfylder valgretsbetingelserne efter lovens § 1, stk. 2 og 3, bortset fra aldersbetingelsen,
- 2) de indgiver ansøgning om optagelse på valglisten efter reglerne i § 2, stk. 1-4, og §§ 3-5, og
- 3) afgørelse om optagelse på valglisten er truffet senest mandag 15 dage før valgdagen.

Stk. 2. Statsborgere i en af de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union, som ikke er tilmeldt Det Centrale Personregister, som har valgt til kommunalbestyrelsen og regionsrådet i henhold til lovens § 1, stk. 2, og som i perioden fra og med den 24. september i valgåret til og med mandag 15 dage før valgdagen bliver registreret i Udenrigsministeriets protokol eller i øvrigt opfylder valgretsbetingelserne i lovens § 1, stk. 2 og 3, bortset fra aldersbetingelsen, optages efter ansøgning på valglisten, hvis de

- 1) senest mandag 15 dage før valgdagen opfylder valgretsbetingelserne efter lovens § 1, stk. 2 og 3, bortset fra aldersbetingelsen,
- 2) indgiver ansøgning om optagelse på valglisten efter reglerne i § 2, stk. 1-3 og stk. 5, §§ 3-5, og
- 3) afgørelse om optagelse på valglisten er truffet senest mandag 15 dage før valgdagen.

Kapitel 2

Indgivelse af ansøgning og ansøgningsfrist

§ 2. Ansøgning om optagelse på valglisten indgives til kommunalbestyrelsen i den kommune, hvor ansøgeren på ansøgningstidspunktet har sin private bolig (adresse).

Stk. 2. Ansøgning kan indgives ved personlig henvendelse eller pr. post, telefax eller e-post. Ansøgning kan dog kun indgives pr. e-post, hvis den kan indgives under de fornødne tekniske og organisatoriske sikkerhedsforanstaltninger, jf. § 41, stk. 3, i lov om behandling af personoplysninger og de i medfør af denne lov udstedte retsfor skrifter herom (sikker e-post).

Stk. 3. Ansøgning kan tidligst indgives 1. august i valgåret.

Stk. 4. Ansøgning fra ansøgere omfattet af § 1, stk. 1, skal indgives senest 1. oktober i valgåret. Hvis den 1. oktober i valgåret er en lørdag eller søndag eller anden helligdag, fremrykkes fristen til den umiddelbart forudgående søgnedag, som ikke er en lørdag.

Stk. 5. Ansøgning fra ansøgere omfattet af § 1, stk. 2, skal indgives senest kl. 12 mandag 15 dage før valgdagen.

§ 3. Hvis en ansøgning indgives efter udløbet af de i § 2, stk. 4 og 5, nævnte frister, kan ansøgeren ikke optages på valglisten.

Kapitel 3

Ansøgningens indhold

§ 4. Ansøgningen skal indgives på et ansøgningsskema, der er godkendt af Økonomi- og Indenrigsministeriet.

Stk. 2. Ansøgningen skal være dateret og underskrevet af ansøgeren og skal indeholde

- 1) ansøgerens fulde navn,
- 2) ansøgerens fødselsdato,
- 3) ansøgerens statsborgerskab,
- 4) ansøgerens private bolig (adresse) i Danmark, og
- 5) en dateret attestation fra Udenrigsministeriet, der bekræfter, at den pågældende er optaget i Udenrigsministeriets protokol, samt
- 6) en erklæring på tro og love fra ansøgeren om, at vedkommende ikke er under værgemål med fratagelse af den retlige handleevne, jf. værgemålslovens § 6.

§ 5. Hvis ansøgning ikke er indgivet i overensstemmelse med reglerne i § 4, kan ansøgeren ikke optages på valglisten, medmindre eventuelle mangler eller uoverensstemmelser er afhjulpet senest mandag 15 dage før valgdagen.

Kapitel 4

Behandling af ansøgningen

§ 6. Kommunalbestyrelsen skal snarest muligt efter modtagelsen af en ansøgning undersøge, om den er indgivet rettidigt, jf. § 2, stk. 4 og 5, og i bekræftende fald tillige, om

- 1) ansøgeren senest den 1. oktober i valgåret, jf. § 1, stk. 1, henholdsvis mandag 15 dage før valgdagen, jf. § 1, stk. 2, er statsborger i en af de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union,
- 2) ansøgeren er fyldt 18 år senest på valgdagen, samt om
- 3) ansøgningsskemaet er korrekt udfyldt og underskrevet af ansøgeren, jf. § 4, herunder om der er givet oplysning om ansøgerens fulde navn, fødselsdato, statsborgerskab, private bolig (adresse) i Danmark, om der foreligger en dateret attestation fra Udenrigsministeriet, der bekræfter, at vedkommende er optaget i Udenrigsministeriets protokol, samt om ansøgeren har underskrevet erklæringen om, at vedkommende ikke er under værgemål med fratagelse af den retlige handleevne.

Stk. 2. Hvis ansøgningsskemaet er mangelfuldt udfyldt, og/eller dateret attestation fra Udenrigsministeriet ikke foreligger, og disse mangler ikke umiddelbart kan afhjælpes, skal kommunalbestyrelsen snarest muligt give ansøgeren skriftlig meddelelse herom med henblik på, at eventuelle mangler eller uoverensstemmelser kan blive afhjulpet henholdsvis berigtiget.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen skal i forbindelse med skriftlig meddelelse efter stk. 2 gøre ansøgeren opmærksom på, at eventuelle mangler eller uoverensstemmelser skal være afhjulpet senest mandag 15 dage før valgdagen, jf. § 5, stk. 1.

§ 7. Hvis ansøgningen er indgivet til kommunalbestyrelsen i en anden kommune end den, hvor ansøgeren har sin private bolig (adresse) på ansøgningstidspunktet, skal kommunalbestyrelsen snarest muligt videresende ansøgningen til denne kommune, der, forudsat ansøgningen er indgivet rettidigt til førstnævnte kommunalbestyrelse, skal behandle ansøgningen efter reglerne om rettidigt indgivne ansøgninger.

Kapitel 5

Afgørelse vedrørende ansøgning om optagelse på valglisten

§ 8. Kommunalbestyrelsen træffer afgørelse om, hvorvidt en ansøger opfylder betingelserne for optagelse på valglisten, jf. §§ 1-5. Opfylder en ansøger betingelserne for optagelse på valglisten, skal ansøgningen imødekommes. Afgørelsen skal træffes senest mandag 15 dage før valgdagen.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsens afgørelse kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

§ 9. Hvis der er indgivet ansøgning fra en person, der optages på valglisten i medfør af lovens § 7, stk. 2, giver kommunalbestyrelsen den pågældende meddelelse om, at optagelse på valglisten vil ske automatisk.

Kapitel 6

Underretning af ansøgeren

§ 10. I tilfælde, hvor kommunalbestyrelsen har truffet afgørelse om imødekommelse af en ansøgning om optagelse på valglisten, jf. § 8, underretter kommunalbestyrelsen skriftligt ansøgeren herom, jf. stk. 2.

Stk. 2. Underretningen til ansøgeren skal, ud over oplysning om ansøgerens optagelse på valglisten, indeholde oplysning om

- 1) at afgørelsen gælder for førstkommende og fremtidige kommunale og regionale valg, så længe ansøgeren opfylder valgrets-betingelserne efter lovens § 1, stk. 2 og 3, og indtil ansøgeren anmoder om at blive slettet af valglisten eller fraflytter landet, jf. lovens § 7, stk. 2,
- 2) at en eventuel anmodning om at blive slettet fra valglisten skal indgives senest mandag 15 dage før valgdagen for at få virkning for det førstkommende kommunale og regionale valg,
- 3) at ansøgeren ved flytning til en anden kommune med henblik på at blive optaget på valglisten til kommunale og regionale valg i tilflytningskommunen og blive slettet fra valglisten i fraflytningskommunen skal meddele tilflytningskommunen, at den pågældende har optaget privat bolig (adresse) i tilflytningskommunen,
- 4) at ansøgeren ved fraflytning til udlandet skal give den kommune, hvor vedkommende er optaget på valglisten, besked herom fra 4 uger før udrejse og senest på udrejsedatoen med henblik på slettelse fra valglisten.

Kapitel 7

Gyldigheden af optagelse på valglisten og slettelse fra valglisten

§ 11. Afgørelser om optagelse på valglisten gælder, så længe den pågældende opfylder valgrets-betingelserne i lovens § 1, stk. 2 eller 3. Opfylder den pågældende ikke længere valgrets-betingelserne i lovens § 1, stk. 2 eller 3, sletter kommunalbestyrelsen i den kommune, hvor vedkommende er optaget på valglisten, den pågældende af valglisten.

Stk. 2. Afgørelser om optagelse på valglisten ophører med at have gyldighed, hvis den pågældende indgiver skriftlig anmodning til kommunalbestyrelsen i den kommune, hvor den pågældende har sin private bolig (adresse), om at blive slettet fra valglisten, jf. lovens § 7, stk. 2, nr. 3. En eventuel anmodning om at blive slettet fra valglisten skal indgives senest mandag 15 dage før valgdagen for at få virkning for det førstkommende kommunale og regionale valg. Kommunalbestyrelsen i den

pågældende kommune sletter den pågældende af valglisten og skal give skriftlig underretning til den pågældende om, at pågældende efter anmodning er blevet slettet af valglisten.

Stk. 3. Afgørelser om optagelse på valglisten ophører endvidere med at have gyldighed, hvis den pågældende fraflytter landet. Fraflytning af landet skal meddeles den kommune, hvor den pågældende statsborger efter anmodning er optaget på valglisten og har sin private bolig (adresse). Kommunalbestyrelsen i den pågældende kommune sletter den pågældende af valglisten. Meddelelse herom kan ske fra fire uger før fraflytning til udlandet og skal senest ske på udrejsedatoen.

Stk. 4. Reglerne i stk. 1-3 ovenfor gælder tilsvarende for vælgere, der automatisk optages på valglisten i henhold til lovens § 7, stk. 2.

Stk. 5. Modtager en kommune oplysning fra anden side om, at en statsborger fra en af de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union, som er registreret i Udenrigsministeriets protokol og er optaget på valglisten i kommunen i henhold til §§ 1-5, er fraflyttet den adresse, hvor pågældende hidtil har haft sin private bolig (adresse), kan kommunalbestyrelsen i kommunen endvidere slette den pågældende fra valglisten, hvis det må lægges til grund, at den pågældende ikke længere har sin private bolig på adressen, og pågældende ikke har givet kommunalbestyrelsen meddelelse om en ny adresse i kommunen.

Kapitel 8

Flytning til ny kommune

§ 12. Ved flytning til en ny kommune skal meddelelse herom gives til tilflytningskommunen af den pågældende statsborger fra en af de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union, som er registreret i Udenrigsministeriets protokol og efter anmodning er blevet optaget på valglisten i fraflytningskommunen. Meddelelse herom skal gives tilflytningskommunen senest mandagen 15 dage før valgdagen med henblik på optagelse af den pågældende på valglisten i tilflytningskommunen. Sammen med meddelelsen om tilflytning til kommunen skal den pågældende fremvise dokumentation i form af den i § 10 nævnte skriftlige underretning for, at pågældende er optaget på valglisten i fraflytningskommunen i henhold til reglerne i §§ 1-5.

Stk. 2. Senest mandag 15 dage før valgdagen giver tilflytningskommunen meddelelse til fraflytningskommunen om, at den pågældende er flyttet til tilflytningskommunen og er optaget på valglisten til kommunale og regionale valg i tilflytningskommunen. Kommunalbestyrelsen i fraflytningskommunen sletter den pågældende af valglisten i fraflytningskommunen.

Kapitel 9

Udarbejdelse af en valgliste

§ 13. Mandag 15 dage før valgdagen i de år, hvor nyvalg finder sted, skal kommunalbestyrelsen udarbejde en valgliste over vælgere i kommunen med valgret i henhold til lovens § 1, stk. 2.

Stk. 2. På valglisten optages de vælgere, som kommunalbestyrelsen har truffet afgørelse om skal optages på valglisten, jf. § 8, samt vælgere, som efter lovens § 7, stk. 2, optages automatisk på valglisten.

Stk. 3. Fra valglisten slettes de vælgere, der i overensstemmelse med reglerne i §§ 11 og 12 skal ophøre med at være optaget på valglisten.

Kapitel 10

Udsendelse af valgkort

§ 14. Kommunalbestyrelsen udsender valgkort til de vælgere, der er optaget på den i § 13 nævnte valgliste, jf. lovens § 10, stk. 1. Valgkortet skal indeholde oplysning om vælgerens navn og adresse, nummer på valglisten samt om afstemningsstedets beliggenhed og dag og tid for afstemningen, jf. lovens § 10, stk. 2.

Kapitel 11

Underretning af herboende EU-borgere registreret i Udenrigsministeriets protokol om valgret og valgbarhed til kommunale og regionale valg m.v.

§ 15. Økonomi- og Indenrigsministeriet underretter skriftligt ved Udenrigsministeriets mellemkomst statsborgere fra de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union, der optages i Udenrigsministeriets protokol, om de betingelser og bestemmelser, der gælder for udøvelse af retten til at stemme og opstille til kommunale og regionale valg i Danmark. Samtidig med underretning udleveres til de pågældende et eksemplar af det ansøgningsskema, der skal anvendes ved ansøgning om optagelse på valglisten, jf. § 4. Skriftlig underretning og ansøgningsskema udleveres til de pågældende i forbindelse med deres anmeldelse til Udenrigsministeriets protokol.

Stk. 2. Ansøgningsskemaet samt den skriftlige underretning fra Økonomi- og Indenrigsministeriet kan i øvrigt fås hos kommunen eller hentes på Økonomi- og Indenrigsministeriets valghjemmeside valg.oim.dk.

§ 16. Bekendtgørelsen træder i kraft den 15. juni 2013.

Økonomi- og Indenrigsministeriet, den 4. juni 2013

P.M.V.
E.B.
Hans B. Thomsen

/ Nicoline Nyholm Miller

Bilag 7 - Cirkulære om brevstemmeprotokollers indhold og udformning

Cirkulære nr. 54 af 8. maj 2001 om brevstemmeprotokollers indhold og udformning

(Til alle kommunalbestyrelser)

I medfør af § 64, stk. 1, og § 100 i lov om valg til Folketinget, jf. lovbekendtgørelse nr. 261 af 18. april 2001, § 26, stk. 5, i lov om valg af danske repræsentanter til Europa-Parlamentet, jf. lovbekendtgørelse nr. 264 af 18. april 2001, og § 70, stk. 1, i lov om kommunale valg, jf. lovbekendtgørelse nr. 263 af 18. april 2001, fastsættes:

§ 1. Forud for hvert valg skal kommunalbestyrelsen oprette en protokol over de brevstemmer, som kommunalbestyrelsen modtager til det pågældende valg (brevstemmeprotokol).

§ 2. Brevstemmeprotokollen skal indeholde oplysning om antallet af brevstemmer modtaget på en bestemt dato til og med dagen før valgdagen. Brevstemmeprotokollen skal indeholde oplysning om, hvorledes de modtagne brevstemmer på en bestemt dato til og med dagen før valgdagen fordeles sig på brevstemmer modtaget fra kommunens folkeregister, fra stemmemodtagere på plejehjem m.v. og i ældreboliger og i vælgerens hjem, samt fra postvæsenet (dvs. brevstemmer, der er afgivet på andre kommuners folkeregistre, på sygehuse, i kriminalforsorgens anstalter og arresthuse, på danske repræsentationer i udlandet m.v.).

Stk. 2. Brevstemmeprotokollen skal indeholde oplysning om antallet af brevstemmer modtaget på en bestemt dato til og med dagen før valgdagen, der er videresendt til andre kommuner, samt datoen for videresendelsen.

Stk. 3. Brevstemmeprotokollen skal indeholde tilsvarende oplysninger som nævnt i stk. 1 og 2 både for så vidt angår brevstemmer, der modtages på valgdagen og afleveres til afstemningsstederne inden kl. 9, og for så vidt angår brevstemmer, der modtages på valgdagen og afleveres til afstemningsstederne efter kl. 9.

Stk. 4. Brevstemmeprotokollen skal indeholde tilsvarende oplysninger som nævnt i stk. 1 for så vidt angår brevstemmer, der modtages fra og med dagen efter valgdagen og til og med den dag, hvor eventuelle klager over valget er endeligt afgjort.

Stk. 5. De i stk. 1-4 nævnte oplysninger skal indføres i brevstemmeprotokollen af kommunalbestyrelsen på de dage, hvor kommunalbestyrelsen modtager de pågældende brevstemmer.

§ 3. Brevstemmeprotokollen skal indeholde oplysning om, hvorledes det samlede antal brevstemmer, der er modtaget til og med dagen før valgdagen, og som ikke er videresendt til andre kommuner, efter afsenderens bopælsangivelse på yderkuverterne fordeles sig på de enkelte afstemningsområder i kommunen. Brevstemmeprotokollen skal indeholde oplysning om antallet af brevstemmer, der er modtaget til og med dagen før valgdagen, som ikke er videresendt til andre kommuner, og som på grundlag af oplysningerne om afsenderen på yderkuverten ikke kan henføres til et bestemt afstemningsområde.

Stk. 2. Brevstemmeprotokollen skal indeholde tilsvarende oplysninger som nævnt i stk. 1 både for så vidt angår brevstemmer, der modtages på valgdagen og afleveres til afstemningsstederne inden kl. 9, og for så vidt angår brevstemmer, der modtages på valgdagen og afleveres til afstemningsstederne efter kl. 9.

Stk. 3. De i stk. 1 henholdsvis stk. 2 nævnte oplysninger skal indføres i brevstemmeprotokollen af kommunalbestyrelsen dagen før valgdagen henholdsvis på valgdagen.

§ 4. Brevstemmeprotokollen skal indeholde oplysning om, til hvilket afstemningsområde brevstemmer fra afstemningsområder, hvor der er modtaget færre end 5 brevstemmer, er overført, og fra

hvilke afstemningsområder de pågældende brevstemmer er overført, jf. folketingsvalglovens § 64, stk. 5, og den kommunale valglovs § 70, stk. 4.

Stk. 2. De i stk. 1 nævnte oplysninger skal indføres i brevstemmeprotokollen af kommunalbestyrelsen senest på valgdagen.

§ 5. Brevstemmeprotokollen skal indeholde oplysning om, til hvilket afstemningsområde brevstemmer, som ikke er videresendt til andre kommuner, og som på grundlag af oplysningerne om afsenderen på yderkuverten ikke kan henføres til et bestemt afstemningsområde, er henregnet i henseende til valgstyernes kontrol af, om brevstemmerne kan komme i betragtning, jf. folketingsvalglovens § 64, stk. 6, og den kommunale valglovs § 70, stk. 5.

§ 6. Brevstemmeprotokollen skal være udformet i overensstemmelse med de fortrykte brevstemmeprotokoller, Indenrigsministeriet har ladet fremstille.

§ 7. §§ 1-6 finder tilsvarende anvendelse ved folkeafstemninger.

§ 8 Cirkulæret træder i kraft den 15. maj 2001.

Stk. 2. Samtidig ophæves cirkulære nr. 64 af 3. maj 1989 om brevstemmeprotokollers indhold og udformning.

Indenrigsministeriet, den 8. maj 2001

Karen Jespersen

/Anne Birte Pade

Bilag 8 - Bekendtgørelse om bedømmelse af stemmesedler afgivet til kommunale og regionale valg

Bekendtgørelse nr. 998 af 12. august 2013 om bedømmelse af stemmesedler afgivet til kommunale og regionale valg

I medfør af § 75, stk. 4, i lov om kommunale og regionale valg, jf. lovbekendtgørelse nr. 127 af 11. februar 2013, fastsættes:

Kapitel 1

Definitioner

§ 1. Ved kryds forstås i bekendtgørelsen et tegn svarende til bogstavet X eller til tegnet for plus (+).

Stk. 2. Tegn, der må anses for at være afledt af et kryds, eller som må anses for at være resultatet af, at vælgeren ved gentagen afmærkning har villet tydeliggøre et kryds, bedømmes efter samme regler som kryds.

§ 2. Ved »bogstavbetegnelse« eller »officiel bogstavbetegnelse« forstås i bekendtgørelsen en af de bogstavbetegnelser, der i medfør af lovens §§ 33-35 er tildelt en kandidatliste, der er godkendt til deltagelse i valget i den pågældende kommune henholdsvis region. Ved »uofficiel bogstavbetegnelse« forstås i bekendtgørelsen enhver anden betegnelse bestående af et eller flere bogstaver, herunder en af de betegnelser, som Folketinget anvender til at angive de enkelte folketingsmedlemmers tilhørsforhold til en bestemt folketingsgruppe.

Kapitel 2

Bedømmelse af stemmesedler afgivet på afstemningsstedet

Blanke stemmesedler

§ 3. En stemmeseddel er ugyldig, såfremt den er blank, jf. lovens § 75, stk. 1, nr. 1.

Stemmesedler, hvor vælgerens stemme på stemmesedlen ikke er afmærket med kryds, m.v.

§ 4. En stemmeseddel er ugyldig, såfremt vælgerens stemme på stemmesedlen ikke er afmærket med kryds, jf. lovens § 75, stk. 1, nr. 2. En stemmeseddel betragtes ved anvendelse af reglen i 1. pkt. som ugyldig, såfremt stemmesedlen i stedet for med kryds er afmærket med bogstav, cirkel eller andet mærke, der ikke har karakter af et kryds, jf. dog stk. 2.

Stk. 2. Hvis stemmesedlen i stedet for med kryds er afmærket med overstreget, udvisket eller halvt kryds (dvs. en lodret, vandret eller skrå streg), bedømmes stemmesedlen efter reglen i § 9, stk. 1.

Stk. 3. Afmærkning af stemmesedlen uden for afkrydsningsrubrikkerne medfører ikke ugyldighed, hvis afmærkningen i øvrigt er gyldig efter bestemmelserne i denne bekendtgørelse.

Stemmesedler, der giver anledning til tvivl om vælgerens stemmeafgivning

§ 5. En stemmeseddel er ugyldig, såfremt den er helt eller delvis overstreget.

§ 6. En stemmeseddel er ugyldig, såfremt den er afmærket med kryds i flere felter.

§ 7. En stemmeseddel er ugyldig, såfremt den er afmærket med kryds, der rækker ind i flere felter, jf. dog § 8.

§ 8. Hvis den væsentligste del af et kryds, herunder krydsets skæringspunkt, er placeret i ét felt, anses stemmesedlen som en gyldig stemme for den pågældende kandidatliste henholdsvis det pågældende listeforbund, jf. dog stk. 2, medmindre stemmesedlen er ugyldig i medfør af en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen.

Stk. 2. Hvis den væsentligste del af et kryds, herunder krydsets skæringspunkt, er placeret i én rubrik, anses stemmesedlen som en gyldig stemme for den pågældende kandidatliste.

§ 9. En stemmeseddel er ugyldig, såfremt den er afmærket med overstreget, udvisket eller halvt kryds (dvs. en lodret, vandret eller skrå streg), jf. dog stk. 2.

Stk. 2. Hvis stemmesedlen er afmærket med kryds inden for samme felt som det overstregede, udviskede eller halve kryds, anses stemmesedlen som en gyldig stemme for den pågældende kandidatliste henholdsvis det pågældende listeforbund, jf. dog stk. 3, medmindre stemmesedlen er ugyldig i medfør af en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen.

Stk. 3. Hvis stemmesedlen er afmærket med kryds inden for samme rubrik som det overstregede, udviskede eller halve kryds, anses stemmesedlen som en gyldig stemme for den pågældende kandidatliste.

§ 10. En stemmeseddel er ugyldig, såfremt den er afmærket med kryds uden for felterne.

§ 11. En stemmeseddel er ugyldig, såfremt det af andre grunde end dem, der er nævnt i §§ 5-10, ikke med sikkerhed kan afgøres, hvilken kandidatliste eller hvilket listeforbund vælgeren har villet give sin stemme.

§ 12. Det afgøres efter reglerne i lovens § 78, stk. 4 og 5, hvorvidt en gyldig stemmeseddel, der er omfattet af reglerne i § 8 eller § 9, stk. 2 og 3, er en personlig stemme eller en listestemme.

Stemmesedler, der ikke er udleveret på afstemningsstedet

§ 13. En stemmeseddel er ugyldig, såfremt det må antages, at den ikke er udleveret på afstemningsstedet, jf. lovens § 75, stk. 1, nr. 4.

Stemmesedler med særpræg

§ 14. En stemmeseddel er ugyldig, såfremt den foruden med kryds er afmærket med bogstav, cirkel eller andet mærke, der ikke har karakter af et kryds, jf. dog stk. 2.

Stk. 2. Stemmesedler, der er omfattet af § 9, stk. 2 og 3, er ikke på grund af de i disse bestemmelser nævnte angivelser ugyldige i medfør af stk. 1.

§ 15. En stemmeseddel, der er afmærket med flere end 3 kryds, er ugyldig. Et overstreget, udvisket eller halvt kryds (lodret, vandret eller skrå streg), jf. § 9, betragtes som ét kryds ved anvendelse af reglen i 1. pkt.

§ 16. En stemmeseddel, hvorpå der er tegnet, eller som er påført påskrift af nogen art, herunder et kandidatnavn eller andet navn, eller som er påført påklæbning af nogen art, er ugyldig. Afsmi-ning eller lignende fra skriftfarven i det benyttede skriveredskab betragtes ikke som påskrift.

§ 17. En stemmeseddel er ugyldig, såfremt den på anden måde end nævnt i §§ 14-16 er givet et særpræg, herunder ved afmærkning med forskellige skriftfarver, ved iturivning eller ved afrivning af et eller flere stykker. Iturivning eller afrivning betragtes ikke som særpræg, hvis dette er sket ved stemmesedlens udtagning af stemmekassen eller senere. Afmærkning af stemmesedlen med et andet skriveredskab end det, der er fremlagt eller ophængt i stemmerummet, betragtes ikke som særpræg, medmindre skriftfarven eller skrifttykkelsen er helt usædvanlig sammenlignet med almindelige skriveredskaber.

Kapitel 3

Bedømmelse af brevstemmesedler

Blanke brevstemmesedler

§ 18. En brevstemmeseddel er ugyldig, såfremt den er blank, jf. lovens § 75, stk. 2, nr. 1.

Brevstemmesedler, der giver anledning til tvivl om vælgerens stemmeafgivning

§ 19. En brevstemmeseddel er ugyldig, såfremt der på stemmesedlen alene er anført navnet på en eller flere personer, som ikke er opstillet på nogen kandidatliste til valget i den pågældende kommune henholdsvis region.

Stk. 2. En brevstemmeseddel er ugyldig, såfremt den ud over navnet på en eller flere personer, der ikke er opstillet på nogen kandidatliste til valget i den pågældende kommune henholdsvis region, alene er påført en uofficiel bogstavbetegnelse, jf. dog stk. 3.

Stk. 3. En brevstemmeseddel, der ud over navnet på en eller flere personer, der ikke er opstillet på nogen kandidatliste til valget i den pågældende kommune henholdsvis region, alene er påført en af de uofficielle bogstavbetegnelser, der er omfattet af § 21, stk. 2, anses som en gyldig stemme for det pågældende partis kandidatliste, medmindre brevstemmesedlen er ugyldig i medfør af en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen.

§ 20. En brevstemmeseddel er ugyldig, såfremt den alene er påført en uofficiel bogstavbetegnelse på ét bogstav.

§ 21. En brevstemmeseddel er ugyldig, såfremt den alene er påført en uofficiel bogstavbetegnelse bestående af flere bogstaver, jf. dog stk. 2.

Stk. 2. Hvis der ikke hersker begrundet tvivl om, hvilket parti en uofficiel bogstavbetegnelse bestående af flere bogstaver skal angive, anses stemmesedlen som en gyldig stemme for det pågældende partis kandidatliste, som f.eks. RV for Det Radikale Venstre, KF for Det Konservative Folkeparti, SF for SF-Socialistisk Folkeparti, KD for Kristendemokraterne, DF for Dansk Folkeparti, og EL for Enhedslisten - De Rød-Grønne, medmindre brevstemmesedlen er ugyldig i medfør af en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen.

§ 22. En brevstemmeseddel er ugyldig, såfremt den alene er påført kryds.

§ 23. En brevstemmeseddel er ugyldig, såfremt den er påført modstridende angivelser vedrørende bogstavbetegnelse, listebetegnelse eller kandidatnavn (personnavn), jf. dog stk. 2.

Stk. 2. Angivelser, der vedrører to eller flere kandidatlistes, der deltager i samme listeforbund, anses ikke for modstridende, jf. lovens § 74, stk. 3, sidste pkt.

§ 24. I tilfælde, hvor en brevstemmeseddel foruden bogstavbetegnelse, listebetegnelse eller kandidatnavn (personnavn) er påført en uofficiel bogstavbetegnelse, beror det på en konkret vurdering, hvorvidt brevstemmesedlen er påført modstridende angivelser og som følge heraf er ugyldig, jf. dog stk. 2 og 3.

Stk. 2. Brevstemmesedler, der er påført den uofficielle bogstavbetegnelse »S«, bedømmes efter samme regler som brevstemmesedler, der er påført Socialdemokratiets officielle bogstavbetegnelse (A).

Stk. 3. Brevstemmesedler, der er påført en af de uofficielle bogstavbetegnelser, der er nævnt i § 21, stk. 2, (f.eks. RV, KF, SF, KD, DF og EL), bedømmes efter samme regler som brevstemmesedler, der er påført de pågældende partiers officielle bogstavbetegnelse (f.eks. henholdsvis B, C, F, K, O og Ø).

§ 25. En brevstemmeseddel er ugyldig, såfremt det af andre grunde end dem, der er nævnt i §§ 19-24, ikke med sikkerhed kan afgøres, hvilken kandidatliste eller hvilket listeforbund vælgeren har villet give sin stemme. Anvendelse af forkortelser eller forkert stavemåde af en listebetegnelse eller et kandidatnavn eller udfyldning af en brevstemmeseddel på forsiden uden for de rubrikker, der er bestemt til udfyldning, er ikke i sig selv til hinder for, at der kan foreligge den fornødne sikkerhed.

Konvoluttens indhold

§ 26. En brevstemmeseddel er ugyldig, såfremt den konvolut, hvori den er indlagt, indeholder andet eller mere end én stemmeseddel, jf. lovens § 75, stk. 2, nr. 4.

Brevstemmesedler, der ikke er tilvejebragt af økonomi- og indenrigsministeren

§ 27. En brevstemmeseddel er ugyldig, såfremt det må antages, at den ikke er tilvejebragt af økonomi- og indenrigsministeren, jf. lovens § 75, stk. 2, nr. 5.

Brevstemmesedler med særpræg

§ 28. En brevstemmeseddel er ugyldig, såfremt den konvolut, hvori den er indlagt, er forsynet med påskrift eller påklæbning. Påklæbning med klar tape for at lukke konvolutten medfører dog ikke ugyldighed.

§ 29. En brevstemmeseddel, hvorpå der er tegnet, eller som ud over officiel eller uofficiel bogstavbetegnelse, listebetegnelse eller kandidatnavn (personnavn) er påført påskrift eller påklæbning af nogen art, er ugyldig. Rettelse eller overstregning af en påført officiel eller uofficiel bogstavbetegnelse, listebetegnelse eller kandidatnavn (personnavn) betragtes ikke som påskrift.

§ 30. En brevstemmeseddel er ugyldig, såfremt den på anden måde end nævnt i §§ 28 og 29 er givet et særpræg, herunder ved udfyldning på bagsiden i stedet for eller foruden på forsiden, ved iturivning eller ved afrivning af et eller flere stykker. Udfyldning af en brevstemmeseddel på forsiden uden for de rubrikker, der er bestemt til udfyldning, betragtes ikke som særpræg. Iturivning eller afrivning betragtes ikke som særpræg, hvis dette er sket i forbindelse med udtagning af stemmekassen eller af konvolutten eller senere. Anvendelse af skrift, som er særlig karakteristisk eller som er gået ud af almindelig brug, og som indebærer en særlig udformning af bogstaverne, betragtes ikke som særpræg.

Registrering af ugyldige stemmesedler, herunder brevstemmesedler

§ 31. I afstemningsbogen henholdsvis valgbogen anføres, hvor mange stemmesedler valgstyrelserne henholdsvis valgbestyrelsen har anset for ugyldige, og grundene hertil.

Stk. 2. En stemmeseddel, herunder en brevstemmeseddel, der er anset for ugyldig i medfør af to eller flere af bestemmelserne i bekendtgørelsen, registreres under den ugyldighedsgrund, der er anført først i bekendtgørelsen. Stemmesedler, der er ugyldige i medfør af bestemmelserne i §§ 13, 26, 27 eller 28, registreres dog altid under den pågældende ugyldighedsgrund.

Kapitel 5

Ikrafttræden

§ 32. Bekendtgørelsen træder i kraft den 15. august 2013.

Stk. 2. Samtidig ophæves bekendtgørelse nr. 649 af 19. juni 2007 om bedømmelse af stemmesedler afgivet til kommunale og regionale valg.

Økonomi- og Indenrigsministeriet, den 12. august 2013

P.M.V.

E.B.

Hans B. Thomsen

/ Nicoline Nyholm Miller

Bilag 9 - Mandaternes fordeling på kandidatlister

I det følgende eksempel er der foretaget en trinvis gennemregning af mandatfordelingen på grundlag af et tænkt valgresultat. Ved valget er der anmeldt 9 kandidatlister, og der skal vælges 11 kandidater. Kandidatliste J. har ikke indgået forbund. Mellem listerne N.1 og N.2 er indgået listeforbund (N), og mellem listerne O.1, O.2 og O.3 er ligeledes indgået listeforbund (O). Mellem listeforbund N og O er indgået valgforbund. Endvidere er der indgået listeforbund mellem listerne T.1 og T.2 (T) og valgforbund mellem listeforbund T og liste Ø.

I eksemplet er forudsat, at der ikke er tilfaldet et listeforbund stemmer, der ikke kan henføres til de enkelte kandidatlister inden for forbundet.

1. trin:									
Kandidatliste	J.	N.1	N.2	O.1	O.2	O.3	T.1	T.2	Ø.
Antal stemmer	444	57	73	28	38	27	54	129	70
		130		93			183		
		223					253		
Div. 1	444 ¹)	223 ³)					253 ²)		
Div. 2	222 ⁴)	111 1/2 ⁷)					126 1/2 ⁶)		
Div. 3	148 ⁵)	74 1/3 ¹¹)					84 1/3 ¹⁰)		
Div. 4	111 ⁸)	55 3/4					63 1/4		
Div. 5	88 4/5 ⁹)								
Div. 6	74								
Antal mandater	5	3					3		

Bemærkninger til 1. trin:

De 11 største kvotienter giver mandat til listerne i den rækkefølge, som er angivet med små tal 1 - 11.

Valgforbundet N og O har opnået 3 mandater, nemlig nr. 3, 7 og 11, og skal dele disse mellem sig efter stemmetal med benyttelse af samme metode, jf. 2. trin.

2. trin:		
Listeforbund	N.	O.
Antal stemmer	130	93
Div. 1	130 ¹⁾⁼³⁾	93 ²⁾⁼⁷⁾
Div. 2	65 ³⁾⁼¹¹⁾	46 1/2
Div. 3	43 1/3	
Antal mandater	2	1

Bemærkninger til 2. trin:

Listeforbundet N.1 og N.2 har opnået 2 mandater og skal dele disse mellem sig efter stemmetal med benyttelse af samme metode, jf. 3. trin.

Listeforbundet O.1, O.2 og O.3 har opnået 1 mandat, der tilfalder den liste, som har det største stemmetal, dvs. liste O.2.

3. trin:		
Kandidatliste	N.1	N.2
Antal stemmer	57	73
Div. 1	57 ²⁾⁼¹¹⁾	73 ¹⁾⁼³⁾
Div. 2	28 1/2	36 1/2
Antal mandater	1	1

4. trin:		
Listeforbund	T.	
Kandidatliste	Ø.	
Antal stemmer	183	70
Div. 1	183 ¹⁾⁼²⁾	70 ³⁾⁼¹⁰⁾
Div. 2	91 1/2 ²⁾⁼⁶⁾	35
Div. 3	61	
Antal mandater	2	1

Bemærkninger til 4. trin:

Valgforbundet T og Ø har opnået 3 mandater, nemlig nr. 2, 6 og 10, og skal dele disse mellem sig efter stemmetal med benyttelse af samme metode.

Listeforbundet T.1 og T.2 har fået 2 mandater, nemlig nr. 2 og 6, og skal dele disse mellem sig efter stemmetal med benyttelse ligeledes af samme metode, jf. 5. trin.

Liste Ø har opnået 1 mandat.

5. trin:		
Kandidatliste	T.1	T.2
Antal stemmer	54	129
Div. 1	54	129 ¹⁾⁼²⁾
Div. 2		64 1/2 ²⁾⁼⁶⁾
Div. 3		43
Antal mandater	0	2

Herefter bliver resultatet af gennemregningen af mandatfordelingen:

Kandidatliste J: 5 mandater (nr. 1, 4, 5, 8 og 9)

Kandidatliste N.1: 1 mandat (nr. 11)

Kandidatliste N.2: 1 mandat (nr. 3)

Kandidatliste O.2: 1 mandat (nr. 7)

Kandidatliste T.2: 2 mandater (nr. 2 og 6)

Kandidatliste Ø: 1 mandat (nr. 10)

Bilag 10 - Kandidatudvælgelsen ved partilisteopstilling

Kandidatudvælgelsen og bestemmelsen af stedfortræderrækkefølgen i tilfælde, hvor kandidaterne er opstillet i en bestemt rækkefølge (partiliste), er illustreret i følgende eksempel:

På en kandidatliste med 11 kandidater er i alt afgivet 444 stemmer, der fordeler sig med 272 personlige stemmer og 172 listestemmer. Listen har fået 5 mandater. Listens fordelingstal er således: stemmetal divideret med (mandater + 1) forhøjet til det næste hele tal, dvs. $444 : (5 + 1) = 74$ forhøjet til 75. De på de enkelte kandidater afgivne personlige stemmer samt fordelingen af listestemmerne er som anført nedenfor.

Kandidat	Personlige stemmer	Listestemmer	I alt	Valgte	Stedfortrædere
Nr. 1	30	45	75	nr. 1	
Nr. 2	10	65	75	nr. 2	
Nr. 3	18	57	75	nr. 3	
Nr. 4	14	5	19		nr. 3
Nr. 5	17		17		nr. 4
Nr. 6	7		7		nr. 6
Nr. 7	43		43	nr. 5	
Nr. 8	20		20		nr. 2
Nr. 9	79		79	nr. 4	
Nr. 10	23		23		nr. 1
Nr. 11	11		11		nr. 5
Tilsammen	272	172	444	5	6

Bemærkninger til eksemplet: De kandidater, der har opnået fordelingstallet eller derover, er valgte, altså nr. 1, 2, 3 og 9. Disse er valgt i partilistens rækkefølge. Kandidat nr. 7 er ligeledes valgt, idet pågældende er den af de kandidater, der ikke har opnået fordelingstallet, der har det højeste stemmetal.

Stedfortræderrækkefølgen for de 6 ikke-valgte kandidater bliver herefter: Nr. 10, 8, 4, 5, 11 og 6.